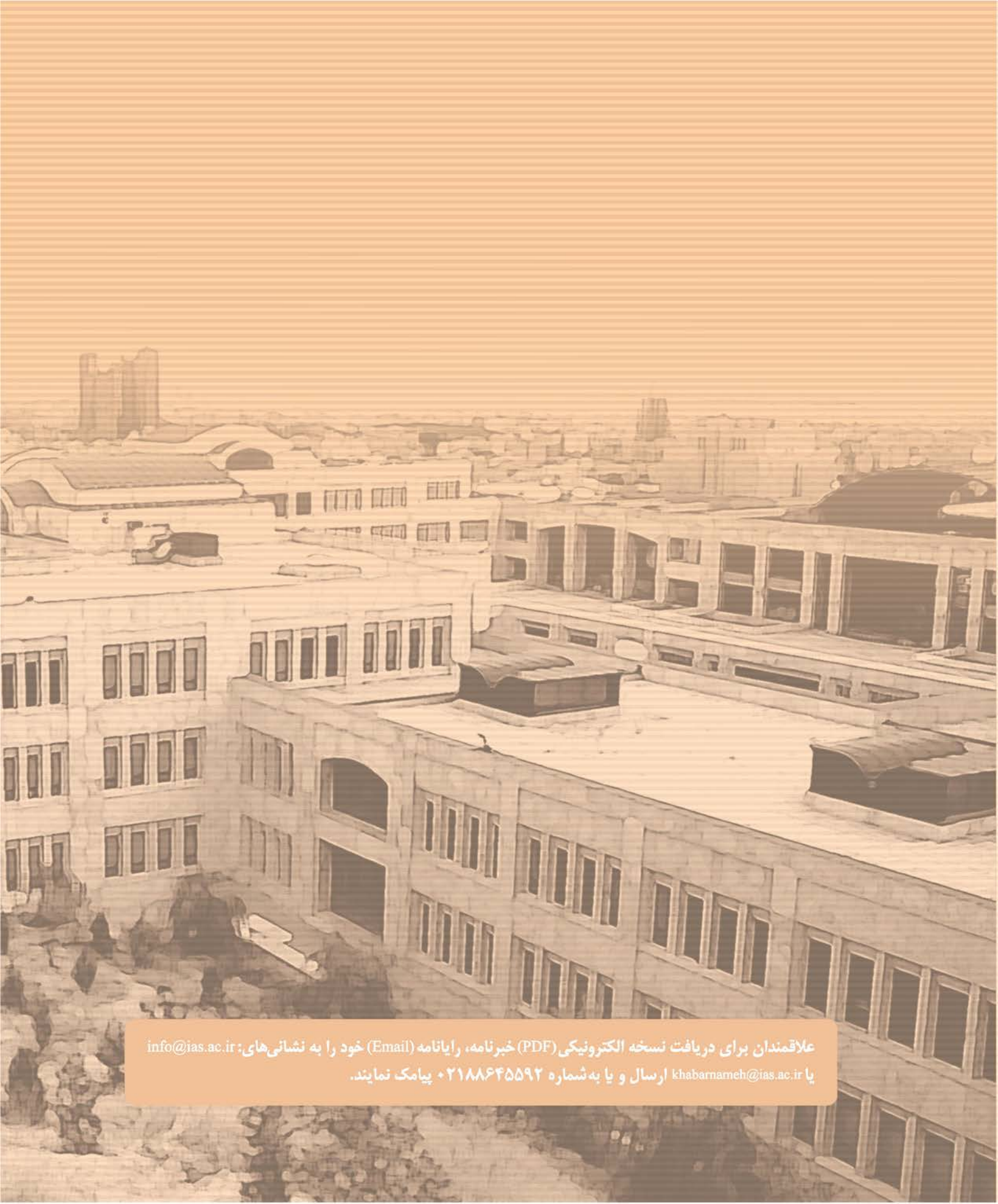

خبرنامه، سال بیست و دوم، شماره ۷۹-۸۰ ■ ۱۴۰۱

- سخن اول
پایان فلسفه در عصر تکنوساینس: رضا داوری اردکانی
- خبر و گزارش
دیناگاهای فرهنگستان علوم در بخش علم و فناوری برنامه هفتم توسعه کشور
احکام پیشنهادی فرهنگستان علوم برای تدوین لایحه برنامه هفتم توسعه
برگزاری سه جلسه مجمع عمومی فرهنگستان علوم در شش ماهه اول سال جاری
تشکیل ۶ اتاق فکر در فرهنگستان علوم
جلسه سخنرانی با موضوع بازبینی تشیع، اجتهاد و اصلاح در زمان‌های معاصر
برگزاری نشست چشمانداز اقتصاد ایران از دریچه قانون بودجه سال ۱۴۰۱
ماهیت تورم در اقتصاد ایران: سخنرانی دکتر عباس شاکری
بحران رویش در پژوهش‌های علمی: سخنرانی دکتر سیدحمید طالبزاده
انتشار شماره پنجم مجله توسعه علوم انسانی
نقد و بررسی کتاب توسعه فراستند: الگویی بدیل برای ایران
وضعیت تحصیلات عالی و توسعه در چین: سخنرانی دکتر یوسف حجت
سایه صلیبت روند دروندادهای آموزش عالی: چکیده مقاله دکتر غلامعلی منتظر
آینده‌پژوهی: جایگاه علم فناوری و نوآوری ایران در منطقه و جهان: چکیده مقاله دکتر احمد شعبانی
جلسات کمیسیون پیشنهاد ریاضیات فرهنگستان علوم
بررسی وضع کلی علوم ریاضی در کشور در نشست مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری
انتشار شماره چهارم نامه علوم پایه
حمایت شاخه‌های ریاضی و فیزیک فرهنگستان علوم از معویه شورای عالی انقلاب فرهنگی
تجرباتی دنیابینک جهت‌های ویزوس سارس کرونا-۲ پس از پاناسهای متوالی در کشت سلول: چکیده سخنرانی دکتر اشرف محمدی
برگزاری نشست بین‌المللی زیست‌شناسی شیمیایی
دگرگشت دکتر سیمین ناصری عضو وابسته فرهنگستان علوم
برگزاری همایش آموزش و ارتباط، فرهنگسازی حفاظت محیط‌زیست
نشست مشترک شاخه محیط‌زیست فرهنگستان علوم و سازمان حفاظت از محیط‌زیست
تأملی در ارتباط، جایگاه فرهنگستان علوم در جامعه: سخنرانی دکتر ابراهیم اصل سلیمانی
انتشار شماره‌های جدید فصلنامه آموزش مهندسی ایران
نقش آکادمی ملی مهندسی آمریکا در ترویج حرکت علم و مهندسی در ایالات متحده: سخنرانی دکتر محمد شاهیدمبور
انرژی و بهروری انرژی در ایران و جهان: سخنرانی دکتر عباس علی‌آبادی
نقش ساختار تشکیلاتی در ارتقای اقتصادی دانشگاه‌های بزرگ: سخنرانی دکتر ابراهیم واشقانی فراوانی
دگرگشت دکتر ایرج گودرزینا عضو وابسته فرهنگستان علوم
انتشار شماره جدید مجله پژوهش‌های راهبردی در علوم کشاورزی و منابع طبیعی
اعلام نظر گروه علوم کشاورزی درخصوص: آسیب‌شناسی مشارک‌های مردمی در مدیریت‌های سنتی و نوگاری منابع آب
اعلام نظر گروه علوم کشاورزی درخصوص: زنگارهای کاهش مصرف آب در بردپیه‌سازی شهری
دگرگشت دکتر نوردهر کی عضو وابسته فرهنگستان علوم
نشست‌های علمی - تخصصی گروه علوم دایره‌زنگی فرهنگستان علوم
- گفتگو
اکوسیستم جهانی قربانی الودگی محیط‌زیست شده است: گفتگوی سیمینا با دکتر فرید مر
جهان اول کشوری است که در برابر همه سختی‌ها ایستاده است: گفتگوی ایستا با دکتر محمد رضا اسلامی
فقدان ارتباط علوم پایه با فناوری‌های روز / علوم پایه متولی ندارد: گفتگوی خبرگزاری مهر با دکتر سعید سمناپان
- سخنرانی و مقاله
اهمیت علوم پایه: مقاله دکتر مهدی گلشنی
شوکه‌های آینده‌پژوهانه: منشاءها، پیامدها و راه‌حل‌ها: چکیده سخنرانی دکتر فرشاد مؤمنی
تأسیس انرژی زمین گرمایی در ایران: یادداشت دکتر مهدی زارع
- کتاب
خلاصه اخبار به انگلیسی

علاقمندان برای دریافت نسخه الکترونیکی (PDF) خبرنامه، رایانامه (Email) خود را به نشانی‌های: info@ias.ac.ir
یا khbarnameh@ias.ac.ir ارسال و یا به شماره ۰۲۱۸۸۶۴۵۵۹۲ پیامک نمایند.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فرهنگستان علوم
جمهوری اسلامی ایران

The Academy of Sciences
Islamic Republic of Iran

The Academy of Sciences Islamic Republic of Iran

خبرنامه، سال بیست و دوم، شماره ۷۹ و ۸۰ ■ بهار و تابستان ۱۴۰۱

صاحب امتیاز: فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران

مدیر مسئول: دکتر رضا داوری اردکانی

سردبیر: دکتر رضا فرجی دانا

مدیر داخلی: سیدعلی پزشکی

همکاران تحریریه: بهاره برزگر - علی ناظمی

مدیر هنری: مجید میراب زاده

نشانی: تهران، بزرگراه شهید حقانی، خروجی فرهنگستان‌های

جمهوری اسلامی ایران و کتابخانه ملی، فرهنگستان علوم

تلفن: ۸۸۶۴۵۵۸۰ - دورنگار: ۸۸۶۴۵۵۹۸

کد پستی: ۱۵۳۸۶۳۳۱۱۱ - صندوق پستی: ۵۳۱۸-۱۹۳۹۵

تارنما: www.ias.ac.ir - رایانامه: info@ias.ac.ir

شماره سامانه پیامک فرهنگستان: ۰۲۱۸۸۶۴۵۵۹۲

«مسئولیت مطالب به عهده گویندگان و نویسندگان است»

سخن اول

۵

پایان فلسفه در عصر تکنوسیانس؛ رضا داوری اردکانی

خبر و گزارش

۱۵

- دیدگاه‌های فرهنگستان علوم در بخش علم و فناوری برنامه هفتم توسعه کشور
- احکام پیشنهادی فرهنگستان علوم برای برنامه هفتم توسعه
- دیدار کارکنان با رئیس و دبیر فرهنگستان علوم
- جلسات شورای علمی
- برگزاری سه جلسه مجمع عمومی فرهنگستان علوم در شش ماهه اول سال جاری
- جلسات هیأت رئیسه
- انتصاب اعضای شورای همکاری‌های علمی بین‌المللی فرهنگستان علوم
- انتصابات جدید
- درگذشت دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن
- درگذشت حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمود دعایی
- پیام تسلیت رئیس فرهنگستان علوم به رئیس فرهنگستان علوم پزشکی
- درگذشت امیرھوشنگ ابتهاج (۱۰۵ ساییه)
- تشکیل ۶ اتاق فکر در فرهنگستان علوم
- اولین جلسه عمومی اتاق‌های فکر فرهنگستان علوم
- سخنرانی آیت‌الله محقق داماد به مناسبت ایام شهادت امیرالمؤمنین (ع)
- جلسه سخنرانی با موضوع بازبینی تشیع؛ اجتهاد و اصلاح در زمان‌های معاصر
- برگزاری نشست سالانه هیأت امنای بنیاد بوعلی سینا
- دکتر رسول جعفریان: از نگاه ابوریحان ریاضیات نخستین نیاز آدمی در زندگی شهرنشینی است
- برگزاری نشست چشم‌انداز اقتصاد ایران از دریچه قانون بودجه سال ۱۴۰۱
- ماهیت تورم در اقتصاد ایران
- بحران روش در پژوهش‌های علمی
- انتشار شماره پنجم مجله توسعه علوم انسانی
- نقد و بررسی کتاب توسعه فراستمند؛ الگویی بدیل برای ایران
- وضعیت تحصیلات عالی و توسعه در چین
- سایه صلیبیت روند دروندادهای آموزشی عالی
- آینده‌پژوهی: جایگاه علم، فناوری و نوآوری ایران در منطقه و جهان
- جلسات کمیسیون پیشبرد ریاضیات فرهنگستان علوم
- بررسی وضع کلی علوم ریاضی در کشور در نشست مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری
- انتشار شماره چهارم نامه علوم پایه
- حمایت شاخه‌های ریاضی و فیزیک فرهنگستان علوم از مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی
- انتشار کتاب دکتر محمد مهدی شیخ جباری توسط اشپرینگر
- دکتر محمد مهدی شیخ جباری در میان سرآمدان علمی کشور
- تصویر اولین نور (مهندسی) تلسکوپ ۳٫۴ متری رصدخانه ملی ایران
- بررسی دینامیک جهش‌های ویروس سارس کرونا-۲ پس از پاساژهای متوالی در کشت سلول
- برگزاری نشست بین‌المللی زیست‌شناسی شیمیایی
- درگذشت دکتر سیمین ناصری عضو وابسته فرهنگستان علوم
- برگزاری همایش آموزش و ارتقاء فرهنگ‌سازی حفاظت محیط‌زیست
- درگذشت دکتر رضا خیراندیش مهندس برجسته منتخب فرهنگستان علوم
- نشست مشترک شاخه محیط‌زیست فرهنگستان علوم با رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست
- تأملی در ارتقاء جایگاه فرهنگستان علوم در جامعه

- انتشار شماره‌های جدید فصلنامه آموزش مهندسی ایران
- انتشار کتاب جدید دکتر علی کاوه توسط اشپرینگر
- استادان نمونه کشور در سال جاری معرفی شدند
- نقش آکادمی ملی مهندسی آمریکا در ترویج حرکت علم و مهندسی در ایالات متحده
- انرژی و بهره‌وری انرژی در ایران و جهان
- نقش ساختار تشکیلاتی در اثربخشی اقتصادی دانشگاه‌های برتر
- درگذشت دکتر ایرج گودرزنیبا عضو وابسته فرهنگستان علوم
- انتشار شماره‌های سال ۱۴۰۱ مجله پژوهش‌های راهبردی در علوم کشاورزی و منابع طبیعی
- اعلام نظر گروه علوم کشاورزی درخصوص آسیب‌شناسی مشارکت‌های مردمی در مدیریت‌های سنتی و نوگرایی منابع آب
- اعلام نظر گروه علوم کشاورزی درخصوص راهکارهای کاهش مصرف آب در پردیسه‌سازی شهری
- سخنرانی دکتر حسن تاج‌بخش در بزرگداشت ابوریحان بیرونی
- درگذشت دکتر نوردر رکنی عضو وابسته فرهنگستان علوم
- نشست‌های علمی و تخصصی گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان علوم
- اخبار کوتاه

گفتگو

۸۷

- اکوسیستم جهانی قربانی آلودگی محیط‌زیست
- جهان اول کشوری است که در برابر همه سختی‌ها ایستاده است
- فقدان ارتباط «علوم پایه» با فناوری‌های روز

سخنرانی و مقاله

۹۹

- اهمیت علوم پایه
- شوک‌های آینده‌هراسانه منشاءها، پیامدها و راه‌حل‌ها
- تأمین انرژی زمین‌گرمایی در ایران

کتاب

۱۰۷

- دوران داوری
- نقد تجدد و درد توسعه‌نیافتگی
- علوم انسانی و برنامه‌ریزی توسعه (تجدید چاپ)
- ما و راه دشوار تجدد (چاپ سوم)
- زبان و آگاهی
- اندیشیدن درباره مغز
- علوم پایه زنجان
- باکتری‌شناسی عمومی
- حرکت به سوی مشاغل و مهارت‌های سبز در ایران
- گیاه‌افزایی نوین مبانی و روش‌ها (بازنگری نهم، جلد اول)
- فرهنگ بیماری‌های درختان میوه و واژه‌های وابسته
- فیزیک کوانتومی در چند دقیقه
- انفجار هسته‌ای؛ پیامدها، عواقب و حفاظت در برابر آثار آنها
- مدل‌سازی و شبیه‌سازی آبشارهای غنی‌سازی به روش سانتریفیوژ گازی برای سیستم‌های دو جزئی و چند جزئی (جلد اول)
- فرا سوی مه
- نگرشی بر چگونگی برآمدن بایبان
- راز سر به مهر برجام؛ کوششی سترگ برای حقوق، امنیت و توسعه ایران

خلاصه اخبار به انگلیسی

3-20

سخن اول

رضا داوری اردکانی

و جایگاه آن در زندگی و شرایط و موانع سامان یابی و پیشرفت آن تحقیق و تأمل کرد. من هم در حد توانایی و با بضاعت اندکی که در فلسفه علم و سیاست داشتم در این طریق با همکارانم همراهی کرده‌ام. شاید همه دانشمندان به همراهی و همکاری فلسفه و علم (به معنی اصطلاحی لفظ) اعتقاد نداشته باشند اما در زمره اهل فلسفه کسانی هستند که این همکاری را میان اهل فلسفه و دانشمندانی که ذوق و درک فلسفه دارند و به وضع علم می‌اندیشند مهم و مغتنم می‌دانند. امر محرز اینست که فلسفه و علم جدید دو شأن جهان جدیدند. علم جلوه‌ای آشکارتر و درخشان‌تر و مقبول‌تر دارد اما فلسفه هم ساخته و پرداخته بلهوسانه فیلسوفان نیست بلکه بیان چیستی و چرایی وجود چیزها و آغاز و انجام آنها و ربط و نسبتشان با زمان است. وظیفه دانشمندان چیز دیگری است. آنها هم خود را بیشتر مصروف پژوهش می‌کنند و معمولاً کاری به ماهیت علم و پژوهش تحقیق ندارند. فیزیکدان به ندرت می‌پرسد فیزیک چیست و چه مقامی در میان علم‌ها داشته است و دارد و به کجا می‌رود بلکه فیزیک را

اشاره: این نوشته پاسخی به پرسش در باب پایان فلسفه است و چون در آن اشاراتی به علم هم شده است مناسب دانستم که در این نشریه درج شود. در زمان مدرن علم و فلسفه در ظاهر از هم جدا و دورند اما در تاریخ ایران و در قرون وسطی و بخصوص در طی قرون هفدهم و هجدهم و نوزدهم نسبتی نزدیک با هم داشته و مخصوصاً فیلسوفان با تحقیق در اساس و بنای علم و سیاست و حقوق در زمان مدرن به تحکیم اساس آنها اهتمام کرده‌اند. در سال‌های اخیر بارها خواسته‌ام چیزی در باب نسبت علم و فلسفه برای این نشریه بنویسم و تاکنون توفیق نداشته‌ام. چیزی هم که اکنون نوشته‌ام یک مطلب ضمنی و بسیار مجمل است.

فلسفه شغل دائم و بخشی از زندگی من است و هفتاد سال با آن زندگی کرده‌ام. مع‌هذا کوشیده‌ام مقتضای مقام را رعایت کنم و هر چه برای فرهنگستان می‌نویسم در باب علم یا ناظر به آن باشد. اعضاء فرهنگستان دانشمندان و پژوهندگان ممتاز کشورند اما مأموریت آنان در فرهنگستان ادامه پژوهش‌های دانشگاهیشان نیست زیرا در فرهنگستان باید در باب علم و نظام

در این یادداشت کوتاه بیشتر به علم و فلسفه توجه کرده‌ام. فرهنگستان علوم جای بحث و تحقیق درباره علم کشور است. من هم کوشیده‌ام در حد توانایی به وظیفه خود عمل کنم. اینکه تا چه اندازه توفیق داشته‌ام حکمش با دانشمندان و صاحب‌نظران و بخصوص اعضای عزیز و گرانمایه فرهنگستان است که آشنایی و هم‌سخنی با آنان گشایش فصل جدیدی در زندگی من بود

فلسفه دریافتن و نشان دادن این امر مهم کم و بیش پنهان است. فلسفه در عداد هیچ‌یک از علوم تحصّلی (پوزیتیو) که نظر ابرکتیو به اشیاء و امور و روابط دارند نیست بلکه خودآگاهی نسبت به وجود و به وضع جهان زندگی و درک وحدت و نظم آن است. نمی‌گویم همه فیلسوفان در خودآگاهی‌شان نسبت به زندگی جمعی وحدت و نظم را به درستی و یکسان دریافته‌اند اما سعیشان بیهوده نبوده و یافته‌هایشان به روشن شدن راه تاریخ و آینده کمک کرده است. هر چه باشد دانشی که به ما می‌گوید و می‌تواند بگوید که علم چیست، تاریخ چیست، سیاست چیست، زندگی چیست و... فلسفه است. ردّ این دانش، ردّ فهم و درک زمان است زیرا فلسفه خودآگاهی نسبت به زمان و زندگی است. این قبیل مسائل در همه جامعه‌ها و کشورها اهمیت یکسان ندارد. بعضی کشورهای اروپایی و امریکایی تا یکی دو دهه اخیر کمتر نیاز داشته‌اند که ببینند راه علمشان به کجا می‌رود زیرا علم در جهانشان رشد ارگانیک هماهنگ با دیگر شئون جامعه داشته است اما کشورهایی که علم را از اروپا و امریکا فراگرفته‌اند و باید مسئله برنامه و سیاست علم برای آنها اهمیت خاص داشته باشد فرهنگ و سیاست و اقتصاد و علم جدید را نه شئون تجدد بلکه امور مستقل از یکدیگر انگاشته و گمان کرده‌اند که با کوشش‌های فرهنگی و سیاسی و علمی مستقل و جدا از یکدیگر می‌توان همه اینها را به مرتبه کمال رساند ولی اینها شئون یک تاریخ و به هم پیوسته‌اند. فی‌المثل پیشبرد علم مستلزم طرح و تدوین برنامه

مجموعه آورده‌ها و دانسته‌های فیزیکدانان می‌داند. این وظیفه فلسفه است که در باب علم و چپستی و چگونگی بسط آن تحقیق کند و فی‌المثل در نظر تحقیقی خود فیزیک ریاضی جدید را مثال علم در دوران مدرن بداند. راستی آیا این مهم نیست که بدانیم علم و سیاست و تکنولوژی جدید چه نسبتی با هم دارند و چه تفاوت اساسی میان علم جدید و علم قدیم در نسبتشان با زندگی و کار و بار مردم وجود دارد. آیا برای اهل دانش و دانشگاهیان اهمیت ندارد که بدانند علم در چه شرایطی پیشرفت می‌کند و چرا بعضی کشورها راه علمشان هموارتر بوده و منزل‌های بسیار پیموده و بعضی دیگر با دشواری‌ها و موانع روبرو شده و بهره‌ای که باید از پژوهش‌های خود نبرده‌اند. برای برخوردار شدن از مزایا و فواید علم باید فرهنگی در کار باشد که همراهی و هماهنگی علم و سیاست و اقتصاد و قانون را در حد امکان تأمین کند. علم دوران مدرن با هر سیاست و هر فرهنگی سازگاری ندارد. تعارف با علم را نیز با علم دوستی و علم‌طلبی نباید اشتباه کرد. مردمان معمولاً در اینکه علم مایه بهبود زندگی است تردید نمی‌کنند و اگر دانشمندان علم را برای فوایدش نمی‌خواهند معنیش این نیست که علم با زندگی کاری ندارد. دانشمند علم را وسیله نمی‌داند. در نظر او علم چیزی برتر از وسیله است. سیاستمداران نیز بهتر است به علم به عنوان قدرت و قائمه جهان و نه وسیله‌ای برای رسیدن به قدرت بنگرند. اینها اظهار سلیقه اهل فلسفه نیست بلکه گزارش تحقیق درباره ماهیت و جایگاه و مقام علم و نسبتش با دیگر شئون زندگی است. آیا دانستن این معانی اهمیت ندارد و داشتن اطلاعات و معلومات علمی کافی است؟ پیداست که اگر در جایی پژوهش‌ها و اطلاعات و معلومات علمی نباشد، سخن گفتن از علم وجهی ندارد. اما وجود پژوهش‌ها و اطلاعات و معلومات کافی نیست بلکه پژوهش‌ها و معلومات باید از یک سو با جهان و نظام علم و از سوی دیگر با نظام زندگی مرتبط و همسو و هماهنگ باشند. مهم نیست که اشخاص در باب علم و فلسفه و سیاست و تاریخ چه نظری دارند. مهم اینست که اینها چه بخواهیم و بدانیم و چه نخواهیم و ندانیم در وجودشان همه به هم پیوسته‌اند و در تناسب با یکدیگر قرار دارند. این پیوستگی و تناسب ممکن است ظاهر نباشد و همه آن را درنیابند اما وجود دارد و یکی از کارهای

علم و پژوهش است و افزایش کمی مقالات و پژوهش‌ها چاره درد علم نیست. هر چند که وجودشان ضروری و نشانه استعداد و آمادگی کشور برای قوام بخشیدن به نظام علم متناسب با زندگی است. جامعه جدید در درون خود تعارض‌های بسیار دارد اما یک مجموعه متفرق نیست بلکه نظم واحدی است که هنر و سیاست و علم و تکنولوژی و فلسفه شئون عمده آنند. این شئون کم و بیش به هم بسته‌اند و اگر پیوستگی و ارتباط با یکدیگر نداشته باشند اثری که باید بر وجود آنها مترتب نمی‌شود. بنا بر آنچه گفته شد فرهنگستان کشور ما هم نباید با آکادمی‌های علوم جهان توسعه یافته قیاس شود. آنها بیشتر مشاور علمی سازمان‌ها و حکومت‌ها هستند و کمتر با مشکل بزرگ درک شرایط پیشرفت و برداشتن موانع از پیش پای علم مواجهند اما فرهنگستان ما باید به علم و جایگاه علمی که از خارج آمده است بیندیشد و جای آن را در جهان خود معین کند. وظیفه فرهنگستان در کشوری مثل ایران تعیین شأن و مقام دانش و دانشمند در کشور و درک و شناخت راه پیشرفت علم و راهنمایی برای هموار کردن این راه است. کار فرهنگستان علوم آموزش و پژوهش نیست بلکه تحقیق در شرایط امکان آموزش بهتر و مناسب‌تر و پژوهش مؤثر در توسعه و پیشرفت کشور در عین نظر داشتن به پژوهش در مرزهای جهانی علم است. پیداست که اگر کشور سامان اقتصادی - اجتماعی درست نداشته باشد و نداند که نیازهایش چیست در این راه با دشواری‌ها مواجه می‌شود و چه بسا که از علم بهره‌ای نمی‌برد یا کمتر بهره‌مند می‌شود. مطلب را به عبارتی دیگر بگوییم فرهنگستان مجمع دانشمندان است اما دانشمندان عضو فرهنگستان علاوه بر دانش‌های تخصصی خود باید درباره علم و شرایط و موانع راه آن نیز فکر کنند و اگر می‌بینند که دانش و دانشگاه نشاط ندارد تحقیق کنند که این بی‌نشاطی چرا و از کجاست و از همین جاست که به جهان فلسفه نزدیک می‌شوند. البته لازم نیست اعضا و رئیس فرهنگستان همه با فلسفه آشنا باشند. کسانی حتی به خود من گفته‌اند که بودن یک استاد فلسفه در رأس فرهنگستان علوم درست نبوده است. در سفری هم که به دعوت آکادمی علوم آمریکا به آن کشور رفته بودیم رئیس آکادمی علوم آمریکا در هنگام معارفه وقتی شنید کار من فلسفه

است بی‌اختیار به زبانش آمد استاد فلسفه و رئیس آکادمی علوم! این تعجب و توقع اینکه یک دانشمند رئیس آکادمی علوم باشد کاملاً موجه است و شاید در همه کشورهایی که آکادمی علوم دارند رئیس فرهنگستان یک دانشمند باشد. من هم خود معتقد بوده‌ام و بهتر می‌دانسته‌ام و می‌دانم که رئیس فرهنگستان ما یک دانشمند باشد اما از این هم غافل نباید شد که آنچه در اینجا اتفاق افتاده اولاً خواست دانشمندان بوده است نه اینکه یک امر تحمیلی باشد. ثانیاً ما به فلسفه برای درک و دانستن شرایط امکان بسط و پیشرفت علم و نسبتش با شئون دیگر جامعه و پی بردن به آفات جدایی و دورافتادگی از صنعت و کشاورزی و مدیریت و شناخت عوارض دردناکی چون مهاجرت غیرعادی دانشمندان نیاز داریم. من در راه این درک کوشیده‌ام و بیش از هزار صفحه درباره علم نوشته‌ام که حداقل اثرش این بوده است که مسئله نظام علم و ارتباط آن با زندگی مردم و پیشرفت کشور تا حدودی مطرح شود و به جای تکرار شعارها و حرف‌های مشهور یا مطالب انتزاعی درباره ماهیت علم، نگاهی نیز به علم چنانکه هست بیندازند و به نظام و جایگاهی که در زندگی و جامعه دارد نیز اندکی فکر کنند. دوباره بگوییم وظایف آکادمی‌های علوم در همه جایکسان نیست. فرهنگستان ما هم شرایط خاص خود دارد. پرسش‌هایی که از فرهنگستان علوم آمریکا می‌شود غالباً و شاید همه پرسش علمی است ولی فرهنگستان ما گرچه می‌تواند و اگر صاحبان مناصب و مدیران کشور پرسش علمی داشته باشند و بپرسند وظیفه دارد که به آنها پاسخ دهد، وظیفه‌اش در وهله اول روشن کردن راه علم و تشخیص شرایط و موانع پیشرفت آن است و به این جهت ناگزیر باید به شرایط زندگی و مسائل مهم کشور توجه کند. مسلماً در ادای این وظیفه دانشمندان همه رشته‌های علمی باید مشارکت داشته باشند و چون پای بحث در شرایط امکان پیشرفت علم و پیوندش با سایر شئون زندگی بیش آید حضور و دخالت اهل فلسفه و علوم انسانی و اجتماعی نیز ضروری می‌شود. به این جهت وقتی به کار و بار خود در مدت سی و دو سال عضویت در فرهنگستان فکر می‌کنم، آن را هیچ و پوچ و بی‌حاصل نمی‌دانم. ماندن یک شخص در طی سال‌های متمادی در رأس فرهنگستان اتفاقی نادر اما بی‌اهمیت است. شاید بگویند

که من می‌بایست کار را رها می‌کردم ولی این شیوه عمل را درست نمی‌دانم و به آن عمل نکردم.

مطالبی که در پی این مقدمه می‌آید بخشی از یک مصاحبه در پاسخ به پرسشی در باب پایان فلسفه است. در بحث از پایان فلسفه قهراً نسبت آن با علم و فرهنگ و سیاست هم در نظر می‌آید. در این یادداشت کوتاه بیشتر به علم و فلسفه توجه

پایان فلسفه در عصر تکنوسیانس

پرسش از پایان فلسفه، پرسش دشواری است اما شاید یکی از اساسی‌ترین پرسش‌های فلسفه در زمان ما باشد. فلسفه را به چند اعتبار یا به چند معنی پایان یافته دانسته‌اند. به وضع تفکر و در بحث‌های صاحب‌نظران معاصر هم که نظر می‌کنیم، فلسفه دیگر صورت و ساختار مابعدالطبیعه کلاسیک ندارد. به یک معنا یا اعتبار هم فلسفه بی‌پایان است. چنانکه هنوز فیلسوفان هستند و آثار فلسفی هم هست و تا هر وقت که آدمی به هستی و "اکنون" علم و عمل بیندیشد راه فلسفه گشوده است. وقتی گفته می‌شود فلسفه به معنای مابعدالطبیعه پایان یافته است مراد اینست که کار فلسفه به عنوان یک منظومه فکری و دانایی کلی و علم به مبادی و غایات و مسائل که گزارش قوام جهان و بیان نظم آن باشد پایان یافته است. این پایان یافتن بدان معنی نیست که فلسفه‌های گذشته در زمان ما جایی ندارد و به مطالعه آنها نیازی نداریم. اکنون هم که گفته می‌شود مابعدالطبیعه پایان یافته است آثار فیلسوفان را می‌خوانند. این خواندن بیشتر با دو وجهه نظر صورت می‌گیرد. یکی به این صورت و با این مقصود که آثار فیلسوفان را بخوانند و در آنها چون و چرا کنند و بعضی آراء را بپذیرند و بعضی را نادرست و ناقص بدانند. این کار از عهده همه کسانی که از استعداد فراگرفتن دانش‌ها برخوردارند و به آموختن فلسفه اهتمام می‌کنند برمی‌آید. وقتی اینجا و آنجا گفته‌ها و کلمات فیلسوفان به زبان می‌آید و تکرار و تحسین و تقبیح یا تأیید و رد می‌شود و حتی گاهی در درس‌های استادان ماهر و دانای فلسفه مطالب و مسائل چنان تلقی می‌شود که گویی فلسفه همه حقایق را درک و اثبات کرده است و دیگری وظیفه‌ای ندارد و کارش پایان یافته است وقتی در فلسفه‌ای حقایق

کرده‌ام. فرهنگستان علوم جای بحث و تحقیق درباره علم کشور است. من هم کوشیده‌ام در حد توانایی به وظیفه خود عمل کنم. اینکه تا چه اندازه توفیق داشته‌ام حکمش با دانشمندان و صاحب‌نظران و بخصوص اعضای عزیز و گرانمایه فرهنگستان است که آشنایی و هم‌سخنی با آنان گشایش فصل جدیدی در زندگی من بود.

اثبات شده باشد آن فلسفه دیگر آینده ندارد. ممکن است بپرسند مگر ارسطو و ابن‌سینا و توماس آکوئینی و دکارت و هگل سخن درست و حقیقی و متضمن حقایق نگفته‌اند و اگر نگفته‌اند پس اعتبارشان از کجاست و چرا ماندگار شده‌اند و امروز دانشجویان و طالبان فلسفه آثار و آراء آنان را برای چه مطالعه می‌کنند و محققان و فیلسوفان در آثار آنان به جستجوی کدام نکات ره‌آموز می‌پردازند. ارسطو و ملاصدرا و کانت و هگل در عداد متفکرانند و همواره می‌توانند به طالبان فلسفه درس تفکر بیاموزند اما برای کسی که فلسفه کامل را فلسفه ارسطو یا کانت و ... می‌داند فلسفه پایان یافته است زیرا آن فلسفه دیگر تفکر نیست بلکه مجموعه‌ای از اطلاعات و معلومات است. حسن این رأی درباره پایان این است که در آن تعلیم و علم فلسفه نفی نمی‌شود و به این جهت امید هست از زمین این تعلیم جوانه‌های تفکر بروید و این رویش معمولاً به مدد روحی صورت می‌گیرد که در آثار همه متفکران اعم از جدید و قدیم پنهان است. دانشجویان فلسفه از استادان و فیلسوفان گذشته دو درس می‌آموزند. یکی درس مسائل و مباحث فلسفه و دیگر درس تفکر و همدرد شدن با متفکران. درس اول لازم است اما کافی نیست. مهم این است که از تاریخ فلسفه بتوان درس تفکر آموخت. البته درس‌های فلسفه بیشتر درس علم فلسفه است. وقتی فلسفه به علم فلسفه تبدیل شود تفکر فلسفی پایان می‌یابد. در میان مشتغلان به فلسفه نیز کسانی که با فلسفه میانه چندان خوبی ندارند از پایان آن گفته‌اند و می‌گویند و چه بسا مرادشان این باشد که فلسفه در عصر ما که عصر علم و اطلاعات است جایی و وجهی ندارد. تحقیق در سابقه این تلقی سطحی می‌تواند بخش مهمی از

تاریخ فلسفه معاصر باشد. مخالفت با فلسفه، تاریخ طولانی دارد و با ظهور فلسفه همزمان است. حتی بعضی از این مخالفان عنوان فیلسوف داشته‌اند و دارند و شاید نامدارترینشان دیوید هیوم باشد. در قرن نوزدهم اوگوست کنت که صاحب فلسفه پوزی‌تیویست بود در طری‌حی که از تاریخ در نظر آورد زمان را دیگر زمان فلسفه ندانست. او فلسفه را از نظر تاریخی بی اعتبار و متعلق به گذشته دانست و شاید اولین فیلسوفی باشد که پایان فلسفه را اعلام کرده است. به نظر اوگوست کنت، تاریخ سه مرحله و دوران داشته است. دوران خدا و خدایان، دوران ما بعدالطبیعه و بالاخره می‌رسیم به عصر جدید که دوران علم است. او برای هر دوره تاریخی صورتی قائل بود و در این تحول هر صورت جدید که می‌آمد صورت سابق را از اعتبار می‌انداخت. در دوره جدید هم که علم غلبه کرد به دوران ما بعدالطبیعه پایان داد. می‌بینیم که اوگوست کنت گرچه دوران فلسفه را پایان یافته می‌دید بحث‌ها و نظرهاش را قصد مخالفت با فلسفه راه نمی‌برد. او کمتر از بطلان فلسفه می‌گفت بلکه دوران آن را پایان یافته می‌دید و پیدااست که این نظر با باطل دانستن و بیهوده خواندن احکام و قضایای فلسفه در قیاس با احکام علم تفاوت دارد اما در زمان ما لاقلاً در ژورنالیسم فلسفی غالباً فلسفه را در برابر علم می‌گذارند و حکم فلسفی را با موازین متدولوژی علم می‌سنجند و چون فلسفه در آن میزان نمی‌گنجد آن را باطل می‌خوانند. احکام فلسفه از حیث ذات قابل قیاس با احکام علمی مثل ریاضیات و فیزیک یا اعتقادات دینی و ایدئولوژیک نیستند اما چون درست و یقینی در نظر همگان صفت احکام علمی یا اعتقادی است، این قیاس بی‌درنگ و بدون تأمل صورت می‌گیرد. ورود علم به زندگی هم در این قضیه بی‌اثر نبوده است. علم جدید نسبتی خاص با جامعه و معاش مردم دارد. در گذشته زندگی و معاش چندان ربطی به علم نداشت و مردم هم به علم کاری نداشتند اما امروز که همه باید به مدرسه بروند و حداقلی از معلومات علوم را فرا گیرند و عده‌ای از اشخاص مستعد نیز علم را تا مرحله پژوهش و گاهی مرزهای نهایی‌اش می‌آموزند و پیش می‌برند چگونه می‌توان علم را از جامعه جدا دانست. علم جدید در نظر غالب دانشمندان و نیز در نظر همگان علم یقینی است و نتیجه این تلقی نیندیشیده این است که درستی هر حکمی را در میزان علم جدید باید سنجید.

یعنی هر حکمی که بیرون از علم باشد اگر در موازین پژوهش علمی نگنجد اعتبار ندارد و به آن اعتماد نباید کرد ولی آیا احکام علوم، احکام یقینی‌اند و اگر یقینی‌اند این یقین از کجا آمده و چگونه حاصل شده است. پوزیتیویسم بخصوص در قرن بیستم با این مشکل مواجه شد که از کجا بدانیم احکام علوم یقینی‌اند و یقینی بودن و درستیشان چگونه قابل اثبات است. در اینجا ضرورت ندارد که از معنی داری قضایا و مسائل بپرسیم بلکه باید تحقیق کنیم که طرح مسئله یقین علمی تا چه اندازه موجه و درست است و مسئله از کجا و چرا آمده است. آیا وقتی می‌پرسند علم و احکام علمی اثبات پذیرند یا قابل اثبات نیستند فکر نمی‌کنند که علم با منشأیت اثر و اعتبار و مقبولیتی که در نزد دانشمندان و در نظام جهان کنونی دارد نیاز به اثبات ندارد و مهمتر اینکه اثبات و یقین امری متعلق به منطق و علم کلام و ما بعدالطبیعه است و علمی که تحول می‌یابد چگونه اثبات شود. احکام علم اگر قابل اثبات باشند و اثبات شوند، دائمی و همواره معتبر خواهند بود و حال آنکه علم در تحول است و مدام نو می‌شود. احکام علمی در طی تحول علم تغییر می‌کنند و قواعد و قوانین جدید جای احکام و قوانین متغیر تا زمان تحول را می‌گیرند ولی این بدان معنی نیست که احکام سابق نادرست بوده و یافته‌های جدید همه برای همیشه درستند بلکه علم، علم تاریخی است و دورانی دارد و چون دورانش تمام شود کنار می‌رود و دیگر شأن و کارکرد و منشأیت اثر ندارد ولی نادرستی‌اش ثابت نمی‌شود و مگر می‌توان گفت که فیزیک نیوتون غلط است. نیوتون دانشمند بزرگی است و فیزیک او هم اهمیت بسیار داشته است و هم اکنون نیز دارد اما فیزیک زمان ما دیگر در ذیل پارادایم نیوتونی نیست. عجیب است که مردی مثل کارنپ که دانشمند هم بود و در زمان او تحول بزرگی در فیزیک پدید آمد توجه نکرد که اگر قضایای علمی قابل اثبات بودند و نیاز به اثبات داشتند و اثبات می‌شدند می‌بایست آنها را برای همیشه حفظ کرد و علوم همه زمان‌ها هم به اعتبار اینکه اثبات شده‌اند همه در یک ردیف بودند و اعتبارشان یکسان و مساوی بود. در حوزه وین این مشکل با جدیت مورد بحث قرار گرفت که آیا به راستی می‌توان درست بودن احکام علمی را اثبات کرد. این پرسش ناشی از یک کنجکاوی علمی نبود بلکه بازمانده‌ای از مشکل یقین برهانی فیلسوفان و مخصوصاً یقین

دکارتی و چگونگی امکان قضایای تألیفی ماتقدم کانت یا صریح و بی‌پروا بگویم وجهی از تنزل فلسفه و بحث‌های فلسفی تا حد بازی‌های منطق صوری بود. کارناپ و همفکرانش بیش از اوگوست کنت گرفتار و در بند متافیزیک بودند. اینکه آیا علم و احکام علمی اثبات‌پذیر و یقینی‌اند قیاس علم با متافیزیک و پرسش متافیزیکی است اما پاسخی هم که محققى مثل کارل پوپر به کارناپ و شلیک و به حوزه وین داد به همان اندازه مابعدالطبیعی و انتزاعی بود. او هم که دوست می‌داشت فلسفه را به منطق صوری تحویل کند طرح ساده و در ظاهر درستی پیش آورد و آن این بود که احکام علمی قابل اثبات نیستند بلکه ابطال‌پذیرند و عجبا که این حرف عجیب و نیندیشیده در بسیاری جاها و از جمله در کشور ما یا در بعضی محافل روشنفکری آن، آورده بزرگ فلسفه و کمال آن و پایان‌بخش اختلاف‌ها و به اصطلاح فصل الخطاب تلقی شد. (چه کنیم در فلسفه هم مثل بسیاری از جوانب و شئون دیگر تاریخ فقیریم). پوپر گفت صفت احکام علمی ابطال‌پذیری آنهاست نه اثبات‌پذیریشان. البته احکام علمی با احکام شعری و فلسفی و اخلاقی تفاوت دارند. حتی احکام علم جدید را با احکام علم قدیم نباید یکی دانست. احکام علم قدیم و تجربی‌ترین آنها بی‌ارتباط با اعتقاد به طبایع اشیاء نبود. در دوران جدید ماده علم یا طبیعت، امر مرده است و دیگر طبع ندارد و قابل تصرف و صورت‌پذیرفتن است. مطلب مهم این بود که حکم علمی چیست و چه تفاوتی با احکام دیگر دارد. پیداست که این حکم، حکم خبری است و صفت حکم خبری این است که می‌توان آن را بررسی و تصدیق یا تکذیب کرد ولی احکام خبری علمی وقتی در دایره علوم وارد شدند دیگر ردّ آنها وجهی ندارد و ابطال هم نمی‌شوند. حکم علمی وقتی علمی می‌شود که دانشمند بررسی‌ها و محاسبه‌ها و آزمایش‌های لازم برای اطمینان یافتن از اعتبار یافت علمی خود کرده است. فرض او هم از اول این بوده که یافت علمی‌اش درست است اما دقت علمی ایجاب می‌کرده که تاب‌آوری آن را در بوته تدقیق و آزمایش بسنجد. اگر حکم علمی در این بوته تاب آورد علم است و معمولاً هم کار پژوهش به این صورت پیش می‌رود. اما اگر یافت یا فرض دانشمند در موردی تأیید نشود آنچه رد و ابطال شده فرض علمی بوده است نه علم. پس نه کار دانشمند با ابطال

آغاز می‌شود و نه او با ابطال به نتیجه علمی می‌رسد. وانگهی با نفی که نمی‌توان ماهیت چیزی را معین کرد. آیا هرچه ابطال‌پذیر باشد علم است؟ صفت ابطال‌پذیر بودن چندان عام است که حرف‌های معمولی کوچه و بازار هم در دایره اطلاق آن قرار می‌گیرد اما حکم علمی حکم کوچه نیست بلکه طرحی است که دانشمند در شرایط خاص آن را می‌یابد و پیش می‌آورد و برای اینکه علمی بودن آن را محرز کند به پژوهش نیاز دارد. علم طرحی است که دانشمندان با اطلاعات و نظر دقیقی که دارند درمی‌اندازند و راه و روشی دارد که از طریق آن به قواعد و احکام علم می‌توان رسید. سخن پوپر به عنوان جزئی از روشی که در آن دانشمند شرایط امکان رد و ابطال فرض علمی را در نظر می‌آورد و مخصوصاً از آن جهت که سودای اثبات احکام علمی را بی‌وجه اعلام می‌کند درست است اما کمکی به درک ماهیت علم و احکام علمی نمی‌کند زیرا با نفی و سلب نمی‌توان چیزها را شناخت و علم را نیز با بیان وجه سلبی آن نمی‌توان تعریف کرد. وانگهی این حکم که احکام علمی قابل اثبات نیستند، با گفتن این که آنها قابل ابطالند از دایره بحث خارج نمی‌شود زیرا از اول بنا بر این بوده است که فرض علمی قابل ردّ است و کاش لفظ ابطال و ابطال‌پذیری اصلاً مطرح نشده بود. این لفظ بیشتر به قلمرو جدل و جدال تعلق دارد. مشکل حوزه وین نیز با این سخن حل نشد و کارناپ و دیگران پاسخ پرسش خود را در آن ندیدند و آن را نپذیرفتند هر چند که از سودای خود نیز منصرف شدند و به اعتبار رسمی علم رضایت دادند. طرح ابطال‌پذیری به جای اینکه مسئله اثبات‌پذیری را منتفی کند سخن متافیزیکی تازه‌ای را پیش آورد که شاید بتوان آن را صورت شکاکیت قرن بیستمی دانست. اینکه علم ممکن است ابطال شود سخن فلسفی نیست زیرا بیان یک امکان خاص و در زمره همه امور ممکن است و فیلسوف کمتر در قلمرو امکان خاص اقامت می‌کند. نکته مهم که هر دو فریق از آن غافل ماندند تاریخی بودن علم است. احکام علم در سیری که دارند ابطال نمی‌شوند بلکه اعتبارشان را از دست می‌دهند. مگر فیزیک نیوتون و حتی هندسه اقلیدسی ابطال شده است؟ اکنون علم قدیم چندان اعتبار ندارد نه اینکه باطل و ابطال شده باشد. علمی که ابطال شود علم نیست و هرگز علم نبوده است. فیزیک

نیوتون ابطال نشده است اما دیگر اعتباری که تا پایان قرن نوزدهم داشت ندارد. عیب ابطال پذیر دانستن احکام علمی این است که توضیح نمی‌دهد چگونه هندسه تحلیلی دکارت و فیزیک گالیله و نیوتون اعتبار پیدا کرد و از کی و چرا و چگونه نظریه‌های دیگری پیدا شد و اعتبار علمی بودن احکام در ذیل و سایه آنها قرار گرفت و به فرض اینکه چنین باشد پیش‌تر البته در مورد تئوری‌های علم گفته بودند که آنها را نه می‌توان اثبات کرد و نه قابل رد و ابطال‌اند. اطلاق این وصف به احکام علمی از آن جهت به مشکل برمی‌خورد که احکام علمی حتی اگر در ابتدا با مقاومت مواجه شود وقتی از آزمایش‌ها سربلند بیرون آمد در جامعه دانشمندان و سپس در همه جا مقبول و متبع می‌شود نه اینکه مدام مورد شک و بررسی باشد تا بالاخره روزی ابطال شود. علم اگر علم است ابطال نمی‌شود و تا روزی که تحولی پیش نیاید و طرح تازه‌ای در علم در انداخته نشود احکامش معتبر است. وقتی هم که از اعتبار می‌افتد باطل نشده است که اگر می‌شد علم نبود و از اول جهل و اشتباه و نادریست بود. پس ابطال‌پذیری احکام علمی تعبیری نامناسب و شاید بی‌معنی و نادرست است. چنانکه اشاره شد سیر پژوهش علمی چنان نیست که چیزی به نام علم یا حکم علمی عنوان شود و مدام در معرض آزمون باشد و جامعه علمی و دانشمندان منتظر بمانند که اگر در ابدیت ابطال نشد آن را به عنوان علم و حکم «نزدیک به واقع» بپذیرند (این علم مطابق با واقع و نزدیک به واقع هم در اینجا و در این مورد خاص حرف عجیبی است). آزمون علم و احکام علمی در جامعه اهل علم با ملاحظه مسائل جدید و مشکلی که در حل آنها پیش می‌آید و به خصوص در نسبت با پیشرفت تکنولوژی صورت می‌گیرد. در این راه نیز حکم و نظر علمی ابطال نمی‌شود بلکه وقتی مسائل پیش‌آمده را نتوان با آن حل کرد چه بسا نظر دیگری جایش را می‌گیرد. مختصر اینکه با بحث‌هایی از قبیل اثبات‌پذیری و ابطال‌پذیری احکام علمی، نه صفت ذاتی و ماهیت علم روشن می‌شود و نه مددی مستقیم به فلسفه علم می‌رسد. وقتی راسل گفت دایره وسیعی از اطلاعات و احکام هست که بعضی از آنها در قلمرو علم وارد می‌شوند سخنش موجه بود (به شرط اینکه گمان نشود دانشمندان همه حرف‌ها را به محک ابطال می‌زنند). این

مشکل وقتی بزرگتر می‌شود که پوپر تمیز میان احکام انشائی و دستوری و احکام علمی توصیفی و رعایت اصل "از هست باید بیرون نمی‌آید" را شرط فهم ابطال‌پذیری قرار می‌دهد گویی برای فهم ابطال‌پذیری باید همه حرف‌های صاحب آن را که خود به ربط میان چیزها قائل نیست، پذیرفت تا بتوان آن را به درستی دریافت. راستی چه ارتباطی میان این حرف‌ها و ابطال‌پذیری وجود دارد و چرا این اصل مهم ابطال‌پذیری در محافل اهل فلسفه علم، عمر طولانی نداشته و اندک مدتی پس از اینکه کارل پوپر با کشف و اظهار آن نئوپوزیتیویسم را به ادعای خودش کشته، کشف او نیز از دار فانی رحلت کرده است. فیلسوفان اروپایی و به اصطلاح قاره‌ای که اصلاً به آن توجه نداشتند. بعضی از صاحب‌نظران فلسفه تحلیلی مانند ایمره لاکاتوش و فیرابند هم که به آن اعتنایی کردند خیلی زود از آن روگردانند و مخصوصاً فیرابند و توماس کوهن (که از ابتدا به ابطال‌پذیری اعتنا نکرده و به این جهت متهم شده بود که «اصل همه جا مورد احترام جدایی خبر و انشا و هست و باید را بازیچه خوانده» و به آن تجاوز کرده است) (کوهن؛ ساختار انقلاب‌های علمی، ترجمه فارسی، ص ۲۰۲) فاتحه آن را خواندند. این همه که گفته شد به معنی انکار مقام فضل و دانش و نویسندگی کارل پوپر نیست. او نویسنده سیاسی و علمی قابل و توانایی است و مخصوصاً هنر بزرگی در نزدیک کردن بعضی قواعد منطق و فلسفه و سیاست به فهم همگانی و مردم‌پسند و مطلق کردن آنها و به کار بردنشان برای اثبات آراء خود دارد. عیب کارهای او این است که مسبوق به قصد رد فلسفه و دشمنی کردن با آن و جان‌شین کردن حرف‌های خود به جای فلسفه است. در اینجا شاید لازم باشد اشاره دیگری به بحث نسبت هست و باید بشود. این مطلب وجهی از طرح دوباره جدایی نظر و عمل است. می‌دانیم که از زمان یونانیان کسانی دو قلمرو علم و عمل را از هم جدا دانستند و شاید اولین بار این جدایی در آراء و اقوال سوفسطاییان صراحت و تعیین پیدا کرد. سوفسطاییان به وجود ربط و نسبت میان چیزها قائل نبودند. آنها وجود را منکر بودند و آدمی را میزان بود و نبود و درستی و نادرستی و خوبی و بدی می‌دانستند. سقراط و افلاطون و ارسطو گرچه نظر و عمل را دو چیز می‌دانستند نسبت و ارتباط میان آنها

را انکار نمی‌کردند. افلاطون علم را راهنمای عمل می‌دانست و ارسطو به دو عقل نظری و عملی قائل شد. به نظر او عقل عملی مستمد از عقل نظری است. البته این نسبت و مدد و استمداد امر وجودی بود و در منطق که عالم مفاهیم است نمی‌گنجید. در قضیه نسبت میان هست و باید عجیب است که مهمترین مسئله زمان یعنی نسبت علم و عمل را به نسبت منطقی میان مفاهیم تحویل کرده و نتیجه گرفته‌اند که حکم انشائی از حکم خبری برنمی‌آید. مگر تا این زمان کسی «است و باید» را مفاهیم منطقی می‌دانسته و قائل به استنتاج حکم انشائی از حکم خبری بوده که لازم باشد آن را انکار و رد کنند. قضیه نسبت میان نظر و عمل در تاریخ جدید امر تازه‌ای است که نمی‌توان آن را بدون رجوع به اصول تجدد و تحولی که در تفکر و علم و عمل به وجود آمده است درک کرد. در این عالم نسبت میان علم و عمل صورت و طرح تازه‌ای پیدا کرد و مخصوصاً مشکل زمانی بزرگ و پیچیده شد که در ظاهر نیز اراده به قدرت و علم تکنولوژیک که در وجود با هم بودند، همسو و یگانه شدند و بنا بر این گذاشته شد که هیچ حکمی بیرون از مبادی و قواعد نظام جهان جدید دخالت در امور نداشته باشد. پس اراده پنهان در علم و فرهنگ جدید راهبری امور را به عهده گرفت و دین و اخلاق در زمره امور وجدانی و شخصی درآمد. این هم کم و بیش ظاهر و اعلام شد که علم جدید به دین و اخلاق کاری ندارد. برای تأیید و اثبات اینها هم نیاز به استدلال نبود زیرا اصول موضوعه اعم از اصول موضوعه علم یا تاریخ نیاز به استدلال ندارند و قابل استدلال هم نیستند. صورت موجه بحث این است که احکام علمی احکام خبری است و در استدلال از مقدمات مرکب از احکام خبری، حکم انشائی (باید و نباید و شاید و نشاید و خوب است و بد است و زشت است و زیباست و حق است و باطل است و ...) نمی‌توان استنتاج کرد. تعبیر اختصاری‌اش هم این است که از "است" "باید" نتیجه نمی‌شود (و گاهی در میان ما به این صورت تعبیر می‌شود که از "هست" "باید" بیرون نمی‌آید). پیدا است که از مقدمات خبری نتیجه انشائی نمی‌توان گرفت اما کسی از احکام خبری نتیجه انشائی و اخلاقی نگرفته و نمی‌دانم چرا این قضیه عادی و امر مسلّم منطقی نزد کسانی کشف بزرگ تلقی شده است. در این

**گشایش آغاز دیگر که هیچ‌کس از آن خبر ندارد
بیشتر در زمان‌هایی صورت می‌گیرد که تنگی و
درماندگی به نهایت رسیده است. در چنین شرایطی
است که وجود به زبان می‌آید و در گوش آدمیان و
متفکران چیزی می‌گوید که با آن بنای عالم و آدمی
دیگر گذاشته می‌شود. البته مراد این نیست که ابتدا
مردمان هستند و سپس تفکر و علم به آنان اعطا
می‌شود. آدمیان با تفکر آدمی شده‌اند و می‌شوند.
به عبارت دیگر تفکر به حیوانیت افزوده نمی‌شود تا
آدمی به وجود آید. آدمیان از تفکر دور می‌شوند و به
پریشانی می‌افتند و دوباره به آن فراخوانده می‌شوند
و رو می‌کنند. پس وقتی آدمی و تفکر از هم جدا
نمی‌شوند چگونه بگوییم فلسفه پایان یافته است یا
پایان می‌یابد؟ ادوار تاریخی و صورت‌های تفکر پایان
می‌یابند اما تفکر پایان نمی‌یابد**

مورد خاص به چند نکته باید توجه شود:

استدلال «باید از هست استنتاج نمی‌شود» را به دیوید هیوم فیلسوف تجربی مذهب و شکاک اسکاتلندی نسبت داده‌اند. البته در آثار فیلسوف چنین استدلالی دیده نمی‌شود و او چنانکه کاپلستون مورخ انگلیسی فلسفه گفته است «صاحب عقل سلیم واقع‌بینانه و ستایش‌انگیزی بوده» و بی‌پروایی‌های بیهوده نمی‌کرده است. وانگهی اهل بازی با مفاهیم و ترتیب قیاس‌های منطقی نبوده و در این باب نظر به جدایی عقل و اخلاق از هم داشته و اخلاق عقلی را بی‌وجه می‌دانسته است. هرچند که شاید در فلسفه او وجهی از عقل عملی هم بتوان یافت. اینکه اگر چیزی در مقدمه قیاس نباشد در نتیجه هم نمی‌تواند بیاید و چون در قضایای علم «باید» وجود ندارد از آنها نتیجه اخلاقی استنتاج نمی‌توان کرد حرف روشن و بی‌چون و چرایی است. این

سخن را هر ابجد خوان فلسفه می‌داند و هیچ‌کس هرگز نکوشیده است با ترتیب قیاس مرکب از قضایای خبری نتایج اخلاقی بگیرد. یعنی در بحث از نسبت میان علم و عمل هرگز نظر به استنتاج منطقی نبوده است. زیرا علم و عمل دو امر وجودی و نسبتشان نسبت وجودی است نه مفهومی و منطقی. از ابتدا که مسئله نظر و عمل مطرح شد ارسطو عقل نظری را از خرد عملی (فرونزیس) متمایز دانست اما در جهان ارسطو همه چیز به هم پیوسته بود. او منطق را هم وجهی از موجود و مظهر آن می‌دانست ولی هرگز قیاسی ترتیب نداد تا عمل را از نظر و اخلاق و سیاست را از مابعدالطبیعه استنباط کند. عمل و نظر از سنخ مفاهیم کلی انتزاعی نیستند. نسبتشان هم نسبت اندراج نیست که یکی بتواند از دیگری نتیجه شود. عمل و نظر نسبتی واقعی و بسیار نزدیک و حتی نزدیکتر از نسبت مفاهیم با یکدیگر دارند. وقتی بنا را بر این بگذارند که جهان اتم‌های جدا از هم است پیداست که میان نظر و عمل هم ربطی نمی‌بینند ولی جهان انسانی جهان ربطها و ارتباطهاست نه جهان بیگانگی و دوری از یکدیگر. در این جهان مردمان در نسبتی که با هم دارند فهم و خرد خاص پیدا می‌کنند و جهان خاصی را قوام می‌دهند و اگر از هم جدا باشند زندگیشان پریشان و آشفته می‌شود در جهان بشری همه چیز به همه چیز مربوط است. پدر و مادر و خواهر و برادر از هم استنتاج نمی‌شوند اما نسبت نزدیک و مه‌آمیز با هم دارند. میوه درخت از شاخه و تنه و ریشه استنتاج نمی‌شود اما اگر ریشه و تنه و شاخه نباشد میوه هم نیست. این چه استدلال بدی است که بگویند چون باید از است نتیجه نمی‌شود و علم از سنخ توصیف است و عمل با قصد و انشاء ملازمه دارد عمل و علم از هم جدا هستند و کار به جایی برسد که حتی علم و تکنولوژی را هم از هم جدا بدانند و مگر خبر و انشاء دو امر متباینند و به هم ربطی ندارند. اگر در حقیقت خبر تحقیق کنیم درمی‌یابیم که خبر بدون قصد انشاء وجود ندارد یا اگر باشد فهمیده نمی‌شود. علم نه فقط با تعلق خاطر پدید می‌آید بلکه درک و دریافتی مناسب با مقتضای زمان و تاریخ و نیازهای تاریخی است. خرد و علم و اخلاق و مهر و کین و ... در جعبه‌ها و بسته‌های جدا از هم در وجود آدمی قرار ندارند بلکه همه با هم و در نسبت با هم پدید می‌آیند. حرف‌هایی از این

قبیل که باید از است نتیجه نمی‌شود سخن سوفسطایی است و اگر این حرف‌ها در جایی مقبول واقع شود و مخصوصاً اگر آنها را فلسفه بدانند فلسفه را با سخنان عامیانه درآمیخته‌اند. به عبارت دیگر فلسفه باید بسیار مهجور و غریب شده باشد که چنین اقوالی سخن فلسفه تلقی شود. اگر از پایان فلسفه می‌پرسند، من از فقر و فقدان آن گفتم. اکنون نظر خود را درباره پایان فلسفه خلاصه می‌کنم.

وقتی در جایی و زمانی فلسفه وجود داشته است و دیگر نیست می‌توان گفت که فلسفه در آنجا و در آن زمان پایان یافته است. ما هم در طی مدت هزار سال فلسفه داشته‌ایم و اکنون اگر به احیاء و تجدید آن نپردازیم باید در انتظار پایان یافتن فلسفه دوره اسلامی باشیم. کسانی هم که با فلسفه میانه‌ای ندارند و با آن مخالفند، معمولاً مخالفت خود را دلیل بر پایان یافتن کار فلسفه می‌دانند. در کار کارناپ و پوپر دیدیم که آنها با سفر به عالم انتزاعیات و دور شدن از زمین و آنچه در آن می‌گذرد و مخصوصاً خلط مراتب و جایگاه‌ها و قرار دادن علم و فلسفه در برابر یکدیگر علی‌رغم قصدی که برای دفاع از علم داشتند از عهده این مهم برنیامدند و نتوانستند از آن تعریفی به دست دهند که علم جدید را مطلق کند و به کار فلسفه پایان بخشد اما پایان یافتن فلسفه به معنایی که در یکصد و پنجاه سال اخیر در تفکر اروپا مطرح شده است مطلب دیگری است. متفکران اروپایی با نظر در تاریخ تفکر دریافتند که فلسفه به معنی مابعدالطبیعه که در یونان و در تعلیمات و آثار سقراط و افلاطون و ارسطو ظهور کرده و سیر تاریخی دوهزار ساله داشته در دوران جدید و در فلسفه‌های هگل و مارکس و نیچه به پایان رسیده است. فلسفه از آغاز و از زمان سقراط و افلاطون در صدد در انداختن طرح‌هایی برای نظم بخشیدن به جهان بوده و فلسفه هرگز از زندگی و سامان آن جدا نشده و صرفاً یک علم نظری محض نبوده است. یونانیان طرحی داشتند که با انقراض مدینه‌هایشان به کار نیامد و حتی شاید زمینه را نیز برای این انقراض فراهم کرد پس از آن هم تا دوره جدید فلسفه نظر محض نبود بلکه راهش را در نسبتی که در روم با سیاست و در اروپای مسیحی و ایران با دین پیدا کرد، پیمود. در دوره جدید، فلسفه حول سوژه دکارتی که مظهر علم و اراده خاص دنیای جدید بود، قوام یافت و از طریق طراحی قدرت به زندگی

جدید وارد شد. این طراحی و صورت بخشی در هگل به پایان رسید و بحران آن در آراء بسیاری از نویسندگان قرن نوزدهم و بخصوص در آثار مارکس و نیچه آشکار شد. از پایان قرن نوزدهم تاکنون دیگر فلسفه دخالتی در ساخت جهان و جهان سازی ندارد. در نیمه اول قرن بیستم هم فیلسوفان احساس کردند که پای نظم جهان جدید در جایی می‌لنگد و فیلسوفی مثل هوسرل اظهار نگرانی کرد که با پایان یافتن فلسفه شاید اروپا نابود شود و اکنون در حدود یکصد سال است که فلسفه بیشتر در کار نقد وضع دانش و سیاست و فرهنگ جهانی است که تکلیف آن را تکنیک معین می‌کند نه تدبیر و تأمل. فلسفه به معنی مابعدالطبیعه و نظمی که جهان و انسان باید از آن پیروی کنند پایان یافته است اما فلسفه به معنای تفکر پایان ندارد. تفکر پیش از آنکه فلسفه به معنی علم مابعدالطبیعه پدید آید وجود داشته است و هم اکنون هم کم و بیش اینجا و آنجا وجود دارد. نمی‌گوییم جهان کنونی را تفکر راه می‌برد. اتفاقاً جهان کنونی با دور شدن از خرد تاریخی رو به بیراهه دارد و این بیراهه شاید به پرنگاه‌های خطرناک برسد. این جهان دیگر از پشتوانه خرد سامان بخش فلسفه برخوردار نیست و به راهی می‌رود که شاید راه خرد نباشد ولی مراتب خرد و بی‌خردی در همه جا یکسان نیست. کشورهایی در جهان هستند که به کلی از خرد بی‌بهره نشده‌اند اما در مناطقی از جهان توسعه نیافته کشورهایی هستند که شاید در هیچ یک از شئون آموزشی فرهنگی و اجتماعی و سیاسی شان نشانی از خرد نتوان یافت. حتی بعضی کشورها که از ما هم دور نیستند با بستن گوش و چشم خود اصرار در طی راه بی‌خردی دارند. آنجا جهان قحط خرد و بازار وفور و رونق و حکومت حماقت است و آثار آن نیز در گفتارها و کردارها پیداست. به بحث فلسفه بازگردیم. در اروپا و امریکا نقد فلسفه‌ها به عنوان تحقیق و تأمل در آثار فیلسوفان هنوز هست. وضع موجود جهان و کار و بار آن نیز نقد می‌شود چنانکه تفکر پست مدرن را نقد فلسفه جدید و جهان متجدد و اعلام پایان آن می‌توان دانست. فلسفه سؤی هم دارد که همیشه و همه جا معلوم و پیدا نیست و شاید تا آدمی هست با او باقی بماند و در هنگام به نهایت رسیدن درماندگی دستگیری اش کند. این سؤ امکان آغازی دیگر و پیدایش چشم و گوش دیگر و دیدن و شنیدن چیزها و سخنان نو و بدیع است. این گشایش آغاز دیگر که هیچ‌کس

از آن خبر ندارد بیشتر در زمان‌هایی صورت می‌گیرد که تنگی و درماندگی به نهایت رسیده است. در چنین شرایطی است که وجود به زبان می‌آید و در گوش آدمیان و متفکران چیزی می‌گوید که با آن بنای عالم و آدمی دیگر گذاشته می‌شود. البته مراد این نیست که ابتدا مردمان هستند و سپس تفکر و علم به آنان اعطا می‌شود. آدمیان با تفکر آدمی شده‌اند و می‌شوند. به عبارت دیگر تفکر به حیوانیت افزوده نمی‌شود تا آدمی به وجود آید. آدمیان از تفکر دور می‌شوند و به پریشانی می‌افتند و دوباره به آن فراخوانده می‌شوند و رو می‌کنند. پس وقتی آدمی و تفکر از هم جدا نمی‌شوند چگونه بگوییم فلسفه پایان یافته است یا پایان می‌یابد؟ ادوار تاریخی و صورت‌های تفکر پایان می‌یابند اما تفکر پایان نمی‌یابد.

مطلب دیگر اینست که با توجه به اثر و شأن و نفوذی که فلسفه در دوران تجدد داشته است تفکر در کار جهان بدون نظر به همه صورت‌های آن و بخصوص صورت جدید فلسفه بسیار دشوار می‌شود. به این جهت تفکر آینده، حتی اگر بگوییم مابعدالطبیعه نیست دور از فلسفه و بیگانه با آن نخواهد بود. پیداست که همه مردمان به یک اندازه مستعد و آماده تفکر نیستند. آنها که از خرد دور افتاده‌اند اگر خطر این دوری را در نیابند از عهده گشایش هیچ راهی بر نمی‌آیند اما به هر حال امکان تفکر همیشه در همه جا هست. یعنی این امکان وجود دارد که مردم گرفتار انحطاط نیز خطر را حس کنند معمولاً انحطاط و پریشانی با بی‌خردی و جهل و ناتوانی قرین است. یعنی قوم منحل و بی‌بهره از خرد از بی‌خردی خود خبر ندارد و چه بسا که خود را صاحب خرد تمام و عین خردمندی می‌پندارد و این غفلت و جهل احتمال سقوط و تباهی را بیشتر می‌کند. گاهی هم ممکن است که مبتلایان به درد انحطاط به درد خویش پی ببرند و به ضعف و فقر خود آگاه شوند یا لااقل این آگاهی که معمولاً پنهانی و تدریجی پدید می‌آید بارقه‌هایی داشته باشد. این بارقه‌ها، بارقه‌های تفکر است. آدمی از تفکر جدا نیست اما در بازی تفکر همه همواره به یک اندازه سهم ندارند. بعضی به آن نزدیک‌ترند و بعضی دورتر و البته این وضع ثابت نمی‌ماند. ممکن است آنکه دور است نزدیک شود و نزدیکان از قافله بمانند و دور شوند. اما تفکر از تاریخ آدمی حذف نمی‌شود. زیرا پایان تفکر پایان انسان است.

دیدگاه‌های فرهنگستان علوم در بخش علم و فناوری برنامه هفتم توسعه کشور

فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران در آستانه تدوین برنامه هفتم توسعه جمهوری اسلامی ایران، با استناد به مفاد اساسنامه‌اش و احساس وظیفه در کمک و همراهی با نظام اجرایی کشور؛ از دی ماه سال ۱۴۰۰ کارگروهی را به منظور تدوین سیاست‌های پیشنهادی در حوزه علم و فناوری در برنامه هفتم توسعه تشکیل داد و با تکیه بر ظرفیت گرانسنگ نیروی انسانی خود و دیگر فرهیختگان جامعه علمی کشور و با صرف بیش از ۷۰۰ نفر ساعت وقت، مبادرت به امر تدوین دیدگاه‌های فرهنگستان در بخش علم و فناوری و در سه بخش "آموزش و فرهنگ عمومی"، "آموزش و پرورش" و "آموزش عالی" کرد. جمع‌بندی فعالیت کارگروه به نظر گروه‌های علمی و شورای علمی فرهنگستان رسید و نظر نهایی فرهنگستان، در قالب یک نسخه گزارش مدیریتی جمع‌بندی و در تاریخ ۱۰ تیر ۱۴۰۱ از سوی آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران به آقای مهندس مسعود میرکاظمی رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور منعکس شد. همچنین این سیاست‌ها از سوی رئیس فرهنگستان برای استحضار رئیس‌جمهور محترم، وزرای آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری، و بهداشت درمان و آموزش پزشکی، دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی، معاون علمی و فناوری رئیس‌جمهوری و رئیس کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی نیز ارسال شد.

در این گزارش تأکید شده است که:

- فراهم خواهد آورد.
- هدف‌گذاری این گزارش منحصر به بخش آموزش، پژوهش و علم و فناوری است که از طریق مطالعه اسناد بالادستی؛ آسیب‌شناسی برنامه‌های توسعه گذشته؛ بررسی چالش‌ها و میزان موفقیت برنامه ششم توسعه، به طرح دیدگاه‌ها و نظرات خود پرداخته است.
- در فرایند تدوین این گزارش چهار کمیته موضوعی و سیاستی به صورت جداگانه تشکیل و با صرف قریب به ۷۰۰ نفر ساعت و بهره‌گیری از بیش از ۴۵ نفر از صاحب‌نظران گروه‌های شش‌گانه علمی فرهنگستان و نیز از همراهی اتاق‌های فکر و دیگر اندیشمندان دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی؛ به ترتیب به بررسی اسناد بالادستی، آسیب‌شناسی برنامه‌های گذشته و نهایتاً طرح دیدگاه‌ها و نظرات خود پرداخته شده است.
- اسناد بالادستی که در جریان تهیه گزارش مورد توجه بوده است عبارتند از: بیانیه گام دوم انقلاب، سند تحول دولت سیزدهم، سیاست‌های کلی علم و فناوری، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران، قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات، قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقاء نظام مالی کشور، سند دانشگاه اسلامی، برنامه‌های توسعه پنج‌ساله گذشته (چهارم، پنجم و ششم)، سند ملی آمایش سرزمین، سند آمایش آموزش عالی، و سند نقشه جامع علمی کشور.
- خروجی فعالیت کارگروه گزارشی است که طی آن ابتدا به طور اجمال به معرفی و ظرفیت فرهنگستان پرداخته شده و پس از آن آسیب‌های برنامه ششم همراه با داده‌های آماری مطرح شده است. در بخش اصلی و پایانی گزارش؛ دیدگاه‌ها و نظرات

- ایجاد تحول در جامعه جز از مسیر تحول در نظام علمی کشور متصور نیست. در همین رابطه عرصه آموزش، نخستین مداخله فراگیر و سازمان‌یافته اجتماعی برای خلق ارزش و سرمایه انسانی محسوب می‌شود. به طوری که ارتقاء کیفی نظام آموزش و پرورش بستر رشد و اعتلای آموزش عالی را نیز

فرهنگستان در قالب توصیه‌هایی در سه حوزه آموزش و فرهنگ عمومی، آموزش و پرورش و آموزش عالی ارائه شده است.

- در بخش توصیه‌ها تلاش شده است تا حسب مورد ارتباط موضوع، ابتدا به موارد سیاستی و سپس به توصیه‌های اجرایی

پرداخته شود. ضمن اینکه در مواردی نیز کلیدواژه‌ها و عبارات، به دلیل اهمیت موضوع درشت‌نمایی شده است.

- گزارش تنظیم‌شده در صفحه اول وب‌گاه فرهنگستان، بخش بیانیه‌ها، در دسترس علاقمندان است.

احکام پیشنهادی فرهنگستان علوم برای برنامه هفتم توسعه

همان‌طور که در خبر قبل آمد، فرهنگستان علوم در راستای ایفای وظایف خود در خصوص کمک به ارتقای سطح علمی و فرهنگی کشور و ارائه پیشنهاد به مدیران ارشد نظام، دیدگاه‌های خود در بخش علم و فناوری برنامه هفتم توسعه را در قالب سه محور آموزش عمومی، آموزش و پرورش و آموزش عالی تهیه و به سازمان برنامه و بودجه و دیگر مسئولان نظام منعکس کرد. اکنون که در آستانه تدوین برنامه قرار داریم، گام دیگری در جهت نگارش پیش‌نویس احکام برداشته شد به طوری که چهار حکم با ماهیت دائمی و نیز اصلاح قوانین و مقررات موجود تهیه و به مراجع مرتبط با تدوین لایحه برنامه هفتم توسعه در سازمان برنامه و بودجه کشور منعکس شد. متن احکام پیشنهادی فرهنگستان به شرح ذیل است:

پیشنهاد احکام دائمی برنامه‌های توسعه

احکام پیشنهادی فرهنگستان علوم به منظور درج در قانون احکام دائمی توسعه (۳) مورد حکم جدید و یک مورد اصلاح حکم موجود) با استفاده از سند «دیدگاه‌های فرهنگستان علوم در ارتباط با برنامه پنج‌ساله هفتم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران» که طی نامه شماره ۱۱۲۴-۱ مورخ ۱۴۰۱/۴/۱۴ رئیس فرهنگستان علوم به آن سازمان ارائه شده است به شرح ذیل ارائه می‌شود. بدیهی است این فرهنگستان آمادگی لازم برای ارائه برنامه‌های اجرایی احکام پیشنهادی با هماهنگی و همکاری دستگاه‌های اجرایی ذیربط را دارد.

ماده الحاقی (۱): به منظور دسترسی به فرصت‌های برابر آموزشی در بین دانش‌آموزان مناطق محروم و کاهش "هزینه-فرصت" آموزشی و همچنین نظارت مؤثر بر اجرای قانون آموزش و

پرورش اجباری، «صندوق حمایت از کودکان بازمانده از تحصیل» با استفاده از منابع دولتی، خیرین و ظرفیت‌های بین‌المللی مانند یونیسف، تأسیس می‌شود. اساسنامه این صندوق ۶ ماه پس از تصویب قانون، به پیشنهاد مشترک سازمان برنامه و بودجه، وزارت آموزش و پرورش و وزارت امور اقتصاد و دارایی به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده الحاقی (۲): در راستای بهبود و ارتقای نظام تربیت معلم و جذب، نگهداشت و بکارگیری معلمان واجد صلاحیت، وزارتین آموزش و پرورش و علوم، تحقیقات و فناوری با هماهنگی سازمان‌های برنامه و بودجه و اداری و استخدامی کشور اقدامات لازم در موارد زیر را به عمل خواهند آورد:

- نقش دانشگاه فرهنگیان به یک نهاد هماهنگ‌کننده ملی در زمینه تربیت معلم، با بهره‌گیری از دانش‌آموختگان دانشگاه‌های سراسری، با رویکرد مشارکتی تغییر می‌یابد.
- ساختار دانشگاه فرهنگیان با تأسیس پردیس‌های دانشگاهی استاندارد در قالب مناطق ده‌گانه آموزش عالی کشور، یا تبدیل برخی دانشگاه‌های موجود به پردیس این دانشگاه، هم‌سو با نیازهای پایدار آموزش و پرورش به نیروی انسانی، مورد بازنگری و بازسازی قرار می‌گیرد.
- در راستای بازنگری در کیفیت اعطاء امتیازات به علاقمندان حرفه معلمی برای دستیابی همزمان به هدف جذب استعداد‌های برتر و حفظ تکاپوی تحصیلی پس از ورود به دوره تربیت معلم، قانون «متعهدین خدمت» مورد بازنگری و اصلاح قرار می‌گیرد.
- به منظور تکریم نهادی معلمان و فراهم کردن زمینه قانونی مشارکت نمایندگان آنان در تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌های

ناظر به حوزه معلمی (اعم از حرفه‌ای، اقتصادی و اجتماعی، از جمله اعطاء گواهی صلاحیت حرفه‌ای) و پایش منظم صلاحیت‌های حرفه‌ای، اقدامات لازم در خصوص تأسیس «سازمان نظام معلمی» انجام می‌شود.

ماده الحاقی (۳): به منظور طراحی سازوکار افزایش کیفیت و رقابت بین مؤسسات آموزشی و پژوهشی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری موظف است با همکاری سازمان‌های برنامه و بودجه و اداری و استخدامی نسبت به ایجاد و تقویت نهادهای توانمند غیردولتی برای ارزیابی، اعتبارسنجی و استانداردسازی آموزش عالی کشور با بهره‌گیری از الگوهای معتبر بین‌المللی و مشارکت انجمن‌های علمی- تخصصی اقدام نماید.

ماده الحاقی (۴): به منظور افزایش سهم درصد منابع تخصیص داده شده به فعالیت‌های پژوهشی و نوآورانه از محل درآمدهای عمومی، و در راستای تحقق بند ۲-۸ از سیاست‌های کلی علم و فناوری، ماده ۵۶ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و دستگاه‌های موضوع ماده (۵۰) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۱) مصوب ۱۳۸۴/۸/۱۵ مکلفند علاوه بر اعتبارات پژوهشی که ذیل دستگاه در قوانین بودجه سالانه منظور شده است، یک درصد (۱٪) از اعتبارات تخصیص یافته هزینه‌ای به استثنای فصول (۱) و (۶) و در مورد شرکت‌های دولتی از هزینه‌های غیرعملیاتی را برای امور پژوهشی و توسعه فناوری هزینه کنند.

سازمان برنامه و بودجه کشور موظف است اعتبارات موضوع این ماده را از اعتبارات تخصیص یافته دستگاه‌های اجرایی در مقاطع تخصیص سه ماهه (یا یک ماهه) کسر و به «صندوق شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری» واریز کند تا با هماهنگی دستگاه‌های اجرایی و براساس اولویت‌ها و سیاست‌های پژوهشی مصوب شورای عالی عتف و در چهارچوب اساسنامه صندوق برای امور پژوهشی و توسعه فناوری همان دستگاه اجرائی اختصاص یابد.

دیدار کارکنان با رئیس و دبیر فرهنگستان علوم

روز سه‌شنبه ۱۶ فروردین ۱۴۰۱، در یک نشست صمیمانه نرورزی آقایان دکتر رضا داوری اردکانی رئیس و دکتر رضا فرجی‌دانا دبیر فرهنگستان علوم با کارکنان فرهنگستان دیدار و گفتگو کردند. در این نشست که آقایان دکتر سیدمصطفی محقق‌داماد رئیس گروه مطالعات اسلامی، دکتر عباس شریفی تهرانی رئیس گروه علوم کشاورزی، دکتر محمدقلی نادعلیان رئیس گروه علوم دامپزشکی، دکتر فتح‌الله مضطرزاده دبیر شورای آینده‌نگری، تعدادی از مدیران و مسئولان و کارمندان فرهنگستان حضور داشتند، آقای دکتر داوری اردکانی رئیس فرهنگستان ضمن تبریک به مناسبت آغاز سال نو و قرن جدید و نیز حلول ماه مبارک رمضان، در سخنانی از کلیه کارکنان فرهنگستان بابت زحمات ارزشمندشان تشکر و سپاسگزاری کرد. ایشان با اشاره به این نکته که فرهنگستان یکی

از مهمترین مراکز علمی کشور است اظهار داشت: فرهنگستان جمع و کانونی ممتاز در کشور است که دانشمندان برجسته رشته‌های مختلف در کنار هم جمع می‌شوند و به مسائل علم و فرهنگ می‌پردازند و حیف است که نتوانیم از توانایی‌ها و دانش آنها چنانکه باید بهره ببریم. رئیس فرهنگستان با اشاره به قبول مسئولیت دبیری فرهنگستان توسط آقای دکتر فرجی‌دانا اظهار

و دکتر نادعلیان نیز ضمن تبریک سال نو به ایراد سخن پرداختند. تأکید بر تولید دانش بنیان که همواره مورد نظر فرهنگستان بوده و امسال از سوی مقام معظم رهبری به عنوان شعار سال نامگذاری شده است، تأکید بر نقش مشاورت فرهنگستان برای دولت و حکومت، توجه ویژه فرهنگستان به مطالعات بین رشته‌ای، پیشنهاد برنامه‌ریزی جهت تدوین سخنرانی‌های عمومی هرکدام از اعضا در مورد مسائل کلان تخصصی رشته خود و ارائه اطلاعات عمومی حوزه‌های تخصصی به استادان رشته‌های دیگر، از موضوعات مطرح شده در این نشست بود.

در پایان جلسه نیز خانم آیت‌اللهی از کارمندان فرهنگستان به نمایندگی از سوی کارکنان، سال نو را به رئیس و اعضای فرهنگستان تبریک گفت و غزلی از حافظ قرائت کرد.

امیدواری کرد که با تدبیر ایشان فصلی تازه در فعالیت‌ها گشوده شود و فرهنگستان در راستای اهداف و وظایفی که بر عهده دارد بیش از پیش موفق و مؤید باشد. دکتر داوری اردکانی همچنین از زحمات و تلاش‌های مؤثر و ارزشمند دبیران و معاونان پژوهشی قبلی تشکر و قدردانی کرد.

در ادامه جلسه آقای دکتر رضا فرجی دانا دبیر فرهنگستان نیز ضمن تبریک سال و قرن جدید به رئیس و اعضا و کارکنان فرهنگستان، با اشاره به اینکه کارکنان فرهنگستان یاوران علمی فرهنگستان هستند برایشان توفیق روزافزون از خداوند مسئلت کرد و اظهار امیدواری نمود که این یاوران علمی در هر کاری که به عهده دارند موفق و مؤید باشند.

در ادامه جلسه آقایان دکتر محقق داماد، دکتر شریفی تهرانی

جلسات شورای علمی

محمدقلی نادعلیان رئیس گروه علوم دامپزشکی، دکتر عباس شریفی تهرانی رئیس گروه علوم کشاورزی، دکتر جعفر توفیقی رئیس گروه علوم مهندسی و دکتر فتح‌الله مضطرزاده دبیر شورای آینده‌نگری فرهنگستان برگزار شد.

✱ در پانصد و دهمین جلسه شورای علمی، مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۰۴، ابتدا آقای دکتر داوری اردکانی ضمن خوشامدگویی و آرزوی

در بهار و تابستان سال جاری ۸ جلسه شورای علمی به ریاست آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان و با حضور آقایان دکتر رضا فرجی دانا دبیر فرهنگستان و دبیر شورا، دکتر علی‌اکبر صالحی معاون پژوهشی و قائم مقام رئیس، دکتر سیدمصطفی محقق داماد رئیس گروه علوم اسلامی، دکتر حسین نمازی رئیس گروه علوم انسانی، دکتر فرید مر رئیس گروه علوم پایه، دکتر

خبر و گزارش

قبولی طاعات و عبادات در ماه مبارک رمضان، ایام شهادت مولای متقیان حضرت امام علی(ع) را تسلیت گفت. ایشان همچنین اظهار امیدواری کرد که سال جدید سالی خوب برای مردم باشد و فرهنگستان نیز به همت استادان و همکاران بیش از پیش توفیق داشته باشد. رئیس فرهنگستان همچنین ضایعه درگذشت خانم دکتر سیمین ناصری عضو وابسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم را تسلیت گفت و برای ایشان رحمت و آمرزش الهی مسئلت کرد. رئیس فرهنگستان در ادامه با اعلام انتشار کتاب «تاریخ شفاهی آموزش عالی» به روایت آقای دکتر جعفر توفیقی، برای ایشان دوام توفیق مسئلت کرد. پس از آن پیشنهاد گروه علوم مهندسی مبنی بر عضویت وابسته ۸ نفر برای یک دوره چهارساله در فرهنگستان مطرح شد و با رأی‌گیری کتبی به تأیید رسید و برای تصویب در دستور کار مجمع عمومی قرار گرفت. همچنین پیشنهاد گروه علوم انسانی مبنی بر عضویت وابسته یک نفر برای یک دوره چهارساله در فرهنگستان مطرح شد و با رأی‌گیری کتبی به تأیید رسید و برای تصویب در دستور کار مجمع عمومی قرار گرفت. در ادامه جلسه درخصوص نحوه تشکیل و فعالیت اتاق‌های فکر فرهنگستان بحث و تبادل نظر شد و مقرر گردید پس از اعلام نظر گروه‌های علمی موضوع در جلسه آینده شورا مطرح و درخصوص آن تصمیم‌گیری شود. در پایان جلسه قرار شد به دلیل ضرورت پرداختن مجمع عمومی به مسائل کلان کشور و فرهنگستان و طرح مباحث اساسی در آن، اهتمام شود که فرهنگستان ۶ جلسه مجمع عمومی در سال ۱۴۰۱ برگزار کند. از این رو قرار شد اولین جلسه مجمع عمومی در سال جاری، در پایان اردیبهشت‌ماه برگزار شود.

* در پانصد و یازدهمین جلسه شورای علمی، مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۱۸، ابتدا آقای دکتر محقق داماد رئیس گروه علوم اسلامی آیاتی از سوره مبارکه نحل تلاوت کرد و به تفسیر آن پرداخت. ایشان اظهار داشت که خداوند در آیه ۱۱۲ سوره نحل مثال شهر و مدینه ایده‌آل را در سه چیز توصیف می‌فرماید: امنیت کامل، آرامش و اطمینان قلب در زندگی کردن در آن شهر، و رسیدن رزق و روزی فراوان از هر جانب به آن. و در ادامه آیه می‌فرماید که چون: اهل آن شهر نعمت‌های خدا را کفران کردند، خدا هم به موجب آن کفران و

معصیت، طعم گرسنگی و بیمناکی را به آنها چشانید و چون لباس، سراپای وجودشان را پوشاند. در ادامه جلسه آقای دکتر فرجی دانا دبیر فرهنگستان ضمن خوشامدگویی و آرزوی قبولی طاعات و عبادات همکاران در ماه مبارک رمضان، عید سعید فطر را تبریک گفت. سپس پیشنهاد گروه علوم کشاورزی مبنی بر عضویت پیوسته یکی از استادان مطرح شد که پس از معرفی ایشان توسط آقای دکتر شریفی تهرانی رئیس گروه علوم کشاورزی و بیان فعالیت‌های علمی و همکاری‌هایشان در دوران عضویت وابسته در فرهنگستان، با رأی‌گیری کتبی، پیشنهاد مزبور به تأیید رسید و برای تصویب در دستور کار مجمع عمومی قرار گرفت. در ادامه نامه انجمن علمی مطالعات صلح ایران به فرهنگستان و پیشنهاد گروه علوم اسلامی مبنی بر حمایت معنوی فرهنگستان از همایش بین‌المللی «ادیان و صلح‌آفرینی در هزاره سوم: ظرفیت‌ها و چالش‌ها» مطرح شد که پس از بیان توضیحات آقای دکتر محقق داماد رئیس گروه علوم اسلامی، مورد موافقت قرار گرفت. قرار شد لوگوی فرهنگستان، بر طبق ضوابط فرهنگستان در پوستر همایش درج شود. این همایش در دی‌ماه سال جاری توسط انجمن علمی مطالعات صلح ایران برگزار خواهد شد. پس از آن دبیر فرهنگستان به یادداشت رئیس فرهنگستان درخصوص تشکیل و فعالیت اتاق‌های فکر و کارگروه‌ها در فرهنگستان اشاره و توضیحاتی بیان کرد. بر این اساس قرار شد عناوین اتاق‌های فکر یا کارگروه‌های تخصصی با توجه به درخواست‌های واصله از مراجع ذیربط یا حسب تشخیص ضرورت تشکیل آنها توسط خود فرهنگستان پس از طرح در شورای علمی تصویب شود و گروه‌های مرتبط با موضوع اتاق فکر یا کارگروه تعیین شوند. معاونت پژوهشی فرهنگستان نیز با رایزنی با رؤسای گروه‌های مذکور فهرست اعضای اتاق فکر یا کارگروه را از میان اعضای پیوسته، وابسته و همکاران مدعو شاخه‌های ذیربط مشخص و به همراه نام رئیس آن جهت صدور حکم به ریاست فرهنگستان ارائه نماید. دعوت از سایر صاحب‌نظران به حضور در اتاق فکر یا کارگروه نیز با نظر اعضای آن صورت گیرد و قواعد جاری فرهنگستان بر انتشار یافته‌ها و خروجی‌های اتاق‌های فکر یا کارگروه‌ها حاکم باشد. همچنین قرار شد شورای پژوهشی درخصوص تشکیل

کارگروهی برای توجه ویژه به شعار سال یعنی «تولید دانش بنیان و اشتغال آفرین» اقدام کند. در ادامه دستور یکصد و بیست و نهمین جلسه مجمع عمومی فرهنگستان قرائت شد و به تأیید رسید. در بخش دیگری از جلسه دبیر فرهنگستان گزارشی از جمع بندی کارگروه تعیین شده از سوی شورای علمی درخصوص معیارهای لازم برای انتخاب برگزیدگان دریافت نشان درجه یک دانش ارائه و توضیحاتی درخصوص جداول پیشنهادی (که با توجه به آیین نامه مصوب شورای علمی در سال ۱۳۹۳ تنظیم شده است) بیان کرد. ایشان افزود که نظر کارگروه بر این است که در انتخاب ها به کیفیت و شاخص ترین فعالیت های نامزدهای پیشنهادی و همچنین همکاری و مشارکت در کارها و برنامه های فرهنگستان توجه ویژه شود. پس از بحث و تبادل نظر قرار شد جداول برای گروه ها ارسال و پرونده یک نامزد از هر گروه علمی به کارگروه پیشنهاد شود تا پس از بررسی پرونده ها، برگزیدگان سه سال اخیر به شورای علمی و در صورت تأیید شورای علمی به مجمع عمومی تیرماه معرفی شوند. همچنین قرار شد موضوع دریافت نشان های قبلی که هنوز به برگزیدگان ۴ فرهنگستان اعطاء نشده است، مجدداً پیگیری شود. در پایان جلسه قرار شد در جلسات شورای علمی و به عنوان پیش از دستور، اعضای شورا چنانچه تحول علمی خاص و قابل توجهی در سطح ملی و بین المللی منتشر شده است، در مدت ۵ دقیقه به سمع و نظر دیگر اعضا برسانند.

* در پانصد و دوازدهمین جلسه شورای علمی، مورخ ۱۴۰۱/۰۳/۰۱، آقای دکتر محقق داماد با اشاره به برگزاری مناسب جلسه مجمع عمومی گذشته، پیشنهاد کرد که موضوعات مجمع به دو بخش تقسیم شوند. یکی مصوبات که با حضور اعضای پیوسته و رأی گیری انجام می شود و دیگری بخش سخنرانی. ایشان پیشنهاد کرد در بخش دوم از اعضای وابسته فرهنگستان نیز برای حضور در جلسه به صورت برخط دعوت شود. رئیس گروه علوم اسلامی همچنین پیشنهاد کرد در برنامه ریزی برای ایراد سخنرانی در مجمع، مسائل عمومی و کلان علم کشور و یا موضوعات تخصصی (به زبان ساده) که مورد استفاده عموم قرار گیرد، طرح شوند. بر این اساس ایشان پیشنهاد کرد موضوعات

سخنرانی مجمع در کارگروهی که توسط ریاست فرهنگستان تعیین می شود مطرح و تأیید شود. پیشنهادهای فوق مورد استقبال شورا قرار گرفت. در ادامه پیشنهاد گروه علوم مهندسی مبنی بر همکاری مدعو آقای دکتر داریوش مولا استاد مهندسی شیمی دانشگاه شیراز برای یک دوره دو ساله مطرح شد و با رأی گیری علنی به تصویب رسید. همچنین نامه رئیس مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی به رئیس فرهنگستان با موضوع عدم تحقق اسناد بالادستی و مصوبات مرتبط با حوزه علوم پایه و نیز گزارش کارشناسی مرکز در این خصوص مطرح شد. پس از تبادل نظر و با عنایت به اینکه گروه علوم پایه در ارتباط با موضوع گزارشی تحلیلی تنظیم کرده و برای مرکز پژوهش های مجلس ارسال شده است، قرار شد شورای پژوهشی با همکاری گروه علوم پایه نامه مزبور و موضوعات مورد توجه را بررسی و نتیجه را به شورای علمی ارائه کنند تا در صورت لزوم، برای مرکز پژوهش های مجلس یا سایر دست اندرکاران ذیربط ارسال شود. در ادامه نامه دبیرکل جمعیت عام المنفعه مبارزه با استعمال دخانیات ایران به رئیس فرهنگستان و اعلام آمادگی جهت همکاری با اعضای فرهنگستان برای انجام کار تحقیقاتی مشترک و حمایت از طرح ها و مقالات پژوهشی در حوزه های مرتبط با موضوع دخانیات با سرفصل های «سلامت»، «اقتصاد»، «صنعت»، «محیط زیست»، «مالیات»، «قاچاق»، «تولید»، «مصرف»، «تقاضا» و ... مطرح شد. پس از تبادل نظر قرار شد معاونت پژوهشی در نامه ای به گروه ها و شاخه های تخصصی، موضوع را مطرح کند تا چنانچه استنادانی علاقمند به مشارکت درخصوص موضوعات مورد نظر هستند، به جمعیت عام المنفعه مبارزه با استعمال دخانیات ایران معرفی شوند. در بخش دیگری از جلسه که آقای دکتر سمنانیان عضو وابسته فرهنگستان و مشاور برنامه ریزی و نظریه پردازی حضور پیدا کرد، ایشان گزارشی از موضوع «شاخص جهانی دانش» ارائه نمود و در صحبت های خود ضمن ارائه گزارشی از نظام های رتبه بندی مطرح در دنیا، توضیحاتی درباره رتبه بندی کشورها براساس شاخص جهانی دانش که توسط بنیاد شیخ محمد با همکاری UNDP تهیه شده است و معیارها و ملاک های این رتبه بندی بیان کرد و توجه ویژه به این گزارش و طرح آن در کشور

را هم از بعد سیاسی و هم از بعد علمی حائز اهمیت دانست. پس از گزارش آقای دکتر سمنانیان و بحث و تبادل نظر، با توجه به نکته اشاره شده در صحبت های آقای دکتر مضطرزاده مبنی بر اینکه ما در کشور خودمان هنوز نتوانسته ایم به توافقی دقیق و مورد اقبال و اجماع همه در مورد شاخص های علم و دانش برسیم، مقرر شد معاونت پژوهشی کارگروهی تعیین کند که اولاً به نقد شاخص های مورد استفاده در گزارش مذکور بپردازد و ثانیاً بر اساس آمار و اطلاعات موجود در کشور بررسی کند که تا چه اندازه رتبه ایران در شاخص جهانی دانش درست ارزیابی شده است تا نتایج حاصله در جلسات آینده شورای علمی عرضه شود. دبیر فرهنگستان ابراز امیدواری کرد که با انجام این بررسی و انتشار یافته های آن نقش فرهنگستان به عنوان رصدخانه وضعیت علم و فناوری کشور مورد توجه جامعه قرار گیرد. همچنین دبیر فرهنگستان به نامه دبیرکل شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری به رئیس فرهنگستان مبنی بر ارسال موضوعات پیشنهادی فرهنگستان برای طرح در شورای عتف اشاره کرد. پس از تبادل نظر قرار شد آقای دکتر سمنانیان نامه را به گروه ها ارسال کند و پیشنهادهای ارائه شده را جمع بندی نماید تا طی نامه ای از سوی رئیس فرهنگستان برای شورای عتف ارسال شود. در ادامه آقای دکتر فرجی دانا گزارشی از کارگروه «نام گذاری و تقسیمات کشوری در وزارت کشور» و شرکت نماینده فرهنگستان علوم در این کارگروه ارائه کرد. قرار شد در صورت موافقت آقای دکتر جلال شایگان، ایشان به عنوان نماینده فرهنگستان برای حضور در کارگروه معرفی شود. در پایان جلسه آقای دکتر نادعلیان رئیس گروه علوم دامپزشکی گزارشی از شیوع بیماری آبله میمون در برخی کشورهای اروپایی و آفریقایی ارائه و ضمن اشاره به نوع این بیماری و راه های سرایت آن، اظهار داشت که خوشبختانه این بیماری خطر مرگ و میر ندارد اما از هم اکنون در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تیمی با مدیریت آقای دکتر گویا برای کنترل و ریشه کن کردن این بیماری در صورت شیوع آن در ایران تشکیل شده است.

* در پانصد و سیزدهمین جلسه شورای علمی، مورخ ۱۴۰۱/۰۳/۲۹، ابتدا آقای دکتر داوری اردکانی با اشاره به مشکلی که درخصوص وابستگی فرهنگستان ها و نیز وابستگی بودجه

فرهنگستان ها به اداره ای دیگر در سازمان برنامه و بودجه به وجود آمده است اظهار داشت که با این تصمیمات فعالیت ها مختل می شود. از این رو در جلسه رؤسای فرهنگستان ها، هر چهار فرهنگستان متفق بوده اند که درخصوص این موضوع اقدامی عاجل صورت گیرد و قرار شده است نامه ای به امضاء رؤسای فرهنگستان ها تنظیم و به رئیس جمهوری تقدیم شود.

در ادامه جلسه آقایان دکتر سعید سمنانیان، دکتر محمود مهرمحمدی و دکتر محمدتقی احمدی حاضر شدند و در مورد اقدامات انجام شده در کارگروه ها پیرامون برنامه هفتم توسعه کشور گزارش هایی ارائه کردند. آقای دکتر محمود مهرمحمدی گزارشی از کارگروه تدوین دیدگاه های فرهنگستان علوم در ارتباط با برنامه هفتم توسعه در بخش آموزش عمومی ارائه کرد و با نگاهی به وضع موجود، بسته های سیاستی و پیشنهاد های اجرایی کارگروه را تشریح نمود. آقای دکتر محمدتقی احمدی نیز گزارشی از تدوین دیدگاه های فرهنگستان علوم در ارتباط با برنامه هفتم توسعه در بخش آموزش عالی ارائه کرد. ایشان با اشاره به اهداف اصلی فرهنگستان علوم، ۴ لایه برای تحقق این اهداف را توصیف کرد و در ادامه توصیه های فرهنگستان برای تقویت و ارتقاء سطح علمی و فرهنگی کشور در برنامه هفتم توسعه را شرح داد. پس از ارائه گزارش های آقایان دکتر مهرمحمدی و دکتر احمدی، اعضای شورای علمی ضمن تشکر از اقدامات انجام شده توسط کارگروه ها، نظر ها و پیشنهاد هایی مطرح کردند: آقای دکتر محقق داماد اظهار داشت که به نظر می رسد یکی از معضلات آموزش عالی کشور ما رشد بی رویه و کمی این بخش است. از دیگر مباحثی که اکنون در کشور مطرح است مسئله دانش بنیان هاست. لازم است به این دو موضوع توجه شود. آقای دکتر داوری اردکانی از اقدامات خوب دو کارگروه و گزارش هایی که استادان ارائه کردند تشکر کرد و دو نکته درخصوص ارائه پیشنهاد های فرهنگستان مطرح نمود. یکی اینکه وقتی می خواهیم گزارشی به مجریان ارائه کنیم و گزارش ما مبنای عمل قرار گیرد، لازم است ساده و روشن حرف بزنیم. یعنی پیشنهاد های ما باید روشن باشند تا برای مجریان قابل فهم باشد و بتوانند به آن عمل کنند. یکی از گرفتاری های کشور ما این است که زبان قوانین روشن نیست. ما مشکلاتی

داریم که باید به راه رفع آنها بیندیشیم و اگر راه حلی پیشنهاد می‌کنیم باید ساده و روشن و البته اساسی باشد. نکته دیگر توجه به وضع زبان فارسی است. ۶۰ سال پیش دانش‌آموزان ۱۴، ۱۵ ساله می‌توانستند فارسی را درست و روان بنویسند. اکنون چه شده است که وضع زبان فارسی به اینجا رسیده است. چرا زبان فارسی را یاد نمی‌گیریم و متوجه نیستیم که این یک نقص بزرگ است و فکر نمی‌کنیم که چگونه باید این نقص بزرگ برطرف شود. اگر زبان فارسی وضع خوبی نداشته باشد یادگیری سایر علوم هم دچار مشکل می‌شود. آقای دکتر حسن تاج‌بخش نماینده گروه علوم دامپزشکی نیز به مشکلات چاپ کتاب و کم‌توجهی به نوشتن کتاب اشاره کرد و ضمن اسفناک خواندن وضع مطالعه، هزینه بسیار بالای تهیه کتاب را هم از معضلات دانست که لازم است به آن توجه شود. آقای دکتر توفیقی اظهار داشت که وقتی در نظر است برای تدوین برنامه‌های توسعه، توصیه‌ای داشته باشیم لازم است ابتدا چالش‌ها را احصا کنیم و برای هر چالش راه حلی پیشنهاد کنیم. باید ارتباط منطقی بین توصیه‌ها و چالش‌ها برقرار باشد. نکته دیگر اینکه لازم نیست در اعلام نظر فرهنگستان توصیه‌های صرفاً ارشادی که قانون مجلس را هم لازم ندارند، مطرح شوند. توصیه‌های فرهنگستان اگر قرار است به قانون مجلس تبدیل شوند باید روشن و برای رفع چالش خاص باشند. یعنی باید بدانیم که در زمینه علم و فناوری از مجلس چه می‌خواهیم؟ پس از آن آقای دکتر سمنانیان اظهار داشت که در تدوین گزارش‌ها قرار بر این بوده است که مسائل و موضوعات مغفول مورد توجه فرهنگستان قرار گیرند. اما این سندها نهایی نیستند و قرار است پس از دریافت نظرات استادان، اصلاح و تلفیق شوند و به توصیه‌های سیاستی برای استفاده مسئولان ذیربط تبدیل شوند. آقای دکتر صالحی نیز ضمن تشکر از زحمات کارگروه‌ها اظهار داشت که نکات مورد نظر استادان در گزارش‌ها وارد می‌شوند. ایشان اقبال به آموزش عالی و مسئله آمایش سرزمین را از موضوعات مهمی دانست که باید مورد توجه قرار گیرند. در پایان آقای دکتر فرجی‌دانا با توجه به درخواست سازمان برنامه و بودجه از فرهنگستان برای تدوین و ارسال دیدگاه‌های فرهنگستان در ارتباط با برنامه هفتم توسعه در بخش‌های

آموزش عمومی و آموزش عالی، بر لزوم جمع‌بندی و نهایی شدن نتایج کارگروه‌ها، در کارگروه تلفیق تأکید کرد و از گروه‌های علمی تقاضا کرد نظراتشان را در مورد گزارش‌های ارائه‌شده ظرف مدت ده روز اعلام کنند تا شورای تلفیق با توجه به نظرات گروه‌ها و نظرات شورای علمی متن نهایی را تنظیم نماید تا از سوی ریاست فرهنگستان به سازمان برنامه و بودجه و سایر مسئولان ذیربط ارسال شود. در ادامه مقرر شد کارگروه تلفیق با حضور آقایان دکتر محمدتقی احمدی، دکتر جعفر توفیقی، دکتر سعید سمنانیان، دکتر مجتبی شریعتی نیاسر، دکتر علی‌اکبر صالحی، دکتر رضا فرجی‌دانا و دکتر محمود مهرمحمدی تشکیل شود. در ادامه این جلسه پیشنهاد تمدید همکاری مدعو آقای دکتر یداله دادگر برای یک دوره دو ساله دیگر در گروه علوم انسانی به تصویب رسید. همچنین قرار شد گروه‌های علمی ظرف مدت یک هفته نظراتشان را در مورد "آیین‌نامه انتشارات" و "آیین‌نامه تشکیل شورای همکاری‌های علمی-بین‌المللی" فرهنگستان علوم اعلام کنند تا چنانچه ملاحظه اساسی و خاصی مطرح نبود، آیین‌نامه مزبور به عنوان مصوبه این جلسه شورای علمی تلقی شود.

* در پانصد و چهاردهمین جلسه شورای علمی، مورخ ۱۴۰۱/۰۴/۱۲، ابتدا آقای دکتر فرجی‌دانا دبیر فرهنگستان ضمن خوشامدگویی به اعضا، ضایعه درگذشت آقای دکتر نوردهر رکنی عضو وابسته گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان علوم و استاد پیشکسوت دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران را به خانواده ایشان و اعضای فرهنگستان بخصوص اعضای گروه علوم دامپزشکی تسلیت گفت. ایشان در ادامه توضیحاتی درخصوص استقرار سامانه اتوماسیون اداری در فرهنگستان ارائه و اظهار کرد با عنایت به راه‌اندازی موقت و آزمایشی این سامانه از روز ۱۱ تیرماه، انتظار می‌رود مسئولان دفاتر در این زمینه اهتمام کنند تا گردش مکاتبات به‌صورت الکترونیکی انجام و به‌تدریج کاغذ حذف شود. دبیر فرهنگستان با اشاره به اینکه ملاحظات گروه‌های علمی درخصوص "آیین‌نامه انتشارات" و "آیین‌نامه شورای همکاری‌های علمی-بین‌المللی" فرهنگستان علوم، عمدتاً شکلی بوده و اصلاحات مورد نظر انجام شده است، اظهار داشت که بر این اساس، دو آیین‌نامه مذکور، مصوب جلسه پانصد

و سیزدهم شورای علمی، مورخ ۱۴۰۱/۰۳/۲۹، تلقی خواهد شد. در ادامه جلسه، پیشنهاد گروه علوم مهندسی مبنی بر عضویت وابسته یکی از همکاران مدعو گروه برای یک دوره چهارساله در فرهنگستان مطرح شد. پس از معرفی ایشان توسط آقای دکتر توفیقی و ارائه توضیحاتی درباره فعالیت‌های ایشان در دوران همکاری مدعو، تبادل نظر شد و موضوع با رأی‌گیری کتبی به اتفاق آراء به تأیید رسید و برای تصویب در دستور کار مجمع عمومی قرار گرفت. همچنین پیشنهاد گروه علوم پایه مبنی بر تمدید عضویت وابسته سه تن از استادان عضو وابسته گروه برای یک دوره چهارساله دیگر در فرهنگستان مطرح شد. پس توضیحات آقای دکتر فرید مُر از فعالیت‌های آنان در دوران عضویت وابسته، تبادل نظر شد و موضوع با رأی‌گیری کتبی، به اتفاق آراء به تأیید رسید و برای تصویب در دستور کار مجمع عمومی قرار گرفت. در ادامه نشست پانصد و چهاردهم شورای علمی، پیشنهاد گروه علوم پایه مبنی بر تمدید همکاری مدعو خانم دکتر نسرین سلطانخواه و آقایان دکتر ایمان افتخاری، دکتر حمید پزشک، دکتر محمد صالح مصلحیان و دکتر سیامک یاسمی برای یک دوره دو ساله دیگر در فرهنگستان مطرح شد و به تصویب رسید. سپس آقای دکتر محقق داماد رئیس گروه علوم اسلامی بر لزوم مشارکت جدی‌تر برخی اعضای فرهنگستان در جلسات شاخه‌ها و گروه‌ها و برنامه‌های فرهنگستان تأکید و اظهار کرد لازم است در عضویت‌های جدید و تمدید عضویت اعضای وابسته و همکاران مدعو، مشارکت جدی و مؤثر افراد، یکی از ملاک‌های تعیین‌کننده باشد. همچنین فرهنگستان از اختیاری که در اساسنامه برایش پیش‌بینی شده است، برای لغو عضویت پیوسته استادانی که در فعالیت‌های فرهنگستان هیچ‌گونه مشارکتی ندارند استفاده کند. آقای دکتر جعفر توفیقی رئیس گروه علوم مهندسی ضمن تأیید صحبت‌های آقای دکتر محقق داماد، پیشنهاد کرد که همزمان با صدور احکام عضویت، انتظارات فرهنگستان از اعضا و همکاران مدعو جدید و شرح وظایف آنان در یک صفحه اعلام شود تا اعضای جدید نیز براساس انتظارات، فعالیت‌هایشان را برنامه‌ریزی کرده و با فرهنگستان همکاری جدی‌تر و مؤثرتر داشته باشند. ضمن استقبال از پیشنهاد آقای دکتر توفیقی قرار

شد انتظارات فرهنگستان از اعضا و همکاران مدعو توسط ایشان تدوین و به جلسات آتی شورای علمی ارائه شود. در پایان جلسه آقای دکتر صالحی معاون پژوهشی و قائم مقام رئیس بر لزوم تشکیل و تکمیل برخی شاخه‌ها در گروه‌های علمی تأکید کرد.

* در پانصد و پانزدهمین جلسه شورای علمی، مورخ ۱۴۰۱/۰۴/۲۶، ابتدا آقای دکتر داوری اردکانی رئیس فرهنگستان ضایعه درگذشت آقای دکتر ایرج گودرزنیا عضو وابسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم و استاد برجسته دانشکده مهندسی شیمی و نفت دانشگاه صنعتی شریف را به خانواده ایشان و اعضای فرهنگستان بخصوص اعضای گروه علوم مهندسی تسلیت گفت. در ادامه آقای دکتر فرجی‌دانا دبیر فرهنگستان گزارشی از برگزاری جلسات کارگروه انتخاب برگزیده فرهنگستان برای دریافت نشان درجه یک دانش ارائه و اظهار کرد کارگروه با بررسی پرونده‌های ۶ نامزد پیشنهادی گروه‌های علمی و با عنایت به آیین‌نامه مصوب فرهنگستان در این خصوص، در نهایت برگزیدگان سال‌های ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ فرهنگستان علوم برای دریافت نشان درجه یک دانش را پیشنهاد کرده است. پس از ارائه گزارش آقای دکتر فرجی‌دانا، تبادل نظر شد و ضمن تأیید پیشنهادهای کارگروه و ارسال موضوع به مجمع عمومی جهت تصویب، قرار شد آقایان دکتر صالحی و دکتر فرجی‌دانا با مشورت سایر فرهنگستان‌ها، پیگیری کنند جلسه‌ای با معاون اول رئیس جمهوری پیرامون موضوع اعطای نشان به برگزیدگان فرهنگستان‌ها که مراسم آن ده سالی است برگزار نشده است، تنظیم گردد. در ادامه جلسه، پیشنهاد گروه علوم مهندسی مبنی بر تمدید همکاری مدعو آقای دکتر رهبر رحیمی برای یک دوره دو ساله دیگر در گروه علوم مهندسی به تصویب رسید.

* در پانصد و شانزدهمین جلسه شورای علمی، مورخ ۱۴۰۱/۰۶/۰۶، آقای دکتر فرید مُر رئیس گروه علوم پایه ۴ پژوهشگر جوان برجسته رشته‌های علوم پایه، منتخب گروه علوم پایه فرهنگستان علوم، برای دریافت جایزه ابوریحان بیرونی در سال ۱۴۰۱ را معرفی کرد و اهم فعالیت‌های علمی و پژوهشی آنان را برشمرد. پس از تبادل نظر، اعطای جایزه ابوریحان بیرونی در سال ۱۴۰۱ به آقایان دکتر حسن امیری به عنوان پژوهشگر

جوان برجسته در شاخه شیمی؛ دکتر علی اسفندیار به عنوان پژوهشگر جوان برجسته در شاخه فیزیک؛ دکتر داود میرزایی به عنوان پژوهشگر جوان برجسته در شاخه ریاضی و خانم دکتر سکینه مشجور به عنوان پژوهشگر جوان برجسته در شاخه زیست‌شناسی، به تصویب رسید. آقای دکتر مرهمچین توضیح داد که متأسفانه شاخه زمین‌شناسی فرهنگستان نتوانسته است برای سال جاری پژوهشگر جوانی در تراز دریافت جایزه ابوریحان فرهنگستان انتخاب و معرفی کند. در ادامه جلسه، پیشنهاد گروه علوم کشاورزی مبنی بر تمدید همکاری مدعو خانم دکتر نغمه مبرقعی دینان و آقایان دکتر جواد فرهودی، دکتر اسماعیل شهبازی، دکتر واژگین گریگوریان، دکتر سیداحمد میرشکریایی، دکتر محمد مهدی فائزی‌پور، دکتر حمید سیادت، دکتر محمد جواد ضمیری، دکتر سیدعلی پیغمبری، دکتر منصور امیدی، دکتر محمدرضا نقوی، دکتر نصراله محبوبی صوفیانی، دکتر باقر مجازی امیری، دکتر شهرام دخانی، دکتر مهدی کدیور، دکتر محمدعلی سحری، دکتر جعفر ارشاد، دکتر یوسف عباسپور گیلانده، دکتر بهرام پیمانی‌فرد، دکتر علی‌اکبر نظری سامانی، دکتر جواد بذرافشان و دکتر شاهرخ زند پارسا برای یک دوره دو ساله دیگر در گروه علوم کشاورزی به تصویب رسید. همچنین پیشنهاد تمدید توافق‌نامه‌های همکاری با آکادمی‌های علوم صربستان و پاکستان مطرح شد و مورد موافقت قرار گرفت. در این خصوص مقرر شد شورای همکاری‌های علمی بین‌المللی فرهنگستان علوم موضوع اجرایی شدن توافق‌نامه‌ها را در دستور کار قرار دهد. در ادامه دستور نشست یکصد و سی و یکم مجمع عمومی فرهنگستان علوم، مورخ ۱۴۰۱/۰۶/۲۴، قرائت شد و به تأیید رسید. در بخش پایانی نشست شورای علمی پانصد و شانزدهم، آقای دکتر سمنانیان عضو وابسته گروه علوم پایه فرهنگستان و مشاور برنامه‌ریزی و نظریه‌پردازی در جلسه حاضر شد و گزارشی از نشست اخیر شورای عالی عتف که با حضور رئیس‌جمهور محترم برگزار شده است، ارائه کرد. ایشان که به عنوان نماینده فرهنگستان در این جلسه حاضر شده بود اولین ویژگی بارز این نشست را حضور رئیس‌جمهور پس از ۱۱ سال در جلسه شورا اعلام کرد. دکتر سمنانیان در

ادامه توضیحاتی در مورد برخی از مهمترین مصوبات جلسه از جمله: راه‌اندازی صندوق شورای عالی عتف، تصویب طرح شبکه ملی آزمایشگاهی کشور، تصویب طرح ملی جذب پژوهشگران و محققان پسا دکتري، تصویب اولویت‌های پژوهش و فناوری کشور در بازه زمانی ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۵ که زیر نظر شادروان آقای دکتر عادل آذر تهیه شده بود، و ارائه راهکارهای تسهیل و رفع موانع پژوهش در کشور، بیان کرد. ایشان افزود: یکی دیگر از موضوعاتی که در جلسه مطرح شد مسئله مهاجرت نخبگان بود که رئیس‌جمهور آن را از موضوعات حائز اهمیت و از اولویت‌های شورا دانست و دستور داد که طرح ملی مقابله با مهاجرت نخبگان تدوین و عملیاتی شود. پس از گزارش آقای دکتر سمنانیان، شورای علمی ضمن تشکر از ایشان و با تأکید بر اینکه مسئله مهاجرت نخبگان مسئله‌ای پیچیده و دارای ابعاد بسیار وسیع است، مقرر کرد معاونت پژوهشی فرهنگستان کارگروهی را برای تأمل در موضوع مهاجرت نخبگان تشکیل دهد. همچنین قرار شد آقای دکتر سمنانیان اولویت‌های پژوهش و فناوری کشور در بازه زمانی ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۵ را که به تصویب شورای عالی عتف رسیده است، برای گروه‌های علمی فرهنگستان ارسال کند تا گروه‌ها چنانچه نقد و نظر و پیشنهادی در این خصوص دارند اعلام کنند.

* در پانصد و هفدهمین جلسه شورای علمی، مورخ ۱۴۰۱/۰۶/۲۰، پیشنهاد گروه علوم مهندسی مبنی بر همکاری مدعو آقای دکتر بهرام دبیر استاد مهندسی شیمی دانشگاه صنعتی امیرکبیر برای یک دوره دو ساله در گروه مذکور مطرح شد و پس از معرفی ایشان توسط آقای دکتر توفیقی و بیان اهم فعالیت‌های علمی و پژوهشی ایشان به تصویب رسید. در ادامه دبیر فرهنگستان با اشاره به تصمیم جلسه مجمع عمومی مورخ ۱۴۰۱/۰۴/۳۰، مبنی بر بررسی و اصلاح مواد ۲ و ۳ آیین‌نامه داخلی مجمع عمومی (درخصوص نصاب تشکیل جلسه مجمع و نصاب رأی)، پیشنهادهای هیأت‌رئیس فرهنگستان در این خصوص را مطرح کرد. پس از بحث و تبادل نظر مقرر شد پیشنهادها برای گروه‌های علمی ارسال شود تا چنانچه نظر و ملاحظه‌ای دارند به شورای علمی اعلام کنند و پس از جمع‌بندی شورا، پیشنهاد نهایی در دستور کار مجمع عمومی آبان ماه سال جاری قرار گیرد. در بخش

پایانی جلسه، استادان پیشنهادی گروه‌های علمی برای عضویت در "شورای همکاری‌های علمی بین‌المللی فرهنگستان علوم" معرفی شدند. پس از تبادل نظر، شورای علمی آقایان^۱ دکتر افشین آخوندزاده بستی، دکتر غلامرضا اعوانی، دکتر مصطفی بروجردی، دکتر مگردیچ تومانیان، دکتر یوسف ثبوتی، دکتر محسن غفوری آشتیانی، دکتر جهانگیر فقهی، دکتر سید حبیب‌الله

فیروزآبادی، دکتر سید محمد قاری سید فاطمی، دکتر علی کاوه، دکتر سید محمد مهدی کیایی، دکتر علی اصغر مصلح، دکتر عباس منوچهری، دکتر علی اکبر موسوی موحدی و دکتر کوروش وحدتی را به عنوان اعضای حقیقی شورای مذکور انتخاب و مقرر کرد جلسات شورا هرچه زودتر تشکیل شود. در پایان جلسه نیز عکسی به رسم یادبود از شورای علمی فرهنگستان گرفته شد.

برگزاری سه جلسه مجمع عمومی فرهنگستان علوم در شش ماهه اول سال جاری

در شش ماهه اول سال ۱۴۰۱، سه جلسه مجمع عمومی فرهنگستان علوم به ریاست آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان و با حضور اعضای پیوسته فرهنگستان برگزار شد. * در یکصد و بیست و نهمین نشست مجمع عمومی فرهنگستان علوم که روز پنجشنبه ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱ برگزار شد، ابتدا آقای دکتر داوری اردکانی ضمن خوشامدگویی به اعضا و تبریک به استادان عضو پیوسته جدید فرهنگستان که در جلسه پیشین مجمع به عضویت پیوسته نائل شده‌اند، برای آنان توفیق بیشتر در راه خدمت به علم و دانش و همکاری با فرهنگستان مسئلت کرد. در ادامه لوح عضویت پیوسته فرهنگستان توسط رئیس فرهنگستان به اعضای پیوسته جدید اعطاء شد. رئیس فرهنگستان در ادامه ضایعه درگذشت خانم دکتر سیمین ناصری عضو وابسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم و استاد دانشکده بهداشت دانشگاه

علوم پزشکی تهران را تسلیت گفت و برای آن مرحومه رحمت و غفران الهی و علو درجات مسئلت کرد. در ادامه جلسه و به عنوان پیش از دستور آقای دکتر رسول جعفریان عضو پیوسته فرهنگستان علوم به موضوع علم سنجی در کشور و ملاک‌ها و معیارهای آن اشاره و اظهار کرد که مناسب است فرهنگستان درخصوص این موضوع مهم اعلام نظر دقیق و علمی داشته باشد. آقای دکتر رضا فرجی دانا دبیر فرهنگستان با اشاره به پیشنهاد آقای دکتر جعفریان اظهار داشت که این موضوع در جلسه شورای علمی فرهنگستان طرح شده است و به زودی با سازوکاری مناسب در دستور کار فرهنگستان قرار خواهد گرفت. در ادامه نشست یکصد و بیست و نهم مجمع عمومی و پس از تصویب صورت جلسه قبلی، آقای دکتر مگردیچ تومانیان عضو پیوسته جدید فرهنگستان در سخنانی ضمن اشاره به ساختار و فعالیت‌های آکادمی علوم ارمنستان،

گزارشی از شرکت در نشست اخیر مجمع عمومی آن آکادمی ارائه کرد و اظهار داشت که در نشستی که با رئیس آکادمی علوم ارمنستان داشته است ایشان برای همکاری با فرهنگستان علوم ایران اعلام آمادگی کرده است. دکتر تومانیان در ادامه سخنانش گزارشی از برخی فعالیت‌های شاخه ریاضی و فیزیک فرهنگستان علوم در سال‌های اخیر از جمله پرداختن به مسئله آزمون‌های ورودی دانشگاه و تحصیلات تکمیلی، دانشگاه فرهنگیان، افت ریاضی و به‌طور کلی افت علوم پایه در کشور ارائه کرد. پس از آن پیشنهاد گروه علوم کشاورزی مبنی بر عضویت پیوسته آقای دکتر امین علیزاده استاد آبیاری، زهکشی و هیدرولوژی خاک دانشگاه فردوسی مشهد در فرهنگستان علوم مطرح شد که پس از معرفی ایشان و بیان فعالیت‌های علمی و پژوهشی‌شان و بخصوص همکاری‌های ایشان در دوران عضویت وابسته در فرهنگستان، با رأی‌گیری کتبی به تصویب رسید (آقای دکتر امین علیزاده از سال ۱۳۷۰ عضو وابسته فرهنگستان علوم بوده است). در ادامه پیشنهاد عضویت وابسته آقای دکتر سیدمحمدرضا حسینی بهشتی استاد فلسفه دانشگاه تهران برای یک دوره چهارساله در فرهنگستان مطرح شد که پس از معرفی ایشان و بیان فعالیت‌های علمی و پژوهشی‌شان و بخصوص همکاری‌های ایشان در دوران همکاری مدعو در فرهنگستان، با رأی‌گیری کتبی به تصویب رسید (آقای دکتر سیدمحمدرضا حسینی بهشتی از سال ۱۳۹۶ همکار مدعو گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم بوده است). پیشنهاد عضویت وابسته خانم دکتر معصومه نصیری کناری استاد مهندسی برق دانشگاه صنعتی شریف و آقایان دکتر محمود نیلی احمدآبادی استاد مهندسی مواد و متالورژی دانشگاه تهران، دکتر محمود فتوحی فیروزآباد استاد مهندسی صنایع دانشگاه یزد، دکتر محمد صالح اولیاء استاد مهندسی مکانیک دانشگاه صنعتی امیرکبیر، دکتر علی موقر رحیم‌آبادی استاد مهندسی کامپیوتر دانشگاه صنعتی شریف، دکتر منوچهر وثوقی شهواری استاد مهندسی شیمی دانشگاه صنعتی شریف و دکتر علی غفاری استاد مهندسی مکانیک دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی، برای یک دوره چهارساله در فرهنگستان علوم از دیگر موضوعات

مطرح شده در جلسه بود که پس از معرفی آنان و بیان فعالیت‌های علمی و پژوهشی و بخصوص همکاری‌هایشان در دوران همکاری مدعو در فرهنگستان، با رأی‌گیری کتبی به تصویب رسید (خانم دکتر معصومه نصیری کناری از سال ۱۳۹۷، آقای دکتر محمود نیلی احمدآبادی از سال ۱۳۹۴، آقای دکتر محمد صالح اولیاء از سال ۱۳۹۴، آقای دکتر مجید صفار اول از سال ۱۳۹۴، آقای دکتر علی موقر رحیم‌آبادی از سال ۱۳۹۳، آقای دکتر منوچهر وثوقی شهواری از سال ۱۳۹۲ و آقای دکتر علی غفاری از سال ۱۳۹۱ همکار مدعو گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم بوده‌اند). تمدید عضویت وابسته آقایان دکتر محمد اخوان، دکتر حبیب تجلی، دکتر محمد علی شاهزادگان، دکتر مجتبی شمس‌پور، دکتر محمود شمسی شهرآبادی، دکتر سید حبیب‌الله فیروزآبادی، دکتر علی اکبر موسوی موحدی، دکتر ایرج ملک محمدی، دکتر علی اکبر صالحی، دکتر محمد رحیمیان، دکتر علی افشار بکشلو و دکتر امیر البدوی برای یک دوره چهارساله دیگر در فرهنگستان از دیگر تصمیمات جلسه بود که با رأی‌گیری کتبی به تصویب رسید. در پایان جلسه، دبیر فرهنگستان گزارشی از برخی اقدامات و برنامه‌ریزی‌های انجام شده در فرهنگستان در ماه‌های اخیر ارائه کرد.

* در جلسه یکصد و سی‌ام مجمع عمومی، مورخ ۱۴۰۱/۰۴/۳۰، ابتدا آقای دکتر داوری اردکانی رئیس فرهنگستان علوم ضمن خوشامدگویی به اعضا، ضایعه درگذشت آقای دکتر نوردهر رکنی عضو وابسته گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان علوم و استاد دانشگاه تهران و آقای دکتر ایرج گودرزینا عضو وابسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم و استاد دانشگاه صنعتی شریف را تسلیت گفت و برای استادان فقید رحمت واسعه و علو درجات مسئلت کرد. در ادامه جلسه، آقای دکتر محمد سلطانیه عضو پیوسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم سخنانی با موضوع «نقش مقالات علمی سیاستگذاری (Policy Papers) در چالش جهانی تغییر اقلیم» ایراد کرد. آقای دکتر سلطانیه در نشست اسفندماه سال ۱۴۰۰ فرهنگستان (نشست ۱۲۸)، به عضویت پیوسته فرهنگستان علوم نائل شده است. پس از آن آقای دکتر محمد مهدی شیخ جباری عضو پیوسته گروه علوم پایه فرهنگستان

علوم در سخنانی گزارشی از مرکز ICTP و فعالیت‌های آن ارائه کرد. در پایان سخنرانی، حکم عضویت پیوسته فرهنگستان از سوی رئیس فرهنگستان به آقای دکتر شیخ جباری اعطا شد. آقای دکتر محمد مهدی شیخ جباری در نشست اسفندماه ۱۴۰۰ مجمع عمومی (نشست ۱۲۸) به عضویت پیوسته فرهنگستان علوم نائل شده و در جلسه قبلی مجمع (۱۲۹) به علت مسافرت نتوانسته بود شرکت کند. در ادامه نشست یکصد و سی‌ام مجمع عمومی، پیشنهاد گروه علوم مهندسی مبنی بر عضویت وابسته آقای دکتر بهروز گتمیری استاد مهندسی عمران دانشگاه تهران برای یک دوره چهارساله در فرهنگستان مطرح شد و با رأی‌گیری کتبی به تصویب رسید. آقای دکتر گتمیری از سال ۱۳۹۴ همکار مدعو گروه علوم مهندسی فرهنگستان است. پس از آن پیشنهاد گروه علوم پایه مبنی بر تمدید عضویت وابسته آقایان دکتر فربرز آذرپناه، دکتر سعید اعظم و دکتر علیرضا مدقالچی برای یک دوره چهارساله دیگر در فرهنگستان مطرح شد و با رأی‌گیری کتبی به تصویب رسید.

✱ در یکصد و سی و یکمین نشست مجمع عمومی فرهنگستان علوم، مورخ ۱۴۰۱/۰۶/۲۴، آقای دکتر عباس شاکری عضو پیوسته گروه علوم انسانی فرهنگستان و استاد اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی سخنانی با عنوان «ملاحظات درباره روش‌شناسی در اقتصاد ایران» ایراد کرد. ایشان در سخنانش اظهار داشت که برای حل مسئله اصلی کشور که توسعه‌نیافتگی است، در کنار اصلاحات نهادی و اجتماعی و اصلاح حکمرانی، به فکر و اندیشه نظری فلسفی و توسعه‌ای نیاز داریم. لذا پرداختن به علوم اجتماعی و انسانی مبتنی بر اندیشه فلسفی و فلسفه اجتماعی و نگاه توسعه‌ای و استفاده از دانش اقتصاد مبتنی بر این چارچوب نظری خردورزانه و توجه به مجموعه جامعی از نظریات و مکاتب اقتصادی از ضرورت‌هایی است که جامعه علمی و دانشگاهی و نخبگان کشور باید برای آن چاره‌ای بیندیشند. از طرف دیگر باید رویه تک‌ساحتی، جزم‌اندیشانه و کلیشه‌ای موجود که بر دانشکده‌های اقتصاد و محافل تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری کشور و جراید سایه افکنده کنار گذاشته شود زیرا با این رویه نمی‌توان درک صحیحی از وضع موجود اقتصاد کشور داشت

و برای عدم تعادل‌ها و بحران‌های آن راهکار صحیح ارائه کرد و متقابلاً باید به علم اقتصاد واقعی و همه نظریات موجود در تاریخ اندیشه اقتصادی و اندیشه توسعه بیشتر توجه شود به طوری که بتوان شرایط پیچیده و بحرانی کنونی را به شکل صحیح تحلیل و تعلیل کرد و برای رهایی از این وضعیت راه حل صحیح ارائه و توصیه کرد.

آقای دکتر جواد فیض عضو پیوسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم و استاد مهندسی برق دانشگاه تهران دیگر سخنران نشست یکصد و سی و یکم مجمع عمومی بود که سخنانی با عنوان «تولید انرژی الکتریکی از باد» ایراد کرد. در بخش دیگری از این جلسه، موضوع انتخاب برگزیدگان سال‌های ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ فرهنگستان علوم برای دریافت نشان درجه یک دانش مطرح شد. در این خصوص آقای دکتر رضا فرجی‌دانا دبیر فرهنگستان توضیحاتی در مورد تاریخچه انتخاب برگزیدگان فرهنگستان‌ها برای دریافت نشان درجه یک دولتی ارائه کرد و اظهار داشت که دولت موافقت کرده است که به برگزیدگان فرهنگستان علوم نشان درجه یک دانش اعطا کند و این مراسم از سال ۱۳۷۹ تا ۱۳۹۰ برگزار شده و منتخبان فرهنگستان‌ها نشانشان را دریافت کرده‌اند اما از سال ۱۳۹۱ تاکنون این مراسم برگزار نشده است که فرهنگستان علوم مشغول رایزنی است که مراسم با حضور رئیس‌جمهور محترم برگزار شود. دبیر فرهنگستان ادامه توضیحاتی درخصوص روند انتخاب برگزیدگان فرهنگستان بر اساس آیین‌نامه مصوب ارائه کرد. پس از توضیحات ایشان، فرد پیشنهادشده در هر سال توسط رئیس گروه علمی مربوط معرفی شد و در نهایت با رأی‌گیری کتبی، آقای دکتر مرتضی خوشخوی عضو پیوسته گروه علوم کشاورزی فرهنگستان به عنوان برگزیده سال ۱۳۹۸ فرهنگستان؛ آقای دکتر سیدحسین صفایی عضو پیوسته گروه علوم انسانی فرهنگستان به عنوان برگزیده سال ۱۳۹۹ فرهنگستان، آقای دکتر غلامرضا اعوانی عضو پیوسته گروه علوم اسلامی به عنوان برگزیده سال ۱۴۰۰ فرهنگستان و آقای دکتر محمدرضا اسلامی عضو پیوسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان به عنوان برگزیده سال ۱۴۰۱ فرهنگستان علوم برای دریافت نشان درجه یک دانش انتخاب شدند.

جلسات هیأت رئیسه

آیین نامه "تشکیل شورای همکاری های علمی بین المللی" فرهنگستان علوم قرائت شد و به تأیید رسید و برای تصویب در دستور کار شورای علمی قرار گرفت.

✱ در جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۴/۰۷، گزارش هایی از استقرار سامانه اتوماسیون اداری و برقراری ارتباط فرهنگستان با اینترانت ملی بر بستر فیبر نوری ارائه شد. همچنین اعلام شد که آقای دکتر معینی از استادان دانشگاه تهران که دانش و تجربه گرانبهایی درخصوص امور فناوری اطلاعات دارند، متولی امور فناوری اطلاعات فرهنگستان شده اند که امید است با نظر ایشان و همکاری سایر بخش ها، در آینده نزدیک شاهد ارتقاء فناوری های ارتباطات و اطلاعات در فرهنگستان باشیم. در ادامه دبیر فرهنگستان طرح استفاده از انرژی خورشیدی برای تأمین برق در مجموعه فرهنگستان و حتی کمک به برق منطقه را پیشنهاد کرد که قرار شد متخصصانی در این زمینه معرفی شوند. در ادامه جلسه و پس از بحث و تبادل نظر توصیه شد فرهنگستان ها هر اقدامی را که لازم است درخصوص بازگشت وضع فرهنگستان ها به عنوان مؤسساتی مستقل در کشور و نیز اصلاح تابعیت بودجه آنها در سازمان برنامه و بودجه انجام دهند. در این مورد قرار شد با دبیرخانه امور مشترک فرهنگستان ها مذاکره شود که نامه

در شش ماهه اول سال ۱۴۰۱، پنج جلسه هیأت رئیسه با حضور آقایان دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان، دکتر رضا فرجی دانا دبیر فرهنگستان، دکتر علی اکبر صالحی معاون پژوهشی و قائم مقام رئیس، دکتر محمد رضا عارف و دکتر سید مصطفی محقق داماد اعضای پیوسته فرهنگستان، تشکیل شد. در این جلسات مدیر امور اداری و تشکیلات، مدیر امور مالی و بودجه، مدیر روابط بین الملل و رئیس اداره روابط عمومی و اطلاع رسانی فرهنگستان نیز به عنوان مدعو حضور داشتند.

✱ در جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۱/۳۰ پیشنهاد شد هرکدام از گروه های علمی به طور مستمر نسبت به اطلاع رسانی آخرین تحولات و دستاوردهای علمی حوزه های مختلف تخصصی تحت پوشش خود و ترسیم افق های آینده آنها اقدام کنند و فرهنگستان نتایج آن را در کتاب یا کتاب هایی به طور سالیانه منتشر کند. قرار شد موضوع در شورای انتشارات طرح و عملیاتی شود. در این جلسه دستورالعمل رفاهی سال ۱۴۰۱ فرهنگستان نیز به تأیید رسید.

✱ در جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۳/۲۴، گزارشی از اقدامات انجام شده در راستای کاهش مصرف انرژی ارائه شد. همچنین شیوه نامه تنظیم شده درخصوص نحوه ذخیره و بازخرید ذخیره مرخصی کارکنان قرائت شد و با اصلاحاتی به تصویب رسید. در پایان

رؤسای فرهنگستان‌ها به رئیس‌جمهور در ارتباط با این موضوع پیگیری شود. همچنین فرهنگستان پیرامون این مسئله با دولت و سازمان برنامه و بودجه و مجلس شورای اسلامی مذاکره کند. در ادامه تصمیماتی در مورد صرفه‌جویی مصرف برق و انرژی در ماه‌های گرم تیر و مرداد اتخاذ شد.

* در جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۶/۰۱، درخواست بنیاد ایران‌شناسی مبنی بر مشارکت فرهنگستان در برگزاری مراسم بزرگداشت هزار و پنجاهمین سال تولد ابوریحان بیرونی مطرح شد و پس از تبادل نظر آقای دکتر رسول جعفریان عضو پیوسته فرهنگستان علوم، به عنوان نماینده فرهنگستان برای حضور در مراسم و ایراد سخنرانی انتخاب شد. پس از آن موضوع تمدید توافق‌نامه‌های منعقد میان فرهنگستان و آکادمی‌های علوم صربستان و پاکستان مطرح شد و ضمن موافقت کلی با تمدید آنها، قرار شد موضوع در جلسه شورای علمی ۱۴۰۱/۰۶/۰۶ مطرح و در مورد آن تصمیم‌گیری شود. سپس دبیر فرهنگستان گزارشی از اقدامات انجام‌شده در مردادماه سال جاری برای بهسازی فضای کالبدی فرهنگستان مطرح کرد.

* در ابتدای جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۶/۱۵ که آقای دکتر سمنانیان مشاور برنامه‌ریزی و نظریه‌پردازی فرهنگستان هم‌حضور داشت، گزارشی از وضعیت کتابخانه فرهنگستان توسط ایشان ارائه شد. در ادامه با توجه به روند تغییرات در نحوه بهره‌برداری از منابع کتابخانه‌ای و جایگزینی روش‌های سنتی با فناوری‌های مدرن کتابخانه‌ای و همچنین میزان منابع موجود کتابخانه و تعداد مراجعان به آن، به منظور فعال‌سازی ظرفیت‌های کتابخانه و بهره‌برداری بهینه از آن به عنوان محلی برای حضور اعضای فرهنگستان و پدیدآوردن‌گان کتب برای تهییج فضای گفتگو و عرضه مباحث علمی در راستای تحقق رسالت‌های فرهنگستان، پیشنهادهای متنوعی مطرح شد. اهم موارد پیشنهادی عبارتند از: ضرورت تعریف دقیق مخاطبان و ذینفعان کتابخانه و تعیین نقشه راه خدمت‌رسانی به آنان، ارتقای نرم‌افزاری کتابخانه برای خدمت‌رسانی به اعضا و سایر ذینفعان از طریق فعال‌سازی سیستم امانت بین کتابخانه‌ای، غنی‌سازی مجموعه کتابخانه در زمینه‌های تخصصی خاص مانند سیاستگذاری علم و فناوری،

فلسفه و تاریخ علم و فناوری و مانند آن و نیز پذیرش مجموعه کتب اهدایی استادان و نام‌آوران عرصه علم و فرهنگ کشور، تشکیل نشست‌های تخصصی و مراسم معرفی و رونمایی از کتاب‌های جدید در محل کتابخانه، بهره‌گیری از منابع دیجیتال و غنی‌سازی کتابخانه با استفاده از آنها در دسته‌های مختلف منابع کتابخانه‌ای (کتب، نشریات، پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها، اسناد، منابع سمعی و بصری، داده، کتاب‌های صوتی و...)، در پایان با توجه به لزوم وجود شورایی برای بررسی پیشنهادهای فوق و سایر مواردی که ممکن است از طرف خبرگان کتابداری ارائه شود، مقرر شد شورای کتابخانه فرهنگستان زیر نظر معاونت پژوهشی تشکیل شود. برای تشکیل شورا از گروه‌های علمی فرهنگستان خواسته شود تا نسبت به معرفی نماینده گروه از میان اعضای علاقمند اقدام نمایند. شورای مذکور نسبت به تدوین آیین‌نامه شورا جهت طرح و تصویب در هیأت‌رئیس اقدام خواهد کرد و پیشنهاد رئیس برای شورا و ارائه طرح‌های مختلف برای ارتقای کتابخانه از جمله وظایف شورا خواهد بود. در ادامه جلسه موادی از آیین‌نامه داخلی مجمع عمومی فرهنگستان که قرار است اصلاح آنها در جلسه شورای علمی مطرح و پس از آن در دستور کار مجمع عمومی قرار گیرد، بررسی و پیشنهادهای اصلاحی تنظیم شد. در ادامه جلسه، آغاز به کار مجدد صندوق قرض‌الحسنه کارکنان فرهنگستان اطلاع‌رسانی شد. سرمایه این صندوق از محل کمک‌های خیرین و پرداخت حق عضویت کارکنان تأمین شده است. دبیر فرهنگستان از حاضران برای جذب کمک‌های بیشتر برای صندوق مذکور استمداد کرد. در بخش پایانی جلسه، پیشنهاد بعضی از اعضای فرهنگستان برای تخصیص یک روز در هفته برای ارتباط چهره به چهره اعضای فرهنگستان با علاقه‌مندان و ایجاد محیط گفتگو بین اندیشمندان حوزه‌های مختلف علمی مطرح و قرار شد پس از اتمام ماه صفر، بعد از ظهر یکی از روزهای هفته که امکان حضور اعضای فرهنگستان در آن بیشتر میسر است به عنوان "عصر گفتگو در فرهنگستان علوم" اعلان شود. فرهنگستان ضمن آماده‌سازی محل مناسبی برای نشست‌ها مراجعه‌کنندگان این برنامه، پذیرایی ساده‌ای نیز تدارک خواهد دید.

انتصاب اعضای شورای همکاری های علمی بین المللی فرهنگستان علوم

دکتر مصطفی بروجردی (استاد فقه و روابط بین الملل)، دکتر مگردیچ تومانیان (استاد ریاضیات)، دکتر یوسف ثبوتی (استاد فیزیک و اخترفیزیک)، دکتر محسن غفوری آشتیانی (استاد مهندسی عمران و زلزله)، دکتر جهانگیر فقهی (استاد کشاورزی)، دکتر سید حبیب الله فیروزآبادی (استاد شیمی)، دکتر سید محمد قاری سیدفاطمی (استاد حقوق بین الملل)، دکتر علی کاوه (استاد مهندسی عمران و سازه)، دکتر سید محمد مهدی کیایی (استاد دامپزشکی)، دکتر علی اصغر مصلح (استاد فلسفه)، دکتر عباس منوچهری (استاد علوم سیاسی)، دکتر علی اکبر موسوی موحدی (استاد بیوشیمی - بیوفیزیک) و دکتر کوروش وحدتی (استاد کشاورزی) به عنوان اعضای حقیقی شورای مذکور منصوب شدند.

بنا به پیشنهاد هیأت رئیسه و تصویب شورای علمی فرهنگستان علوم، "شورای همکاری های علمی بین المللی" فرهنگستان علوم با آیین نامه ای که به تصویب شورای علمی رسیده است، تشکیل شد. این شورا به ریاست رئیس فرهنگستان و دبیری مدیر روابط بین الملل و با حضور معاون پژوهشی، دبیر فرهنگستان و اعضای منتخب شورای علمی فرهنگستان علوم (از میان استادان پیشنهادی گروه های علمی فرهنگستان)، تشکیل می شود. براساس تصویب پانصد و هفدهمین جلسه شورای علمی، مورخ ۱۴۰۱/۰۶/۲۰، طی احکام جداگانه از سوی آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان علوم، آقایان^۱ دکتر افشین آخوندزاده بستی (استاد دامپزشکی)، دکتر غلامرضا اعوانی (استاد فلسفه)،

انتصابات جدید

طوسی و خانم دکتر معصومه نصیری کناری استاد مهندسی برق دانشگاه صنعتی شریف، برای یک دوره چهارساله به عضویت وابسته فرهنگستان علوم منصوب شدند

* بر اساس تصویب یکصد و سی و امین جلسه مجمع عمومی فرهنگستان علوم، مورخ ۱۴۰۱/۰۴/۳۰، طی حکمی از سوی آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان، آقای دکتر بهروز گتمیری استاد مهندسی عمران دانشگاه تهران برای یک دوره چهارساله به عضویت وابسته فرهنگستان علوم منصوب شد.

* بر اساس تصویب پانصد و دوازدهمین جلسه شورای علمی فرهنگستان علوم، مورخ ۱۴۰۱/۰۳/۰۱، طی حکمی از سوی آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان، آقای دکتر داریوش مولا استاد مهندسی شیمی دانشگاه شیراز برای یک دوره دو ساله به عنوان همکار مدعو گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم منصوب شد.

* بر اساس تصویب پانصد و هفدهمین جلسه شورای علمی

* بر اساس تصویب یکصد و بیست و نهمین جلسه مجمع عمومی فرهنگستان علوم، مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۲۹، طی احکام جداگانه از سوی آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان، آقای دکتر امین علیزاده استاد آبیاری، زهکشی و هیدرولوژی خاک دانشگاه فردوسی مشهد به عضویت پیوسته فرهنگستان علوم و آقایان دکتر سید محمد رضا حسینی بهشتی استاد فلسفه دانشگاه تهران، دکتر محمود نیلی احمدآبادی استاد مهندسی مواد و متالورژی دانشگاه تهران، دکتر محمود فتوحی فیروزآباد استاد مهندسی برق دانشگاه صنعتی شریف، دکتر محمد صالح اولیاء استاد مهندسی صنایع دانشگاه یزد، دکتر مجید صفار اول استاد مهندسی مکانیک دانشگاه صنعتی امیرکبیر، دکتر علی موقر رحیم آبادی استاد مهندسی کامپیوتر دانشگاه صنعتی شریف، دکتر منوچهر وثوقی شهواری استاد مهندسی شیمی دانشگاه صنعتی شریف، دکتر علی غفاری استاد مهندسی مکانیک دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین

فرهنگستان علوم، مورخ ۱۴۰۱/۰۶/۲۰، طی حکمی از سوی آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان، آقای دکتر بهرام دبیر استاد مهندسی شیمی دانشگاه صنعتی امیرکبیر برای یک دوره دو ساله به عنوان همکار مدعو گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم منصوب شد.

* طی حکمی از سوی آقای دکتر رضا فرجی دانا دبیر فرهنگستان علوم، آقای دکتر علی معینی به عنوان «مشاور فناوری اطلاعات» فرهنگستان علوم منصوب شد. آقای دکتر معینی دارای مدرک دکتری تخصصی مهندسی برق از دانشگاه ساسکس انگلستان و استاد تمام دانشگاه تهران است. ایشان اکنون ریاست دانشکده علوم مهندسی دانشگاه تهران را بر عهده دارد. از جمله فعالیت‌های اجرایی آقای دکتر علی معینی می‌توان به ریاست مرکز انفورماتیک دانشگاه تهران، مدیرکل تحول اداری و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دبیری شورای راهبری فناوری

اطلاعات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، عضویت در کمیته اجرایی علم الکترونیک کشور و عضویت در کارگروه مشورتی وزیر علوم در حوزه فضای مجازی اشاره کرد.

* طی حکمی از سوی آقای دکتر علی اکبر صالحی معاون پژوهشی و قائم مقام رئیس فرهنگستان علوم، آقای دکتر مجتبی شریعتی نیاسر به عنوان «مشاور معاونت پژوهشی» فرهنگستان علوم منصوب شد. آقای دکتر شریعتی نیاسر دارای مدرک دکتری مهندسی شیمی از دانشگاه منچستر انگلستان و استاد دانشگاه تهران است. از جمله سوابق اجرایی ایشان می‌توان به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ریاست دانشگاه کاشان، ریاست دانشکده مهندسی شیمی دانشگاه تهران، ریاست دانشکده فنی فومن دانشگاه تهران و ریاست شورای انجمن‌های علمی کشور اشاره کرد. ایشان همچنین عضو هیأت مؤسسين مؤسسه آموزش عالی سینا است.

درگذشت دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن

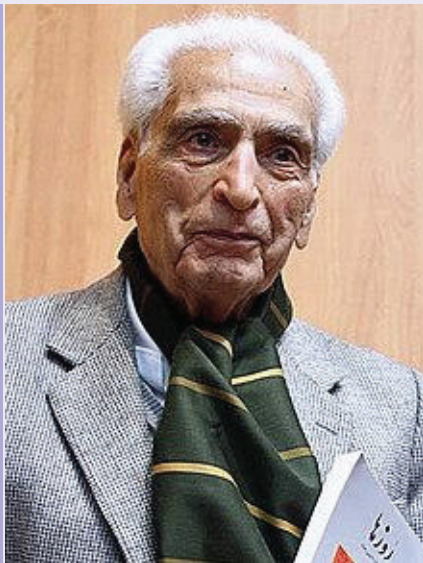
آقای دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن شاعر و نویسنده و ادیب برجسته کشور روز دوشنبه پنجم اردیبهشت ۱۴۰۱ در سن ۹۷ سالگی دار فانی را وداع گفت. در پی درگذشت این استاد بزرگ فرهنگ و ادب ایران، آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان علوم پیام تسلیتی به شرح ذیل صادر کرد:

* روح بلندش اطمینان داشته باشد که ایران او را از یاد نخواهد برد «هوالباقی؛ درگذشت استاد دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن ضایعه‌ای بزرگ برای ادب و فرهنگ ایران و داغی بر دل همه ایران‌دوستان است. او که نویسنده و شاعر و ادیب بود این صفات و فضایل را با آزادگی و نجابت و ایران دوستی توأم کرده بود و به همه سفارش می‌کرد که ایران را از یاد نبرند. اکنون که او روی در نقاب خاک کشیده است روح بلندش اطمینان داشته

باشد که ایران هم او را از یاد نخواهد برد. این ضایعه را به همه اهل فرهنگ و ادب ایران و بخصوص به همسر گرامیش استاد دکتر شیرین بیانی و همه بازماندگان و بستگانش تسلیت می‌گوییم و از خداوند بزرگ برای او طلب مغفرت و رحمت می‌کنم.

رضا داوری اردکانی

۱۴۰۱/۰۲/۰۷»

دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن متولد سال ۱۳۰۴ در ندوشن یزد بود که پنجم اردیبهشت ۱۴۰۱ در کانادا از دنیا رفت. او دانش‌آموخته دکتری حقوق بین‌الملل از فرانسه و استاد پیشین دانشگاه تهران بود که علاوه بر درس‌های حقوقی، به تدریس نقد ادبی، سخن‌سنجی و ادبیات تطبیقی نیز می‌پرداخت. استاد اسلامی ندوشن سال‌ها زندگی خود را صرف تحقیق در آثار علمی و ادبی ایران و ترجمه آثار نویسندگان جهان کرد و آثارش به صورت کتاب در بیش از ۵۰ جلد در زمینه‌های گوناگون اعم از ادبی، فرهنگی و اجتماعی به چاپ رسیده است. برخی از کتاب‌های دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن عبارت‌اند از: «ماجرای پایان‌ناپذیر حافظ»، «چهار سخنگوی وجدان ایران»، «تأمل در حافظ»، «زندگی و مرگ پهلوانان در شاهنامه»، «داستان داستان‌ها»، «سرو سایه‌فکن»، «ایران و جهان از نگاه شاهنامه»، «نامه نامور»، «ایران را از یاد نبریم»، «به دنبال سایه‌های»، «ذکر مناقب حقوق بشر در جهان سوم»، «سخن‌ها را بشنویم»، «ایران و تنهائیش»، «ایران چه حرفی برای گفتن دارد؟»، «مرزهای ناپیدا»، «شور زندگی» (وان گوگ)، «روزها» (سرگذشت - در چهار جلد)، «باغ سبز عشق»، «ابر زمانه و ابر زلف»، «افسانه افسون»، «دیدن دگر آموز»، «شنیدن دگر آموز»، «جام جهان‌بین» و «آواها و ایماها».

*** زیست آن استاد صاحب‌نام می‌تواند همچون آثار و تألیفات او برای جوانان جویای فضیلت آموزنده باشد**

آقای دکتر محمدرضا عارف عضو پیوسته فرهنگستان علوم نیز در پیامی درگذشت شادروان آقای دکتر اسلامی ندوشن را تسلیت گفت. متن پیام بدین شرح است:

«انا لله و انا الیه راجعون؛ ضایعه درگذشت دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن چهره ماندگار کشورمان پس از یک عمر تلاش مداوم و پیایی در راه خدمت به فرهنگ و ادب فارسی برای جامعه ایرانی سخت جان فرساست. ایشان در تمام سال‌های فعالیت حرفه‌ای دست از خواندن، نوشتن، ترجمه کردن و پژوهیدن برنداشت. چنان که زیست آن استاد صاحب‌نام می‌تواند همچون آثار و تألیفات او برای جوانان جویای فضیلت آموزنده باشد.

اینجانب درگذشت استاد محمدعلی اسلامی ندوشن را به همسر گرانقدر ایشان، سرکار خانم دکتر شیرین بیانی، فرزندان آن مرحوم، بستگان داغدار و همه دوستداران آن انسان فرهیخته تسلیت عرض می‌کنم. از درگاه خداوند متعال برای دکتر اسلامی ندوشن غفران الهی و حشر با اولیاءالله و برای بازماندگان معزز صبر و اجر و سلامتی مسئلت دارم. روحش شاد و یادش گرامی باد. محمدرضا عارف».

درگذشت حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمود دعایی

درگذشت این انسان والامقام و شریف و متواضع و ساده‌زیست و با فرهنگ را به خانواده گرامی ایشان و به جامعه سیاسی و علمی و فرهنگی و مطبوعات کشور و به همه دوستداران و علاقمندان و ارادتمندان ایشان تسلیت عرض می‌کند و برای آن فقید سعید رحمت واسعه و آمرزش الهی و علو درجات مسئلت دارد.

حجت‌الاسلام والمسلمین آقای حاج سید محمود دعایی یار دیرین حضرت امام (ره) و انقلاب اسلامی، نماینده ولی فقیه و سرپرست مؤسسه اطلاعات و نماینده شش دوره مجلس شورای اسلامی در پانزدهم خرداد ۱۴۰۱، در سن ۸۱ سالگی دارفانی را وداع گفت. فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران ضایعه

خبر و گزارش

در پی درگذشت حجت الاسلام والمسلمین آقای دعایی، پیام‌های تسلیتی از سوی برخی مسئولان فرهنگستان به شرح ذیل صادر شد:

*** آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان علوم در پیامی فقدان این مرد صفا و دوستی و وفا و صمیمیت را مصیبتی بزرگ برای دانش و فرهنگ و اخلاق دانست. متن پیام تسلیت رئیس فرهنگستان علوم بدین شرح است:**

«هوالباقی بعد فناء کل شی؛ حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج سید محمود دعایی مرد صفا و دوستی و وفا و صمیمیت، رخت از سرای فانی برکشید و به دیار دوست سفر کرد. درگذشت آقای دعایی نه فقط برای دوستان خاصش بلکه برای دانش و فرهنگ و اخلاق مصیبتی بزرگ است. دعایی دوست و دوستدار دانایی و فرهنگ بود و نسبتی صمیمانه با مراکز علمی و فرهنگی کشور داشت. او که بیش از چهل سال مؤسسه مطبوعاتی بزرگی را با حزم و اعتدال اداره کرد خود کمتر می‌نوشت اما به تحقیق یکی از اثرگذارترین روزنامه‌نویسان زمان ما بود و فضائل لازم برای این مهم را داشت.

درود و رحمت الهی بر او باد که پاک و با صفا و دور از حرص و آز و حب جاه و مقام و مال و منال زیست و اهل صلح و دوستی و جوانمردی بود و شجاعت و تواضع فوق‌العاده را با هم جمع کرده بود. مرگ چنین خواجه نه کاری است خرد. این مصیبت را به همه بازماندگان گرامی و دوستانش و به اهل دانش و اخلاق تسلیت می‌گویم.

رضا داوری اردکانی

۱۴۰۱/۰۳/۱۶».

*** پیام تسلیت آیت‌الله دکتر سیدمصطفی محقق داماد رئیس گروه مطالعات اسلامی فرهنگستان علوم**

«الموت نقاد وفی کفه

جواهر یختار منه الجیاد

ما تمم جانسوز رحلت سید بزرگوار سلاله رسول‌الله (ص)، تندیس اخلاق حسنه، تواضع، صفا، وفا و صداقت مرحوم حجت الاسلام والمسلمین حاج سید محمود دعایی طاب‌ثراه ارباب فضیلت و فرهنگ را داغدار و سوگووار ساخت. اینجانب این غم جانکاه را به

بازماندگان آن مرحوم تسلیت عرض می‌کنم و صبر جمیل و اجر جزیل از درگاه حق متعال برای آنان مسئلت دارم و از خداوند می‌خواهم که روح بلند آن صدیق نازنین را در جوار رحمت خاصه خود جای دهد.

سیدمصطفی محقق داماد

۱۵ خرداد ۱۴۰۱».

*** پیام تسلیت دکتر علی اکبر صالحی معاون پژوهشی و**

قائم مقام رئیس فرهنگستان علوم

«إنا لله وإنا الیه راجعون؛ با کمال تأسف و تألم و در عین ناباوری خبر جانگداز ارتحال حضرت حجت الاسلام والمسلمین حاج آقای دعایی را دریافت کردم. قریب به یک هفته پیش بود که در معیت ایشان در فرهنگستان هنر نکوداشت اثر ماندگار جناب آقای حجازی در فیلم موقعیت مهدی را داشتیم. مثل همیشه در اکثر مراسم‌های فرهنگی، هنری، ادبی و حماسی حضوری دلنشین و آرام‌بخش داشتند. کوتاه سخن می‌گفت و هر آنچه بیان می‌کرد بر دل می‌نشست. چون از دلی پاک و سلیم و در کمال اخلاص و صداقت جاری می‌شد. در قضاوت‌ها منصف و عادل بود. زبانی لین داشت و در عین تواضع از بیان حقیقت هراس نداشت. در هر محفلی حضور پیدا می‌کرد. مورد تکریم خاص و عام بود. سراسر وجودش مهربانی و مملو از عواطف انسانی بود. عاشق امام بود. یار صدیق رهبری بود. سراسر شور در خدمت به خلق و عبادت خالق بود. در زمره من آتی الله بقلب سلیم بود. در یک کلام در جمع السابقون السابقون اولئک المقربون دار فانی وداع کرد.

عاش سعیدا و مات سعیدا

خداوند روح بلند ایشان را با اولیائش محشور گرداند. از ایزد منان برای ایشان علو درجات، رحمت و غفران واسعه الهی و برای بازماندگان و دوستداران و بخصوص همکاران ایشان در مجموعه عظیم انتشارات فرهنگی اطلاعات که به حق میراث‌گرانقدر ایشان است آجر و صبر مسئلت دارم.

علی اکبر صالحی».

*** پیام تسلیت دکتر محمدرضا عارف عضو پیوسته فرهنگستان علوم و عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام**

«انا لله و انا الیه راجعون؛ در ایام سی و سومین سالگرد ارتحال

خبر و گزارش

برای همه دیدگاه‌های وفادار به انقلاب اسلامی بود و هیچ‌گاه این رسانه باعث کدورت و ناراحتی یاران انقلاب نگردید.

این ضایعه اندوه‌بار را به خانواده محترم دعایی، همه علاقه‌مندان ایشان و اصحاب مطبوعات تسلیت عرض می‌کنم و برای آن انسان شریف از درگاه خداوند متعال غفران الهی و حشر با اولیاءالله را مسئلت دارم.

روحش شاد و یادش گرامی باد!

محمد رضا عارف..

رهبر فقید انقلاب اسلامی، یکی از یاران وفادار ایشان دیده از جهان فرو بست و دوستداران خود را در غم و ماتم فرو برد. برادر بزرگوارم حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای سید محمود دعایی بعد از عمری مجاهدت و تلاش در عرصه‌های مختلف به ویژه در امر خطیر رسانه از میان ما رفت و به سوی معبود شتافت. اخلاق مداری، سعه صدر، پاکدستی، مردم‌داری، فروتنی و بسیاری دیگر از خصایل نیک در این مرد بزرگ متجلی شده بود. مرحوم دعایی به گونه‌ای روزنامه اطلاعات را اداره کرد که تریبونی

در پی درگذشت دو عضو فرهنگستان علوم پزشکی صادر شد:

پیام تسلیت رئیس فرهنگستان علوم به رئیس فرهنگستان علوم پزشکی

با نهایت تأسف مطلع شدم که دو تن از پزشکان برجسته و دانشمندان خدوم نظام سلامت کشور و از اعضای فرهنگستان علوم پزشکی آقایان دکتر منوچهر دوایی و دکتر بیژن صدری زاده دار فانی را وداع گفته‌اند. اینجانب به نمایندگی از فرهنگستان علوم این دو ضایعه و مصیبت بزرگ را به جنابعالی و اعضای ارجمند فرهنگستان علوم پزشکی، جامعه پزشکی کشور، خانواده‌های مصیبت‌دیده و دوستان و همکاران و شاگردان استادان فقید تسلیت می‌گویم و از خداوند متعال برای آنان رحمت و آمرزش الهی و علو درجات و برای بازماندگان محترم صبر و سلامت مسئلت دارم.

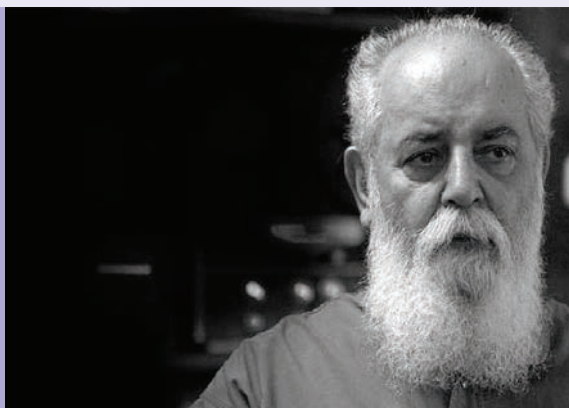
رضا داوری اردکانی
رئیس فرهنگستان علوم
۱۴۰۱/۰۵/۰۵..

دو عضو فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران آقایان دکتر منوچهر دوایی عضو پیوسته فرهنگستان علوم پزشکی و جراح و استاد دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی و دکتر بیژن صدری زاده عضو افتخاری فرهنگستان علوم پزشکی و متخصص بیماری‌های عفونی و گرمسیری و استاد دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی دار فانی را وداع گفتند. در پی درگذشت این دو استاد برجسته پزشکی کشور، آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان علوم در پیامی به آقای دکتر سیدعلیرضا مرندي رئیس فرهنگستان علوم پزشکی، ضایعه درگذشت استادان فقید را تسلیت گفت. متن پیام صادر شده بدین شرح است:

«هوالباقي
جناب آقای دکتر سید علیرضا مرندي
رئیس محترم فرهنگستان علوم پزشکی

خبر و گزارش

درگذشت امیرھوشنگ ابتهاج (ا.ه. ۱۴۰۱)

به چاپ‌های بعدی رساند. این دو دفتر، مجموعه و چکیده همه شعرهای اوست.

منزل شخصی سایه که خود آن را ساخته در سال ۱۳۸۷ با نام «خانه ارغوان» به ثبت سازمان میراث فرهنگی رسیده است. دلیل این نام‌گذاری وجود درخت ارغوان معروفی در حیاط این خانه است که سایه شعر معروف «ارغوان» را برای آن درخت گفته است. غزل‌های «در این سرای بی‌کسی»، «نشود فاش کسی آنچه میان من و توست» و «امروز نه آغاز و نه انجام جهان است» از آثار ابتهاج است.

در بیست و سومین جایزه ادبی و تاریخی محمود افشار یزدی در سال ۱۳۹۵ جایزه این بنیاد به هوشنگ ابتهاج اهدا شد. در سال ۱۳۹۷ و در ششمین «جشنواره بین‌المللی هنر برای صلح»، نشان عالی «هنر برای صلح» به هوشنگ ابتهاج و ۳ هنرمند دیگر اهداء شد.

استاد امیرھوشنگ ابتهاج در ۱۹ مرداد ۱۴۰۱ در سن ۹۵ سالگی در شهر کلن آلمان دار فانی را وداع گفت. روز چهارشنبه ۴ شهریور ۱۴۰۱ آیت‌الله دکتر سیدمصطفی محقق داماد عضو پیوسته و رئیس گروه مطالعات اسلامی فرهنگستان علوم در تهران و در کنار درخت ارغوان بر پیکر او نماز خواند. پیکر «سایه» پس از آن به رشت منتقل شد و صبح شنبه ۵ شهریور ۱۴۰۱ در باغ محتشم رشت تشییع و به خاک سپرده شد.

در پی درگذشت امیرھوشنگ ابتهاج تعدادی از مسئولان فرهنگستان علوم پیام‌های تسلیتی به شرح ذیل صادر کردند:

استاد امیرھوشنگ ابتهاج متخلص به ا.ه. سایه شاعر نامدار معاصر در سن ۹۵ سالگی دار فانی را وداع گفت. امیرھوشنگ ابتهاج در سال ۱۳۰۶ در رشت متولد شد و دوره تحصیلات دبستان را در آن شهر و دبیرستان را در تهران گذراند و در همین دوران اولین دفتر شعر خود را با نام «نخستین نغمه‌ها» منتشر کرد. او در جوانی اشعار عاشقانه‌ای سرود و منتشر کرد و در سال ۱۳۴۶ به اجرای شعرخوانی بر آرامگاه حافظ در جشن هنر شیراز پرداخت. ابتهاج از سال ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۶ سرپرست برنامه گل‌ها در رادیو و پایه‌گذار برنامه موسیقایی گلچین هفته بود. تعدادی از غزل‌ها، تصنیف‌ها و اشعار نیمایی او توسط موسیقی‌دانان بزرگ ایرانی اجرا شده است. تصنیف خاطره‌انگیز تو ای پری کجایی و تصنیف سپیده (ایران ای سرای امید) از اشعار ابتهاج است.

از مهمترین آثار هوشنگ ابتهاج تصحیح او از غزل‌های حافظ است که با عنوان «حافظ به سعی سایه» نخستین بار در ۱۳۷۲ شمسی توسط نشر کارنامه به چاپ رسید و بار دیگر با تجدیدنظر و تصحیحات تازه منتشر شد. سایه سال‌های زیادی را صرف پژوهش و حافظ‌شناسی کرده که این کتاب حاصل تمام آن زحمت‌هاست. سراب، سیاه‌مشق، شبگیر، زمین، چند برگ از یلدا، یادنامه، تا صبح شب یلدا، یادگار خون سرو، آینه در آینه، تاسیان، پیر پرنیان‌اندیش (خاطرات سایه)، بانگ نی، و هدیه از دیگر آثار هوشنگ ابتهاج هستند. از این میان سیاه‌مشق و تاسیان تنها دفترهایی هستند که ابتهاج با تجدیدنظر در محتوا

* پیام تسلیت رئیس فرهنگستان علوم

«هوالباقی

دریغ و تسلی

امروز صبح شاعر بزرگ معاصر هوشنگ ابتهاج متخلص به ه. ا. سایه در سن ۹۵ سالگی چشم از جهان فرو بست و مهر ختم برگنجینه سخن گرانبهای خود نهاد.

شاعر کیست و چه می‌کند؟ مردم پاسخ این پرسش را می‌دانند، اما همه همیشه نمی‌توانند آن را بیان کنند. شاعران اگر در زمره عزیزترین کسان در نزد مردمانند از آن روست که گشایندگان افق زندگی و پیام‌آوران مهر و دوستی‌اند و اگر آنها نبودند شاید مردم دوران‌های ظلمت زمانه را تاب نمی‌آوردند و از این روست که همه در مرگ شاعر عزا و ماتم می‌گیرند.

عصر ما هر چه بود و هر چه هست، از بعضی برکات بی‌بهره نبود. نسل ما از این بخت برخوردار بود که در دوران درخشش شعر فارسی به سر برد. این دوران را اگر نتوان در عرض چهار قرن دوران اول شعر فارسی قرار داد، مسلماً در قیاس با دوران ششصد ساله بعد از حافظ تا زمان مشروطیت، دوران آبرومندی سخن و شعر فارسی است و به این جهت این نسل باید راضی و خرسند باشد که در سختی‌ها و تلخی‌ها و شکست‌ها، شاعران را همراه خود می‌دیده و می‌توانسته است در پناه شعرشان آرامشی بیابد.

ما امروز در عزا و ماتم مرگ شاعری نشستیم که در زمره بزرگترین سخن‌سرایان زمان و شاید سرآمد غزلسرایان بود هر چند که او خود به شهریار ارادت می‌ورزید و برای او در غزلسرایی مقام ممتاز قائل بود. اما درست آن است که ابتهاج بیش از استاد خود، غزل را با زندگی مردمان پیوند داده است.

ابتهاج شاعر مردم بود. مقصود این نیست که او شعر سیاسی می‌گفت. شاعر می‌تواند به یک ایدئولوژی تعلق عادی و رسمی داشته باشد، اما شعر، امری ورای ایدئولوژی است و از جای دیگر می‌آید. شعر شاعر زبان مردم است. وقتی شاعر می‌میرد، زبان عزادار می‌شود. پس امروز یکی از روزهای عزای زبان فارسی ضایعه درگذشت شاعر را به همه اصحاب زبان و ادب فارسی در سراسر روی زمین تسلیت می‌گوییم. دریغا که از این پس شاعر دیگر با ما سخن نمی‌گوید، اما گنجینه گرانبهای سخن او می‌ماند

و مایه قرار و آرامش مردم این زمان و نسل‌های آینده خواهد بود. رحمت بی‌پایان خدای بزرگ نصیب او باد که شعر و سخنش، سخن رحمت و مهربانی بود.

رضا داوری اردکانی

۱۹ مرداد ۱۴۰۱».

* پیام تسلیت معاون پژوهشی و قائم‌مقام رئیس فرهنگستان «إنا لله و إنا الیه راجعون؛ امیر شعرای نامدار و معاصر ایران رخ بر خاک کشید. او این دنیای فانی را پس زد و به دیار ازل و ابدی معشوق شتافت. این شوق و شور دیدار یار بود که سبب شد بدون ترس حجاب غیب کنار زند و مرگ را در آغوش گیرد. بله او همچون رند حافظ در این ایام حزن و اندوه محرم هم به وصال یار و هم به دیدار محبوب عالم و آدم حضرت اباعبدالله‌الحسین(ع) رسید. ابتهاج یعنی خورشید تابان که در سایه آن زبان و ادب فارسی روحی تازه و رونقی چشمگیر یافت. سروری از میان رفت که اشعارش سرور (ابتهاج) دل‌ها بود. روحش شاد و یادش گرامی باد.

علی اکبر صالحی».

* پیام تسلیت رئیس گروه مطالعات اسلامی فرهنگستان علوم «هوالباقی بعد فناء کل شیء؛ امیر هوشنگ ابتهاج متخلص به سایه را می‌توان نامدارترین شاعر باقیمانده از نسل بزرگان شعر معاصر دانست که برخی اشعار او به تعبیر استاد شفیعی کدکنی آبروی شعر امروز است. او با وجود آگاهی و شناخت ژرفی که از ادبیات گران سنگ کهن و میراث شعر عرفانی داشت، علاوه بر سخن‌سرایی در قالب‌های کهن، به‌ویژه غزل، از حال و هوای جهان معاصر هم اثر پذیرفته بود و در قالب‌های نو نیز طبع آزمایی می‌کرد. از همین رو سخنان او هم از دید سنت‌گرایان پسندیده بود و هم در چشم امروزانی که گرایشی متعادل به طرح مضامین جدید داشتند مطبوع می‌نمود. سایه از طریق همین هنر سخنوری خود به ارتقای سطح فرهنگی نسل شاعران و شعر دوستان پس از خود یاری رسانده است و این جداست از خدمتی که با تصحیح دیوان حافظ به این متن ارزشمند و

خبر و گزارش

محبوب ایرانیان نموده و نیز خدمات مفیدی که به هنر اصیل ایرانی و جلوگیری از هرگونه ابتدال آن کرده است. ابتهاج در برخی قطعاتش بیانگر درد دل جامعه زمان خود بود و ازین رهگذر تعهد ملی خویش را ایفا می نمود.

در این سرای بی کسی، کسی به در نمی زند
به دشت پُر مَلال ما پرنده پَر نمی زند
یکی ز شَبِ گرفتِگان چراغ بَر نمی کند
کسی به گوچه سارِ شَب، درِ سَخَر نمی زند
نِشسته آم در انتظار این غُبارِ بی سوار
درِ یَغ کز شَبی چُنین، بسپیده سَر نمی زند
گذرگهی ست پُر سَتَم که آن در او به غیر غَم
یکی صَلايِ اَشنا، به رَهگذَر نمی زند.

ابتهاج به سیدالشهداء(ع) عشق می ورزید و او را خون همواره جوشان توصیف کرده و خطاب به آن بزرگوار چنین سروده بود:

«یا حسین بن علی!

خون گرم تو هنوز از زمین می جوشد

هرکجا باغ گل سرخی هست

آب از این چشمه خون می نوشد

کربلایی است دلم».

و سرانجام اراده حق متعال بر آن تعلق گرفت که در ایام عزای مولایش همراه امید به شفاعت او دعوت حق را لبیک گوید. اللهم ارزقنا شفاعة الحسين (ع) (یوم الورود).

تشکیل ۶ اتاق فکر در فرهنگستان علوم

در پی پیشنهاد معاونت پژوهشی و تصویب شورای علمی فرهنگستان علوم، شش اتاق فکر با عناوین «آب»، «تغییر اقلیم»، «مخاطرات طبیعی»، «هوش مصنوعی»، «فناوری کوانتومی» و «چالش های اقتصادی» در فرهنگستان علوم ایجاد شدند. همچنین طی احکام جداگانه از سوی آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان، مسئولان و اعضای اتاق های فکر برای یک دوره دوساله منصوب شدند. بر این اساس «اتاق فکر آب» با مسئولیت آقای دکتر جواد فرهودی و عضویت آقایان دکتر

اینجانب فقدان غمبار این ادیب بزرگ را به بازماندگان سوگووار و نیز به کلیه ارباب ادب و فضیلت تسلیت عرض می کنم و برای همگان صبر جمیل و اجر جزیل خواهانم. سیدمصطفی محقق داماد».

* پیام دکتر محمدرضا عارف عضو پیوسته فرهنگستان علوم ایران سرافراز شاعر بلندآوازه و صاحب نام خود و به واقع شاعر ایران، زندگی، آزادی و امید و یکی از سرآمدان شعر و ادب پارسی را از دست داد. سایه عزیز، غزلسرای نام آشنای کشورمان با قریحه لطیف و شیوایی بیانش محبوب خاص و عام بود. ایران دوستی که همواره دلسوز منافع ملی و طالب عدالت بود. جهان وطنی که عاشق ایران و مردمش بود. او سراسر متنی بی حاشیه بود. سوخته دلی و دلسوزی، همواره او را در متن و ژرفا و نه حاشیه و کرانه و کنار قرار می داد. باید قدر آن فرهیخته ارجمند را بیشتر می دانستیم و در زمان حیاتش قدردان او می بودیم. رأفت و مهربانی او صفت متمایزی بود که همواره در یادها و خاطره ها خواهد ماند. بیاییم مانند هوشنگ ابتهاج با همدیگر مهربان و دلسوز و دمساز باشیم.

درگذشت آن انسان شریف را به مردم ایران و خانواده محترم او و اهالی فرهنگ و خرد و فضیلت تسلیت عرض می کنم. روحش شاد و یادش گرامی باد.

محمدرضا عارف».

مرتضی افتخاری، دکتر کامبیز بازرگان، دکتر جواد بذرافشان و دکتر سیدحمیدرضا میرصادقی؛ «اتاق فکر تغییر اقلیم» با مسئولیت آقای دکتر مسعود تجریشی و عضویت آقایان دکتر مهدی زارع، دکتر محمدحسن پنجه شاهی، دکتر ناصر طالب بیدختی و دکتر حسین افشین؛ «اتاق فکر مخاطرات طبیعی» با مسئولیت آقای دکتر محمدتقی احمدی و عضویت آقایان دکتر محسن غفوری آشتیانی، دکتر بهروز گنمیری، دکتر حسن دانایی فرد و دکتر هادی خانیکی؛ «اتاق فکر هوش مصنوعی» با مسئولیت آقای دکتر احمدرضا

موقر رحیم آبادی و دکتر وحید کریمی پور؛ و «اتاق فکر چالش های اقتصادی» با مسئولیت آقای دکتر ابوالقاسم مهدوی و عضویت آقایان دکتر عباس شاکری، دکتر بداله دادگر، دکتر بهرام سحابی، دکتر ریزوندی و خانم دکتر سهیلا پروین تشکیل شده است.

شرافت و عضویت آقایان دکتر حمیدرضا ربیعی، دکتر کامبیز بدیع، دکتر رضا صفابخش و دکتر مجید نیلی احمدآبادی؛ «اتاق فکر فناوری کوانتومی» با مسئولیت آقای دکتر جواد صالحی و عضویت آقایان دکتر نادر صبح خیز، دکتر محمدکاظم مروج فرشی، دکتر علی

اولین جلسه عمومی اتاق های فکر فرهنگستان علوم

اقتصادی، دکتر احمدرضا شرافت رئیس اتاق فکر هوش مصنوعی و دکتر صبح خیز عضو اتاق فکر فناوری های کوانتومی در سخنانی ضمن بیان مسائل و چالش های مربوط به هر یک از موضوعات اتاق های فکر در کشور، گزارشی از جلسات برگزار شده و اقدامات صورت گرفته بیان کردند و پیشنهادهایی برای ادامه فعالیت های اتاق ها ارائه نمودند. در بخش پایانی جلسه ابتدا آقای دکتر محمود نیلی احمدآبادی عضو وابسته فرهنگستان علوم در سخنانی ضمن تشکر از فرهنگستان علوم برای تشکیل این اتاق ها تأکید کرد که اتاق های فکر در عین حال که راه حل های علمی برای موضوعات پیشنهاد می کنند لازم است به چگونگی پیاده سازی آنها هم فکر کنند زیرا که اگر راه حل ها بدون توجه به ظرفیت ها و محدودیت ها و مسائل بیرون از حوزه دانش و دانشگاه باشند چنانکه باید منشاء اثر نخواهند بود. در ادامه آقای دکتر رضا فرجی دانا دبیر فرهنگستان علوم در سخنانی ضمن تشکر از استادان عضو هرکدام از اتاق های فکر، اظهار داشت که تشکیل اتاق های فکر جزء مهمی از ادای رسالت فرهنگستان است و اقدام شایسته ای است که با

روز سه شنبه ۲۲ شهریور ۱۴۰۱ نخستین جلسه عمومی اتاق های فکر فرهنگستان علوم به ریاست آقای دکتر علی اکبر صالحی معاون پژوهشی و قائم مقام رئیس فرهنگستان و با حضور آقایان دکتر رضا فرجی دانا دبیر فرهنگستان، دکتر سعید سمنانیان مشاور برنامه ریزی و نظریه پردازی و رؤسا و اعضای ۶ اتاق فکر تشکیل شده در فرهنگستان علوم و تعدادی از مدیران فرهنگستان به صورت حضوری و برخط برگزار شد.

در ابتدای جلسه آقای دکتر صالحی ضمن خیر مقدم به حاضران در سخنانی اهداف کلان تشکیل اتاق های فکر فرهنگستان علوم را تبیین کرد. در ادامه آقای دکتر سمنانیان گزارشی از روند اقدامات مربوط به اتاق های فکر ارائه و اظهار امیدواری کرد پیشنهادهایی که در این جلسه طرح می شود در جهت نیل به اهداف تشکیل اتاق ها مؤثر و کارکشا باشد. سپس آقایان دکتر جواد فرهودی رئیس اتاق فکر آب، دکتر مسعود تجریشی رئیس اتاق فکر تغییرات اقلیم و محیط زیست، دکتر محمدتقی احمدی رئیس اتاق فکر مخاطرات طبیعی، دکتر ابوالقاسم مهدوی رئیس اتاق فکر چالش های

نظر ریاست فرهنگستان توسط شورای علمی فرهنگستان پیگیری و اجرایی شده است. دبیر فرهنگستان افزود: در این اتاق‌های فکر، با حضور جمعی از نخبگان علمی کشور که اکثرشان عضو فرهنگستانند، موضوعات چند بعدی که نیاز به تخصص‌های

مختلف دارند مطرح و نظرات و پیشنهادهای آنان به فرهنگستان ارائه می‌شوند. جمع‌بندی نتایج اتاق‌های فکر نیز به نحو مقتضی از سوی فرهنگستان به استحضار دست‌اندرکاران خواهد رسید و ان‌شاءالله مؤثر و کارگشا خواهد بود.

سخنرانی آیت‌الله محقق داماد به مناسبت ایام شهادت امیرالمؤمنین (ع)

به مناسبت ایام شهادت مولای متقیان حضرت امام علی (ع) و لیالی پرفیض قدر ظهر یکشنبه ۴ اردیبهشت ۱۴۰۱ مطابق با ۲۲ رمضان ۱۴۴۳ آیت‌الله آقای دکتر سیدمصطفی محقق داماد رئیس گروه مطالعات اسلامی فرهنگستان علوم در محل فرهنگستان علوم سخنرانی ایراد کرد. در این نشست که تعدادی از مسئولان و اعضا و مدیران و کارمندان فرهنگستان علوم حضور داشتند دکتر محقق داماد با اشاره به اینکه یکی از مشکلات امروز بشری تشخیص حق از باطل است به سخن امام علی علیه‌السلام در این باره اشاره و اظهار داشت: حضرت مولا (ع) انسان‌ها را به پیروی از خردمندی و معرفت محوری سوق می‌دهند.

مشروح سخنان آیت‌الله دکتر سیدمصطفی محقق داماد بدین شرح است:

تاریخ بشری صحنه‌ای است از مبارزه حق و باطل. از این روی یکی از مشکلات بشری که همواره بوده و هست، تشخیص حق از باطل است. چون هیچ باطلی تحت پرچم باطل سخن نمی‌گوید. همه با شعار حق فریاد می‌کشند و دیگران را به پیروی دعوت می‌کنند.

حال سخن در این است که وقتی شخصی فریاد حق سر می‌دهد و دیگران را باطل می‌خواند و از همه می‌خواهد که به دنبال وی راه بیفتند، وظیفه مردم عامه و توده‌های اجتماعی برای تشخیص چیست؟ آیا بلافاصله بدون ارزیابی باید به دنبال او راه بیفتند؟ قطعاً چنین نیست. پس چه باید بکنند؟

آیا مردم برای تشخیص حق و حقیقت باید منزلت و شخصیت‌های افراد و جاذبه‌های آنان را معیار قرار دهند؟ به یقین چنین نیست. چون جاذبه‌های کاریزماتیک و یا سخنرانی‌های پرجاذبه که موجب بدبختی یک ملت در تاریخ شده است معلول

همین‌گونه تبعیت‌هاست. مردم آلمان چنان مجذوب سخنان هیتلر واقع شده بودند که گویی توان تفکر و ارزیابی از آنان گرفته شده بود. آنان آن وقت فهمیدند که چه خاکی بر سرشان شده که دیدند ارتش متفقین تا وسط برلن آمده و کشورشان کلاً ویران شده است.

به‌هرحال به مناسبت امروز این سؤال را به درگاه حضرت مولا علی (ع) م‌بریم و از آن بزرگوار می‌پرسیم و جواب می‌شنویم. جمله‌ای حضرت مولا (ع) در جواب این سؤال فرموده‌اند که دکتر طه حسین مصری نویسنده برجسته عرب (۱۸۸۹-۱۹۷۳م) در کتاب «علی و بنوه» (ص ۴۰) پس از نقل این جمله می‌نویسد: بعد از آنکه وحی خاموش گشت و ندای آسمانی منقطع شد، سخنی بدین عظمت شنیده نشده است. طه حسین جمله را چنین نقل می‌کند: «در جریان جنگ جمل مردی دچار حیرت شده بود چرا که می‌دید شخصیت‌های برجسته عالم اسلام مانند طلحه و زبیر و عایشه که به نص قرآن یکی از امهات المؤمنین است در مقابل علی (ع) قرار گرفته و با او سر جنگ دارند، متحیر شد به

محضر مولای (ع) آمد و عرض کرد: ایمنی آن تجتمع طلحه و زبیر و عایشه علی باطل؟

آیا ممکن است این افراد بر باطل اجتماع کنند؟

حضرت مولای (ع) فرمود: «انک لملبوس علیک ان الحق والباطل لایعرفان باقدار الرجال، اعرف الحق تعرف اهله واعرف الباطل تعرف اهله». یعنی: امر بر تو مشتبه شده است. حق و باطل با قدر و منزلت افراد شناخته نمی شود، حق را بشناس تا اهل آن را بشناسی و باطل را بشناس تا اهل آن را بشناسی. متن فوق که توسط طه حسین نقل شده اندکی با متن منقول در نهج البلاغه که توسط سید رضی (ره) آمده متفاوت است هر چند محتوا یکی است.

در نهج البلاغه چنین آمده است:

«وقیل ان الحارث بن حُوط اتاه فقال اترانی اظن ان اصحاب الجمل کانوا علی ضلالة؟ فقال (ع) یا حارث انک نظرت تحتک ولم تنظر فوقک فحرت. انک لم تعرف الحق فتعرف اهله ولم تعرف الباطل فتعرف من اتاه» (نهج/ حکمت/ ۲۶۲).

یعنی: آورده اند که حارث بن حوط نزد او آمد و گفت چنین می پنداری که من اصحاب جمل را گمراه می دانم؟

فرمود: حارث! تو کوتاه بینانه نظر می کنی، فقط به پایین نظر می افکنی، (پیش پای خود را نگاه می کنی) بالای سر خود را نمی بینی لذا حیران شده ای. تو حق را نشناخته ای تا اهلش را بشناسی و باطل را نشناخته ای تا پیروان آن را بشناسی.

حضرت مولا در این جمله تشخیص حق و باطل را بر اساس قدر و منزلت مردود دانسته است. ایشان بالعکس ملاک قدر و منزلت اشخاص را معرفت حق و باطل قرار داده است. ایشان می گوید حق باید محور تشخیص افراد قرار گیرد و برای این منظور بایستی معرفت را معیار قرار دهیم.

عواملی که در بحران های اجتماعی که برای جوامع پیش می آید، بسیار مؤثر است و نقش اصلی را ایفا می کند، همین شخصیت گرایی، فرقه گرایی، نژاد گرایی، ملیت گرایی، ایدئولوژی گرایی است.

بدبختی ها، عقب افتادگی ها، موانع پیشرفت همه معلول همین گونه گرایش ها و پیروی هاست.

حضرت مولای (ع) انسان ها را به پیروی از خردمندی و معرفت محوری سوق می دهد.

متفکران موفق که موفق به درانداختن طرح نو شده اند، مؤسس مکتب شده اند همه همین حکمت مولا را معیار قرار داده اند. مرحوم صدر المتالیهین (ره) در مقدمه جلد ششم اسفار بدون آنکه منبع آن را نقل کند متنی آورده است که بسیار نزدیک به همان متن طه حسین است. ایشان می گوید:

والرجل الحکیم لایلتفت الی المشهور، ولا یبالی اذا اصاب الحق من مخالفة الجمهور، ولا یتوجه فی کل باب الی من قال، بل الی ما قیل؛ کما نقل عن مولانا اما الموحدين و امیر المومنین علیه السلام انه قال «لا تعرف الحق بالرجال، ولكن اعرف الحق تعرف اهله».

و نحن لم نقصد فی تحقیق کل مسألة وتنقیح کل مطلوب الا التقرب الی الله و ملکوته الاعلی فی ارشاد طالب ذکی او تهذیب خاطر تقی؛ فان وافق ذلک نظر انباء البحث والتدقیق فهو الذی اوامناه وان لم یوافق، فمعلوم ان الحق لا یوافق عقول قوم فسدت قرائنهم بامراض باطنیه اعیت اطباء النفوس عن علاجهم (اسفار، انتشارات بنیاد صدارا، ج ۶ ص ۶).

یعنی: «مرد حکیم التفت به نظریه مشهور نمی کند، هنگامی که به حق برسد از مخالفت مشهور و در هیچ بابی به من قال یا گوینده توجهی نمی کند بلکه به ما قیل یا گفته توجه می کند، چنانکه از مولای ما امام موحدان نقل شده که فرمود «لایعرف الحق بالرجال ولكن اعرف الحق تعرف اهله» و ما در تحقیق هر مسئله ای و تنقیح هر مطلوبی جز تقرب به خداوند و ملکوت اعلا ی او در ارشاد جوینده های پاک دل و تهذیب خاطری آماده قصد دیگری نداریم. اگر گفته ما با نظر اهل بحث و تحقیق موافق آمد، همان است که اشاره کردیم و اگر موافق نیامد، معلوم است که حق با عقول آنها یی که به سبب امراض باطنی قریحه های فاسد دارند و طبیبان نفوس را از علاج خود عاجز کرده اند موافق نخواهد بود».

متفکرین بزرگ مهمترین نقاد نظرات استادان شان بودند، ضمن آنکه کمال احترام را به آنان داشتند. ارسطو شاگرد افلاطون است، برای ارسطو بسیار احترام قائل است، ولی هرگز در مسائل مهم علمی تسلیم مطلق وی نشده و مکتب دیگری ابداع کرده

است. این جمله مشهور است که زمانی که به ارسطو اعتراض شد که چرا حرمت استاد خود افلاطون را نگه نداشته و دیدگاه‌های او را به نقد کشانده و در رد آن‌ها سخن می‌گوید، ارسطو با سخنی بسیار ارزشمند و جاودانه چنین پاسخ گفت: افلاطون را دوست دارم اما به حقیقت بیش از افلاطون علاقه دارم (لغت‌نامه دهخدا/ مدخل ارسطو- و نیز: آیین زندگی؛ اخلاق کاربردی، احمد حسین شریفی، ص ۶۹).

جالب است بدانیم که تحت تأثیر همین مکتب تربیتی بزرگان شیعه حتی در دوره ائمه (ع) بسیاری اوقات با آنان به گفتگوی علمی می‌پرداختند تا قانع شوند. حدیثی در آغاز کتاب فرائض تهذیب شیخ طوسی وجود دارد که نشان می‌دهد زراره بن اعمین با امام باقر (ع) در مسائل و قواعد ارث چگونه گفتگو می‌کند (رک: تهذیب، ج ۹ ص ۲۷۱).

در تاریخ فقه شیعه، شیخ طوسی چنان ابهتی پیدا کرد که تا یک قرن هیچ‌کس خلاف سخن شیخ حرفی نزد و حتی کلام او را نقد نکرد. لذا این قرن را قرن رکود فقه دانسته‌اند زیرا در این

مقطع گویی همه مجذوب عظمت شیخ شده بودند و او را معیار تشخیص حق قرار داده بودند. بعد از آن تاریخ یکی از احفاد شیخ طوسی به نام ابن ادریس حلی با تألیف کتاب «السرائر» اکثر نظرات شیخ طوسی جد بزرگوارش را مورد نقادی قرار داد (رک: ابن ادریس، مصطفی محقق داماد، دایرة المعارف بزرگ اسلامی، مدخل ابن ادریس). در حال حاضر بسیاری موارد فقیهان از شیخ طوسی عبور کرده و کاملاً نظرات جدیدی اتخاذ کرده‌اند.

همه می‌دانیم که از افتخارات فقه شیعه آن است که باب اجتهاد مسدود نیست. بر خلاف اهل سنت که در قرن دوم باب اجتهاد را مسدود اعلام داشتند. یعنی قرار شد کسی بالای نظرات فقیهان چهارگانه نظری ندهد. این کار دقیقاً به معنای پیروی مطلق از چند شخصیت انسانی و بشری که به یقین هرگز مصون از خطا نیستند. ولی مکتب تشیع بر آزادی تفکر استوار است. والسلام».

پس از سخنان آیت‌الله دکتر محقق داماد، نماز جماعت ظهر و عصر به امامت ایشان اقامه شد.

جلسه سخنرانی با موضوع بازبینی تشیع؛ اجتهاد و اصلاح در زمان‌های معاصر

روز یکشنبه ۱۸ اردیبهشت ۱۴۰۱، یک جلسه سخنرانی تخصصی به همت گروه مطالعات اسلامی فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران و با حضور رئیس و اعضای گروه مذکور و تعدادی از استادان و دانشجویان و علاقمندان به ریاست آیت‌الله آقای دکتر سیدمصطفی محقق داماد رئیس گروه مطالعات اسلامی فرهنگستان در محل سالن کنفرانس فرهنگستان علوم به صورت حضوری و برخط برگزار شد. در این نشست آقای دکتر لیاکات تاکیم (Professor Liyakat Takim) استاد و رئیس کرسی گلوبال اسلام دانشگاه مک مستر کانادا با موضوع «بازبینی تشیع؛ اجتهاد و اصلاح در زمان‌های معاصر» سخنرانی ایراد کرد. در پایان جلسه، شرکت‌کنندگان به بیان نظرها و ملاحظاتشان پیرامون موضوعات

مطرح شده در سخنرانی پرداختند و سخنران به پرسش‌ها پاسخ داد. آقای دکتر محقق داماد نیز ضمن تشکر از سخنران مراسم و شرکت‌کنندگان، به جمع‌بندی مطالب مطرح شده در این نشست پرداخت.

برگزاری نشست سالانه هیأت امنای بنیاد بوعلی سینا

این سینا و کتابخانه دیجیتال آن برای در دسترس قرار دادن پژوهش‌های مرتبط با ابن سینا تهیه شود. لازم است مشخص شود چه کسانی، در کجا و چه مقالاتی در حوزه‌های مختلف علوم ابن سینا نوشته‌اند، تا آخرین یافته‌های علمی سینوی در اختیار پژوهشگران قرار گیرد. همچنین لازم است این طرح به صورت آنلاین باشد تا به مرور سایر پژوهش‌ها و بررسی‌های علمی مرتبط به آن افزوده شود. بنابراین می‌توان با همکاری مرکز دیجیتال نور شریطی را فراهم آورد که سی‌دی این پژوهش‌ها در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرد و نیز از طریق اینترنت در هر جای جهان به آن دسترسی داشت.

جلسه سالانه هیأت امنای بنیاد علمی فرهنگی بوعلی سینا همدان روز دوشنبه چهاردهم شهریورماه ۱۴۰۱ به ریاست آقای دکتر محمد مهدی اسماعیلی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و با حضور آقای دکتر محمد علی زلفی گل وزیر علوم، تحقیقات و فناوری و سایر اعضای هیأت امنای این بنیاد در محل وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برگزار شد. در این نشست که آقایان دکتر غلامرضا اعوانی عضو پیوسته فرهنگستان علوم و عضو حقیقی هیأت امنای بنیاد و دکتر رسول جعفریان عضو پیوسته فرهنگستان علوم و نماینده این فرهنگستان در هیأت امنای بنیاد نیز حضور داشتند آقای دکتر جعفریان پیشنهاد کرد: کتاب‌شناسی توصیفی

دکتر رسول جعفریان: از نگاه ابوریحان ریاضیات نخستین نیاز آدمی در زندگی شهرنشینی است

دکتر رسول جعفریان در سخنانش اظهار داشت: ابوریحان معتقد است که ریاضیات نخستین نیاز آدمی در زندگی شهرنشینی است. ابوریحان بیرونی در صفحات اولیه کتاب تعیین نهاییات الاماکن، از نیاز انسان به شهرنشینی به نیاز او به فراهم‌آوری انواع دانش‌ها می‌رسد. زندگی شهرنشینی و بهره‌گیری از دنیا، بدون دانش به دست نمی‌آید. بدین ترتیب جدای از اینکه دانش اندوزی هم امری مورد علاقه طبع آدمی است و هم یک نیاز ضروری در زندگی. بیرونی می‌کوشد ریشه نیاز به علوم مختلف را در زندگی شهرنشینی شرح دهد. همین نیاز است که او را به فراگرفتن دانش وامی‌دارد، نیازی که مدام رو به فزونی است و سبب می‌شود تا آدمی «به کم خرسند نشود».

و اما کدام دانش مقدم است؟ یکی از مهمترین و نخستین

رویداد بزرگداشت هزار و پنجاهمین سال تولد «ابوریحان بیرونی»، به همت بنیاد ایران‌شناسی و با مشارکت و همکاری وزارت امور خارجه، بنیاد حکمت اسلامی صدا، کمیسیون ملی یونسکو - ایران، فرهنگستان علوم، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، فرهنگستان علوم پزشکی، دانشگاه شهید بهشتی و انجمن‌های مرتبط با مشاهیر و مفاخر کشور و حضور و همراهی سفارت تاجیکستان و سفارت ازبکستان و سخنرانی نمایندگان این نهادهای علمی و فرهنگی، روز چهارشنبه ۱۶ شهریور ۱۴۰۱، به صورت حضوری و برخط برگزار شد. در این نشست آقای دکتر رسول جعفریان عضو پیوسته فرهنگستان علوم و استاد تاریخ دانشگاه تهران به عنوان نماینده فرهنگستان علوم شرکت و سخنرانی ایراد کرد.

آنها ریاضیات است. اینکه بیرونی از ریاضیات آغاز می‌کند، مهم است. آن‌گاه که آدمی به «شهرنشینی» روی می‌آورد، ناچار باید برای رفع نیازهای خود و مردمان، نظام معاوضه فلزات گرانبها را پایه‌ریزی کند تا زندگی اقتصادی اداره شود. ایجاد این نظام در ضرورت رفتن به شهرهای مختلف، او را ناگزیر «به شمردن و پیمان کردن» می‌کند «و همین است که پایه‌های دانش‌هایی به نام ریاضیات و تعالیم و هندسه را می‌سازد».

اینجا نکته دیگری هم هست و آن اینکه ابوریحان واقع‌گراست، حتی می‌شود گفت به «سود» علم توجه دارد، اینکه علم باید «ثروت بیاورد». نکته دیگرش همین تقدم ریاضیات است. علمی که اساس تمدن بشر است. بدون ریاضیات کاری پیش نخواهد رفت.

نیازهای دیگر زندگی آدمی را به «دو دانش پزشکی و دامپزشکی» و می‌دارد، هر چند «این دانش، در برابر علم مطلق چندان ارجی ندارد». دانش بعدی، موسیقی است، و این کاری است که توانگران شهرنشین نیازمند آن هستند، حتی درویشان در این باره «آزمندتر از توانگرانند» چنانکه «به پارسایان نشان نیز پروانه شنیدن آنها داده شده است». اینجا است که «ریاضیدانان در این باره به جستجو پرداختند و پایه‌های دانشی را به نام دانش موسیقی» ریختند.

نیاز دیگری که در وجود آدمی هست تلاش برای جلوگیری از پيشامدهاست، آنچه ناشی از «تأثیرات خورشید در آب و هوا» یا «تأثیر ماه در دریاها» و دیگر ستارگان است. این همان است که نامش احکام نجوم است، به روش خاص خود «و بی‌هیچ دشواری و بستن چیزی به این دانش که از آن نیست».

و اما گفتگوی آدمیان با یکدیگر که سبب مجادله و مشاجره می‌شود، همواره نیاز به وجود میزان یا همان منطق دارد. اینکه بشود بر اساس آن راست را از دروغ تشخیص داد. مغالطه را کنار گذاشت و حق را آشکار کرد. این همان علم منطق است. شگفت که علم منطق هم دشمن دارد و ابوریحان گوید: «از کسی در شگفتم که از منطق بیزاری می‌نماید و چون از دریافت آن ناتوان است، آن را به نام‌های عجیب می‌نامد». (تحدید، ترجمه، ص ۶). بیرونی، درباره دشمنی عده‌ای با ارسطو سخن می‌گوید. دلیلش آن است

که اینان «در اندیشه‌ها و اعتقادهای او چیزهایی دیده‌اند که با اسلام موافق نیست». تفسیر آنها این است که در زمان ارسطو، مردمان یونان، ستاره و بت می‌پرستیدند، این در حالی است که، آنچه ارسطو می‌گفت از روی اندیشه و «نظر» بود نه «دیانت» تا به اتهام بت‌پرستی مردمان آن روزگار، افکار علمی او را کنار بگذاریم. بیرونی نکته لطیفی را می‌افزاید و آن اینکه این جماعت ضد علم، کار را به جایی رسانده‌اند که «به خاطر ارسطوطاليس هر کس را که نامش به حرف سین پایان پذیرد، به کفر و بی‌دینی «الحاد» منسوب می‌کنند، در حالی که «حرف سین در نام‌های ایشان حرف اصلی نیست، بلکه همان مقام را دارد که رفع برای مبتدا در زبان عربی دارد». او این روش را برخلاف آیه «الذين يستمعون القول فيتبعون احسنه» می‌داند. (ص ۷).

بیرونی می‌گوید، خود اینان [متدینان]، اصطلاحات زیادی در جدل، اصول علم کلام، و اصول علم فقه، همین منطق را به‌کار می‌برند اما با کلمات «ایساغوجی، قاطیغوریاس و باری آرمنیاس و انولوطیقا» روی خوش نشان نداده و «روی ترش می‌کنند و گویی می‌واهند جان از تن ایشان بیرون آرند». دشمنی با علم چرا؟ چیزی که آدمی به آن نیاز دارد آیا باید از آن رویگردان باشد؟ بیرونی می‌گوید این دانش‌ها «از نیازهای ناگزیر انسان در زندگی پیدا شده، و بر حسب آن تسلسل و تکامل پیدا کرده است». بحث دانش بحث سیم و زر نیست، بحث سود آن در زندگی است. (ص ۸). وی نمونه‌ای از این سود را در بلاغت در زبان می‌داند، امری که سود آن این است. و این را در جای دیگری از همین کتاب گفته که آدمی را به خاطر تخصص در آن تا حد وزارت بالا می‌برد.

بیرونی در شرح سودمند بودن علم، روی دانش «مسالک و ممالک» تمرکز می‌کند و این را به عنوان یک نمونه پی می‌گیرد. در واقع، این مدخل همین کتاب تحدید نهایات الاماکن است که در آن می‌کوشد، طول و عرض جغرافیایی بلاد را بر اساس مسافت‌ها و فواصل شهرها بیابد. طبعاً به نوعی به علم مسالک و ممالک نیاز دارد. این کار، دست کم یکی از اهدافش، تعیین قبله است. امری که جدای از طریق دانستن فواصل و طول و عرض جغرافیایی بلاد، از راه علم هیئت هم بدست می‌آید. اما در اینجا، بیرونی از راه اول مساله را دنبال می‌کند.

است که کتاب‌های تاریخ نوشته شده و اخبار گذشتگانی که از حیث زمان همان‌گونه از ما دورند که شهرها از لحاظ مکان دورند، گردآوری شده است» (ص ۱۳). طبعاً نیاز به دیدن نادیده‌های مکانی، از اهمیت بیشتری برخوردار است. این امری است که با «سفر» به آن دست می‌یابیم. اهمیت دیگر علم دانستن مسافت‌ها، برای یافتن قبله است. این بحث بیرونی، شروع بحث کتاب تحدید نهایات الاماكن است. وقتی ما باید رو به قبله نماز بگذاریم، هر مقدار که از مسجد الحرام دور شویم، کار دشوارتر می‌شود. به گفته بیرونی «از بدیهیات عقلی است که برحسب جهات مختلف دور شدن از کعبه، شکل روگرداندن به سوی آن تغییر می‌پذیرد، و این در خود مسجد حرام آشکار است تا چه رسد به جاهای دیگر! اگر مسافت [تا خانه کعبه] اندک باشد، هرکوشنده‌ای به یافتن جهت قبله راه می‌برد، ولی چون از خانه کعبه دور باشیم، جز اصحاب علم هیئت راه به آن نمی‌برند». (ص ۱۴). این بحث ادامه می‌یابد و او به تدریج، به بحث اصلی خود که تعیین طول و جغرافیایی بلاد و مسائل جاری در این علم از مباحث تئوریک و عملی و اندازه‌گیری مسافت‌ها و جز اینهاست، می‌پردازد. بیرونی در اینجا، به دشواری کار علمی در این حوزه، خطاهای رایج، بی‌دقتی‌ها، اعتمادهای نابجا و داشتن پیشفرض‌ها و اصول موضوعه نادرست می‌پردازد.

او می‌گوید ادیبی با او گفتگو می‌کرده و سخن از کتابی در مسالک و ممالک به میان آمده و آن ادیب پایه سخنش بر سودمندی بود و می‌گفت: «از دانستن اندازه مسافت‌های میان ممالک چه سودی به دست می‌آید». او چنان درباره این کتاب سخن می‌گفت که «نزدیک بود که آن را از گروه علوم و معارف بیرون راند». بیرونی می‌گوید، فرض کنید کسی زبان فارسی را بر عربی ترجیح دهد، و دیگر نیازی به بحث «مرفوع کردن فاعل و منصوب کردن مفعول» نداشته باشد، آن وقت این ادیب که اینها را می‌داند، در مقابل این پرسش اوست که اینها چه فایده دارد؟ «چه حاصل که من از ریشه به زبان عربی نیاز ندارم». مقصود بیرونی آن است که سودمندی هر چیزی در جای خود است. آنگاه از آیات «سپروا فی الارض» سخن می‌گوید تا اهمیت «مسالک و ممالک» را بیان کند. مثال‌هایی از ضرورت آشنایی با راه‌ها و مسافت‌ها بیان می‌کند. اینکه بهره بردن از دنیا، در بسیاری از موارد «جز با سفرهای دشوار نمی‌شود» و این نیاز به علم مسالک و ممالک دارد. بیرونی در این باره مثال‌های متعدد می‌زند. تاریخ علم به نادیده‌های زمانی است و نیاز به «تاریخ» و نادیده‌های زمانی سبب گسترش این علم شده است. «توانگران، در آن هنگام که از خوشی‌ها افسرده می‌شوند، جز به شنیدن داستان‌ها آرامش و آسایش نمی‌ابند، و به همین جهت

برگزاری نشست چشم‌انداز اقتصاد ایران از دریچه قانون بودجه سال ۱۴۰۱

شد. در این نشست آقای دکتر علی چشمی عضو هیأت علمی گروه اقتصاد دانشگاه فردوسی مشهد با موضوع «زبان اجتماعی بودجه غیر مولد» و آقای دکتر فرشاد مؤمنی استاد اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی و عضو وابسته گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم با موضوع «چشم‌انداز اقتصاد ایران از دریچه قانون بودجه سال

روز چهارشنبه ۳۱ فروردین ۱۴۰۱ نشست شاخه اقتصاد گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم با موضوع بودجه ۱۴۰۱ به ریاست آقای دکتر حسین نمازی رئیس گروه علوم انسانی و با حضور جمعی از استادان اقتصاد و اعضای گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم و کارشناسان اقتصاد و علاقمندان به صورت حضوری و برخط برگزار

۱۴۰۱» سخنرانی ایراد کردند.

* آقای دکتر علی چشمی در بخشی از سخنانش درخصوص زیان اجتماعی بودجه غیرمولد اظهار کرد: بودجه دولت به یک شرط می‌تواند به تولید، درآمد و انباشت ثروت در جامعه کمک کند؛ دولت باید از هر ریالی که در اختیارش قرار می‌گیرد به گونه‌ای استفاده کند که بیش از یک ریال برای جامعه ارزش داشته باشد، به گونه‌ای که آسیب‌های ناشی از دریافت آن مانند آسیب مالیات ستانی به تولید یا هزینه اجتماعی مالیات را نیز جبران کند. ایشان در ادامه و به عنوان شواهدی برای غیرمولد بودن بودجه، به «مالیات‌های مخرب» اشاره کرد. دکتر چشمی دومین گروه از شواهد غیرمولد بودن بودجه را مخارج جاری دولت عنوان کرد و گفت: مخارج دولت در یک اقتصاد سالم و مولد در خدمت ارائه چهار خدمت دولتی ضروری از قبیل امنیت، سلامت و بهداشت، آموزش و حمایت‌های اجتماعی است، اما یکی از مشکلات این خدمات پایین بودن حمایت اجتماعی است. سهم این چهار خدمت از بودجه عمومی در حال کاهش و سهم سایر خدمات دولتی مانند امور عمومی (سازماندهی اداره برنامه و بودجه و قانونگذاری و...)، امور فرهنگی و ... در حال افزایش است، در حالی که برخی از این امور به تولید کمکی نکرده یا نقش محدودی دارند، حتی در برخی موارد به تولید و تجارت در کشور نیز آسیب می‌رسانند. ایشان ادامه داد: مخارج جاری دولت عمدتاً صرف حقوق، دستمزد و حق بیمه کارکنان فعلی دولت یا صرف مستمری بازنشستگان دولت می‌شود. بخش زیادی از مخارج جاری دولت یعنی حدود ۹۰ درصد از بودجه صرف کارمندان و بازنشستگان دولت می‌شود. دکتر چشمی خاطرنشان کرد: درحالی که باید سهم مخارج کارکنان ستادی با وجود الکترونیکی شدن ادارات دولتی کاهش می‌یافت، اما این مخارج در حال افزایش است. این مخارج کمکی به تولید نکرده و جزء زیان‌های اجتماعی محسوب می‌شود. استاد دانشگاه فردوسی مشهد در ادامه با اشاره به گروه سوم از شواهد غیرمولد بودن بودجه عنوان کرد: گروه سوم موضوع سهم اندک مخارج عمرانی است. به طور معمول سهم مخارج عمرانی در لایحه قانون یا بودجه چندان پایین نیست. به عنوان مثال در لایحه بودجه ۱۴۰۱ حدود ۲۱ درصد از کل مخارج دولت مربوط به

مخارج عمرانی است. اما طی ۱۰ سال اخیر میانگین سهم بودجه عمرانی از کل مخارج دولت تنها ۱۴ درصد بوده است. دکتر چشمی در پایان با اشاره به این نکته که بودجه دولت مهمترین سرچشمه بی‌ثباتی اقتصادی کشور است، اظهار داشت: چهارمین مورد از شواهد غیرمولد بودن بودجه را می‌توان بودجه بی‌ثبات‌کننده خودکار دانست. طی ده‌های اخیر به ویژه در سه سال اخیر بودجه دولت مهمترین سرچشمه بی‌ثباتی اقتصادی و مالی در کشور بوده که چشم‌انداز آن با توجه به قانون بودجه ۱۴۰۱ خوش بینانه نیست. * در ادامه جلسه آقای دکتر فرشاد مؤمنی سخنرانی خود با موضوع «چشم‌انداز اقتصاد ایران از دریچه قانون بودجه سال ۱۴۰۱» را ایراد کرد و گفت: از فرهنگستان انتظار می‌رود از دریچه علم به این مسئله نگاه کند. به محض اینکه از دریچه علم وارد می‌شویم، یک پیوند تمام عیار میان رعایت موازین علمی با رعایت موازین قانونی و انطباق آنها با برنامه‌های میان مدت و بلندمدت موضوعیت پیدا می‌کند. عضو وابسته فرهنگستان علوم ادامه داد: از دیدگاه علمی ما از سه دریچه راجع به چشم‌انداز اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۱ می‌توانیم نسبت سنجی کنیم دریچه اول نگاه سطح خرد به بودجه است. در نگاه سطح خرد، سند بودجه تبدیل می‌شود به سند دخل و خرج ابرنگاهی به نام دولت. معیارهای بهینگی و کارایی در رفتارهای مالی حکومت زیرذره بین قرار می‌گیرد و لازمه سنجش این مسئله، آمادگی حکومت است به اینکه داده‌های روزآمد و رویکرد شفاف در فرآیندهای تصمیم‌گیری و تخصیص منابع را در دستور کار قرار دهد از جمله آنکه دولت قیمت تمام‌شده کالاها و خدماتی که عرضه می‌کند را باید اعلام کند. زاویه دومی که از منظر علمی می‌بایست در مرکز توجه قرار داشته باشد نگاه به بودجه از دریچه تحلیل‌های اقتصاد کلان است. در این چارچوب دیگر دولت نه به مثابه یک ابرنگاه که به مثابه نهاد مسئول برقرار کردن اهداف اقتصاد کلان شناخته می‌شود و بودجه به مثابه حیاتی‌ترین ابزار در اختیار این نهاد است. در این چارچوب محور ارزیابی از دریچه اقتصاد کلان، سنجش قابلیت سیاست‌های اقتصادی اجتماعی اتخاذ شده در سند بودجه برای تحقق اهداف اقتصاد کلان است. باز در این زمینه نیز متأسفانه ما شاهد هستیم که به هیچ‌یک از لوازم امکان‌پذیر کننده این ارزیابی علمی واقعی

گذاشته نشده است و علی‌رغم وجود اسناد قانونی بالادست، اینها هیچکدام، متأسفانه در عمل رعایت نمی‌شود. آقای دکتر مؤمنی افزود: ابزارهای سیاستی دولت به هیچ وجه به صورت شفاف و در قالب یک سند رسمی انتشار یافته از سوی سازمان برنامه و بودجه در اختیار مجلس و مردم قرار نمی‌گیرد، پس بنابراین چون شفاف نیست، امکان ارزشیابی و سنجش اعتبار و قابلیت آن سیاست‌های اتخاذ شده برای تحقق اهداف بودجه فراهم نمی‌شود. عضو شاخه اقتصاد گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم ادامه داد: سیاست‌ها بر مبنای ۵ هدف اساسی اقتصاد کلان باید مورد سنجش قرار بگیرند که عبارتند از: میزان قابلیت سیاست‌های اتخاذ شده برای تحقق رشد مستمر، ثبات اقتصاد کلان، توزیع عادلانه درآمدها و ثروت‌ها، اشتغال کامل عوامل تولید و تسهیل توسعه. در واقع در ارزیابی‌های سطح کلان از بودجه قابلیت سیاست‌های اتخاذ شده در این سند برای تحقق آن هدف‌های ۵ گانه در مرکز توجه قرار می‌گیرد و بالاخره حیاتی‌ترین و سرنوشت‌سازترین سطح ارزیابی از توسعه، ارزیابی از درجه تحلیل‌های سطح توسعه است. ایشان گفت: اگر ما توسعه را به مثابه فرآیند اعتلا بخشی فراگیر کل عرصه‌های حیات جمعی در نظر بگیریم، متغیرهای کنترلی سطح توسعه عبارت از این است که بینیم سیاست‌های اتخاذ شده درباره رابطه مردم و حکومت چگونه اثر می‌گذارد. طبیعتاً اگر سیاست‌هایی اشتغال‌زدا و تورم‌زا باشد، مردم را نسبت به حکومت بدبین می‌کند. بنابراین از درجه تحلیل‌های سطح توسعه گفته می‌شود که به ملاحظه‌های سطح توسعه به مثابه متغیرهای ابر تعیین کننده باید توجه کرد. مؤلفه کنترلی دوم از دیدگاه تحلیل‌های سطح توسعه، اثر اجرای بودجه سال ۱۴۰۱ بر توان تولید فناوریانه در این کشور است. دکتر مؤمنی ادامه داد: به واسطه افزایش بی‌سابقه هزینه‌های تولید، هزینه فرصت تولید فناوریانه بسیار بالا می‌رود و گرایش به دانایی محور کردن تولید به حداقل می‌رسد و در نتیجه واردات جایگزین تولید ملی می‌شود و از این طریق کشور به سمت وابستگی‌های ذلت‌آور و عمیق یافته به خارج کشانده می‌شود. مؤلفه کلیدی سوم در این زمینه آثار بودجه بر وضعیت نابرابری‌های ناموجه است. دکتر مؤمنی در این مورد گفت: سیاست‌های تورم‌زا و اشتغال‌زدای خطرناکی که در این سند پیش‌بینی شده، کشور را به سمت

ناپایداری و نابرابری‌های ناموجه شدت یافته می‌برد. ایشان اظهار داشت: متفکران بزرگ توسعه، نابرابری‌های ناموجه را ریشه اصلی شدت‌گیری عدم تعادل‌های فراگیر در همه عرصه‌های حیات جمعی می‌دانند و متغیر کنترلی بعدی فساد است. باید از دیدگاه تحلیل‌های سطح توسعه به واسطه اینکه فساد، خشن‌ترین شیوه ناامن‌سازی حقوق مالکیت و تعرض به حقوق عمومی و انگیزه‌های مؤلف بخش خصوصی است، باید از این دریچه نیز بودجه مورد ارزیابی قرار گیرد. آقای دکتر مؤمنی در این زمینه گفت: به واسطه عدم شفافیت نظام‌وار و تورم‌زایی و اشتغال‌زدایی این بودجه از این ناحیه نیز آسیب‌های پرشماری متوجه نظام ملی خواهد بود. اینها تحلیل‌های کارشناسی است در حالی که الزام قانونی به دولت می‌گوید که از این دریچه‌ها بودجه را به مثابه یک برنامه یک ساله که برش یک ساله به اهداف چشم‌انداز می‌زند نگاه نکنند و داده‌ها و گزارش‌های مکتوب رسمی منتشر کنند تا کیفیت و اعتبار علمی آنها مورد سنجش قرار گیرد. نکته‌های پرشمار دیگری نیز در ارتباط با این مولفه‌ها مورد توجه قرار گرفت اما حیاتی‌ترین قسمت ماجرا این بود که شاخه اقتصاد فرهنگستان علوم با هماهنگی این را ابراز کرده بود که اگر کشور بخواهد شرافتمندانه و عالمانه به سمت دانایی محور حرکت کند، ابتدا باید این اتفاق در دولت بیفتد. در اینجا منظور از دولت حکومت است و تعریف عملیاتی این مسئله نیز این است که قوه مجریه و قوه مقننه تعهد بدهند که هیچ طرح یا لایحه‌ای را در دستور کار قرار ندهند مگر اینکه اعتبار علمی آن طرح و لایحه از طرف یک دستگاه مستقل صاحب صلاحیت علمی، اعتبارسنجی شده باشد و از این دریچه با هماهنگی با اعضای کلیدی شاخه اقتصاد فرهنگستان علوم بیان شد که این شاخه آمادگی بر عهده‌گیری این مسئولیت را دارد و خواسته شد دولت و مجلس از ظرفیت شاخه اقتصاد فرهنگستان علوم برای احراز اطمینان از اینکه تصمیم‌گیری‌های دولت و مجلس اعتبار علمی و دانایی محوری دارند، از این ظرفیت بهره ببرند. هشدارهایی نیز داده شد که اگر مسئولان دانایی محوری را جدی نگیرند، چگونه کشور در معرض روندهای حاکمیت‌زدایی شدت یافته، نابرابری‌های شکنندگی‌آور شدت یافته و گسترش و تعمیق فساد گرفتار خواهد شد.

ماهیت تورم در اقتصاد ایران

سخنرانی دکتر عباس شاکری^۱

در یک جلسه سخنرانی تخصصی که به همت شاخه اقتصاد گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم با موضوع "رمزگشایی از علل تورم موجود و ترسیم تمایز میان علل واقعی و توجیهات غیر واقعی" برگزار شد، آقای دکتر عباس شاکری عضو پیوسته فرهنگستان علوم و استاد اقتصاد دانشگاه علامه سخنرانی ایراد کرد. خلاصه سخنان ایشان بدین شرح است:

تورم در چند دهه اخیر در اقتصاد ایران به یک پدیده ماندگار تبدیل شده است از نظر اندازه و شدت هم با کشورهای پیشرفته، شمال آفریقا و خاورمیانه قابل مقایسه نیست و کیفیت آن هم طوری است که بسیار نامتناسب عمل می‌کند و روز به روز تخصیص منابع را بدتر و توزیع درآمد را به زیان طبقات متوسط و پایین و عوامل مولد بدتر می‌سازد و همه افق‌های تصمیم‌گیری اقتصادی را کوتاه ساخته و موجب یأس و نااطمینانی جامعه و فرار سرمایه و مغزها شده است. همه دولت‌ها هم وعده تضعیف و ریشه‌کنی آن را داده‌اند اما همچنان در اقتصاد ترکتازی می‌کند و حتی در چند سال اخیر اقتصاد را به حالت و وضعیت قمار تبدیل کرده و مدام عده زیادی از قبل آن دسترنج و ثروت خود را می‌بازند و وعده‌ایی معدود هم از ناحیه آن سودهای بی‌حد و حصر بدست می‌آورند. طبیعی است که در تحلیل و تعلیل این متغیر مهم و پیچیده نمی‌توان به ساده‌انگاری و نگاه‌های تک‌ساحتی اکتفا کرد. ضمن اینکه دست‌های منفعت طلب صاحب قدرت هم سعی دارند در تحلیل مسایل اقتصادی به ویژه مساله تورم آدرس‌های غلط بدهند و سیاست‌گذار و مردم را سردرگم کنند.

ریشه‌یابی و تحلیل تورم در عین حال که قدری پیچیده است اما چارچوب و سیر تحلیل آن بسیار روشن است.

در تاریخ اندیشه اقتصادی تورم معلول و نتیجه ۳ گروه از عوامل است. در واقع این سه گروه عوامل هستند که نوع تورم را

تشخص می‌دهند.

تورم یا معلول جاذبه تقاضاست (demand pull inflation) یا حاصل فشار هزینه‌هاست (Cost push inflation) یا ماهیت ساختاری دارد. در مورد نوع سوم تورم سه گروه عوامل ساختاری ذکر شده است، یکی قدرت قیمت‌گذاری دلخواه^۲، یکی تضادهای توزیعی^۳ و دیگری شاخص بندی^۴.

وقتی کالایی بیشتر از قبل تقاضا شود و عرضه ثابت باشد و مصرف‌کنندگان روی دست هم بزنند و قیمت‌های بالاتر و بالاتری به فروشندگان پیشنهاد کنند تورم ناشی از جاذبه تقاضا بوجود می‌آید. عمده‌تأ منبع این نوع تقاضا رشد نقدینگی است. مکتب پولی تورم را عمدتاً یا منحصراً پولی توصیف می‌کند و معتقد است وقتی نقدینگی و پول افزایش می‌یابد نسبت به قبل پول‌های بیشتری در دست‌آحاد جامعه قرار می‌گیرد بطوری که موجودی پولیشان از موجودی بهینه قبلی بیشتر می‌شود برای اینکه از این مازاد پول خلاص شوند کالا تقاضا می‌کنند از آنجا که طبق فرض آنها اقتصاد در اشتغال کامل قرار دارد و قبلاً کالا با ظرفیت کامل تولید شده است کالای مازادی نیست که به مردم فروخته شود بنابراین متناسب با افزایش پول قیمت‌ها هم به خاطر بالا رفتن تقاضا و همراهی نکردن عرضه بطور متناسب افزایش می‌یابد. طبق این نظریه پول برون‌زاست و سرعت گردش پول ثابت و تقاضای پول هم با ثبات است. اما بحث ما در مورد اقتصاد ایران این است

۱- عضو پیوسته فرهنگستان علوم، استاد اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی

3- Distribution conflicts

2- Arbitrary markup pricing

4- indexation

که در کشور ما نه سرعت گردش پول ثابت است نه تقاضای پول با ثبات است و جنبه درون زایی پول هم در سال های گذشته تقویت و تشدید شده است. علاوه بر این ۸۵ درصد نقدینگی ما سپرده های پس اندازی (شبه پول) است و تنها ۱۵ درصد آن پول است و ۷۴ درصد این سپرده ها مربوط به یک درصد سپرده گذاران است. آیا با این وضعیت وقتی هر سال مقدار زیادی به نقدینگی کشور اضافه می شود این مقدار اضافی بطور متناسب در دستان عامه مردم قرار می گیرد؟! از این گذشته در ۴ سال گذشته تولید ناخالص ملی از ۱۰۰ به ۹۰ کاهش یافته اما قدرت خرید مردم کاهش بسیار شدیدی داشته است. وقتی طی این سال ها کاهش قدرت خرید مردم انباشت شده است و حقوق و دستمزدها متناسب با تورم بالا نمی رود آیا تورم جاذبه تقاضا موضوعیت دارد؟

مراجعه به بعضی اعداد و ارقام مهم به خوبی این امر را رمزگشایی می کند در زمان جاری نقدینگی نسبت به سال ۱۳۵۷ حدود ۱۳۶۰۰ برابر شده است. تولید ناخالص داخلی حقیقی حدود دو برابر شده است طبق نظریه پولی و براساس نظریه مقداری باید شاخص قیمت ها در این دوره حدود ۷۰۰۰ برابر شده باشد که تنها اندکی بیش از دو هزار برابر افزایش یافته است و این بخاطر آن است که نقدینگی ترکیب عجیب و غریبی دارد و ترکیب سپرده گذاران هم خاص است و این به خوبی افزایش های چند صد برابری و حتی چند هزار برابری قیمت ها در بخش زمین و مسکن در این دوره را رمزگشایی می کند ما طی تحقیقی جداگانه ای درون زائی و برون زایی پول و علیت پول و تورم را بررسی کرده ایم نتایج این بررسی حکایت از فعال شدن درون زایی پول و علیت از نرخ ارز به تورم و از تورم به نقدینگی دارد. البته برون زایی محدود و علیت از نقدینگی به تورم در دامنه ای محدود همچنان موضوعیت دارد لذا اینکه بصورت انحصاری و یک جانبه گفته می شود که این تنها نقدینگی است که موجب تورم می شود و رشد نقدینگی هم به خاطر کسر درجه دولت بسیار تامل انگیز است. این در حالی است که رشد نقدینگی در سال های گذشته بطور متوسط شبیه وضعیت سه ده قبل بوده است. بدهی دولت به بانک مرکزی نسبت به بدهی بانک ها نقش بسیار محدودی داشته است و عمدتاً بانک هایی که بدهی بالا به بانک مرکزی

دارند آنهایی نیستند که به دولت قرض داده اند. در اینجا بحث برسر تأیید رشد نقدینگی و وجود کسر بودجه نیست بلکه باید توجه داشت در مقام علت یابی تورم این نرخ ارز است که وقتی پرش می کند تورم و بنابراین نقدینگی و حتی کسر بودجه دولت را به شدت افزایش می دهد. لذا نقدینگی، کسر بودجه، و تورم همگی تا حد قابل ملاحظه ای در جایگاه معلول قرار دارند نه علت و این نرخ ارز است که همه این ها را تشدید و بی ثبات می کند.

نوع دیگر تورم تورم فشار هزینه هاست. وقتی نرخ ارز در ۵ سال گذشته حدود ۱۰ برابر افزایش یافته است و تولید داخلی به کالاهای واسطه ای، سرمایه ای و مواد اولیه وارداتی وابسته است و وقتی تغییرات نرخ ارز عامل تحریک کننده انتظارات تورمی است. همه اینها موجب افزایش هزینه های تولید شده و موجب گشته تا قیمت کالاها حتی بیشتر از افزایش نرخ ارز افزایش یابد لذا تورم فشار هزینه در اقتصاد کشور در چند سال گذشته دست بالا داشته است. تورم ساختاری هم در کشور موضوعیت دارد. وجه غالب بازارهای ما بازارهای انحصاری است بازار رقابت بسیار محدود است. لذا در ساختار انحصاری موجود قیمت گذاری های دلخواه در شرایط بی ثبات بسیار گسترده است. در انحصارات معمولاً با تبانی و قدرت انحصاری قیمت تعیین می شود و این آن قیمتی نیست که بتواند به تخصیص منابع علامت صحیح بدهد و مازاد رفاه را حداکثر کند. تضادهای توزیعی هم در ایران به عنوان عامل تقویت کننده پویایی های تورم در کشور موضوعیت دارد یعنی صاحبان کالا و خدمات سعی می کنند قیمت خود را بالا ببرند تا سهم نسبی خود از رفاه و درآمد و ثروت را افزایش دهند اما دیگران هم همین انگیزه را دارند و آنها هم همین رفتار را انجام می دهند اما ناهمزمانی و ناهماهنگی باعث می شود که مردم تصور نکنند که این در بلندمدت رفاه آنها را بالا نمی برد لذا بطور ناهمزمان و ناهماهنگ قیمت های خود را بالا می برند. شاخص بندی هم در اقتصاد ما به عنوان عامل تقویت تورم موضوعیت دارد. یعنی یک قیمت کلیدی بالا می رود صاحبان کالاها هم به دنبال آن قیمت خود را بالا می برند، سطح قیمت ها که بالا رفت صاحبان خدمات و نیروی کار هم قیمت خود را بالا می برند. رفتار اینگونه هم در اقتصاد ما مشهود است. بنابراین تورم فشار هزینه و تورم

ساختاری در اقتصاد ما دست بالا دارند تورم جاذبه تقاضا هم در جریان هست اما بسیار محدود چون قدرت خرید مردم در سال های گذشته به شدت کاهش یافته و با این ترکیب نقدینگی و این ترکیب سپرده گذاران نقدینگی های افزایش یافته بطور متناسب در دست عامه مردم که تقاضاهای کل را شکل می دهند قرار نمی گیرد. و اساساً در فضای شوک درمانی نقدینگی، کسر بودجه، تورم، رشد پایین تولید و سرمایه گذاری همه معلول شوک قیمت های کلیدی مثل نرخ ارز است. بنابراین منحصر کردن علت تورم به رشد نقدینگی دادن آدرس غلط به مخاطب است و اشارات سیاستی آن بسیار پرمخاطره خواهد بود. نکته مهمی که در اینجا باید به آن توجه کرد این است که رابطه نقدینگی و تورم اخیراً پیچیده شده و در کشورهای پیشرفته هم

که در پی بحران ۲۰۰۷ و فاجعه کرونا نقدینگی های خود را به شدت افزایش دادند از این ناحیه با تورم مواجه نشدند چون وضعیت طوری بود که مردم و مصرف کنندگان قدرت خرید بیش از قبل پیدا نمی کردند. تورم جاری کشورهای پیشرفته هم که بسیار پایین تر و کمتر از تورم های تجربه شده در کشورماست عمدتاً معلول فشار هزینه و گرانی مواد غذایی و سوخت است. البته نقدینگی هم نقش محدودتر داشته است. بنابراین برای خلاص شدن این تورم بالا و با کیفیت بد، باید علل واقعی آن را رفع کرد. متأسفانه آنچه در بعضی محافل علمی گفته می شود و آنچه به زبان سیاستگذاران و دست اندرکاران جاری است، علل واقعی تورم نیست بلکه معلول هایی است که در کنار خود تورم نتیجه و حاصل پرسش های ارزی است.

بحران روش در پژوهش های علمی

سخنرانی دکتر سیدحمید طالب زاده

در تاریخ ۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۱، در جلسه شورای گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم که با حضور رئیس فرهنگستان، رئیس و اعضای پیوسته و وابسته و همکاران مدعو گروه علوم انسانی فرهنگستان برگزار شد، آقای دکتر سیدحمید طالب زاده استاد فلسفه دانشگاه تهران و همکار مدعو گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم با موضوع «بحران روش در پژوهش های علمی» سخنرانی ایراد کرد. خلاصه سخنان دکتر طالب زاده بدین شرح است:

«پژوهش در عرف بین المللی به طرح، مقاله یا کتابی اطلاق می شود که با کاربرد یکی از روش های علمی پژوهش به یافته ای معین همراه با نوآوری رسیده باشد، اما مقصود از پژوهش های علمی حل مسائل گوناگونی است که کشور با آن روبروست در حالی که ملاحظه می شود این پژوهش ها مقاله های پرشماری را تشکیل می دهد که یا در مجلات علمی جهانی (ISI) منتشر می شود و یا به پایان نامه ها و رساله های تحصیلات تکمیلی تبدیل می شود که بایگانی شده و صرفاً به کار فارغ التحصیلی و اخذ مدرک می آید. مسئله راستین ما اکنون این است که چرا چنین پژوهش هایی

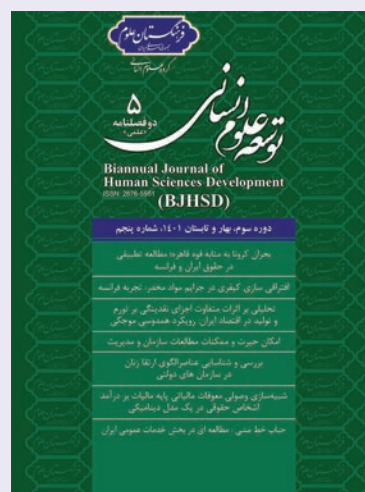
ثمره واقعی ندارد و گره گاه پژوهش های ما در سطح ملی کجاست؟ مدعای این بحث این است که دشواری اصلی اینجاست که ما هنوز نتوانسته ایم نسبتی اصیل با مقوله روش پیدا کنیم. به عبارت دیگر از آنجا که پژوهش علمی، پژوهشی روش مند است و خاستگاه پژوهش مسئله است، ما هنوز نتوانسته ایم خود روش و روشمندی را به صورت مسئله مطرح کنیم. و یک بار از خود پرسیم روش و روشمندی چیست و چگونه ممکن است؟ شاید به نظر آید دشواری روش از اینجا است که ما آن را درست نیاموخته ایم و پژوهشگران ما چنانکه شاید و باید با روش ها و کاربرد آن ها آشنا نشده اند و اگر روش های تحقیق به درستی آموزش داده شود، پژوهش ها نیز روشمند و مؤثر خواهند شد. اما این پاسخی

بحث در صدد تذکر این معناست که مسئله روش برای ما بیش از این که امری در سطح متدولوژی باشد امری مربوط به بنیادی انتولوژیک است. ما از نظر وجودی و تاریخی نتوانسته‌ایم نسبتی درست با مقوله روش پیدا کنیم و در نتیجه فهمی مشترک از روش حاصل نشده است و روش به عنوان رشته‌ای که امور را به یکدیگر پیوند می‌دهد غایب است. خلاصه این که روش به معنایی که قدما به کار می‌گرفتند و با آن انس داشتند منسوخ شده است و به معنایی که در زیست بوم تجدد مطرح شده است برای ما غریب و بیگانه مانده است و ما در حالت تعلیق تاریخی باقی مانده‌ایم».

سطحی است زیرا دانشمندان و پژوهشگرانی داریم که به خوبی روش‌ها را می‌شناسند و پژوهش‌های روشمند پدید می‌آورند و پژوهش‌های آنها در جای خود به بار می‌نشیند و کارآمدی خود را اثبات می‌کند. مسأله اصلی اما این است که در نهاد علم فهم مشترک نسبت به روش پدید نیامده است و پیامدش این است که در شوون گوناگون صنعت و کشاورزی و اقتصاد و مدیریت و ... فهم مشترکی نسبت به روش بسط و گسترش نیافته است و در نتیجه نوعی گسستگی و پریشانی در امور پیش‌آمده و مانع از تأثیر علم و پژوهش در حل مسائل زیربنایی کشور شده است. این

انتشار شماره پنجم مجله توسعه علوم انسانی

(دکتر محمد آشوری عضو وابسته فرهنگستان علوم و استاد دانشگاه تهران و عضو هیئت علمی گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، عرفان باباخانی دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی و عضو مرکز مطالعات حقوقی دانشگاه پاریس نانت فرانسه)

تحلیلی بر اثرات متفاوت اجزای نقدینگی بر تورم و تولید در اقتصاد ایران: رویکرد همدوسی موجکی (دکتر الناز باقرپور اسکویی دکترای اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی، دکتر عباس شاکری عضو پیوسته فرهنگستان علوم و استاد اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی)

پنجمین شماره مجله توسعه علوم انسانی (ویژه بهار و تابستان ۱۴۰۱) به همت گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم منتشر شد. در این شماره ۷ مقاله از استادان و صاحب‌نظران رشته‌های مختلف به چاپ رسیده است که عناوین مقالات بدین شرح است:

- بحران کرونا به مثابه قوه قاهره؛ مطالعه تطبیقی در حقوق ایران و فرانسه (دکتر سیدحسین صفایی عضو پیوسته فرهنگستان علوم و استاد گروه حقوق خصوصی و اسلامی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، دکتر محمدهادی جواهرکلام استادیار گروه حقوق خصوصی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی)
- افتراقی‌سازی کیفری در جرائم مواد مخدر: تجربه فرانسه

خبر و گزارش

- امکان حیرت و ممکنات مطالعات سازمان و مدیریت (دکتر سیدحسین کاظمی استادیار گروه مدیریت دولتی دانشگاه تربیت مدرس)
- بررسی و شناسایی عناصر الگوی ارتقای زنان در سازمان‌های دولتی (دکتر پخشان ملایی دانش‌آموخته مدیریت دولتی مدیریت منابع انسانی، مدرس و مشاور منابع انسانی و پژوهشگر زنان)
- شبیه‌سازی وصولی معوقات مالیاتی پایه مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی در یک مدل دینامیکی (دکتر امیراحمد مهدیان‌راد دکترای مدیریت دولتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین)

- حباب خط‌مشی: مطالعه‌ای در بخش خدمات عمومی ایران (دکتر محمدتقی خوبرو دانش‌آموخته دکتری مدیریت دولتی پردیس فارابی دانشگاه تهران، دکتر محمدحسین رحمتی عضو هیأت علمی پردیس فارابی دانشگاه تهران)
- در بخش دیگری از مجله با عنوان مرور و نقد کتاب، کتاب حکمت برتر (تألیف دکتر سیدمصطفی محقق داماد، از انتشارات مرکز نشر علوم اسلامی) توسط آقای محمد امین حسامی دانشجوی دکتری فلسفه و کلام اسلامی معرفی و نقد شده است. در بخش پایانی مجله نیز چکیده مقالات به زبان انگلیسی آمده است.

نقد و بررسی کتاب

توسعه فراستمند؛ الگویی بدیل برای ایران

روز سه‌شنبه ۱۵ شهریور ۱۴۰۱، نشست نقد و بررسی کتاب «توسعه فراستمند؛ الگویی بدیل برای ایران» به همت گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران برگزار شد. در این نشست آقایان دکتر فرشاد مؤمنی استاد اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی و عضو وابسته گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم، دکتر سیدمحمد رضا حسینی بهشتی استاد فلسفه دانشگاه تهران و عضو وابسته گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم و دکتر عباس منوچهری استاد علوم سیاسی دانشگاه تربیت مدرس و عضو وابسته گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم سخنرانی ایراد کردند. این کتاب از مجموعه پژوهش‌های «طرح جامع اعتلای علوم انسانی معطوف به پیشرفت کشور» در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی است که توسط انتشارات این پژوهشگاه در سال ۱۴۰۰ منتشر شده است. عباس منوچهری، محسن علوی‌پور و سعید نریمان نویسندگان کتاب هستند.

توسعه فراستمند الگویی بدیل برای ایران

در حال حاضر مطالعات توسعه در ایران تحت عناوین چهارگانه توسعه «اقتصادی»، «اجتماعی»، «سیاسی» و «فرهنگی» در چارچوب تقسیمات آکادمیک دنبال می‌شود. این در حالی است که در حال حاضر و در پی تحولات فکری و شکل‌گیری نظریه‌های جدید توسعه، رویکرد قالب در مطالعات توسعه میان‌رشته‌ای است. در این کتاب، که حاصل یک پژوهش بنیادی است، با توجه به معضلات توسعه در ایران، از یک سو، و با عطف توجه و بهره‌گیری از تحولات فکری در مطالعات انسانی - اجتماعی از سوی دیگر، سعی شده است الگو پارادایم جدید در توسعه‌اندیشی برای ایران ارائه شود. مبنای فکری این کتاب آن است که «توسعه» همانا تغییرات مطلوب در یک عالم زندگی است که ابعاد اقتصادی - معیشتی (مادی)، فرهنگی (شکوفایی استعداد های انسانی) و محیط‌زیستی را به صورت توأمان در بر دارد. دلالت‌های فکری این کتاب مبتنی بر حکمت علمی پدیدارشناسانه - هرمنوتیکی است.

وضعیت تحصیلات عالی و توسعه در چین

سخنرانی دکتر یوسف حجت

۶۸۰ هزار به ۴۸ هزار دانشجوی بود. کنکور سراسری (Gao Kao) در سال ۱۹۷۷ توسط دنگ شیائوپینگ آغاز شد و تاکنون به عنوان یکی از پرچالش‌ترین کنکورهای جهان ادامه دارد. در سال ۱۹۸۰ به دانشگاه‌ها آزادی نسبی داده شد و آموزش و پژوهش مجدداً ادغام شد. چین دارای ۲۷۰۰ دانشگاه است که بعد از هند، آمریکا و اندونزی، رتبه چهارم جهان را دارد. چین با ۲۸ میلیون دانشجو، بیشترین تعداد دانشجو در جهان را دارد. با توجه به اینکه کل دانشجویان جهان ۲۵۰ میلیون نفر است، بیش از ۱۱٪ دانشجویان جهان در چین هستند. رتبه بعد از چین مربوط به آمریکا با ۲۰ میلیون دانشجو است. ۴ میلیون نفر از دانشجویان چینی در مقاطع تحصیلات تکمیلی مشغول هستند. چین سالانه پذیرای حدود ۵۰۰ هزار دانشجوی خارجی است که بعد از آمریکا و انگلیس، رتبه سوم جهان را به خود اختصاص داده است. چین سالانه ۸ میلیون فارغ‌التحصیل دارد. سالانه حدود ۶۰۰ هزار نفر برای ادامه تحصیل به خارج می‌روند و حدود ۸۰ درصد آن‌ها بعد از خاتمه تحصیل به چین برمی‌گردند. در آمریکا حدود یک میلیون و دویست هزار دانشجوی خارجی تحصیل می‌کند که حدود یک سوم آن‌ها (۴۰۰ هزار نفر) چینی هستند. چین دارای یک وزارت آموزش است که وظایف سه وزارتخانه ایران (وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم و وزارت بهداشت) را انجام می‌دهد. چین دارای یک وزارت علوم نیز می‌باشد که البته این وزارتخانه، نقشی مشابه معاونت فناوری رئیس‌جمهور در ایران دارد. آکادمی علوم چین زیرمجموعه وزارت علوم بوده و ۶۰ هزار محقق در ۱۱۴ مؤسسه و دو دانشگاه این آکادمی در حال تحقیق هستند. این

روز یکشنبه ۲۹ خرداد ۱۴۰۱، در نشست با حضور اعضای شورای آینده‌نگری فرهنگستان علوم و دیگر استادان و صاحب‌نظران، آقای دکتر یوسف حجت استاد مهندسی مکانیک دانشگاه تربیت مدرس سخنانی با موضوع «وضعیت تحصیلات عالی و توسعه در چین» ایراد کرد. خلاصه سخن ایشان بدین شرح است:

«آموزش در چین برای ۲۵۰۰ سال متأثر از آرمان‌های کنفوسیوس بوده است. در سال ۱۸۴۰ جنگ اول تریاک درهای چین را به روی دنیا باز کرد. در سال ۱۸۹۳ دانشگاه ووهان به عنوان اولین دانشگاه چین، و در سال ۱۸۹۵ دانشگاه تیانجین تأسیس شدند. در سال ۱۸۹۸ دانشگاه پکن از تغییر ماهیت یک مؤسسه آموزش سنتی شکل گرفت. در ۱۸۹۶ دانشگاه جیاوتونگ در شانگهای تأسیس شد. این دانشگاه در مهندسی بسیار غنی است و به همین علت در سال ۱۹۳۰ به MIT شرقی مشهور شد. دانشگاه چینخوا که در سال ۲۰۱۱ افتتاح شد، یک دانشگاه مهندسی مشابه دانشگاه صنعتی شریف است و با رتبه جهانی ۱۷ برترین دانشگاه چین محسوب می‌شود. در مجموع چین دارای ۶ دانشگاه با رتبه زیر ۱۰۰ و ۵۳ دانشگاه با رتبه زیر ۱۰۰۰ در جهان است. در حالی که ۲۰ سال پیش حتی یک دانشگاه با رتبه جهانی زیر ۱۰۰ نیز نداشت.

در سال ۱۹۵۰ نظام آموزش عالی چین با تأثیرپذیری از آموزش عالی شوروی به صورت یکپارچه و متمرکز درآمد و آموزش از پژوهش تفکیک شد. در سال‌های ۱۹۶۷ تا ۱۹۷۶ انقلاب فرهنگی چین به وقوع پیوست و باعث خسارات جدی به آموزش عالی چین گردید. از جمله این موارد، کاهش ورودی دانشگاه‌ها از

خبر و گزارش

آکادمی نقش غیرقابل انکاری در پیشرفت چین دارد. حدود نیم قرن پیش، درصد چینی‌هایی که به سن دانشگاه (۱۸ تا ۲۲ ساله) می‌رسیدند و به دانشگاه می‌رفتند به یک درصد هم نمی‌رسید. اما امروزه بیش از ۵۰ درصد جوانانی که به سن دانشگاه می‌رسند، وارد دانشگاه می‌شوند. قبل از کرونا تعداد دانشجویان ایرانی شاغل به تحصیل در چین، برابر با ۵۰۰ نفر دانشجوی دکتری، ۲۳۰ نفر کارشناسی ارشد، ۳۲۵ نفر کارشناسی و ۶۰۰ نفر هم دوره‌های بدون مدرک از جمله زبان چینی بود. دانشجویان ایرانی در درجه اول برای یادگیری زبان چینی و در مرحله بعد برای رشته‌های مهندسی به چین می‌روند. سال ۲۰۱۸ چینی‌ها با چاپ حدود ۵۲۸ هزار مقاله در مجلات علمی، رتبه اول جهان را داشته‌اند.

بعد از چین، امریکا با ۴۲۳ هزار مقاله رتبه دوم و هند با ۱۳۶ هزار مقاله رتبه سوم را دارا هستند. ایران با ۴۰ هزار مقاله رتبه ۱۶ را از آن خود کرده است. در چین در ازای یک میلیون دلار بودجه پژوهش یک مقاله منتشر می‌شود، اما در ایران در ازای همین بودجه، ۹ مقاله چاپ می‌شود. این موضوع نشان می‌دهد که پژوهش‌های چین، صرفاً با هدف تولید مقاله انجام نمی‌شود و علاوه بر مقاله، دستاوردهای دیگری هم دارد. از نظر سرانه، ازای ۱۰۰۰ نفر جمعیت، سوئیس ۵ مقاله، امریکا ۲ مقاله، ژاپن یک مقاله، ایران ۰٫۶ مقاله و چین ۰٫۳ مقاله در سال منتشر می‌کنند. اما از نظر سرانه مقاله در ازای محقق، رتبه اول متعلق به ایران و رتبه دوم متعلق به چین است.

سایه صلیبیت روند دروندا‌های آموزش عالی: عامل شکل ناپذیری آینده مطلوب علم و فناوری در ایران^۱

چکیده مقاله دکتر غلامعلی منتظر^۲

هرچند آینده تحت تأثیر چهار عامل «روندها»، «رویدادها»، «آرمان‌ها» و «کنش‌ها» ساخته می‌شود ولی به نظر می‌رسد روندها سخت‌ترین، مؤثرترین و البته لخت‌ترین عامل در شکل‌گیری آینده است. توان تغییر در فرایند «روند» تقریباً غیرممکن است و وابستگی آن به پارامترهای کنترل ناپذیر، سبب‌ساز جریانی‌گند و حتی مقاوم در برابر تغییر شکل آینده می‌شود.

در حوزه علم و فناوری نیز این موضوع صادق است و در فرایند آینده‌نگاری دانشگاه‌ها، روندهای مألوف آموزش عالی به‌ویژه در عرصه دروندا‌ها به شدت بر آینده‌های ممکن و آینده‌های مطلوب علم و فناوری سیطره انداخته تا آنجا که در عمل این روند چون علتی تأمه، فرایند توسعه آموزش عالی را به تبعیت از خود و معلول بی‌اختیار رفتار خود محکوم می‌کند. جریان تزریق منابع

۱- این سخنرانی در مراسم گرامیداشت روز جهانی آینده، در فرهنگستان علوم، در تاریخ ۹ اسفند ۱۴۰۰ ایراد شد.

۲- عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس

ابتدای تأسیس وزارت علوم و آموزش عالی) مورد بررسی قرارگیرد. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد در طی این نیم قرن وضعیت دروندادهای اصلی دانشگاه‌های ایران تقریباً در همه دوران یکسان بوده است و این روند امکان تغییر در آینده علم و فناوری را منوط به رخداد تغییری جدی و بروز تحولی اساسی در فرایندهای سیاستی و مدیریتی در سطح عالی می‌داند. این موضوع به ویژه در آستانه سده جدید بسیار مهم است و نشان از لزوم تغییر بینش و چرخش اندیشه برای ایجاد تحول عمیق در سیاستگذاری علم و فناوری دارد.

مالی طی پنجاه سال اخیر و عدم تحقق سهم حتی یک درصدی از بودجه ناخالص داخلی، گواه بارزی بر این فرایند است. در ایران، دانشگاه‌ها مهمترین بازیگران عرصه علم و فناوری هستند و آینده آنها به شدت تحت تأثیر روندهای تاریخی عواملی چون بودجه، منابع انسانی و دانشجو قرار دارد. به همین دلیل شناخت روند تغییرات این عوامل، فضای شکل‌گیری سناریوهای آینده علم و فناوری و مختصات آن را مشخص می‌سازد.

در این مقاله تلاش شد با بررسی روند تغییرات، مهمترین دروندادهای نظام دانشگاهی در بازه زمانی پنجاه ساله (از

آینده‌پژوهی: جایگاه علم، فناوری و نوآوری ایران در منطقه و جهان^۱

چکیده مقاله دکتر احمد شعبانی^۲

اساس داده‌های ارائه شده در گزارش‌های پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) و گزارش علمی یونسکو به سوی ۲۰۳۰ از ایران، با شاخص‌های علم، فناوری و نوآوری در اسناد بالادستی از قبیل سند نقشه جامع علمی در چشم‌انداز ۱۴۰۰ کشور، مورد بررسی و میزان پیشرفت و جایگاه ایران در منطقه و جهان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در پایان برخی چالش‌های دانش و فناوری بنیان فعلی و آتی جامعه که صرفاً با ابزار قدرتمند علم، فناوری و نوآوری مرتفع می‌شوند ارائه شد تا تمهیدات لازم برای آنها، توسط متولیان امر برای آینده‌ای بهتر اندیشیده شود.

آینده‌پژوهی مطالعه سیستماتیک آینده‌های ممکن، محتمل و ترجیحی است که با دوراندیشی، وضعیت فعلی در جهت و مسیر آینده‌ای مطلوب قرار می‌گیرد. به عبارتی پیش‌نیاز آینده‌پژوهی، شناخت وضعیت موجود، توصیف وضعیت مطلوب، آگاهی از ظرفیت‌ها و نیازها، و تبیین راهکارها، راهبردها، سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی-عملیاتی رسیدن از وضعیت موجود به آینده‌ای مطلوب می‌باشد. پیشرفت هیچ حوزه‌ای بدون برنامه‌ریزی و آینده‌نگاری ممکن نبوده و پیشرفت در دنیای امروز و آتی که مبتنی بر علم، دانش و فناوری است از این امر مستثنی نیست. در این مقاله جایگاه فعلی علم، فناوری و نوآوری ایران بر

خبر و گزارش

شماره ۸۰ و ۷۹ ۱۴۰۱

۱- این سخنرانی در مراسم گرامیداشت روز جهانی آینده، در فرهنگستان علوم، در تاریخ ۹ اسفند ۱۴۰۰ ایراد شد.

۲- عضو وابسته گروه علوم پایه فرهنگستان علوم، استاد شیمی دانشگاه شهید بهشتی، رئیس پژوهشگاه شیمی و مهندسی شیمی ایران

جلسات کمیسیون پیشبرد ریاضیات فرهنگستان علوم

در شش ماهه اول سال جاری دو جلسه کمیسیون پیشبرد ریاضیات کشور به ریاست آقای دکتر محمدرضا عارف رئیس کمیسیون و با حضور اعضای حقیقی و حقوقی کمیسیون برگزار شد.

در بیست و دومین جلسه کمیسیون، ابتدا آقای دکتر عارف ضمن خوشامدگویی به اعضا و ابراز خوشوقتی از اینکه پس از دوره کرونا مجدداً جلسات کمیسیون شکل گرفته است، با اشاره به نامگذاری سال ۲۰۲۲ میلادی به نام سال علوم پایه و لزوم توجه جدی به علوم پایه در همه سطوح مخصوصاً ریاضیات برای ارتقاء علم و فناوری و توسعه جوامع، اظهار امیدواری کرد که این جلسات و جلسات کارگروه تخصصی کمیسیون به طور جدی و با نظم و برنامه پیگیری و تشکیل شوند. دکتر عارف همچنین بر ضرورت توجه به موضوعات کلان مرتبط با ریاضیات، متناسب با اهداف و شأن و جایگاه فرهنگستان علوم تأکید و بر لزوم توجه به مسائل فراسازمانی و ارائه رهنمودها و پیشنهادهای کلان تصریح کرد. دکتر عارف در ادامه افزود که باید علت یابی دقیقی انجام شود که چرا علی‌رغم سابقه درخشان تاریخی و تمدنی ایران در زمینه علوم بخصوص ریاضیات، در حال حاضر وضع ریاضیات کشور مناسب نیست. ایشان در این زمینه اظهار داشت: نباید در این مسیر به سراغ معلول‌ها رفت بلکه ضروری است

علت‌های اصلی احصاء و چاره‌اندیشی شوند. رئیس کمیسیون پیشبرد ریاضیات فرهنگستان علوم سپس با توجه دادن به اینکه پشتوانه کمیسیون، انجمن‌های علمی مرتبط هستند، مشارکت انجمن‌های ریاضی و آمار و اتحادیه انجمن‌های علمی مرتبط با ریاضیات که خوشبختانه رؤسای شان در کمیسیون عضو هستند را بسیار حائز اهمیت دانست. آقای دکتر عارف در پایان اظهار امیدواری کرد که کمیسیون بتواند با پرداختن به چالش‌های اساسی و جدی کشور و در حد ظرفیت فرهنگستان، نظرها و رهنمودها را جمع‌بندی و پیشنهادهای عملی به مسئولان ذیربط ارائه کند. در ادامه آقای دکتر مگردیچ تومانیان رئیس شاخه ریاضی فرهنگستان علوم گزارش مبسوطی از برنامه‌ها و فعالیت‌های کمیسیون و اقدامات انجام‌شده در سالیان اخیر ارائه و اظهار کرد که با پیگیری کمیسیون، خوشبختانه بسیاری از پیشنهادهای مورد توجه مسئولان ذیربط قرار گرفته و رهنمودهای فرهنگستان مؤثر واقع شده است. امیدواریم سایر پیشنهادهای کمیسیون نیز با پیگیری جدی در سطح کشور عملی شوند. آقای دکتر علی رجالی عضو حقیقی کمیسیون نیز گزارش مبسوطی از وضع موجود ریاضیات در کشور و مسائل و چالش‌های پیش رو هم در آموزش عمومی و هم در آموزش عالی ارائه کرد. ایشان

مشکل اساسی را مشکل دبستان دانست و اظهار داشت که اولین قدم، تلاش برای حل مشکلات آموزش ابتدایی و ارتقاء جایگاه معلمان است. در ادامه جلسه هرکدام از اعضا به بیان نظرها و دیدگاه‌های شان پیرامون موضوعات مطرح شده پرداختند و پیشنهادهایی برای ادامه فعالیت کمیسیون و کارگروه ارائه کردند. در پایان جلسه قرار شد نماینده‌ای از وزارت آموزش و پرورش و رئیس سازمان سنجش آموزش کشور نیز در جلسات حضور داشته باشند. همچنین قرار شد کارگروه تخصصی کمیسیون به ریاست آقای دکتر تومانیان تشکیل شود و در حقیقت شاخه ریاضی فرهنگستان دبیرخانه علمی کمیسیون باشد و محورهای موضوعات اساسی در کارگروه تعیین و اولویت بندی شده و به کمیسیون پیشنهاد شوند.

* در بیست و سومین جلسه کمیسیون پیشبرد ریاضیات، گزارش کارگروه تخصصی کمیسیون از برخی اقدامات از جمله مذاکرات صورت گرفته در مورد دانشگاه فرهنگیان و جذب هیأت علمی در این دانشگاه مطرح شد. پس از تبادل نظر قرار شد کارگروه کمیسیون، ملاحظات و پیشنهادها را جمع بندی کند تا در نشست با حضور نمایندگان وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه فرهنگیان ملاحظات و پیشنهادها کمیسیون منعکس شود. در ادامه آقایان دکتر مگردیچ تومانیان رئیس شاخه ریاضی فرهنگستان علوم، دکتر علی رجالی عضو حقیقی کمیسیون و دکتر محسن

محمدزاده رئیس اتحادیه انجمن‌های علمی مرتبط با ریاضیات کشور گزارشی از کارگروه‌های تازه تأسیس "آزمون مدرسه‌ای"، "استانداردهای دروس مدرسه‌ای" و "آموزش ابتدایی" ارائه کردند و پیشنهادهایی برای انعکاس به مسئولان ذیربط بیان نمودند. قرار شد موضوعات مطرح شده در کارگروه کمیسیون جمع بندی و گزارش نهایی به کمیسیون ارائه شود. درخصوص آموزش ابتدایی، آقای دکتر رضا فرجی دانا دبیر فرهنگستان علوم پیشنهاد کرد بر "حساس سازی نقش دینفعان واقعی از جمله بخش صنعت و بازرگانی در کیفیت بخشی به آموزش ابتدایی" تأکید شود. ضمن استقبال از این پیشنهاد قرار شد گروه علوم مهندسی و کارگروه تخصصی کمیسیون طرحی در این خصوص تنظیم و به کمیسیون ارائه کنند. سپس با عنایت به درخواست کارگروه تخصصی کمیسیون مبنی بر دعوت از وزیر آموزش و پرورش، آقای دکتر عارف توضیحاتی در مورد دعوتی که فرهنگستان از وزیر آموزش و پرورش کرده است، ارائه کرد. قرار شد آقایان دکتر تومانیان، دکتر محمدزاده و دکتر رجالی به عنوان نمایندگان کمیسیون پیشبرد ریاضیات در نشست مذکور شرکت کنند و اهم پیشنهادها و ملاحظات مطرح شده در جلسات کمیسیون پیرامون مسائل آموزش و پرورش را مطرح نمایند. در بخش پایانی جلسه پس از تبادل نظر قرار شد نامه‌ای برای سازمان امور اداری و استخدامی کشور در مورد ضرورت گنجاندن مدرک کارشناسی رشته‌های ریاضی در آگهی‌های استخدام‌های عمومی تنظیم و ارسال شود.

بررسی وضع کلی علوم ریاضی در کشور در نشست مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری

ریاضی دانشجویی کشور، دکتر نسرین سلطانخواه رئیس دانشکده ریاضی دانشگاه الزهرا و همکار مدعو شاخه ریاضی فرهنگستان علوم و دکتر علی ایرانمنش رئیس دانشکده ریاضی دانشگاه تربیت مدرس حضور داشتند و به بیان نقطه نظرات خود در این رابطه پرداختند.

دکتر خیاطیان در ابتدای این نشست ضمن خوشامدگویی به میهمانان، به دلایل و زمینه‌های ورود مرکز بررسی‌های استراتژیک به موضوع علوم پایه اشاره کرد و گفت: پس از ارسال نامه آقای

در ادامه سلسله نشست‌های «بررسی فرصت‌های علوم پایه برای پیشرفت پایدار ایران» نشست «بررسی وضع کلی علوم ریاضی در کشور» در محل مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری برگزار شد. در این نشست آقایان دکتر محمدصادق خیاطیان رئیس مرکز بررسی‌های استراتژیک، دکتر مگردیچ تومانیان رئیس شاخه ریاضی فرهنگستان علوم، دکتر محمد مصلحیان رئیس انجمن ریاضی ایران و همکار مدعو شاخه ریاضی فرهنگستان علوم، دکتر بیژن احمدی کاکاوندی رئیس کمیته علمی مسابقات

دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان علوم به رئیس جمهور درخصوص نامگذاری سال ۱۴۰۱ به نام سال علوم پایه، رئیس جمهور، مسئولیت پیگیری این موضوع را به این مرکز سپرد. ما نیز جلسه‌ای را با حضور صاحب نظران مختلف با عنوان نشست «بررسی فرصت‌های علوم پایه برای پیشرفت پایدار ایران» برگزار کردیم و پس از جمع‌بندی نقطه نظرات استادان و صاحب نظران این حوزه، آن را در قالب گزارشی راهبردی به دفتر رئیس جمهور ارسال خواهیم کرد.

ایشان ادامه داد: ما در این گزارش تلاش کردیم تا ضمن آسیب شناسی حوزه علوم پایه، راهبردهایی را برای اثربخشی بیشتر این علوم در پیشرفت کشور ارائه دهیم. جمع‌بندی ما در این گزارش ۱۲ اقدام و پیشنهاد بوده است. یکی از دلایل تشکیل این جلسه نیز این است تا با طرح این گزارش، نظرها و پیشنهادهای انجمن ریاضی و ریاضیدانان کشور نیز اخذ شود. آقای دکتر خیاطیان، اصلی‌ترین معضل کنونی علوم پایه را کاهش اقبال دانش‌آموزان و دانشجویان به رشته‌های ریاضی و فیزیک دانست و عنوان کرد: بخشی از این عدم اقبال به مشکلات اشتغال‌آفرینی در این حوزه بازمی‌گردد. رئیس مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری در ادامه به لزوم توجه به حوزه علوم پایه در اسناد بالادستی اشاره کرد و گفت: از جمله پیشنهادها، توجه به حوزه علوم پایه در برنامه هفتم توسعه است که می‌تواند وضع کلی این حوزه را دچار تحول کند. تعریف پروژه‌های تحول با محوریت علوم پایه از جمله مواردی است که می‌تواند در برنامه هفتم در دستور کار قرار بگیرد. در عین حال توجه به این مسئله در شورای عالی انقلاب فرهنگی و بررسی راهکارهای قانونی رفع مشکلات این حوزه در این شورا نیز دیگر ظرفیت قابل بهره‌برداری است. وی در ادامه به موضوع آموزش در علوم پایه اشاره کرد و گفت: این بخش چه در آموزش و پرورش و چه در حوزه آموزش عالی نیاز به بازنگری و نوسازی دارد. به ویژه اینکه مقام معظم رهبری نیز در بیانات‌شان به این مسائل توجه نشان داده و مطالب مهمی را هم بیان فرموده‌اند. علاوه بر این، ایجاد دکتری پیوسته به خصوص در رشته‌های ریاضی و فیزیک و ارائه بورسیه تحصیلی به ۵۰۰ نفر اول کنکور یا دانش‌آموزان المپیادی از جمله

مواردی است که می‌تواند باعث ایجاد جذابیت در ورود به این رشته‌ها شود. دکتر خیاطیان، حمایت از برنامه‌های توسعه‌ای پسادکتری و برطرف کردن مشکل اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته‌های علوم پایه را از جمله موارد دیگری مطرح کرد که می‌تواند به جذب دانشجو در رشته‌های علوم پایه کمک کند. رئیس مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری در ادامه تقویت آزمایشگاه‌ها، ارائه جوایز تخصصی علوم پایه به ویژه احیای «جایزه بین‌المللی ابن سینا» و تعیین یک روز به عنوان روز علوم پایه در تقویم رسمی کشور را از جمله پیشنهادها برای احیای علوم پایه در کشور عنوان و آمادگی این مرکز را برای دریافت راهکارها و پیشنهادها در این خصوص از سوی صاحب نظران و نخبگان اعلام کرد. دکتر خیاطیان در پایان ضمن ارائه پیشنهاد تشکیل میز تخصصی علوم پایه در مرکز بررسی‌های استراتژیک با حضور نمایندگان انجمن‌های فعال در حوزه علوم پایه گفت: ارائه پیشنهاد برای تدوین قانون برنامه هفتم می‌تواند از جمله مباحثی باشد که در این میز تخصصی دنبال شود. هدف مرکز بررسی‌ها از تشکیل چنین میزهای تخصصی در وهله اول تولید محتوا در قالب گزارش‌های سیاستی و راهبردی و مهم‌تر از آن توسعه شبکه نخبگانی است.

در ادامه این جلسه آقای دکتر محمد مصلحیان رئیس انجمن ریاضی ایران ضمن اشاره به قدمت ۵۰ ساله این انجمن، آن را اصلی‌ترین نهاد متولی ریاضیات در کشور دانست که تنها نماینده ایران در اتحادیه بین‌المللی ریاضیات است. ایشان در صحبت‌های خود از آمادگی انجمن ریاضی ایران برای اجرای یک پروژه ملی برای تنظیم سند جامع علوم پایه و برنامه‌های عملیاتی زمان‌بندی شده در راستای دستیابی به مرجعیت علمی، ارتقای تعاملات بین‌المللی و کیفیت بخشی به آموزش ریاضیات در کشور خبر داد و در این راستا کلیات سرفصل برنامه‌ها را در سه حوزه بیان کرد. دکتر مصلحیان افزود: اولین سرفصل، موضوع آموزش است. ما در این حوزه با کاهش اقبال دانش‌آموزان در انتخاب رشته ریاضی و فیزیک در دبیرستان‌ها مواجه هستیم. زنگ خطر تامین نیروی متخصص و ماهر در آینده در رشته‌های علوم پایه در مقاطع دانشگاهی به صدا درآمده است که نیاز به

فناوری‌ها در شرکت‌ها و مؤسسات است، لذا لازم است که برنامه اجرایی در راستای کمک به حل مسائل جامعه و صنعت از طریق پژوهش‌های بنیادین به ویژه در حوزه‌های خاص از جمله علوم داده و هوش مصنوعی صورت گیرد. رئیس انجمن ریاضی ایران در پایان، بهترین گزینه برای تحقق این مسائل در کوتاه مدت را راه اندازی ستادی با عنوان «ستاد ویژه علوم بنیادی» با حضور ۵ انجمن اصلی علوم پایه اعم از ریاضی، زمین‌شناسی، زیست‌شناسی، شیمی و فیزیک عنوان کرد تا با انجام پژوهش‌های بنیادی در حوزه‌های مختلف علوم پایه به حل مشکلات جامعه و دستیابی به جایگاه اول منطقه در سال ۱۴۰۴ کمک شود.

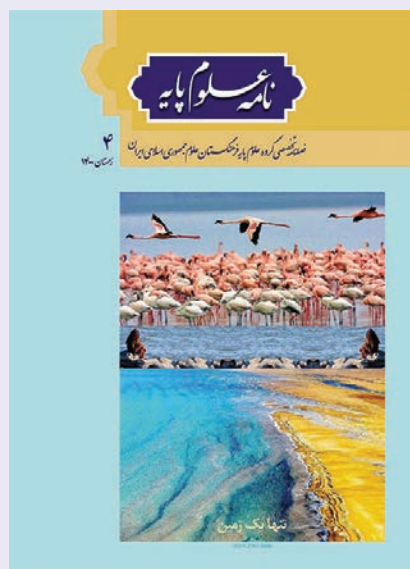
در ادامه این نشست سایر حضار به بیان پیشنهادها و راهکارهای خود در خصوص توجه روزافزون به مسائل و مشکلات علوم پایه در ایران پرداختند.

ضرورت بکارگیری توان فارغ التحصیلان رشته‌های علوم پایه در وزارت آموزش و پرورش برای تربیت دانش‌آموزان، ضرورت حفظ و نگهداشت فارغ التحصیلان و نخبگان رشته‌های علوم پایه کشور و اجرایی کردن برنامه‌هایی برای ممانعت از مهاجرت نخبگان این حوزه به خارج از کشور از دیگر مسائل مطرح شده در این جلسه بود.

توجه ویژه مسئولان در سطح وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و علوم برای ارتقای سطح ریاضیات مدرسه‌ای و دانشگاهی دارد. این کار با تدوین سرفصل‌های کارآمد و نوین دروس، ضرورت توجه به رشته‌های بین رشته‌ای در زندگی روزمره (مانند علوم داده، ریاضیات زیستی، ریاضیات مالی و...)، آماده‌سازی معلمان، ترویج و عمومی سازی ریاضیات، ارائه تشویقات مختلف مانند بورس تحصیلی یا دکتری پیوسته قابل تحقق است. رئیس انجمن ریاضی ایران تصریح کرد: دومین موضوع، بخش پژوهش است. لازم است به رغم نزدیک شدن به رتبه اول تولید علم در منطقه، با حمایتی که دولت می‌تواند انجام دهد این تولیدات را از نظر شاخص‌های کیفی هم افزایش دهیم. این کار نیز با افزایش سهم پژوهش از تولید ناخالص ملی، جذب و نگهداری سرمایه‌های انسانی، توسعه مراودات علمی در سطح بین‌المللی برای تعمیق پژوهش‌ها و حرکت در جریان اصلی علم و فناوری و سرانجام حمایت از تحقیقات فاخر در تراز بین‌المللی قابل دستیابی است. وی در ادامه به سومین سرفصل با عنوان تاثیرگذاری در جامعه و فناوری اشاره کرد و ادامه داد: یکی از رسالت‌های ریاضیدانان، کمک به حل مسائل ریاضی در سایر علوم و فناوری‌ها، ارتقای فرهنگ نوآوری، توسعه دانش فنی و نیز کمک به گسترش

انتشار شماره چهارم نامه علوم پایه

شماره چهارم «نامه علوم پایه»، فصلنامه تخصصی گروه علوم پایه فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران منتشر شد. این مجله به نشر مسائل آموزشی و پژوهشی حوزه ریاضی، فیزیک، شیمی، علوم زمین و علوم زیستی می‌پردازد و اولویت خود را در پرداختن به مسائل و چالش‌های اساسی قلمروهای علوم پایه، سیاست‌های آموزشی و پژوهشی، ارتقای سطح دانش و پژوهش در کشور، ارتقای سطح ارتباط میان دانشمندان علوم پایه و سایر قلمروهای علمی و کل جامعه، توسعه نگرش علوم یکپارچه و فعالیت‌های بین رشته‌ای، ترارشته‌ای و تبیین اهمیت این نگرش‌ها در حل مسائل معاصر جامعه و همچنین توسعه پایدار قرار داده است. در این شماره فصلنامه علاوه بر سخن سردبیر و سخن دکتر یوسف ثبوتی به مناسبت سال جهانی علوم پایه برای توسعه پایدار ۲۰۲۲، بیست و هفت مقاله از دانشگاهیان و پژوهشگران حوزه علوم

پایه منتشر شده است.

در پایان این فصلنامه به نقد و معرفی سه کتاب "مروری مختصر بر کتاب فیزیک در ایران: گذشته و حال"، "زیست‌شناسی مصنوعی مخمرها" و "شهامت تدریس: سفری به دنیای درون معلم" پرداخته شده است. علاقمندان برای دریافت مقالات مجله می‌توانند به وبگاه فرهنگستان علوم به نشانی www.ias.ac.ir،

بخش انتشارات، مراجعه کنند.

«نامه علوم پایه» به صاحب امتیازی فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران، مدیر مسئولی دکتر مهدی زارع و سردبیری دکتر علی فرازمنند منتشر می‌شود. دکتر مسعود آربین‌نژاد، دکتر هاشم رفیعی‌تبار و دکتر احمد شعبانی نیز اعضای هیئت تحریریه فصلنامه هستند.

حمایت شاخه‌های ریاضی و فیزیک فرهنگستان علوم از مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی

اعضای شاخه‌های ریاضی و فیزیک فرهنگستان علوم طی نامه‌ای، حمایت کامل خود از مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی درباره سیاست‌ها و ضوابط ساماندهی سنجش و پذیرش متقاضیان ورود به آموزش عالی را اعلام کردند و اذعان داشتند: در مصوبه جدید سنجش و پذیرش دانشگاه‌ها، بسیاری از اشکالات قبلی از بین رفته و اگر طرح جدید به درستی اجرا شود، دارای مزایای زیادی خواهد بود. به گزارش مرکز خبر شورای عالی انقلاب فرهنگی، متن نامه به این شرح است:

«بسم الله الرحمن الرحيم

شاخه‌های ریاضی و فیزیک فرهنگستان علوم متشکل از ۳۰ نفر از استادان با مرتبه استاد تمامی و پیشکسوت و پرسابقه دانشگاه‌های کشور است که هر یک مسئولیت‌های مهم در آموزش و پژوهش کشور از مدیریت‌های گوناگون تا ریاست دانشگاه‌ها را بر عهده داشته‌اند. این افراد، در طول خدمات دانشگاهی مسئولیت‌های اجرائی در آزمون‌نهایی ورودی و طرح سؤالات آزمون را در مقاطع مختلف بر عهده داشته‌اند مطابق بند ۲ اساسنامه فرهنگستان علوم، مسئولیت بررسی وضع آموزش و پژوهش کشور و ارائه پیشنهاد‌های لازم برای بهبود و ارتقاء آن به مراجع ذیربط، به عهده فرهنگستان علوم است و در سال‌های اخیر موارد زیادی از مشکلات موجود در آزمون‌های ورودی دانشگاه‌ها را بررسی و به استحضار مقامات ذیربط رسانده‌اند که برخی از آنها را در زیر متذکر می‌شویم:

۱- در مدت حدود سه ساعت نمی‌توان اطلاعات علمی حاصل در سال‌های دبیرستانی را فقط با طرح سؤال‌های تستی سنجید.

۲- فشار روانی بسیار زیادی به دانش‌آموزان و خانواده‌ها قبل از آزمون وارد می‌شود.

۳- با کمترین ناراحتی در جریان آزمون، آینده دانش‌آموز تباه می‌شود.

۴- دانش‌آموزان شهرستان‌های دور دست، که دسترسی به کلاس‌های کنکور آنچنانی نداشته و قادر به تهیه کتاب‌هایی با عناوین گوناگون تبلیغاتی، نیستند؛ در نگرانی و فشار روانی زیادی هستند و لذا تمرکز لازم را در مطالعه کتاب‌های درسی و سایر منابع قابل دسترس را نیز از دست می‌دهند.

۵- دانش‌آموزانی که می‌توانند هزینه‌های سنگین کلاس‌های کنکور و منابع تستی آنها را پرداخت کنند تحت تأثیر روش‌های به اصطلاح تستی بی‌پایه و اساس و معماگونه، تمرکز در یافتن استدلال و درک و فهم مفاهیم درسی را از دست می‌دهند و تنها به حفظ مفاهیم غیرمنطقی می‌پردازند.

۶- دانش‌آموزان با هر نوع دیپلمی می‌توانند داوطلب هر رشته دانشگاهی شوند و صرفاً با نمرات حاصل از دروس نامربوط و حتی با نمره صفر یا منفی در دروس تخصصی، وارد آن رشته شوند و در نهایت آموزش دانشگاهی ضعیف و ضعیف‌تر شده و تدریس در کلاس‌های چنین دانشجویانی با سطح علمی ناهماهنگ،

مشکلات فراوانی را برای استادان به وجود آورده و به کیفیت آموزش در دانشگاه‌ها لطمه می‌زند.

۷- درخواست و فشار دانش‌آموزان و خانواده‌ها و حتی مدیران مدارس به معلمان، برای آنکه صرفاً روش تدریس کاذب تستی را دنبال کنند و از روش‌های مفهومی، استدلالی و منطقی در تدریس (مخصوصاً در دروس ریاضی) خودداری کنند.

خوشبختانه در مصوبه جدید شورای عالی انقلاب فرهنگی، بسیاری از اشکالات قبلی از بین رفته و اگر طرح جدید درست اجرا شود، دارای مزایای زیر خواهد بود:

۱- در آزمون سراسری سازمان سنجش آموزش کشور چون فقط از دروس تخصصی آزمون به عمل می‌آید، در طرح سؤال می‌توان وقت بیشتری را برای هر موضوع در نظر گرفت و به جای تست‌های حداکثر سه دقیقه‌ای، مثلاً تست‌های ۵ دقیقه‌ای یا بیشتر طراحی کرد تا داوطلب بتواند با تفکر بیشتر و منطقی‌تر و در صورت لزوم با انجام محاسبات، به سؤالات پاسخ دهد، نه صرفاً با مراجعه به حفظیات خود به سؤالات جواب دهد. این نوع آزمون باعث تقویت تفکر علمی در یادگیری دروس دبیرستانی و حتی دبستانی و توجه به مفاهیم و استدلال‌های لازم و مطالعه دقیق کتاب‌های درسی می‌شود (که قرار است بازنگری شوند).

۲- در این طرح دانش‌آموزان برای کسب ۶۰ تا ۹۰ درصد نمره آزمون ورودی، که به معدل امتحانات نهایی سراسری آنها در پایه‌های ۱۰ تا ۱۲ مربوط می‌شود، با فراغت خاطر بیشتری کتاب‌های درسی خود را دقیق و با درک و فهم مطالب مطالعه می‌کنند و در امتحانات نهایی سراسری بدون پرداخت هیچ‌گونه هزینه اضافی و بدون فشار روانی شرکت می‌نمایند و عدالت آموزشی برقرار می‌شود.

۳- از آنجایی که در طرح جدید، آزمون سازمان سنجش سالی دو بار برگزار می‌شود، لذا هر دانش‌آموز می‌تواند در هر دو آزمون شرکت کند و از بالاترین امتیاز اخذشده جهت پذیرش در دانشگاه‌ها، استفاده نماید. البته باید تأکید شود که آزمون دی‌ماه مختص دانش‌آموزان دارای مدرک دیپلم است.

۴- در این روش ملاک پذیرش دانشجو در دانشگاه، نمرات اخذشده در امتحانات نهایی سراسری سه سال آخر دبیرستان

(حدود ۳۰ جلسه امتحان) و یک آزمون ورودی از دروس تخصصی خواهد بود. مسلماً این نوع ارزیابی با روش فعلی که یک آزمون سه ساعته تستی است، تفاوت بسیاری خواهد داشت و همچون گذشته وضعیت زندگی و آینده دانش‌آموز، صرفاً در طی سه ساعت تعیین نمی‌شود.

۵- کسانی که بدون مطالعه دقیق طرح جدید کنکور و بدون در نظر گرفتن مزایای این طرح نسبت به روش آزمون‌های قبلی، با این مصوبه مخالفت می‌کنند، به نکات قوت طرح جدید توجه ندارند؛ مثلاً تصور می‌کنند که برگزاری امتحانات دبیرستانی همچون گذشته خواهد بود و اعمال نظر معلمان هر مدرسه در نمره دادن دخیل خواهد بود، در حالی که در طرح جدید نمرات دروس امتحانات نهایی در اختیار معلمان هر مدرسه نخواهد بود که بتوانند در نمرات دانش‌آموزان خود دخالتی داشته باشند.

۶- آزمون نهایی مدارس برای کلاس‌های ششم دبیرستان‌ها سراسری است و در رفع چالش تصحیح برگه‌های امتحانی، پیش‌بینی شده است که تصویر برگه‌های امتحانی در هر شهرستان به صورت برخط درآمده، هر برگه به دو نفر در شهرهایی غیر از شهر محل برگزاری امتحان برای تصحیح ارسال شود. اگر نمره‌های داده شده توسط آن دو نفر با یکدیگر همخوانی داشته باشند معدل آن دو نمره ملاک خواهد بود، و اگر دو نمره تفاوت معنی‌داری داشته باشند دوباره به صورت برخط به نفر سوم ارجاع می‌شود و معدل سه نمره، نمره نهایی آن ورقه خواهد بود. با این شیوه تا اندازه قابل قبولی عدالت آموزشی برقرار خواهد شد.

۷- برای سال‌های بعد همین روش برای امتحانات دهم و یازدهم دبیرستان‌ها تکرار می‌شود و در نهایت دانش‌آموزان در هر نقطه از کشور می‌توانند بدون فشار روحی در امتحانات دبیرستان و آزمون سراسری شرکت کرده و در صورت شایستگی در دانشگاه‌ها پذیرش شوند.

۸- وزن‌های نمرات حاصل از آزمون و امتحانات دبیرستانی، چنان خواهند بود که در نهایت وزن نمرات دروس تخصصی دست کم دو برابر وزن نمرات دروس غیرتخصصی، در هر رشته دانشگاهی است.

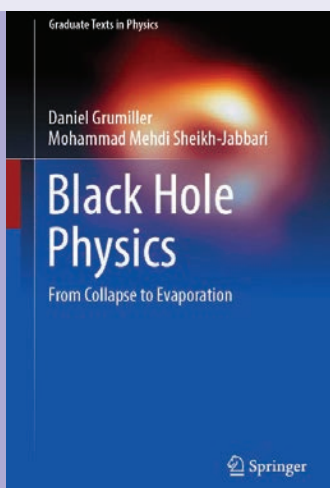
۹- در نهایت امید است که برحسب مصوبه‌ای از طرف

شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای عالی آموزش و پرورش، دستورالعمل‌ها و امکانات مناسب ایجاد و نظارت قابل قبولی پیش‌بینی شود و این طرح جالب که چندین سال روی آن کار انجام شده است، به نحو احسن اجرا شود.

دکتر مگردیچ تومانیان (رئیس شاخه ریاضی فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران)

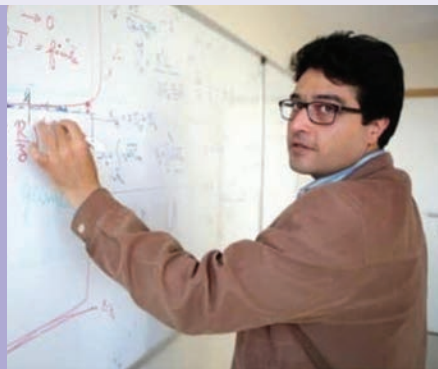
دکتر محمدمهدی شیخ جباری (رئیس شاخه فیزیک فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران).

انتشار کتاب دکتر محمدمهدی شیخ جباری توسط اشپرینگر

کتاب «فیزیک سیاه چاله‌ها؛ از رمیش تا تبخیر» اثر دنیل گرومیلر و محمدمهدی شیخ جباری توسط انتشارات بین‌المللی اشپرینگر منتشر شد. این کتاب که در ۴۵۰ صفحه به چاپ رسیده است، کتابی درسی از مجموعه کتاب‌های graduate texts in physics انتشارات اشپرینگر برای مقطع دکتری و بالاتر است که جنبه‌های مختلف فیزیک سیاه چاله‌ها را از موضوعات جاافتاده‌تر و کلاسیک در چارچوب نسبیت عام تا مفاهیمی چون هولوگرافی و ویژگی‌های کوانتومی سیاه چاله‌ها فراتر از تقریب‌های نیمه‌کلاسیک در مرزهای دانش در این حوزه را پوشش می‌دهد. آقای دکتر محمدمهدی شیخ جباری عضو پیوسته فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران و استاد فیزیک پژوهشگاه دانش‌های بنیادی است. آقای دکتر دنیل گرومیلر، دانشیار و رئیس گروه پژوهشی سیاه چاله‌ها در انستیتو فیزیک نظری دانشگاه فناوری وین است. علاقمندان برای دریافت اطلاعات بیشتر درباره این کتاب می‌توانند به: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-10343-8> مراجعه کنند.

دکتر محمدمهدی شیخ جباری در میان سرآمدان علمی کشور

در نشست سالانه سرآمدان علمی ایران که در شهریورماه ۱۴۰۱ برگزار شد، آقای دکتر محمدمهدی شیخ جباری عضو پیوسته فرهنگستان علوم، استاد فیزیک پژوهشگاه دانش‌های بنیادی و چهره ماندگار فیزیک، در میان ۱۰ سرآمد علمی کشور در کل دوره‌های برگزاری این نشست قرار گرفت. تاکنون ۷ دوره انتخاب و معرفی سرآمدان علمی کشور برگزار شده و در این دوره‌ها ۳۰۶ سرآمد علمی از ۸۱ مؤسسه علمی کشور انتخاب و معرفی شده‌اند که از این میان ۲۸۱ تن از آقایان و ۲۵ تن از بانوان هستند.

علاوه بر آقای دکتر محمدمهدی شیخ جباری، آقایان دکتر علی اسفندیار از دانشگاه صنعتی شریف، دکتر علی مرسلی از دانشگاه تربیت مدرس، دکتر مهدی نیک‌عمل از دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، دکتر امید اخوان از دانشگاه صنعتی شریف، دکتر میرفضل‌الله موسوی از دانشگاه تربیت مدرس، دکتر رضا عسگری از پژوهشگاه دانش‌های بنیادی، دکتر محسن عادل از دانشگاه لرستان، دکتر سیدحامد ابوطالبی از پژوهشگاه دانش‌های بنیادی و دکتر مهدی کارگریان از دانشگاه صنعتی شریف از دیگر سرآمدان علمی کشور در کل دوره‌ها بوده‌اند.

تصویر اولین نور (مهندسی) تلسکوپ ۳.۴ متری رصدخانه ملی ایران
سیستم جفت کهکشان برخوردی در فاصله ۲۲۰ میلیون سال نوری

تصویر اولین نور (مهندسی) تلسکوپ ۳,۴ متری رصدخانه ملی ایران

Arp ۲۸۲ در فاصله ۳۲۰ میلیون سال نوری برای ثبت اولین نور جسم فراکهکشانی نشان دهنده قابلیت های فنی این تلسکوپ در نخستین شب رصد فنی است. تصاویر اولین نور این تلسکوپ انسجام مجموعه های اپتیک، مکانیک، سخت افزار و نرم افزار کنترل در یک پیکربندی متشکل از ده ها هزار قطعه مکانیکی و الکترونیکی را نشان می دهد. در حال حاضر تلسکوپ اجرام آسمانی را با دقت بهتر از یک ثانیه قوسی (در زمان نوردی ۱۰ دقیقه) رهگیری می کند که به مراتب بهتر از میزان تعیین شده در اسناد طراحی است. همچنین سامانه اپتیک فعال بطور مطلوب قابلیت حذف ابیراهی های اپتیک از طریق تغییر شکل آینه اولیه و جابجایی آینه ثانویه را به نمایش گذاشته اند. طرح رصدخانه ملی ایران از سال ۱۳۸۱ با آغاز مطالعات مکان یابی آغاز شد و از سال ۱۳۸۸ در مسیر طراحی قرار گرفت. این طرح با پشت سر گذاشتن موفق طراحی تفصیلی در سال ۱۳۹۶ وارد مرحله ساخت شد و با وجود دشواری های اقتصادی، مسیر اجرای آن ادامه یافت و با وجود همه گیری ویروس کووید ۱۹ ساخت و نصب محفظه تلسکوپ در سال ۱۳۹۹ و نصب و راه اندازی سازه تلسکوپ در خرداد ماه سال ۱۴۰۰ به انجام رسید. ساخت و راه اندازی سامانه پیچیده لایه نشانی در سال ۱۴۰۱ به اتمام رسید تا شیشه های صیقل داده شده به آینه تبدیل شوند. این سامانه

با ثبت اولین نور تلسکوپ ۳.۴ متری رصدخانه ملی ایران، آخرین گام در مرحله جمع زیرمجموعه های تلسکوپ و تکمیل بزرگترین طرح علمی ایران برداشته شد. طرح رصدخانه ملی ایران نخستین طرح کلان علمی کشور در حوزه علوم پایه است که پژوهشگاه دانش های بنیادی با تکیه بر دانش و فناوری بومی شده و با حمایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و سازمان برنامه و بودجه به اجرا در آورده است. این طرح، گام مهمی در توسعه نجوم و کیهان شناسی رصدی و ایجاد و توسعه فناوری های مرتبط به آن در بخش اپتیک، مکانیک و کنترل محسوب می شود. «اولین نور» آغاز مجموعه ای از فعالیت هاست که هدف از آنها شناخت رفتار اپتیک، کنترلی و مکانیکی تلسکوپ و سنجش ویژگی های اصلی تلسکوپ نظیر ابعاد لکه نوری در کانون و قابلیت کنترلی آن مانند هدف گیری و رهگیری تلسکوپ و همچنین عملکرد اپتیک فعال است. این فرآیند با انجام تنظیمات نهایی تلسکوپ و جمع نرم افزارها به بهره برداری علمی از تلسکوپ منتهی می شود. داده های تصاویر اولین نور نشان می دهد که تلسکوپ در ابتدای فرآیند، کیفیت تصویر ۰.۸ ثانیه قوسی منطبق بر دید نجومی متوسط سایت رصدی گرگش را در کانون اصلی و در گستره میدان دید ۲ دقیقه قوسی فراهم می کند. تصویر سیستم جفت کهکشان برخوردی

بزرگترین سامانه لایه نشانی در شرایط خلا بالاست. با انتقال و نصب آینه اولیه و ثانویه تلسکوپ، مهمترین و حساس ترین مرحله اجرایی این طرح به انجام رسید تا در مهرماه ۱۴۰۱ بر اساس برنامه تعیین شده قبلی نورگیری این تلسکوپ محقق شود. تلسکوپ اصلی رصدخانه ملی ایران، تلسکوپ اپتیکی با قطر آینه اصلی ۳۴۰ سانتی متر (وزن ۴۰۰۰ کیلوگرم) و آینه ثانویه ۶۰ سانتی متر از ترکیب اپتیکی کاسگرین و سازه مکانیکی از نوع سمتی-ارتفاعی بهره مند است. این ترکیب برای اغلب تلسکوپ های با ابعاد متوسط تا بسیار بزرگ در سال های اخیر بکار گرفته شده است. این تلسکوپ از آخرین فناوری ها در کنترل حرکت محورها و همچنین کنترل

آینه اولیه و ثانویه استفاده می کند. وزن سازه تلسکوپ حدود ۹۰ تن است. در سال ۱۴۰۱ تکمیل روکش آسفالت جاده اختصاصی رصدخانه ملی ایران به طول ۱۱.۵ کیلومتر و همچنین خط انتقال برق و فیبرنوری به قله ۳۶۰۰ متری گرگش انجام شد. تصویر سیستم جفت کهکشان Arp 282 (کهکشان بزرگتر با نام NGC 169 و همدم آن با نام IC 1559) در صورت فلکی آندرومدا (امراه مسلسل) در فاصله ۳۲۰ میلیون سال یکی از نخستین تصاویر ثبت شده توسط تلسکوپ ۳.۴ متری رصدخانه ملی ایران است. این تصویر یکی از تصاویر ثبت شده در فرآیند سنجش قابلیت های فنی تلسکوپ ثبت شده است.

بررسی دینامیک جهش های ویروس سارس کرونا-۲ پس از پاساژهای متوالی در کشت سلول

چکیده سخنرانی دکتر اشرف محمدی

در جلسه شاخه زیست شناسی گروه علوم پایه فرهنگستان علوم، مورخ ۱۴۰۱/۰۳/۱۹، خانم دکتر اشرف محمدی، دانشیار بیوتکنولوژی و رئیس واحد تولید واکسن های ویروسی مصرف انسانی مؤسسه تحقیقات واکسن و سرم سازی رازی سخنرانی ایراد کرد. ایشان در ابتدای سخنانش اظهار داشت: از زمان شیوع پاندمی حاد تنفسی در سال ۲۰۱۹، ویروس عامل (SARS-CoV-2) با تکامل و توسعه جهش های متنوع، راه های فرار از سیستم ایمنی را به صورتی سریع و مؤثر طی کرده است. ماهیت جهش یافته ویروس نگرانی هایی را در مورد افزایش انتقال و عفونت زایی ویروس ایجاد کرده است که خود الهام بخش تلاش های جهانی جامعه تحقیقاتی برای ردیابی و درک چگونگی پیدایش انواع جهش ها شده است. هدف طراحی این مطالعه ۱- ارزیابی ظرفیت تکاملی و جهش پذیر SARS-CoV-2، و دستیابی به بینش عمیق تر در موضوع فراوانی و پویایی جهش های ویروس ۲- بررسی جهش های ایجاد شده در شرایط آزمایشگاهی (In-vitro)

و مقایسه آن با انواع درون تنی (In-vivo) و ۳- بررسی تأثیر جهش های ایجاد شده در شرایط آزمایشگاهی روی کاهش حدت، انتقال و بیماری زایی ویروس برای دستیابی نوع واکسینال زنده و تخفیف حدت یافته، است.

روش کار به این صورت است که: از ۸ نمونه سواب حلقی ۲- مثبت تشخیص داده شدند. نمونه ای که دارای سرعت رشد بیشتری در کشت سلول بود جداسازی شده، هویت و عدم آلودگی به سایر ویروس های ناخواسته تأیید شد. سپس در بیش از ۳۰ پاساژ متوالی تلقیح ویروس در دوره سلولی دیپلوئید ریه جنین انسان (MRC-5) و سلول کلیه میمون وروت (Vero-E)

خبر و گزارش

صورت پایدار در پاساژهای متوالی از ۱۲ الی ۲۳ تکرار شد. افزایش بازه زمانی از ۴۸ به ۹۶ ساعت برای ظهور کامل اثرات سیتوپاتیک ویروس روی سلول در دمای ۳۰ درجه می تواند نشان دهنده کاهش حدت ویروس باشد.

آنچه قابل بحث است این است که تغییرات ژنتیکی مشاهده شده SARS-CoV-2 در شرایط آزمایشگاهی را نمی توان صرفاً تحت عنوان جهش های تصادفی توضیح داد، بلکه احتمالاً ناشی از انتخاب طبیعی ویروس متعاقب، عادت یافتن به رشد در دمای پایین تر از بدن (۳۰ درجه سانتیگراد) و در جهت پایداری توانمندی (Potency) و تکامل در خود جمع می کند. در این مسیر رقابت، شبه گونه های باقیمانده در مجموعه ژنی جمعیت SARS-CoV-2 برای بقای خود در دمای تحمل شده در آزمایشگاه، جهت انتخاب را با موتاسیون تقویت کرده و سرعت تغییر تکاملی خود را افزایش می دهد. شرایط تحمل شده در آزمایشگاه باعث کاهش حدت ویروس، و متعاقب آن افزایش بازه زمانی ظهور اثرات پاتولوژیک آن می شود. تغییرات این چنین درخصوص بسیاری از ویروس های واکسینال مانند فلج اطفال و سرخک، سرخجه و اوریون نیز با همین روش و در شرایط آزمایشگاه باعث تولید سویه های واکسینال زنده تخفیف حدت یافته شده است. در تحقیق پیش رو اگرچه نتایج مؤید این اتفاق در شرایط آزمایشگاه و خارج از بدن (invitro) است اما الزاماً تأیید نهایی به دنبال تزریق ویروس در مدل حیوان آزمایشگاهی و با ارزیابی ضایعات پاتولوژیک و عوارض کلینیکال آن، در شرایط درون تنی (In vivo) حاصل خواهد شد.

مورد مطالعه قرار گرفت. به موازات تداوم تلقیح ویروس در پاساژهای متوالی کاهش دما از ۳۷ به ۳۰ درجه نیز اعمال شد. متعاقباً عیارسنجی مقایسه ای با استفاده از دو روش RT-qPCR و CCID50 انجام شد. در ادامه برای ارزیابی موتاسیون ها، توالی یابی ژن اسپایک در فواصل پنج پاساژ با طراحی ۴ جفت پرایمر با روش سنگر انجام شد.

مقایسه آنالیز نتایج به دست آمده از حدت و پاتوژنیسیته در فواصل هر پنج پاساژ برای پاساژهای ۵، ۱۰، ۱۵، ۲۰، ۲۵، ۳۰ با استفاده از اندازه گیری مقایسه ای کاهش سایز پلاک از پاساژ ۱۵ به بعد در مقایسه با پاساژهای زیر ۹ مشاهده شده است. اندازه گیری پوتنسی با دو روش (CCID50) و (RT-PCR) تغییرات فاحشی را در ویروس رشد یافته در دمای ۳۷ درجه بین دو سلول بین دو رده سلولی Vero، MRC-5 نشان نداده است. اما عیار ویروس برداشت شده از رده سلولی MRC-5 در دمای ۳۰ درجه در مقایسه با رشد ویروس روی همین سلول در دمای ۳۷ درجه یک لوگ کاهش نشان داده است. آنالیز توالی یابی ناحیه اسپایک در دمای ۳۷ درجه در تمام پاساژها موتاسیون قابل ملاحظه در مقایسه با ویروس های اولیه و وحشی نشان نداده است. اما توالی سکانس در ویروس رشد یافته در دمای ۳۰ درجه نشان دهنده بروز پنج موتاسیون است. در این موتاسیون ها که به واسطه تطبیق ژنتیکی (adaptive genetic) ویروس به رشد در دمای پایین تر از دمای بدن یعنی ۳۰ درجه، دو جهش به صورت تبدیل ویژگی هیدروفوبی پپتید به هیدروفیلی با جانشینی باز در رده سلولی دیپلوئید ریه جنین انسان را شناسایی کرد. این جهش به

برگزاری نشست بین المللی زیست شناسی شیمیایی

روز دوشنبه ۶ تیرماه سال ۱۴۰۱، نشست بین المللی زیست شناسی شیمیایی به همت شاخه شیمی گروه علوم پایه فرهنگستان علوم به صورت برخط برگزار شد. در ابتدای جلسه آقای دکتر سعید بلالایی استاد گروه شیمی دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین

Max Planck Institute of Molecular Physiology

The Academy of Sciences Islamic Republic of Iran

Chemical Evolution of Natural Product Structure

Join Us: <https://vroom.ut.ac.ir/ibbelab/>

Since 1999 Prof. Waldmann has headed the Department of Chemical Biology at the Max Planck Institute of Molecular Physiology and, concurrently, has also held the position of Full Professor of Biochemistry at the Technische Universität Dortmund. Since 2005 he has headed the Chemical Genomics Center of the Max Planck Society.

Prof. Dr. Herbert Waldmann

Monday 27 June, 2022
11:30 AM (Iran Time), 9:00 AM (Germany Time)

خبر و گزارش

طوسی، همکار مدعو شاخه شیمی فرهنگستان علوم و دبیر این نشست مراسم را آغاز کرد و توضیحاتی در مورد اهمیت موضوع جلسه بیان نمود. در ادامه آقای دکتر علی اکبر موسوی موحدی رئیس شاخه شیمی گروه علوم پایه فرهنگستان علوم در سخنان کوتاهی اظهار داشت: «با عرض سلام و خوش آمدگویی به دانشمندان، محققان و شرکت کنندگان در اجلاس مجازی زیست شناسی شیمیایی، از حضور مهربان استاد دکتر هربرت والدمن به عنوان سخنران ویژه در این نشست علمی تشکر می کنم. امروز موضوع زیست شناسی شیمیایی در مرز علوم شیمی و بیوشیمی قرار دارد و به مسائل پیچیده علوم مولکولی و سلولی زیستی می پردازد. این نشست بین المللی توسط فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران، شاخه شیمی برگزار می شود. علاوه بر انتقال اطلاعات علمی، ما علاقه زیادی به تدوین سیاست ها و راهبردهای علمی مهم برای همکاری های علمی مشترک داریم.

امید داریم این نشست موجب ارتباط علمی بیشتر بین محققان در سطح ملی و بین المللی شود و این برنامه ها در راستای دیپلماسی علمی به صورت مستمر برگزار شود. شایان ذکر است، اتاق فکر دیپلماسی علمی و مرجعیت علمی نیز در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ایران به منظور هدف گذاری و برنامه ریزی راهبردهای پیشرفت علم، نوآوری و فناوری ایجاد شده است. در پایان از همه شرکت کنندگان تشکر می کنم و امیدوارم این فعالیت ها منجر به همکاری بیشتر شرکت کنندگان و تعریف سیاست گذاری و راهبردهای علمی به نفع بشریت شود».

سپس آقای دکتر هربرت والدمن سخنرانی خود را تحت عنوان "تکامل شیمیایی ساختار ترکیبات طبیعی" ایراد کرد. در انتهای سخنرانی آقای دکتر والدمن، شرکت کنندگان سؤال ها و پیشنهادهایشان را مطرح کردند.

درگذشت دکتر سیمین ناصری عضو وابسته فرهنگستان علوم

خانم دکتر سیمین ناصری استاد مهندسی بهداشت محیط دانشگاه علوم پزشکی تهران و عضو وابسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران در سن ۷۱ سالگی دار فانی را وداع گفت.

دکتر سیمین ناصری متولد ماه بهمن سال ۱۳۳۰ در تهران، تحصیلات کارشناسی رشته مهندسی شیمی و پتروشیمی را در دانشگاه پلی تکنیک (صنعتی امیرکبیر) گذراند. پس از آن با بورس تحصیلی به فرانسه رفت و مدرک کارشناسی ارشد مهندسی شیمی و دکتری تخصصی مهندسی شیمی (علوم و تکنیک های

فرآیندهای شیمیایی) را در دانشکده پلی تکنیک شهر تولوز فرانسه اخذ کرد و در سال ۱۳۵۷ جهت خدمت به کشور به ایران بازگشت. ایشان استاد گروه مهندسی بهداشت محیط دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران بود و ضمن همکاری در مدیریت گروه، سال ها مسئولیت معاونت پژوهشی دانشکده و همچنین ریاست مرکز تحقیقات کیفیت آب پژوهشکده محیط زیست آن دانشگاه را برعهده داشت. خانم دکتر ناصری در حدود ۲۵ سال پیش در کنار تعداد معدودی از استادان گروه مهندسی بهداشت محیط، انجمن علمی بهداشت محیط ایران را

خبر و گزارش

راه اندازی کرد و چندین دوره دبیر انجمن و در سال های اخیر نیز نایب رئیس انجمن بود. یکی از تأثیرگذارترین نقش هایی که خانم دکتر ناصری در انجمن داشت، شکل گیری و انتشار نشریه ای به زبان انگلیسی (Journal of Environmental Health Science & Engineering (JEHSE)) بود که مسئولیت سردبیری این مجله را بر عهده داشت که این نشریه یکی از نشریات موفق دانشگاه علوم پزشکی تهران و همچنین در سطح ملی است که جوایز متعددی از جمله جوایز جشنواره رازی، جشنواره ابن سینا و ... را اخذ کرده است.

خانم دکتر سیمین ناصری علاوه بر تألیف و ترجمه ۱۰ عنوان کتاب، بیش از ۲۰۰ مقاله در نشریات معتبر بین المللی و داخلی چاپ و بیش از ۱۲۰ مقاله در همایش های بین المللی و ملی ارائه کرد. دریافت جایزه مریم میرزاخانی در سومین جشنواره زن و علم در سال ۱۳۹۹، دریافت جایزه ملی محیط زیست در سال ۱۳۹۶، دریافت جایزه برترین پژوهشگر آب (در روز ملی آب) در ۱۳۹۵، دریافت جایزه حکیم جرجانی در شانزدهمین جشنواره ابن سینا در سال ۱۳۹۳، کسب عنوان استاد برجسته و برگزیده دانشگاه در بخش آموزش - منتخب جشنواره ابن سینا در سال های ۱۳۸۰ و ۱۳۹۵، دریافت جایزه برترین نشریه علمی دانشگاه و در سطح ملی در سال های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۲ از جمله افتخارات ایشان است. همچنین نام دکتر سیمین ناصری در ماه می سال ۲۰۲۰ در فهرست یک درصد دانشمندان برتر پراستناد جهان قرار گرفته است.

استاد دکتر سیمین ناصری از سال ۱۳۸۴ عضو وابسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم بود و در سال های عضویت در فرهنگستان در برنامه ها و فعالیت های فرهنگستان مشارکت مؤثر داشت. ایشان چندین دوره ریاست شاخه بین گروهی محیط زیست فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران را بر عهده داشت و در سال های اخیر نیز با همکاری دیگر بانوان عضو فرهنگستان علوم، شورای زنان در علم و فناوری را در فرهنگستان علوم تشکیل داده و در برنامه ها و فعالیت های این شورا نیز مشارکت داشت. دکتر سیمین ناصری همچنین چندین سال عضو فرهنگستان زبان و ادب فارسی بود و در بخش واژه گزینی مرتبط با محیط زیست در آن فرهنگستان فعالیت می کرد.

از میان سایر مسئولیت هایی که ایشان برعهده داشت می توان به عضویت در شورای عالی و دبیر پژوهشی «شبکه مراکز تحقیقات بهداشت محیط زیست کشور»، عضویت در هیئت تحریریه ۵ نشریه بین المللی و ۳ نشریه داخلی، عضو هیئت مؤسس پژوهشکده محیط زیست (IER)، عضویت در شورای پژوهشی سازمان حفاظت محیط زیست، عضویت در شورای پژوهشی (کمیته محیط زیست) وزارت نیرو - شرکت مدیریت منابع آب، عضویت در کمیته ملی راهبردی تغییرات آب و هوایی و سلامت، ریاست کارگروه تخصصی «کیفیت آب و بیماری های منتقله از آب»، و نماینده انجمن های علمی ایران در کنفرانس آلودگی آب های بزرگ (رودخانه آمزون - برزیل) و دریای سیاه اشاره کرد. فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران ضایعه درگذشت این استاد فرهیخته را به خانواده ایشان، اعضای فرهنگستان ها و جامعه علمی و دانشگاهی کشور تسلیت می گوید و برای ایشان رحمت واسعه و علو درجات در درگاه باری تعالی مسئلت دارد.

در پی درگذشت خانم دکتر سیمین ناصری پیام های تسلیتی به شرح ذیل صادر شد:

*** پیام تسلیت دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان علوم**

«هوالباقی؛ با نهایت تأسف مطلع شدم که خانم دکتر سیمین ناصری استاد برجسته محیط زیست کشور پس از تحمل یک دوره بیماری دار فانی را وداع گفته اند. ایشان که علاوه بر عضویت در فرهنگستان علوم و شرکت مؤثر در برنامه ها و فعالیت های فرهنگستان، سال ها مسئولیت شاخه بین گروهی محیط زیست فرهنگستان را هم به عهده داشتند، مسائل آب و محیط زیست کشور را همواره با تعلق خاطر و حوصله و نظم مثال زدنی، و با دعوت از صاحب نظران رشته ها و گروه های مختلف، پیگیری می کردند و تلاش های ایشان در پیشبرد فعالیت های فرهنگستان همواره مغتنم و راهگشا بود. ضایعه درگذشت این استاد فقید را به خانواده گرامی ایشان و به دوستان و همکاران و دانشجویانشان در دانشگاه علوم پزشکی تهران و به همکاران عزیزم در فرهنگستان علوم بخصوص استادان شاخه محیط زیست تسلیت عرض می کنم و از خداوند بزرگ برای فقیده گرامی رحمت واسعه و برای

بازماندگان محترم صبر و اجر و سلامت مسئلت دارم.

رضا داوری اردکانی

۲۲ فروردین ۱۴۰۱.

*** پیام تسلیت دکتر علی اکبر صالحی معاون پژوهشی و**

قائم مقام رئیس فرهنگستان علوم

«إنا لله و إنا اليه راجعون

برادران عزیز و گرانقدر جناب آقایان دکتر ناصری و دکتر

تخت روانچی

مصیبت فقدان سرکار خانم دکتر ناصری از دوستان گرانقدر و از پیشکسوتان عرصه علم و عمل و از اعضای هیأت علمی دانشگاه و نیز از اعضای برجسته فرهنگستان علوم و از شخصیت های کم نظیر از حیث تقوی را به شما عزیزان و جامعه علمی کشور صمیمانه تسلیت عرض می کنم و از خداوند متعال برای آن عزیز سفر کرده علو درجات، رحمت و غفران واسعه الهی و برای بازماندگان صبر جمیل و اجر جزیل مسئلت دارم. روحش شاد و یادش گرامی

علی اکبر صالحی».

*** پیام تسلیت دکتر محمدرضا عارف عضو پیوسته**

فرهنگستان علوم و عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام

«انا لله و انا اليه راجعون؛ با اندوه و تأثر فراوان با خبر شدم سرکار خانم دکتر سیمین ناصری عضو وابسته فرهنگستان علوم و استاد پیشکسوت و برجسته دانشگاه علوم پزشکی تهران پس از یک عمر تلاش خستگی ناپذیر در راه توسعه دانش رخ در نقاب خاک کشید. اینجانب ضمن تسلیت درگذشت این استاد برجسته دانشگاه به خانواده محترم ایشان، اعضای محترم فرهنگستان علوم و جامعه دانشگاهی کشورمان بویژه همکاران آن بانوی والامقام در دانشگاه علوم پزشکی تهران، از درگاه ایزد منان برای آن فقیده سعیده علو درجات و مغفرت و برای تمامی بازماندگان

صبر جمیل مسئلت می نمایم.

محمدرضا عارف».

*** پیام تسلیت فرهنگستان زبان و ادب فارسی**

«باسمه تعالی؛ دکتر سیمین ناصری استاد پیشکسوت بهداشت محیط دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران، از اعضای گرانقدر کارگروه واژه‌گزینی تخصصی مهندسی محیط زیست فرهنگستان زبان و ادب فارسی، دار فانی را وداع گفت. وی از سال ۱۳۸۲، همکاری با گروه واژه‌گزینی را آغاز کرد و این همکاری تا آخرین لحظات عمر ایشان ادامه داشت. فرهنگستان زبان و ادب فارسی درگذشت این استاد فرهیخته را به جامعه علمی کشور و خانواده گرامی شان تسلیت می گوید و برای ایشان آرزو و برای بازماندگان شکیبایی آرزو دارد».

*** پیام تسلیت رئیس دانشگاه علوم پزشکی تهران**

انا لله و انا اليه راجعون؛ با کمال تأسف و تأثر درگذشت سرکار خانم دکتر سیمین ناصری استاد محترم بازنشسته گروه مهندسی بهداشت محیط دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران که سال های متمادی در کسوت استادی دانشگاه و چندین سال به عنوان معاون پژوهشی دانشکده بهداشت و همچنین رئیس مرکز تحقیقات کیفیت آب و سردبیر مجله وزین علوم و مهندسی بهداشت محیط به فعالیت مشغول بودند و خدمات بسیار ارزنده و شایان توجهی به جامعه علمی و دانشگاهی کشور ارائه نمودند را به خانواده محترم، جامعه علمی و دانشگاهی کشور و به همه شاگردان و دوستداران ایشان تسلیت عرض می کنم و برای آن مرحومه از درگاه خداوند متعال طلب آمرزش و برای بازماندگان ایشان صبر و شکیبایی مسئلت می کنم.

دکتر حسین قناعتی

رئیس دانشگاه علوم پزشکی تهران».

برگزاری همایش آموزش و ارتقاء فرهنگ سازی حفاظت محیط زیست

محیط زیست» در تالار اجتماعات فرهنگستان علوم ایران برگزار شد. در این همایش دو سخنرانی کلیدی ایراد شد. در سخنرانی

به مناسبت روز جهانی محیط زیست روز چهارشنبه ۱۸ خرداد ۱۴۰۱، همایشی با موضوع «آموزش و ارتقاء فرهنگ سازی حفاظت

دکتر جلال شایگان و دکتر سیدمصطفی محقق داماد، آموزش و پرورش به ویژه در حفاظت محیط زیست در چرخه آموزش و پرورش کشور (یعنی از دوران جنینی، دامن مادر، مهد کودک، پیش دبستان، دبیرستان، دانشگاه، حرفه ای، آموزش مردم و بازگشت دوباره به چرخه) به بحث گذاشته شد. آقای دکتر مهدی سهرابی دبیر همایش در پایان به جمع بندی مطالب مطرح شده پرداخت و اظهار داشت که شاخه مهندسی محیط زیست و انرژی و شاخه بین گروهی محیط زیست فرهنگستان علوم در نظر دارند که برنامه آموزش و پرورش در حفاظت محیط زیست به عنوان رکن توسعه پایدار کشور با تأکید بر پرورش را مانند این همایش پیگیری و به طور دوره ای برگزار کنند.

نخست آقای دکتر مهدی سهرابی عضو وابسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم و استاد دانشگاه صنعتی امیرکبیر به موضوع "آموزش و پرورش رکن توسعه پایدار کشور بویژه در حفاظت محیط زیست" با تأکید بر نقش پرورش در چرخه آموزش و پرورش کشور پرداخت و در سخنرانی دوم آقای دکتر مسعود تجربی استاد دانشگاه صنعتی شریف و همکار مدعو گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم در زمینه "نقش سازمان حفاظت محیط زیست در آموزش و پرورش محیط زیست" با تأکید بر چالش های محیط زیستی سخنانی ایراد کرد. پس از آن در میزگردی با شرکت آقایان دکتر غلامرضا اعوانی، دکتر جعفر توفیقی، دکتر مهدی سهرابی، دکتر محمد شاهدی،

درگذشت دکتر رضا خیراندیش مهندس برجسته منتخب فرهنگستان علوم

بهداشت جهانی در کشور انگلستان اخذ کرد و در سال ۱۳۷۳ به اخذ درجه دکتری مهندسی عمران محیط زیست از دانشگاه مک گیل، مونترال، کانادا نائل آمد. از خدمات ارزنده مهندسی دکتر خیراندیش برای کشورمان، می توان به بنیانگذاری شرکت مهندسی پژوهاب، همکاری در تدوین تهیه استانداردهای ملی، فعالیت مؤثر در حفظ محیط زیست کشور، مدیریت مؤثر و موفق در مسئولیت های پذیرفته شده و عضویت در کمیته ۵/۱ طرح استاندارد صنعت آب کشور اشاره کرد.

دکتر رضا خیراندیش در سال ۱۳۸۸ از سوی فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران به عنوان مهندس برجسته کشور در زمینه مهندسی محیط زیست برگزیده شد و در مراسم بزرگداشت روز مهندسی از ایشان تجلیل شد.

دکتر خیراندیش همچنین از سال ۱۳۸۲ به عنوان عضو گروه واژه گزینی تخصصی مهندسی محیط زیست و انرژی با فرهنگستان زبان و ادب فارسی همکاری داشت.

فرهنگستان علوم ضایعه درگذشت این مهندس برجسته کشور را به خانواده ایشان و جامعه علمی و مهندسی کشور تسلیت می گوید و برای آن مرحوم رحمت واسعه و علو درجات در درگاه باری تعالی مسئلت دارد.

آقای دکتر رضا خیراندیش مهندس برجسته کشور، منتخب فرهنگستان علوم در سال ۱۳۸۸ در زمینه مهندسی محیط زیست در سن ۷۹ سالگی دارفانی را وداع گفت. دکتر خیراندیش در سال ۱۳۴۶ موفق به اخذ فوق لیسانس مهندسی آبیاری آبادانی از دانشگاه تهران شد و در سال ۱۳۵۲ فوق لیسانس رشته مهندسی تهیه آب و آبرسانی را گرفت. وی در سال ۱۳۵۴ گواهینامه تخصصی مهندسی تصفیه فاضلاب های شهری را زیر نظر سازمان

نشست مشترک شاخه محیط زیست فرهنگستان علوم با رئیس سازمان حفاظت محیط زیست

را یک پشتوانه علمی برای سازمان حفاظت محیط زیست عنوان کرد و بر لزوم تشکیل کارگروهی ویژه با حضور نمایندگان فرهنگستان علوم، سازمان حفاظت محیط زیست و وزارتخانه های نیرو و کشاورزی برای بررسی مسائل زیست محیطی کشور تأکید نمود. بحث استفاده از ظرفیت های شرکت های دانش بنیان به ویژه شرکت های فعال در حوزه محیط زیست برای بهره مندی از فناوری های نوین این حوزه از دیگر تأکیدات رئیس سازمان حفاظت محیط زیست در این نشست بود. دکتر سلاجقه با اشاره به وجود تعداد زیادی داده و اطلاعات در حیطه فعالیت سازمان حفاظت محیط زیست، خواستار کمک و همکاری فرهنگستان علوم برای جمع آوری و راستی آزمایی این اطلاعات به منظور ارائه به مجموعه دولت شد.

رئیس سازمان حفاظت محیط زیست کشور با جمعی از اعضای پیوسته و وابسته و همکاران مدعو شاخه محیط زیست فرهنگستان علوم دیدار و گفتگو کرد. هدف از برگزاری این جلسه، آشنایی بیشتر با ظرفیت های فرهنگستان علوم و شاخه مهندسی انرژی و محیط زیست آن بود که تنی چند از استادان برجسته و سرشناس کشور در آن عضویت دارند. در این جلسه درباره برخی از مهمترین چالش های محیط زیستی کشور از جمله پدیده گرد و غبار، بحران آب، مدیریت پسماندها و ... بحث و تبادل نظر شد و فرهنگستان علوم اعلام آمادگی کرد برای مدیریت این چالش ها در کنار سازمان حفاظت محیط زیست، حضور کارشناسی قوی داشته باشد.

در این دیدار آقای دکتر علی سلاجقه، فرهنگستان علوم

تأملی در ارتقاء جایگاه فرهنگستان علوم در جامعه

سخنرانی دکتر ابراهیم اصل سلیمانی

روز چهارشنبه ۱۴۰۱/۰۳/۲۵، جلسه شورای همگانی گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم به ریاست آقای دکتر جعفر توفیقی رئیس گروه علوم مهندسی و با حضور دبیر فرهنگستان، اعضای پیوسته و وابسته و همکاران مدعو گروه علوم مهندسی، رؤسای گروه های علوم پایه و علوم دامپزشکی فرهنگستان و تعدادی از استادان عضو گروه های علوم انسانی، علوم پایه، علوم کشاورزی فرهنگستان به صورت حضوری و برخط برگزار شد. در این نشست آقای دکتر ابراهیم اصل سلیمانی استاد دانشگاه تهران و همکار مدعو گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم با موضوع "تأملی در ارتقاء جایگاه فرهنگستان علوم در جامعه" سخنرانی ایراد کرد.

رئوس مطالب ایشان به شرح ذیل است:

۱- تأملی در ارتقاء جایگاه فرهنگستان در جامعه

- تعریف فرهنگ
- وظایف فرهنگستان ها
- اساسنامه فرهنگستان علوم ایران
- ایده تاسیس دانشگاه ها
- بنیاد تفکر دانشگاه های اروپایی
- دانشگاه های ایران
- جغرافیا
- نمونه اولین ورود دانشگاه های کشور به مسئله تأمین آب
- نمونه دوم: گسترش انرژی تجدید پذیر (فوتوولتائیک)
- نقطه نظرهای اینجانب برای فرهنگستان

۲- نظرات و پیشنهادها:

- ما خودمان را نقد نمی‌کنیم. سؤال مطرح نمی‌کنیم. باید فرهنگ پرسشگری در جامعه راه‌اندازی شود. شاید یکی از رسالت‌های فرهنگستان در این باشد که فرهنگ پرسشگری را در جامعه رواج دهد.
- تصور اینکه مشکلات یک جامعه را به گردن دانشگاه بیندازیم کاملاً اشتباه است. دانشگاه در خدمت جامعه است و مشکلات را تا حدی می‌تواند حل کند. در کشوری که فقدان کارآیی و حکمرانی ناکارآمدی وجود دارد بهتر است مشکلات را به گردن دانشگاه نیندازیم.
- در تعریف فرهنگ و فرهنگستان ایراد داریم. بسیاری از چیزها مثل ارزش و خوبی را نمی‌توان آموزش داد اما چگونه می‌توان یاد گرفت. اینکه بگوییم ارزش باید از بطن یک جامعه بجوشد درست نیست بلکه باید نحوه یاد گرفتن را آموزش بدهیم.
- مدیریت پیرامونش به دفعات صحبت می‌شود اما آن قدر مهم نیست که تفکر مهم است. اگر تفکر تقویت شود حتی می‌تواند شوق و ذوق مدیریت صحیح و اتخاذ تصمیم‌های درست و کارآمد در مدیریت شکوفا شود و به تبع آنهایی که در جایگاه گردانش مدیریت هست به سمت مدیریت درست خواهند رفت.
- فرهنگستان باید در تصمیم‌سازی نقش داشته باشد. فرهنگستان علوم در ایران جایگاهش کجاست. در کشور ما به نقشی که دانشگاه‌ها انجام داده‌اند قدری ظلم شده است. آیا واقعاً دانشگاه‌ها توانسته‌اند خروجی و گستردگی که در آموزش عالی اتفاق افتاده است را داشته باشند. چقدر دانشگاه‌های ما مفهوم استقلال را دارند. استادان چقدر آزادی عمل دارند که
- بتوانند مشکلات جامعه را مطرح و حل کنند. وزارت علوم که باید نقش سیاستگذاری در آموزش عالی را بازی کند دارد کار اجرایی در دانشگاه به ما یاد می‌دهد. یک محقق چقدر فراق بال دارد کار علمی انجام دهد.
- جایگاه حل و رفع اینگونه مسائل فرهنگستان است.
- بیشتر روی آسیب‌شناسی کار می‌کنیم. این در حد خودش خوب است اما در موضوع رفع آسیب‌شناسی کمتر تفکر می‌کنیم. مفاهیم را هر بار تکرار می‌کنیم اما درباره شیوه‌های رفع آن صحبت نمی‌کنیم. در حوصله دولت نیست که روی مسائل مفهومی کار کند. چرایی این کارها دست فرهنگستان است که باید در حد بیانیه به دولت ارجاع دهد. وقتی می‌خواهیم آسیب‌شناسی کنیم خود را با غرب مقایسه می‌کنیم. غرب بعد از دوره رنسانس رشد چشمگیری داشته است باید به دنبال آن باشیم که رشد از کجا و چگونه نشئت گرفته است.
- جامعه ما زمانی می‌تواند مسائل را خودش را با منطق حل کند که به یک جامعه فرهیخته برسد. اگر حکمرانی ما با منطق باشد رفتن به جامعه فرهیخته سرعت پیدا می‌کند. وظیفه نخبگان و دانشگاهیان این است که عیوب حکمرانی را در حد منطقی بیان کنند که بتوانیم راه را بستری سازی کنیم.
- جامعه باید بفهمد که فرهنگستان چیست. باید فرهنگ‌سازی شود تا فرهنگستان را بشناسند. از طریق رسانه‌ای مثل رادیو و تلویزیون و رفتن اعضای فرهنگستان می‌تواند این کار شکل بگیرد.
- دانشگاه با سیاست با رفتار انسانی فرقی ندارد. دانشگاه خود به خود استدلال را به ما یاد نمی‌دهد استدلال در تفکر آدم است.

انتشار شماره‌های جدید فصلنامه آموزش مهندسی ایران

- * نود و سومین شماره فصلنامه آموزشی مهندسی ایران به همت گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم منتشر شد. در این شماره، علاوه بر یادداشت آقای دکتر گتمیری درباره حادثه متروپل آبادان، هفت مقاله از استادان و صاحب‌نظران در زمینه‌های مختلف آموزش مهندسی به چاپ رسیده است.
- عناوین مقالات منتشر شده در این شماره بدین شرح است: بررسی وضعیت و اولویت‌بندی مهارت‌های غیرفنی فارغ‌التحصیلان رشته‌های مهندسی در انقلاب صنعتی چهارم از دیدگاه کارفرمایان و فارغ‌التحصیلان (مریم یزدان‌پناه، محمد حسینی و حسن قلاوندی، به ترتیب: کارشناسی ارشد، استاد و دانشیار

گروه مدیریت آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ارومیه)

- مقایسه تطبیقی آفرینش معماری به روش قیاس با طبیعت در میان دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد معماری (فاطمه محمدی، کوروش مؤمنی و عبدالرحمن دیناروند به ترتیب: دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشیار و استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول)
- تعیین عوامل تأثیرگذار در آموزش مهندسی و پیش بینی افزایش سنوات تحصیلی با رویکرد تصمیم گیری چندمعیاره و داده کاوی (شبکه عصبی مصنوعی) (محمدرضا شهرکی و فاطمه حقانی به ترتیب: استادیار و دانشجوی کارشناسی ارشد گروه مهندسی صنایع، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان)
- آسیب شناسی برنامه آموزشی دانشگاه ها در تقویت مهارت مدیران کنترل کیفیت شاغل در بخش صنعت: مطالعه موردی رشته مهندسی صنایع (محمدرضا زارع بنادکوکي استادیار گروه مهندسی صنایع دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه میبد)
- رابطه تعاملات آموزشی و رضایت تحصیلی با خودکارآمدی پژوهشی دانشجویان (سید طاهر سید نظرلو، داود طهماسب زاده شیخلار، سیامند قادری و سهراب محمدی پویا به ترتیب: دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشیار گروه علوم تربیتی و دانشجویان دکتری برنامه ریزی درسی دانشگاه تبریز)
- مطالعه قلدری دانشگاهی در گروه های آموزشی؛ مورد مطالعه (علوم انسانی و فنی و مهندسی (زهرا رشیدی و شادی روحانی به ترتیب: استادیار گروه نوآوری آموزشی و درسی و دانش آموخته دکتری مدیریت آموزش عالی و پژوهشگر مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی)
- تأثیر روش های ارزشیابی بر خط هم زمان و ناهم زمان بر فرایند یاددهی-یادگیری: مطالعه موردی دانشگاه لرستان (دنیا درویشی قزانچی، ایرج نیک پی و احسان گرایبی به ترتیب: دانش آموخته ی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشیار مدیریت آموزشی و استادیار علم اطلاعات و دانش شناسی آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه لرستان، خرم آباد)

- * نود و چهارمین شماره این فصلنامه نیز با ۷ مقاله به چاپ رسید. عناوین مقالات منتشر شده در این شماره بدین شرح است:
- طراحی و اجرای درس جدید مجازی «آزمایشگاه شبیه سازی در الکترومغناطیس» (سمیه بشگری دانشجوی دکتری مخابرات میدان و موج و دکتر محمد معماریان استادیار دانشکده مهندسی برق، دانشگاه صنعتی شریف)
- کارگاه عمومی: درسی برای مهارت آموزی یا فرصتی برای نمایش دورنمای حرفه مهندسی (دکتر شهریار کابلی استاد دانشکده مهندسی برق، صیاد نصیری، حمید حق شناس گرگانی، مهدی متقی پور و علیرضا جهانتیغ پاک مربی مرکز آموزش مهارت های مهندسی، دکتر غلامرضا پیرچراغی دانشیار دانشکده مهندسی و علم مواد و دکتر جمال ارغوانی هادی دانشیار دانشکده مهندسی مکانیک، دانشگاه صنعتی شریف)
- مروری بر تجربه طراحی و تحلیل گروهی یک چرخش سوار از منظر آموزش مهندسی (دکتر علی مقداری استاد دانشکده مهندسی مکانیک، سید محمد جعفر ذوی الانواری دانشجوی دکتری مهندسی مکانیک، حسن ایزانلو، محمدصادق توحیدی نافع، محمد مهدی آذریک، محمد درختی، امیر رضا آسمان رفعت، سجاد سلیمان زاده، طاهار قره باغی، پارسا

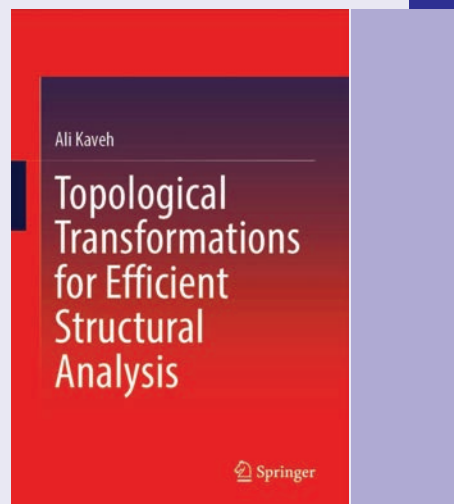

- مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی تهران)
- ارزیابی عملکرد مراکز آموزش عالی بر پایه مدل پروفایل کارایی ورودی بهبودیافته فازی (دکتر احسان منصوری استادیار گروه مهندسی صنایع دانشکده فنی و مهندسی دانشگاه اراک، لیلا فضل‌الدانشجوی دکتری تخصصی گروه مهندسی صنایع دانشکده فنی و مهندسی دانشگاه فردوسی مشهد)
 - ارائه یک روش سیستماتیک پیشگیرانه برای جلوگیری از آثار نامطلوب آموزش برخط دروس دانشگاهی، طی همه‌گیری کووید-۱۹ (دکتر حمید حق‌شناس گرگانی و علیرضا جهان‌تغ پاک عضو هیأت علمی مرکز مهارت‌های مهندسی، علیرضا حائری‌زاده نبوی دانشجوی کارشناسی مهندسی مکانیک، شریف شعبانی فارغ‌التحصیل کارشناسی مهندسی مکانیک، دانشگاه صنعتی شریف)
 - در پایان فصلنامه، چکیده مقالات به زبان انگلیسی و تقویم کنفرانس‌ها آمده است.
- بهین‌فر، سیدامیر سین سجادی، حسین حسن‌پور، محدثه لطفی، کیوان نصیری، حامد ناظمی، محمد سجاد رضانی، محمد جمشیدیان و علی اسماعیلی دانشجوی کارشناسی ارشد دانشکده مکانیک، اسماعیل عسکری و سامان رضایی دانشجوی دکتری دانشکده مکانیک، دانشگاه صنعتی شریف)
- تکمیل و غنی‌سازی آموزش الکترونیکی با تدریس تعاملی به کمک فعالیت‌های عملی و امکانات نرم‌افزاری (دکتر محمدحامد صمیمی استادیار گروه قدرت دانشکده مهندسی برق و کامپیوتر دانشکده فنی دانشگاه تهران)
 - تحلیل شکاف عوامل مؤثر بر رقابت هوشمندانه دانشگاه از طریق ترسیم نقشه اهمیت - عملکرد دانشگاه‌های صنعتی سطح یک شهر تهران (ماندانا یاوری دانشجوی دکتری، دکتر پریوش جعفری دانشیار و دکتر نادرقلی قورچیان استاد گروه مدیریت آموزشی واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، دکتر اصغر زمانی استادیار گروه مطالعات مدیریت آموزش عالی،

انتشار کتاب جدید دکتر علی کاوه توسط اشپرینگر

کتاب «تبدیلات توپولوژیکی برای تحلیل مؤثر سازه‌ها» تألیف آقای دکتر علی کاوه عضو پیوسته فرهنگستان علوم و استاد ممتاز دانشگاه علم و صنعت ایران توسط انتشارات اشپرینگر منتشر شد. مؤلف این کتاب تعداد قابل توجهی مقاله و کتاب در رابطه با تبدیلات توپولوژیکی ارائه کرده است که در طی آنها روش‌ها و الگوریتم‌های مؤثری گسترش یافته‌اند. در این کتاب یک چارچوب جدید برای گسترش روش‌ها ارائه شده است و مفاهیم قبلی به صورت مؤثرتر و جذاب‌تر در اختیار پژوهشگران قرار گرفته است. امید است چارچوب فکری جدید منشاء گسترش بسیاری از روش‌ها و الگوریتم‌ها باشد و مؤثر واقع شود.

آقای دکتر علی کاوه دکتری تخصصی مهندسی سازه را در سال ۱۳۵۳ از دانشگاه لندن کسب کرده است. وی همچنین در سال ۱۳۷۲ به اخذ دکتری مهندسی تکنیک از دانشگاه وین اتریش نائل شده است. پروفسور علی کاوه از چهره‌های ماندگار کشور در حوزه مهندسی عمران و سازه، عضو پیوسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم (از اعضای پیوسته اولیه فرهنگستان علوم)، استاد نمونه کشور و استاد ممتاز دانشگاه علم و صنعت ایران است.

استادان نمونه کشور در سال جاری معرفی شدند

در بیست و نهمین دوره آیین معرفی و تجلیل از اعضای هیأت علمی و دانشجویان نمونه کشوری که با حضور رئیس جمهور محترم روز دوشنبه ۱۳ تیر ۱۴۰۱ در محل سالن همایش‌های بین‌المللی دانشگاه علم و صنعت ایران برگزار شد، از ۳۶ عضو هیأت علمی نمونه کشوری و ۱۸ دانشجوی نمونه کشوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، همچنین ۱۳ دانشجوی نمونه کشوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در رشته‌ها و مقاطع مختلف تحصیلی تجلیل به عمل آمد.

در این مراسم از آقایان دکتر محمود فتوحی فیروزآباد استاد مهندسی برق دانشگاه صنعتی شریف و عضو وابسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم و دکتر محمد مهدی دهقان استاد جراحی دامپزشکی دانشگاه تهران و همکار مدعو گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان علوم به عنوان استاد نمونه کشور در سال ۱۴۰۱ تقدیر شد.

در بیست و نهمین دوره آیین معرفی و تجلیل از اعضای هیأت علمی و دانشجویان نمونه کشوری که با حضور رئیس جمهور محترم روز دوشنبه ۱۳ تیر ۱۴۰۱ در محل سالن همایش‌های بین‌المللی دانشگاه علم و صنعت ایران برگزار شد، از ۳۶ عضو هیأت علمی نمونه کشوری و ۱۸ دانشجوی نمونه کشوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، همچنین ۱۳ دانشجوی نمونه کشوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در رشته‌ها و مقاطع مختلف تحصیلی تجلیل به عمل آمد.

نقش آکادمی ملی مهندسی آمریکا در ترویج حرکت علم و مهندسی در ایالات متحده

سخنرانی دکتر محمد شاهیده پور

اعضای فرهنگستان، استادان دانشگاه، دانشجویان تحصیلات تکمیلی و علاقه‌مندان قرار گرفت. ایشان در سخنان خود ضمن بیان تاریخچه تأسیس آکادمی ملی مهندسی آمریکا و ساختار آن آکادمی، به ارتباط آکادمی با دولت، جامعه علمی و عموم مردم اشاره کرد و برخی از مهمترین فعالیت‌ها و برنامه‌ها و اقدامات آکادمی ملی مهندسی آمریکا در راستای ترویج حرکت علم و مهندسی در ایالات متحده را برشمرد. فایل سخنرانی آقای دکتر شاهیده پور در وب‌گاه فرهنگستان در دسترس علاقمندان است.

بنا به دعوت شاخه مهندسی برق و کامپیوتر گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم، آقای پروفسور محمد شاهیده پور استاد برجسته دانشگاه صنعتی ایلینویز و عضو آکادمی ملی مهندسی آمریکا، روز دوشنبه ۲۸ شهریور ۱۴۰۱ ویناری تحت عنوان "نقش آکادمی ملی مهندسی آمریکا در ترویج حرکت علم و مهندسی در ایالات متحده" به صورت مجازی ارائه کرد. این وینار که از مجموعه سمینارهای ادواری شاخه مهندسی برق و کامپیوتر فرهنگستان علوم بود، مورد استقبال جمع کثیری از مسئولان و

خبر و گزارش

انرژی و بهره‌وری انرژی در ایران و جهان

سخنرانی دکتر عباس علی‌آبادی

"وضعیت انرژی و برق در کشور" سخنرانی در مورد انرژی در ایران، روند توسعه ظرفیت‌های پالایش نفت و گاز در کشور، وضعیت تولید برق در کشور، انواع توربین‌های ساخت داخل، وضعیت رشد تولید برق در کشور برای نیاز جبران و وضعیت رشد پیک بار ایراد کرد. آقای دکتر علی‌آبادی در بخش پایانی صحبت‌های خود به "مقایسه هزینه انرژی در دنیا و ایران" پرداخت و در مورد اقتصاد و انرژی، مقایسه قیمت بنزین و برق در دنیا و یارانه انرژی مطالبی بیان کرد و ضمن اشاره به چالش‌های موجود، برخی راهکارها و همچنین راهبردهای اجرا شده و در دست اجرا را توضیح داد. ایشان همچنین در مورد استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر، برقی‌سازی و محصولات بومی برای رفع نیازهای کشور توضیحاتی بیان نمود.

پس از سخنرانی آقای دکتر عباس علی‌آبادی، افراد حاضر در جلسه نظرات و پیشنهادهای خود را بیان کردند و سخنران به پرسش‌ها پاسخ داد. در پایان جلسه پیشنهاد شد با توجه به اینکه یکی از وظایف فرهنگستان هشدار در زمان بحران است بیانیه‌ای توسط فرهنگستان تهیه و به دولت ارسال شود.

جلسه شورای همگانی گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم در تاریخ ۱۴۰۱/۰۶/۳۰ به همت شاخه مهندسی مکانیک گروه مزبور، به ریاست آقای دکتر جعفر توفیقی رئیس گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم به صورت حضوری و برخط برگزار شد. در این نشست که دبیر فرهنگستان و استادان عضو پیوسته و وابسته و همکاران مدعو گروه علوم مهندسی و سایر گروه‌های علمی فرهنگستان علوم حضور داشتند، آقای دکتر عباس علی‌آبادی مدیر عامل "گروه مپنا" سخنرانی ایراد کرد. عنوان سخنرانی ایشان "انرژی و بهره‌وری انرژی در ایران و جهان" بود. ایشان سخنرانی خود را به سه دسته تقسیم کرد و به «انرژی و بهره‌وری انرژی در ایران و جهان»، «وضعیت انرژی و برق در کشور» و «مقایسه هزینه انرژی در دنیا و ایران» پرداخت. رئیس مطالب مطرح شده توسط ایشان به شرح ذیل است:

ایشان در بخش "انرژی و بهره‌وری انرژی در ایران و جهان" به توسعه پایدار، اهداف انرژی در توسعه، تأثیر انرژی بر ژئوپلیتیک، گازهای گلخانه‌ای، روند مصرف انرژی در جهان و نقش برق در صنعت انرژی وضعیت انرژی و برق در کشور پرداخت و در بخش

نقش ساختار تشکیلاتی در اثربخشی اقتصادی دانشگاه‌های برتر

سخنرانی دکتر ابراهیم واشقانی فراهانی

مهندسی شیمی فرهنگستان علوم برگزار شد. آقای دکتر واشقانی فراهانی در این سخنرانی با اشاره به مأموریت دانشگاه‌های کارآفرین و مراحل گوناگون کارآفرینی، ساختارهای تشکیلاتی مناسب برای برآوردن نیازهای دانشگاه‌های کارآفرین را معرفی کرد و پس از آن ساختار تشکیلاتی چند دانشگاه برتر آمریکا، کانادا

از سمینارهای ادواری شاخه مهندسی شیمی گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم نشستی با موضوع «نقش ساختار تشکیلاتی در اثربخشی اقتصادی دانشگاه‌های برتر»، با سخنرانی آقای دکتر ابراهیم واشقانی فراهانی استاد گروه زیست‌پزشکی دانشکده مهندسی شیمی دانشگاه تربیت مدرس و همکار مدعو شاخه

وانگلستان با اثربخشی اقتصادی بالا و ترکیب نیروی انسانی در واحدهای سازمانی مربوط را به همراه چکیده عملکرد یکساله آنها معرفی و بررسی کرد. دکتر واشقانی فراهانی در پایان پیشنهادهایی برای انجام مأموریت کارآفرینی و اثربخشی اقتصادی دانشگاه‌های کشور ارائه کرد. پس از پایان سخنرانی، شرکت‌کنندگان در سمینار، به بیان نظرها و پیشنهادهای و سؤالاتشان درخصوص مطالب مطرح شده در سخنرانی پرداختند که سخنران به پرسش‌ها پاسخ داد.

آقای دکتر ابراهیم واشقانی فراهانی دانش‌آموخته دانشگاه McGill کانادا است. ایشان در مهرماه ۱۳۶۹ به دانشگاه تربیت مدرس پیوسته و در حال حاضر استاد این دانشگاه است. وی چندین بار به عنوان عضو هیأت علمی نمونه و پژوهشگر برتر دانشگاه تربیت مدرس نیز انتخاب شده است. دکتر واشقانی فراهانی مسئولیت‌های اجرایی گوناگون در دانشگاه تربیت مدرس، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه آزاد اسلامی داشته و نقش مهمی در تدوین

برنامه‌های آموزشی و راه‌اندازی رشته‌های مهندسی شیمی-بیوتکنولوژی و مهندسی شیمی-زیست‌پزشکی و دوره دکتری مستقیم بیوتکنولوژی ایفا کرده است. ایشان سردبیر مجله بین‌المللی JPST، کمک سردبیر مجله بین‌المللی Progress in Biomaterials با ضریب تاثیر ۴/۸۷۸، رئیس کمیته جوایز انجمن آموزش مهندسی ایران، عضو هیأت مؤسس و هیأت مدیره انجمن علمی بیومتریال و مهندسی بافت ایران و همکار مدعو شاخه مهندسی شیمی فرهنگستان علوم ایران است.

درگذشت دکتر ایرج گودرزیا عضو وابسته فرهنگستان علوم

آقای دکتر ایرج گودرزیا عضو وابسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم و استاد دانشکده مهندسی شیمی و نفت دانشگاه صنعتی شریف در سن ۷۸ سالگی دارفانی را وداع گفت. دکتر ایرج گودرزیا در سال ۱۳۲۳ در بروجرد به دنیا آمد. ایشان به عنوان شاگرد اول مقطع کارشناسی از دانشکده نفت آبادان برای ادامه تحصیل به لندن رفت و درجات کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی خود را در رشته مهندسی شیمی از دانشگاه سلطنتی انگلستان اخذ کرد.

دکتر ایرج گودرزیا در سال ۱۳۵۱ با عنوان عضو هیأت علمی و با سمت استادیاری در دانشگاه صنعتی شریف مشغول به خدمت شد. در سال ۱۳۵۵ دانشیار شد و در سال ۱۳۶۳ به مرتبه

استادی دانشگاه صنعتی شریف نائل آمد. ایشان از جمله معدود افرادی بود که با انجام فعالیت‌های علمی-تحقیقاتی مورد نیاز در کمترین زمان ممکن به درجه استاد تمامی در دانشگاه صنعتی شریف دست یافت.

دکتر ایرج گودرزیا علاوه بر آموزش و تدریس و تربیت شاگردان برجسته، بیش از بیست اختراع در زمینه‌های تخصصی مهندسی شیمی و نفت به ویژه سیستم‌های فوق بحرانی ثبت کرد و بیش از یکصد و پنجاه مقاله در ژورنال‌ها و مجامع علمی منتشر نمود. کتاب «انتقال جرم» از آثار برجسته ایشان است که توسط

با پنجاهمین سال تأسیس دانشگاه صنعتی شریف در سال ۱۳۹۴ از آقای دکتر ایرج گودرزینا به عنوان استاد پیشکسوت دانشگاه صنعتی شریف با اهدای لوح یادبود تجلیل شد. فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران درگذشت استاد فقید شادروان آقای دکتر ایرج گودرزینا را به خانواده ایشان، اعضای فرهنگستان، جامعه علمی و دانشگاهی کشور بخصوص دانشگاه صنعتی شریف و به همکاران و دوستان و شاگردان آن مرحوم تسلیت می‌گوید و برای آن استاد فقید رحمت واسعه و علو درجات در درگاه باری تعالی مسئلت دارد. در پی درگذشت استاد دکتر گودرزینا، رئیس فرهنگستان علوم در پیامی ضایعه درگذشت این استاد برجسته دانشگاه و همکار قدیمی فرهنگستان علوم را به جامعه علمی و دانشگاهی و اعضای فرهنگستان بخصوص گروه علوم مهندسی تسلیت گفت و برای مرحوم دکتر ایرج گودرزینا رحمت واسعه و علو درجات مسئلت کرد.

انتشارات دانشگاه صنعتی شریف به چاپ رسیده است.

از دیگر خدمات و فعالیت‌های ایشان می‌توان به بنیانگذاری و مشارکت در راه‌اندازی، اداره و فعالیت‌های چندین انجمن علمی (انجمن مهندسی شیمی، انجمن فناوری‌های بومی و شورای انجمن‌های مهندسی در ایران) اشاره کرد. استاد دکتر ایرج گودرزینا از بدو تأسیس فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران با گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم به عنوان عضو وابسته همکاری داشت و در این مدت چندین دوره ریاست شاخه مهندسی شیمی گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم را نیز به عهده داشت. ایشان همچنین چندین طرح پژوهشی موفق در فرهنگستان علوم اجرا کرد. ریاست هیأت مدیره انجمن فناوری‌های بومی ایران و مدیرمسئولی نشریه کنترل از دیگر فعالیت‌های علمی ایشان بود. در ششمین جشن سالیانه انجمن فارغ‌التحصیلان دانشگاه صنعتی شریف همزمان

انتشار شماره‌های سال ۱۴۰۱ مجله

پژوهش‌های راهبردی در علوم کشاورزی و منابع طبیعی

شماره‌های ویژه بهار و پاییز ۱۴۰۱ دوفصلنامه "پژوهش‌های راهبردی در علوم کشاورزی و منابع طبیعی" به همت گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم منتشر شد. در شماره بهار ۱۴۰۱، شش مقاله از استادان و صاحب‌نظران رشته‌های مختلف کشاورزی و منابع طبیعی به چاپ رسیده و در پایان بیانیه صادر شده از سوی گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم، حاصل همایش برگزار شده توسط گروه مزبور، منتشر شده است. عناوین مقالات منتشر شده در این شماره بدین شرح است:

- بررسی الگوی تخصصی شدن صادرات محصولات منتخب کشاورزی ایران (دکتر غلامرضا سلطانی، دکتر سعید یزدانی، دکتر سیروس سلمانزاده، دکتر اسماعیل شهبازی، دکتر عزت‌اله کرمی، دکتر ایرج ملک محمدی و دکتر آرش دوراندیش)
- طراحی الگو توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما با تأکید بر مدیریت جامع نوآوری (TIM) در استان کرمان (ندا بنی‌اسدی، داود ثمری، سیدجمال فرج‌اله حسینی و مریم امیدی نجف‌آبادی)
- تاثیر عوامل بوم‌شناختی و غیر بوم‌شناختی بر توان تفرجی منطقه حفاظت شده تنگ

خبر و گزارش

- بستانک و پارک ملی بمو (دکتر جهانگیر فقهی، دکتر مرتضی تارای پناه و دکتر مقداد جور غلامی)
- بررسی تحلیلی وضعیت مکانیزاسیون تولیدات زراعی و باغی در ایران (دکتر سیدسعید محتسبی، دکتر یوسف عباسپور گیلانده و دکتر سیدعلیمحمد برقی)
- برآورد شاخص تاب‌آوری کشاورزی ایران در برابر تغییرات آب‌وهوایی (مریم احسانی و زینب شکوهی)
- واکاوی نقش فعالیت‌های کشاورزی بر تخریب محیط-زیست با تکیه بر ردپای اکولوژیکی در کشورهای منتخب منا (فاطمه نصرنیا، پریوش روشن چراغیان و نیلوفر اشک تراب)
- بیانیه منتشرشده از همایش برگزار شده توسط گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم:
- آمایش سرزمین در ایران، چالش‌ها و راهکارها (دکتر نغمه مبرقی دینان).
- در شماره ویژه پاییز ۱۴۰۱، شش مقاله از استادان و صاحب‌نظران رشته‌های مختلف کشاورزی و منابع طبیعی به چاپ رسیده است که عناوین مقالات بدین شرح است:
- مروری بر چهار دهه پژوهش‌های سیب‌زمینی در منطقه‌های جنوبی ایران (دکتر عبدالستار دارابی؛ دکتر احمد آیین)
- تنوع گونه‌ای جامعه درختان مهم جنگلی بخش پاتم جنگل

- خیرود (دکتر جهانگیر فقهی؛ دکتر محمود زییری؛ دکتر محمدرضا مروی مهاجر؛ دکتر سیدیوسف عرفانی فرد)
- راهبردهای مهار فرسایش بادی در دالان‌های حمل ماسه دشت سیستان (دکتر حمیدرضا عباسی)
- واکاوی اسنادی فناوری‌های نوین آبیاری و آب کشاورزی در جهان و امکان بومی‌سازی آن‌ها در ایران (دکتر جواد بذرافشان؛ دکتر علی خلیلی؛ دکتر شاهرخ زند پارسا؛ دکتر علیرضا سپاسخواه؛ دکتر امین علیزاده؛ دکتر جواد فرهودی)
- بررسی چاله‌های ایران: مطالعه موردی بیابان لوت (دکتر حسن احمدی)
- رهیافت‌های کلی و چهارچوب‌های طراحی برنامه جامع پایش منابع طبیعی کشور (دکتر یحیی پرویزی؛ دکتر محمود عربخدری)
- بیانیه‌های منتشرشده از همایش برگزار شده توسط گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم:
- امنیت خاک (دکتر سیدعلی ابطحی)
- مشارکت‌های مردمی در مدیریت منابع آب (سنت و نوگرایی) (دکتر علیرضا سپاسخواه).
- چکیده مقالات به زبان انگلیسی، راهنمای نویسندگان و کوتاهه‌ها برای نمایه از دیگر مطالبی است که در شماره‌های مجله آمده است.

اعلام نظر گروه علوم کشاورزی درخصوص

آسیب‌شناسی مشارکت‌های مردمی در مدیریت‌های سنتی و نوگرای منابع آب

جلسه سخنرانی «آسیب‌شناسی مشارکت‌های مردمی در مدیریت‌های سنتی و نوگرای منابع آب» در تاریخ ۱۸ خرداد ۱۴۰۱ توسط شاخه آبیاری گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم در فضای مجازی اسکای روم و با حضور بیش از ۹۰ نفر از استادان، پژوهشگران از دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی، متخصصان آبیاری و مدیران آب کشور و اعضای گروه به صورت مجازی در فرهنگستان علوم برگزار شد.

در ابتدای جلسه آقای دکتر عباس شریفی تهرانی رئیس گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم ضمن خوش‌آمدگویی به شرکت‌کنندگان با ارائه بیاناتی جلسه را افتتاح و سپس آقای دکتر علیرضا سپاسخواه، رئیس شاخه آبیاری فرهنگستان علوم و دبیر علمی جلسه، درباره اهمیت موضوع سخنرانی، سخنانی ایراد کرد و نیز سوابق فعالیت‌های علمی سخنران جلسه، آقای دکتر داریوش حیاتی همکار مدعو گروه علوم کشاورزی فرهنگستان

علوم و استاد دانشگاه شیراز را به استحضار شرکت‌کنندگان رساند. بعد از آن سخنران، سخنان خود را آغاز و مطالب تخصصی مبسوطی در مورد نقش مشارکت‌های سنتی و نوگرایی مردمی در مدیریت منابع آب ارائه کرد.

با توجه به منابع بسیار محدود آب که اساسی‌ترین دارایی طبیعی کشور محسوب می‌شود چنانچه بهره‌برداری از آن هماهنگ با وضعیت اقلیمی و محیط‌زیستی صورت نگیرد، آسیب‌های وارده از آن اگر نتوان گفت جبران‌ناپذیر است، بدون شک ترمیم زیان‌های ناشی از آن پرهزینه و مستلزم صرف زمان بسیار طولانی خواهد بود. این در حالی است که این ثروت طبیعی، طی سال‌های اخیر تا حد زیادی مورد بی‌توجهی و استفاده‌های بی‌رویه قرار گرفته است و عملاً منابع آب‌های زیرزمینی آن رو به زوال نسبی رفته است. در حال حاضر دو نهاد وزارت جهاد کشاورزی و وزارت نیرو متولیان مدیریت عرضه و تقاضا، و حفاظت از منابع آب‌های سطحی و زیرزمینی کشور هستند. اما تا به حال فعالیت‌ها و برنامه‌های اجرایی به کار گرفته شده نه تنها به طور ملموس ناموفق بوده است بلکه در مواردی نیز در زوال این منبع حیاتی مهم، سهم قابل ملاحظه‌ای داشته است. فرهنگستان علوم برای پرداختن به این موضوع مهم به دفعات جلسات هم‌اندیشی را با مشارکت صاحب‌نظران برگزار کرده و طی بیانیه‌هایی هشدارهای لازم را ارائه داده است. در جمع بررسی‌ها نشان می‌دهند که حفاظت منابع آب بدون مشارکت‌های مردمی و بویژه ذینفعان بی‌نتیجه بوده و در گروی طراحی برنامه‌هایی بر پایه اصول علمی است.

پس از پایان سخنرانی‌ها، سؤال‌ها و اظهارنظرهای حاضران مطرح و موضوع‌های مختلف مورد بحث قرار گرفت و نکته نظرهای مطرح شده در سخنرانی و بحث‌های متعاقب آن، به شرح زیر جمع‌بندی و ارائه شد:

- برای رهایی از بحران آب و اعمال مدیریت صحیح منابع آب باید از نگاه تک‌بعدی اقتصادی پرهیز شده و به ابعاد اجتماعی، اخلاقی و سیاسی آب، توجهی ویژه مبذول شود.
- با توجه به ویژگی چند وجهی منابع در حیات جامعه نگرش تک‌بعدی (Uni-disciplinary) و تکیه صرف بر متخصصان

فنی در زمینه آب با رویکرد چند بعدی (Inter-disciplinary) جایگزین شود تا بتوان بحران آب در کشور را مدیریت کرد.

- برنامه‌ریزی تراکم و الگوی کشت در مناطق مختلف کشور، باید مبتنی بر ظرفیت منابع آب مناطق مختلف کشور صورت گیرد و برای جلوگیری از تشدید مضاعف بحران آب، باید از عدم همخوانی و تناسب این دو متغیر به شدت اجتناب کرد.
- برای گذار از بحران موجود آب در کشور، ضروری است که در یک بازه زمانی کوتاه، حداقل یک‌سوم استفاده از منابع آب موجود در بخش کشاورزی، کاسته شود که اجرای این مهم، به اقدامی سریع و جدی نیاز دارد.
- قوانین موجود در کشور، در زمینه آب، باید به طور جدی بازنگری و اصلاح شوند.
- برنامه‌ریزی توسعه و آمایش سرزمین در کشور، باید بر مبنای منابع آب موجود و چالش‌های حاصل از کمبود آب در نقاط مختلف کشور صورت پذیرد.
- آگاه‌سازی و فرهنگ‌سازی عمومی در زمینه بهره‌برداری بهینه از منابع آب و جلب مشارکت‌های مردمی یک ضرورت جدی است و دولت، نهادهای آموزشی و نهادهای مدنی باید به وظیفه مهم خود در این زمینه عمل کنند.
- برای مدیریت بهینه آب، سازمان‌دهی کشاورزان و بهره‌برداران منابع آب در قالب تشکلات و گروه‌های همیار آب بر اساس یک اساسنامه صحیح و مناسب، ضروری است.
- برای جلب مشارکت مردمی در مدیریت منابع آب کشور باید به جای تکیه بر روش‌های سخت‌افزارانه، به روش‌های نرم‌افزارانه روی آورد.
- حکمرانی و مدیریت یکپارچه آب در کشور باید از قالب شعار خارج شده و جامعه عمل بپوشد که مستلزم مهیاسازی زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری لازم و فراهم‌آوردن زمینه‌های قانونی و اجرایی برای این امر مهم و کلیدی است.
- در پایان شرکت‌کنندگان از مسئولان فرهنگستان علوم جهت برگزاری این نشست تشکر و قدردانی کرده و خواستار انعکاس دغدغه‌های خود در زمینه مدیریت منابع آب کشور به مسئولان کشور شدند.

اعلام نظر گروه علوم کشاورزی درخصوص راهکارهای کاهش مصرف آب در پردیسه‌سازی شهری

جلسه سخنرانی «راهکارهای کاهش مصرف آب در پردیسه‌سازی شهری» در تاریخ ۱۶ شهریورماه ۱۴۰۱ توسط شاخه علوم باغبانی گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم در فضای مجازی اسکای روم و با حضور بیش از ۸۰ نفر از اعضای گروه، استادان و پژوهشگران از دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و نیز متخصصان فضای سبز کشور، به صورت برخط در فرهنگستان علوم برگزار شد. در آغاز این جلسه، آقای دکتر مرتضی خوشخوی رئیس شاخه علوم باغبانی فرهنگستان و دبیر علمی جلسه، به نیابت از آقای دکتر عباس شریفی تهرانی رئیس گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم، ضمن خوشامدگویی به شرکت‌کنندگان، با ارائه بیاناتی جلسه را افتتاح و برگزاری چندین جلسه سخنرانی و همایش در مورد آب در فرهنگستان علوم را یادآوری کرد و در ادامه پیرامون اهمیت کاهش مصرف آب در پردیسه‌های شهری صحبت کرد. ایشان، نخست اهمیت گیاهان زینتی و فضای سبز را در زندگی انسان، به ویژه با توجه به تغییر اقلیم و گرم شدن جهانی، برشمرد و نیز به ضرورت استفاده از گیاهان متحمل به کم‌آبی و استفاده از روش‌های آبیاری با کمترین هدررفت آب اشاره کرد. همچنین به اهمیت موضوع سخنرانی و معرفی سخنران و سوابق علمی ایشان پرداخت. سپس، آقای دکتر حسن صالحی همکار مدعو گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم و استاد دانشگاه شیراز، سخنرانی خود را به شرح زیر آغاز کرد:

«اهمیت پردیسه (Landscape) و پردیسه‌سازی (Landscaping) شهری و نیاز به گسترش آن در شرایط کنونی با توجه به تراکم جمعیت و آپارتمان‌نشینی گسترده به ویژه در شهرهای بزرگ بر هیچ‌کس پوشیده نیست. اهمیت پردیسه‌سازی شهری کمتر از اهمیت کشاورزی نیست، زیرا پس از آب آشامیدنی، در میان نیازهای انسان، نفس کشیدن بر غذا خوردن اولویت دارد و در شرایط کنونی و حجم زیاد آلاینده‌ها در محیط زندگی انسان‌ها، هوای پاک، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. همچنین پردیسه‌ها در تولید هوای پاک نقش برجسته‌ای داشته و عاملی مهم برای

امید به زندگی هستند. برای برنامه‌ریزی و اداره پردیسه‌های شهری، آگاهی از وضعیت پردیسه‌های موجود، ضروری است. به ویژه، آب تخصیص یافته به آبیاری پردیسه‌های شهری دارای ارزش زیادی است و باید به صورت بهینه و با بازده بالا مصرف شود. بنابراین، بررسی دقیق مدیریت منابع آب، بسیار ضروری است. گیاهانی که در پردیسه‌سازی کشت می‌شوند بیشتر به صورت ترکیبی از چند گیاه مختلف هستند که به طور معمول، نیاز آبی متفاوتی دارند و از نظر ارتفاع و تراکم، با هم متفاوتند و شرایط و عوامل محیطی مانند سرعت باد، میزان پرتوهای دریافتی از خورشید و مانند این‌ها، در مقدار تبخیر و تعرق و نیاز آبی آن‌ها، نقش مؤثری دارند. کم‌آبیاری یک راهبرد برای تولید پایدار در شرایط کم‌آبی است، گرچه، با کم‌آبیاری تا حدودی گیاهان زیر تنش آبی قرار می‌گیرند، ولی با تنظیم مراحل آبیاری و بهینه‌سازی آن، می‌توان از واحد حجم آب، بیشترین بهره را برد. در پردیسه‌سازی، گیاهان بیشتر جنبه زینتی دارند و باید از نظر شادابی، شکل ظاهری و سلامت قابل قبول باشند. در حال حاضر، در بیشتر پردیسه‌سازی‌ها، برای صرفه‌جویی در مصرف آب، از آبیاری زیر فشار، شامل آبیاری قطره‌ای و آبیاری بارانی استفاده می‌شود. یک راه دیگر پیشنهادی برای صرفه‌جویی در مصرف آب، گردآوری آب باران و استفاده از آن است. گردآوری آب باران فراتر از نگهداری آب به کاهش رواناب و سیلاب شهری هم کمک می‌کند. استفاده از خاکپوش‌ها در سطح خاک نیز راهکار دیگری است که تبخیر سطح خاک را به‌ویژه در ساعت‌های گرم روز به شکل چشمگیری کاهش می‌دهد. بسپارهای ابرجاذب نیز می‌توانند کاهش مصرف آب را در پی داشته باشند. مدیریت زمان و شیوه آبیاری، بدین‌گونه که آبیاری تنها شب‌هنگام یا در پگاه انجام شود و آبرسانی با سامانه‌های پیشرفته نیز می‌توانند کارساز باشند. بهبود خاک با استفاده از انواع کود، می‌تواند در افزایش ظرفیت جذب آب خاک و پیشگیری از نفوذ عمقی آب، تأثیرگذار باشد. استفاده

از روش‌های مدیریتی مانند حذف علف‌های ناخواسته (هرز) و پیرایش نیز در کاهش مصرف آب مؤثر است. از سوی دیگر، بررسی نیاز آبی گیاهان و مقدار آبی که مصرف می‌کنند، دارای اهمیت بسیار زیادی است. بسیاری بر این باورند که تنها با استفاده از آبیاری زیاد و پرهزینه، کوددهی زیاد و استفاده از آفت‌کش‌هاست که می‌توان پردیسه‌های زیبا را به وجود آورد. در حالی که با استفاده از خشک‌پردیسه‌سازی (Xeriscaping) نیز می‌توان پردیسه‌هایی زیبا، ایجاد کرد که موجب صرفه‌جویی در مصرف آب شود. هدف‌های خشک‌پردیسه‌سازی دربرگیرنده کاهش مصرف آب در پردیسه و کاهش هزینه‌های وابسته به آن، صرفه‌جویی در مصرف منابع و حفظ زیستگاه‌های طبیعی، کاهش مصرف انرژی و در نتیجه کاهش آلودگی هوا، آب و خاک، کاهش هزینه‌های مربوط به گرمایش و سرمایش ساختمان‌ها از راه جانمایی صحیح و دقیق گیاهان در پردیسه، کاهش رواناب حاصل از بارندگی و آبیاری، کاهش مصرف کود و مواد شیمیایی و کاهش زمان و هزینه‌های مربوط به نگهداری پردیسه، می‌باشند. ضروری است پوشش گیاهی پردیسه‌سازی شهری متناسب با تغییرهای اقلیمی، دگرگون شود. مهمترین راهبرد مدیریتی در این زمینه، بهره‌گیری از گیاهانی است که نسبت به اقلیم گرم‌تر، متحمل‌تر بوده و به آب کمتری نیاز داشته باشند. خوشبختانه، گوناگونی زیادی در گونه‌های گیاهی بومی ایران که بسیاری از آن‌ها با شرایط گرم و خشک سازگاری مناسبی دارند، موجود است. برای نمونه، درختانی مانند سرو شیراز، سنجد، اُرس، زیتون تلخ و افاقیا و نیز درختچه‌هایی مانند ابریشم مصری، خرزهره، طاووسی، پنج انگشت، وارغوان، و گیاهان دارویی مانند رزماری و اسطوخودوس و سبزفرش (چمن) های فصل گرم، تا حدودی متحمل به کم‌آبی هستند. بدیهی است نقش پژوهش‌های کاربردی و هدفمند در راستای کاهش مصرف آب را نبایستی نادیده گرفت. باید توجه داشت که با این‌که سبزفرش همیشه به عنوان گیاهی «پرآب» مطرح بوده است، ولی براساس نتایج پژوهش‌ها می‌توان هنوز به ادامه استفاده از این گیاه ارزشمند و زیبا که هیچ جایگزین کاملی ندارد، امیدوار بود. کارهای انجام شده در راستای جمع‌آوری،

شناسایی، و بررسی نژادگان‌های برتر گیاهانی که در چمن‌کاری کاربرد دارند، متحمل به کم‌آبی هستند و همچنین تولید گیاهان ترازن (تراریخته) متحمل به کم‌آبی و نیز استفاده از مواد مختلف برای افزایش تحمل به کم‌آبی گونه‌های موجود سبزفرش کارساز بوده است».

در این سخنرانی، به نتایج پژوهش‌های انجام‌شده توسط سخنران و دیگران روی سبزفرش‌ها برای کاهش مصرف آب، اشاره شد.

در پایان سخنرانی، میزگرد تخصصی تشکیل شد و شرکت‌کنندگان به بحث و بررسی مطالب گفته‌شده و همچنین ارائه پیشنهاد برای کاهش مصرف آب در پردیسه‌های شهری پرداختند. شرکت‌کنندگان تأکید بر ارائه راهکارهای گفته‌شده به عنوان روش‌کار به مسئولان داشتند.

درجمع، موارد زیر برای کاهش مصرف آب در پردیسه‌های شهری به مسئولان اجرایی مربوط از جمله شهرداری‌ها و سازمان‌های سیما، منظر و فضای سبز شهری شهرهای مختلف، پیشنهاد می‌شود:

- ۱- بررسی دقیق و مدیریت منابع آب در هر ناحیه شهری.
- ۲- استفاده از ترکیب مناسب گیاهان در پردیسه‌سازی شهری به ویژه از نظر نزدیک بودن نیاز آبی آن‌ها به یکدیگر.
- ۳- تمهیدات لازم برای گردآوری آب باران.
- ۴- استفاده از خاکپوش‌ها به ویژه در سایه‌انداز درختان و درختچه‌ها و سطح خالی بسترهای کشت.
- ۵- بهبود خاک با استفاده از انواع کودها.
- ۶- حذف علف‌های ناخواسته (هرز) و پیرایش گیاهان.
- ۷- بازنگری در طراحی پردیسه‌های شهری بر اساس مبانی طراحی خشک‌پردیسه‌سازی.
- ۸- توجه ویژه به استفاده از فناوری‌های نوین برای تولید ارقام متحمل به تنش در چمن، گزینش گونه‌های برتر چمن‌های بومی و حمایت از تجاری‌سازی ارقام جدید چمن.
- ۹- بهره‌گیری از گیاهان بومی متحمل به تنش‌های چندگانه کم‌آبی، شوری، گرما و مانند این‌ها.
- ۱۰- پیشگیری از کشت درختانی مانند پاولونیا به دلیل مهاجم

- بودن و داشتن حساسیت زیاد به تنش های محیطی.
- ۱۱- بهره گیری از پساب تصفیه شده برای آبیاری پردیسه های شهری.
- ۱۲- داشتن آماری دقیق از پردیسه های شهری از نظر گوناگونی گیاهی و همچنین مصرف آب آن ها.
- ۱۳- برنامه ریزی منابع آب در سطح شهرها و پردیسه ها، با تعیین

آب مصرفی انواع گیاهان زینتی یا ترکیبی از آن ها در واحد سطح بر اساس مقدار تبخیر- تعرق در شرایط نگهداری استاندارد (بدون تنش آبی) و میزان مناسب و قابل تحمل آن ها در تنش کم-آبی.

۱۴- فرهنگ سازی به کمک رسانه ها برای جلوگیری از هدررفت آب در باغچه های درون خانه ها.

سخنرانی دکتر حسن تاج بخش در بزرگداشت ابوریحان بیرونی

انجمن آثار و مفاخر فرهنگی به مناسبت روز بزرگداشت «ابوریحان بیرونی» مراسم پاسداشت این حکیم، فیلسوف و ریاضیدان برجسته ایرانی-اسلامی را برگزار کرد. در این برنامه که در تالار شهید مطهری انجمن برگزار شد آقایان دکتر حسن بلخاری رئیس انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، دکتر حسن تاج بخش عضو پیوسته فرهنگستان علوم ایران، دکتر غلامحسین رحیمی استاد دانشگاه تربیت مدرس و دکتر برزو قادری محقق و پژوهشگر آثار ابوریحان بیرونی به ایراد سخن پرداختند.

آقای دکتر حسن تاج بخش عضو پیوسته فرهنگستان علوم و استاد ممتاز دانشگاه تهران در این نشست اظهار داشت: ابوریحان بیرونی روی اصول تجربی، منطقی و اصول خردورزی کار می کرد. شیوه ابوریحان این طور بود که به گفته بسنده نکند، بلکه تجربه کند. مثلاً در گذشته گفته اند که اگر مار افعی به زمرد نگاه کند، کور می شود؛ ابوریحان این باور را امتحان کرده و دیده که افعی کور نمی شود. عضو پیوسته فرهنگستان علوم در بخش دیگری از سخنان خود گفت: کتاب مهم بیرونی در زمینه طب «الصیدنه فی الطب» است که در هشتاد سالگی آن را نوشته است. این کتاب درباره داروشناسی محض است نه داروسازی؛ شیوه کار

او نیز این گونه بوده که یک دستیار پزشک داشته که موارد دارویی را از منابع مختلف جمع آوری می کرده و در حاشیه آن، ابوریحان بیرونی نظرات خود را می آورده است. ایشان ادامه داد: مرحوم زریاب خوبی کتاب «الصیدنه» را تصحیح کرد. دانشمندی به نام ابومحمد غزنوی در ۵۴۹ قمری یادداشتی بر این کتاب نوشت. در این کتاب ابوریحان از تجربیات خودش بسیار استفاده کرد. ابوریحان معتقد است که در این کتاب داروشناسی انجام داده است. بیرونی در این کتاب ۶۵۰۰ مرجع دارد که عبارتند از پزشکان، فیلسوفان، مذهبیین و... ولی اسمی از ابوعلی سینا نمی برد ولی از رازی نام برده است و حدود ۳۵۰ مورد ارجاع به او داده است. دکتر تاج بخش در پایان تأکید کرد: مقدمه ابوریحان در کتاب «الصیدنه» بسیار جالب است. او در این کتاب نام داروها را در زبان های مختلف می آورد. او در این کتاب می گوید هندیان مثل ما پزشکانی با تخصص های مختلف دارند اما یک نوع پزشکی هم دارند که با نیروی روحی کار می کند که در کتاب های اخترشناسی درباره آنها مطالبی نوشته اند. این موضوع در کتاب بهاءالدوله رازی که کاشف سیاه سرفه بود هم آمده است که به نوعی به انرژی درمانی نیز اشاره دارد.

درگذشت دکتر نوردهر رکنی عضو وابسته فرهنگستان علوم

بین‌المللی سخنرانی ایراد کرده‌اند. کتاب «بهداشت گوشت» ترجمه آقای دکتر نوردهر رکنی و همکارانشان از انتشارات دانشگاه تهران از آثار برجسته در زمینه بهداشت گوشت است که به عنوان کتاب برگزیده دانشگاه تهران نیز انتخاب شده است.

آقای دکتر نوردهر رکنی در سال‌های نخست پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با همکاری مستمر با مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی به تدوین استانداردهای مربوط به گوشت و فرآورده‌های گوشتی پرداخت و سعی کرد به این مسئله سر و سامان دهد و نتایج کارهای او و همکارانش در آن مؤسسه در راستای حمایت از مصرف‌کنندگان و همچنین تولیدکنندگان صادق و درستکار باشد.

استاد دکتر نوردهر رکنی در سالیان متمادی عضویت وابسته در فرهنگستان علوم در فعالیت‌ها و برنامه‌های گروه علوم دامپزشکی و شاخه بهداشت مواد غذایی و تغذیه با منشأ دامی فرهنگستان علوم همکاری و مشارکت مؤثر داشت.

در پی درگذشت آقای دکتر نوردهر رکنی، رئیس فرهنگستان علوم در پیام تسلیتی درگذشت این استاد برجسته را به خانواده ایشان و به جامعه دامپزشکی کشور بخصوص اعضای گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان علوم تسلیت گفت و برای مرحوم مغفور رحمت و آمرزش الهی مسئلت کرد.

فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران درگذشت این استاد پیشکسوت و برجسته دامپزشکی کشور را به خانواده ایشان، اعضای فرهنگستان، جامعه علمی و دانشگاهی و جامعه دامپزشکی کشور و به دوستان و همکاران و شاگردان ایشان تسلیت می‌گوید و برای استاد فقید زنده‌یاد دکتر نوردهر رکنی رحمت واسعه و علو درجات در درگاه باری تعالی مسئلت دارد.

آقای دکتر نوردهر رکنی عضو وابسته گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان علوم و استاد برجسته صنعت گوشت کشور در سن ۸۴ سالگی دار فانی را وداع گفت.

دکتر نوردهر رکنی در سال ۱۳۱۷ در تهران متولد شد و دوره‌های ابتدایی و دبیرستان را در همین شهر گذراند و پس از اخذ دیپلم متوسطه عازم کشور آلمان شد و در دانشکده دامپزشکی هانوفر مشغول به تحصیل گردید و در سال ۱۳۴۸ به اخذ مدرک دکترای دامپزشکی نائل شد. ایشان پس از بازگشت به کشور در سال ۱۳۵۱ در گروه آموزش بهداشت و صنایع مواد غذایی دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران به عنوان مربی استخدام و مشغول به خدمت شد. دکتر نوردهر رکنی پس از دو سال به عنوان بورسیه دولت فرانسه عازم "لیون" شد و در دانشکده دامپزشکی لیون، دوره تخصصی بهداشت و صنایع گوشت را با موفقیت به پایان رساند. به موازات آن در دانشکده علوم دانشگاه "کلود برنارد" شهر لیون به تحصیل در دوره فوق لیسانس اکولوژی میکروبی پرداخت و موفق به دریافت مدرک (DEA) در آن رشته شد. دکتر رکنی در سال ۱۳۵۶ به ایران مراجعت کرد و به خدمت خود در دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران به عنوان استادیار ادامه داد و پس از طی مرتبه دانشیاری، به مرتبه استادی دانشگاه تهران نائل شد. استاد دکتر نوردهر رکنی در سال ۱۳۸۶ به افتخار بازنشستگی نائل آمد.

شادروان دکتر نوردهر رکنی در طول دوران فعالیت علمی و پژوهشی خود با پرورش شاگردان برجسته، استاد راهنمای بیش از ۶۰ پایان‌نامه دکترای و دکترای تخصصی و فوق تخصص بوده است. از ایشان همچنین ده‌ها مقاله در مجلات معتبر علمی داخلی و خارجی به چاپ رسیده است. همچنین در ده‌ها کنفرانس معتبر

نشست‌های علمی و تخصصی گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان علوم

در شش ماهه اول سال ۱۴۰۱ سه نشست علمی-تخصصی در فرهنگستان علوم توسط شاخه پاتوبیولوژی، شاخه علوم بالینی و شاخه بهداشت مواد غذایی گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان علوم به صورت حضوری و برخط برگزار شد.

* نشست علمی- تخصصی شاخه پاتوبیولوژی گروه علوم دامپزشکی با عنوان "آینده بروسلوز در ایران، چالش‌ها، راهکارها و برنامه‌ها" در تاریخ ۱۹ خرداد ۱۴۰۱ برگزار شد. در این نشست که جمعی از استادان دانشگاه‌های کشور، مدیران ارشد سازمان‌های دامپزشکی، مؤسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی رازی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و همچنین تعدادی از اعضای گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان علوم حضور داشتند، دکتر حسن تاج‌بخش استاد ممتاز دانشگاه تهران و عضو پیوسته فرهنگستان علوم، دکتر فرهاد موسی‌خانی عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، دکتر کریم امیری معاون دفتر بهداشت و مدیریت بیماری‌های دام سازمان دامپزشکی کشور، دکتر کیوان تدین مدیر تحقیق و تولید فرآورده‌های بیولوژیک باکتریایی و انگلی دام مؤسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی رازی، دکتر مریم دادار معاون بخش تحقیق و تولید فرآورده‌های بیولوژیک

باکتریایی و انگلی دام مؤسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی رازی، دکتر بهزاد امیری رئیس گروه مدیریت بیماری‌های قابل انتقال بین انسان و حیوان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دکتر علیرضا باهنر استاد دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران، دکتر مصطفی پورتقوا متخصص بیماری‌های عفونی و دکتر ذوقی استاد پیشکسوت مؤسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی رازی سخنرانی ایراد کردند.

* در نشست علمی- تخصصی دوم گروه در شش ماه اول سال که توسط شاخه بهداشت مواد غذایی با منشأ دامی در تاریخ ۹ تیر ۱۴۰۱ برگزار شد و تعدادی از استادان دانشکده‌های دامپزشکی دانشگاه‌های کشور، سازمان دامپزشکی کشور و سازمان نظام دامپزشکی حضور داشتند، دو سخنرانی توسط استادان عضو این شاخه آقایان دکتر مهدی زارعی استاد دانشکده دامپزشکی دانشگاه شهید چمران اهواز و همکار مدعو گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان علوم و دکتر آراسب دباغ‌مقدم استاد دانشگاه علوم پزشکی ارتش و همکار مدعو گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان علوم ایراد شد. عنوان سخنرانی دکتر مهدی زارعی "اسب‌های تروا در دنیای میکروب‌ها: اهمیت

۱۴۰۱ برگزار شد، آقای دکتر محمد نوری استاد دانشکده دامپزشکی دانشگاه شهید چمران اهواز و همکار مدعو گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان علوم سخنانی با عنوان "ویروس‌های تراتوزن در نشخوارکنندگان آبستن" ارائه کرد. در این جلسه میهمانانی از دانشکده‌های دامپزشکی دانشگاه تهران و اهواز و اعضای گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان، به صورت برخط، حضور داشتند.

تک‌یاخته‌های آزادی در ایمنی مواد غذایی" و عنوان سخنرانی دکتر آراسب دباغ مقدم "برنج وارداتی از هند به ایران و چگونگی کنترل کیفی و بهداشتی آن" بود.

* در نشست علمی- تخصصی سوم در نیمه اول سال ۱۴۰۱ که توسط شاخه علوم بالینی گروه علوم دامپزشکی در تاریخ ۱۶ تیر

اخبار کوتاه

غلامرضا اعوانی عضو پیوسته فرهنگستان علوم و استاد فلسفه دانشگاه شهید بهشتی، دکتر علی لاریجانی عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی و عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه تهران و دکتر احمد حسین شریفی رئیس مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران برگزار شد.

* آقای دکتر رسول جعفریان عضو پیوسته فرهنگستان علوم و استاد تاریخ دانشگاه تهران، در نشستی با عنوان «کتب خطی از دوران صفوی تا امروز» از سلسله نشست‌های «شیوه ما مردمان» که عصر روز پنجشنبه ۱۵ اردیبهشت‌ماه در موزه عصارخانه شاهی اصفهان برگزار شد، سخنرانی ایراد کرد.

* با حکم رهبر معظم انقلاب اسلامی، اعضای دوره جدید مجمع تشخیص مصلحت نظام منصوب شدند. بر این اساس عضویت آقای دکتر محمدرضا عارف عضو پیوسته فرهنگستان علوم و استاد مهندسی برق- مخابرات دانشگاه صنعتی شریف در مجمع تشخیص مصلحت نظام تمدید شد.

* نشست «شهید مطهری و امتداد اجتماعی حکمت و فلسفه اسلامی» روز شنبه ۱۰ اردیبهشت ۱۴۰۱ با سخنرانی آقایان دکتر رضا داوری اردکانی عضو پیوسته و رئیس فرهنگستان علوم و استاد فلسفه دانشگاه تهران، دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی عضو پیوسته فرهنگستان علوم و استاد فلسفه دانشگاه تهران، دکتر

* در نهمین دوره جشنواره آموزش دانشگاه تهران که روز دوشنبه ۱۹ اردیبهشت ۱۴۰۱ با حضور وزیر علوم، تحقیقات و فناوری در محل تالار علامه امینی کتابخانه مرکزی دانشگاه برگزار شد، آقای دکتر رضا فرجی دانا عضو گروه علوم مهندسی و دبیر فرهنگستان علوم به عنوان یکی از استادان برگزیده آموزشی دانشگاه تهران معرفی و از ایشان تجلیل شد. آقای دکتر فرجی دانا دارای مدرک دکتری تخصصی مهندسی برق از دانشگاه واترلو کانادا و در حال حاضر استاد دانشکده فنی دانشگاه تهران است.

* کنفرانس مطبوعاتی ششمین همایش انجمن علمی مطالعات صلح ایران در سطح بین الملل و با عنوان «ادیان و صلح آفرینی در هزاره سوم؛ ظرفیت‌ها و چالش‌ها» عصر روز یکشنبه ۲۹ خرداد ۱۴۰۱ با حضور و سخنرانی آقای دکتر سیدمصطفی محقق داماد رئیس گروه مطالعات اسلامی فرهنگستان علوم در محل فرهنگستان علوم برگزار شد. دکتر محقق داماد در این نشست بیان کرد که با تفسیر غیر واقعی و برداشت غلط و کج‌اندیشی‌های دینی متأسفانه بشر ناخودآگاه به طرف شرک رفته است و به نام دین با دیگری جنگیده است. امروز در خاورمیانه جنگ، خونریزی و آدمکشی شعله‌ور شده، اما به نام و در سایه «دین». اما مطالعه در ادیان ابراهیمی و توحیدی ما را به این نتیجه می‌رساند که هدف اصلی ادیان الهی تحقق صلح، آرامش و دوستی در میان بشریت بوده است و اگر ما بخواهیم رسالت انبیای الهی در این جهان را خلاصه کنیم، بعد از آموزش توحید، ایجاد صلح و دوستی است.

* به مناسبت اولین سالگرد درگذشت استاد محمدرضا حکیمی، مراسم رونمایی از آثار آن استاد فقید، روز ۳۰ مرداد ۱۴۰۱ با سخنرانی آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان علوم در محل مؤسسه اطلاعات برگزار شد.

* مدرسه تابستانی فلسفه و جهان امروز، روز چهارشنبه ۱۶ شهریور ۱۴۰۱ به همت دانشگاه خاتم به صورت حضوری و برخط برگزار شد. آقایان دکتر سیدمصطفی محقق داماد عضو پیوسته و رئیس گروه مطالعات اسلامی فرهنگستان علوم و استاد دانشگاه شهید بهشتی، دکتر سیدمحمدرضا حسینی بهشتی عضو وابسته

گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم و استاد دانشگاه تهران و دکتر علی اصغر مصلح استاد دانشگاه علامه طباطبایی و همکار مدعو گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم از سخنرانان این نشست بودند.

* در هشتمین کنگره ویروس‌شناسی ایران که در تیرماه ۱۴۰۱ برگزار شد، از آقای دکتر کرامت‌الله ایزدپناه عضو پیوسته گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم و استاد دانشگاه شیراز و آقای دکتر هادی کیوانفر استاد ویروس‌شناسی دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران تجلیل شد.

* آقای دکتر علی اکبر صالحی معاون پژوهشی و قائم مقام رئیس فرهنگستان علوم جهت شرکت و سخنرانی در بیست و دومین کنفرانس بین‌المللی "ادواردو آمالدی" با موضوع "کنترل تسلیحات و مخاطرات هسته‌ای" به ایتالیا سفر کرد. پروفیسور آمالدی (۱۹۰۸ تا ۱۹۸۹) فیزیکدان ایتالیایی و شاگرد انریکو فرمی است که از بنیان‌گذاران شورای تحقیقات هسته‌ای اروپا (CERN) در ژنو و سازمان فضایی اروپا (ESA) می‌باشد. کنفرانس آمالدی به افتخار این فیزیکدان برجسته ایتالیایی هر دو سال یکبار برگزار می‌شود.

* آقای دکتر علی اکبر صالحی معاون پژوهشی فرهنگستان علوم و استاد دانشگاه صنعتی شریف روز شنبه ۲۵ تیر ۱۴۰۱ در اولین همایش دیپلماسی اقتصادی که در سالن همایش‌های صدا و سیما برگزار شد، سخنرانی ایراد کرد.

* با تأیید اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، آقای دکتر محمدرضا مخبر دزفولی به عنوان عضو حقیقی کمیته تعیین رؤسای دانشگاه‌ها انتخاب شد. دکتر محمدرضا مخبر دزفولی عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی، عضو پیوسته فرهنگستان علوم و استاد دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران است.

* کتاب "کاشف" نوشته آقای دکتر علی مقداری عضو وابسته گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم و استاد دانشکده مهندسی مکانیک دانشگاه صنعتی شریف با موضوع زندگینامه و خاطرات ایشان، توسط مؤسسه انتشارات علمی دانشگاه صنعتی شریف در

سال ۱۴۰۱ در ۲۵۶ صفحه منتشر شد.

* آقای دکتر احمد شعبانی استاد شیمی دانشگاه شهید بهشتی و عضو وابسته گروه علوم پایه فرهنگستان علوم در دانشگاه بین‌المللی "رودن" مسکو مقاله‌ای با موضوع "واکنش‌های چندجزئی ایزوسیانیید محور در گروه تحقیقاتی شعبانی" ارائه کرد. دانشگاه رودن در سال ۱۹۶۰ میلادی تأسیس شده و دارای ۳۸ هزار دانشجویست که ۲۵ هزار در مقطع کارشناسی، ۱۲ هزار در مقطع کارشناسی ارشد و هزار نفر در دوره دکتری تحصیل می‌کنند. این دانشگاه بیشتر با هدف پذیرش دانشجویان سایر کشورها احداث شده و با دانشگاه‌های فرانسه، آلمان، اسپانیا، جمهوری چک، ایالات متحده، کانادا، چین، مصر، سوریه و ایران تفاهم‌نامه همکاری دارد.

* کمیته دائمی همکاری‌های علمی و فناوری سازمان کنفرانس اسلامی- کامستک (COMSTECH)، جایزه دستاوردهای مادام‌العمر در شیمی ۲۰۲۱ را به آقای دکتر علی‌اکبر موسوی موحدی استاد بیوشیمی- فیزیک دانشگاه تهران و عضو وابسته گروه علوم پایه فرهنگستان علوم اعطا کرد.

* آقای دکتر علی‌اکبر موسوی موحدی در یازدهمین همایش الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت مورخ ۲۸-۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱، سخنرانی کلیدی با عنوان "دیپلماسی و مرجعیت علمی در افق سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت" ایراد کرد.

* آقای دکتر علی‌اکبر موسوی موحدی در هفدهمین همایش بیوشیمی فیزیک ایران مورخ ۱۵-۱۶ شهریور ۱۴۰۱ در دانشگاه گیلان، سخنرانی کلیدی با عنوان "سی‌وپنج سال تحقیق با محور علوم پروتئین در آزمایشگاه بیوشیمی فیزیک" ایراد کرد.

* برنده سومین جایزه علمی و بورس تحصیلی پروفسور مرتضی خوشخوی زهتاب در زمینه علوم باغبانی معرفی و تقدیر شد. این جایزه که از سوی بنیاد نخبگان استان فارس و با همکاری دانشگاه شیراز و مجمع خیران نخبه‌پرور استان فارس اعطا می‌شود، به منظور بزرگداشت و تجلیل از مقام علمی آقای دکتر خوشخوی زهتاب استاد ممتاز دانشگاه شیراز و عضو پیوسته

فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران پایه‌گذاری شده است. این جایزه به دانشجویان و دانش‌آموختگان کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌های سراسر کشور که پژوهش‌های برتری در گرایش‌های مختلف علوم باغبانی به‌ویژه گل و گیاهان زینتی دارند، اعطا می‌شود. برنده سومین دوره این جایزه که همزمان با پنجمین کنگره ملی و بین‌المللی گل و گیاهان زینتی ایران معرفی شد، آقای دکتر محمد مهدی عرب، دانش‌آموخته دانشگاه تهران است. پنجمین کنگره ملی و بین‌المللی گل و گیاهان زینتی ایران توسط انجمن گل و گیاهان زینتی ایران و با همکاری دانشگاه شیراز به صورت غیرحضوری برگزار شد.

* در مراسم افتتاحیه بیست و چهارمین کنگره ملی گیاه‌پزشکی، از برگزیدگان جایزه علمی پروفسور کرامت‌الله ایزدپناه تقدیر شد. این جایزه به همت خیران نخبه‌پرور فارس و با همکاری بنیاد نخبگان فارس در زمینه بیماری‌های گیاهی اهداء می‌شود. آقای دکتر کرامت‌الله ایزدپناه عضو پیوسته گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم، استاد دانشگاه شیراز، عضو آکادمی علوم جهان، چهره ماندگار کشور و بنیانگذار مرکز تحقیقات ویروس‌شناسی گیاهی است.

* مراسم ششمین دوره معرفی و تقدیر از چهره تأثیرگذار زراعت و اصلاح نباتات ایران با تقدیر از زنده‌یاد دکتر بهزاد قره‌یاضی پایه‌گذار فقید پژوهشگاه بیوتکنولوژی کشاورزی و پدر بیوتکنولوژی و مهندسی ژنتیک گیاهی ایران برگزار شد. در این مراسم آقای دکتر بهمن یزدی صمدی عضو پیوسته گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم و استاد دانشگاه تهران سخنرانی ایراد کرد.

* برنامه گفتگوی علمی با موضوع "نقش آموزش عالی در توسعه بخش کشاورزی" در چهار برنامه متوالی با شرکت آقایان دکتر ایرج ملک محمدی استاد دانشگاه تهران و عضو وابسته گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم و دکتر اسماعیل شهبازی استاد دانشگاه شهید بهشتی و همکار مدعو گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم و دیگر استادان دانشگاه و مجریان از وزارت جهاد کشاورزی، از رادیو گفتگو پخش شد.

اکوسیستم جهانی قربانی آلودگی محیط زیست

گفتگوی سیناپرس با دکتر فرید مر

به سختی می‌توان این فاجعه را کنترل کند. اما افسوس میانگین دمای زمین نزدیک به ۳ درجه افزایش پیدا کرده است و بسیاری از گونه‌های زیستی از میان رفته‌اند. انواع و اقسام آلودگی‌های شیمیایی و زیستی نیز همه جا گسترده شده‌اند.

ایشان اظهارداشت: جو هیچ حد و مرزی ندارد از این رو اگر فرضاً آلودگی در کشور چین یا آمریکا ایجاد شود، این آلودگی به خاورمیانه، آفریقا و آمریکای جنوبی نیز می‌رسد. هر آلودگی در سایر نقاط جهان نیز رخ دهد، در تمامی جو زمین پخش می‌شود. اکنون به واسطه این امر محیط زیست از نظر تغییرات اقلیمی آسیب زیادی دیده است. طی سال‌های گذشته شاهد خشک شدن دریاچه‌هایی مانند بختگان، پریشان و تالاب‌های بزرگی مانند حورالعظیم و شادگان و غیره بوده‌ایم. دکتر مر گفت: آلودگی محیط زیست را باید به صورت یکپارچه در نظر بگیریم. این‌گونه نیست در یک مکانی اتفاقی رخ دهد و دیگر نواحی آسیبی نبینند. دقیقاً این مسئله مصداق ضرب المثل "گنه کرد در بلخ آهنگری به شوشتر زدند گردن مسگری" است. آلودگی در یک نقطه‌ای ایجاد می‌شود، آسیبش به صورت خشکسالی در قاره‌ای دیگر نمایان می‌شود. شوربختانه اکنون آن قدر عمق این فاجعه زیاد شده است که همه مقصرند و همه نیز از تبعات آن آسیب می‌بینند. عضو پیوسته گروه علوم پایه فرهنگستان علوم یادآور شد: اکنون اصطلاحی به نام بوم سامانه یا اکوسیستم داریم که

بحران محیط زیست با سرعت بی‌سابقه‌ای در جهان در حال پیش‌روی است. استفاده بی‌رویه از سوخت‌های فسیلی، انباشت فلزات سنگین و ترکیبات آلی مضر همگی باعث شده‌اند که امروز اکوسیستم جهانی حال ناخوشی داشته باشد و سالانه میلیون‌ها جاندار، گیاه و انسان قربانی این آلودگی‌ها شوند. پیشگیری از خسارات محیط‌زیستی یکی از دغدغه‌های اساسی دنیا محسوب می‌شود، زیرا تولید آلودگی در یک کشور می‌تواند بر دیگر قاره‌ها و سرزمین‌ها نیز تأثیر مخربی بر جای بگذارد.

آقای دکتر فرید مر عضو پیوسته فرهنگستان علوم در این خصوص به سیناپرس گفت: هم‌اکنون محیط زیست با چالش‌هایی مانند انباشت فلزات سنگین و ترکیبات آلی مضر همراه است. همچنین بشر به دلیل استفاده از سوخت نامناسبی که حتی در این دوران نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد، آسیب فراوانی به محیط زیست وارد می‌کند. قدمت استفاده از سوخت‌های فسیلی به دو تا سه قرن اخیر برمی‌گردد. بشر پس از انقلاب صنعتی استفاده از زغال سنگ (که یک سوخت کاملاً نامناسب است) را آغاز کرد. پس از آن به استفاده از نفت، بنزین و ... روی آورد. استاد ممتاز دانشگاه شیراز افزود: این ترکیبات پسماندگاه‌شان جو کره زمین است اما به دلیل ماهیت گازی‌شان نمی‌توانیم آنها را مشاهده کنیم و نمی‌دانیم چه فاجعه‌ای برای کل بشر به بار آورده‌اند. بشر به تازگی متوجه این امر شده که خیلی دیر است و

جنگل‌های آمازون برزیل می‌تواند روی کشاورزی داراب و دیگر نقاط دنیا تاثیر بگذارد. دکتر فرید مر تأکید کرد: بشر به تازگی متوجه این اتصال و یکپارچگی شده است. این‌گونه نیست که یک گوشه‌ای از جهان اتفاقی رخ دهد دیگر نقاط تحت تاثیر قرار نگیرند. آتش‌سوزی جنگل‌های کالیفرنیا در تابستان ۲۰۲۰ آثارش را در دیگر قاره‌ها نیز نمایان کرده است. متأسفانه بشر به سرعت در حال نامتعادل ساختن بوم سامانه‌های خودش است. از سوی دیگر شاهد افزایش جمعیت جهانی و بحران تأمین مواد غذایی هستیم که همگی این مسائل زندگی انسان‌ها و جانداران و گیاهان را تحت شعاع قرار داده‌اند.

گفتگو: فرزانه صدقی

منبع: سینا پرس، تاریخ: ۱۴۰۱/۰۲/۰۳

شامل همه چیز می‌شود. همه چیز در این اکوسیستم یکپارچه است. یعنی یک آلودگی می‌تواند از محیط آب وارد خاک یا دیگر اندامگاهان زنده (انسان، جانوران و گیاهان) شود. وقتی اینها از بین می‌روند بار دیگر آزاد می‌شوند. به عبارت دیگر این آلودگی‌ها پایا هستند و از بین نمی‌روند. فقط محیطی که در آن هستند، تغییر پیدا می‌کند بنابراین تصور نکنید که یک سفره آب زیرزمینی از خاکی روی آن قرار دارد. سنگی که دور آن خاک را احاطه کرده و جانوری که در آن محیط زندگی می‌کند، از یکدیگر جدا هستند. آلودگی خاک می‌تواند سفره آب‌های زیرزمینی را نیز آلوده کند. ایشان ادامه داد: تمامی این زیست‌بوم‌ها به یکدیگر متصل هستند که می‌وانیم در مقیاس کوچک تا خیلی کلان آن را مشاهده کنیم. بر فرض جنگل‌زدایی در جنگل‌های پرباران یا

جهان اول کشوری است که در برابر همه سختی‌ها ایستاده است

گفتگوی ایسنا با دکتر محمدرضا اسلامی

مکانیک به گفت‌وگو نشستیم؛ استادی که با نزدیک به نیم قرن سابقه تدریس در دانشگاه صنعتی امیرکبیر (پلی‌تکنیک)، شاگردان تراز اول و برجسته‌ای را تربیت کرده است. اتاق کوچک و محقر استاد اسلامی در یکی از راهروهای طبقه هفتم دانشکده مکانیک دانشگاه امیرکبیر، محل گفت‌وگوی چند ساعته ما با این چهره برجسته علمی کشور است.

استاد اینگونه داستان زندگی خود را تعریف می‌کند...

«اسفند سال ۱۳۲۳ در تهران به دنیا آمدم و دوره دبستان را در مدرسه «جلوه» در خیابان اسکندری پشت سرگذاشتم. چهار سال آنجا بودم و بعد به مدرسه دیگری در خیابان امیرآباد

به گزارش ایسنا، استاد دانشگاه صنعتی امیرکبیر (پلی‌تکنیک)، چهره ماندگار مکانیک، عضو پیوسته فرهنگستان علوم، استاد برتر انجمن مهندسان مکانیک ایران، دارنده مدال طلای آلبرت اینشتین یونسکو (۲۰۰۸)، یکی از برترین و شناخته‌شده‌ترین چهره‌های مهندسی مکانیک جهان، عضو فلو (Fellow) انجمن مهندسان مکانیک آمریکا (ASME)، عضو فلو انستیتو هوا فضای آمریکا و یکی از پژوهشگران ناسا در پروژه شاتل فضایی، تنها بخشی از افتخارات علمی پروفیسور "محمدرضا اسلامی" است. در پنجمین گفت‌وگو از مجموعه «گفت‌وگو با چهره‌ها»، با "پروفیسور اسلامی"، یکی از برترین چهره‌های علمی ایران در حوزه مهندسی

گفتگو

کارگر) رفتم. دوره دبیرستان را ابتدا در مدرسه «فردوسی» شروع کردم و بعد به مدرسه «هدف ۱» رفتم. معلم‌های خوبی در این مدرسه داشتیم. یکی از مشوق‌های اصلی من در این مدرسه، آقای «محمودلی شاملو» بود که نه تنها به من، بلکه به همه دانش‌آموزان ایده می‌داد و بچه‌ها را با روش‌های خاص خودش تربیت می‌کرد تا به افراد درست، زحمت‌کش و باشرفی در آینده تبدیل شوند. در عین اینکه سر کلاس‌های درس شوخی می‌کرد و بچه‌ها را می‌خنداند؛ اما همیشه جملات نقضی می‌گفت و ما را راهنمایی می‌کرد. یکی از کسانی که در شکل‌گیری روحیه من تأثیر داشت، ایشان بود.

دوره دبستان دوست داشتم مهندس کشاورزی شوم؛ اوایل دبیرستان می‌خواستم مهندس ساختمان شوم و این رشته در آن زمان جزو یکی از بهترین رشته‌ها محسوب می‌شد. بلاخره در کلاس ششم دبیرستان تصمیم گرفتم مهندسی مکانیک بخوانم. سال اول به دلیل یک اشتباه در معادلات فیزیک، قبول نشدم و یک سال پشت کنکور ماندم و در نهایت سال ۱۳۴۳ با رتبه ۷۵ وارد دانشگاه شدم. آن زمان مهندسی مکانیک نبود و دانشکده فنی دانشگاه تهران، رشته مهندسی الکترومکانیک داشت؛ اما دانشگاه پلی‌تکنیک (صنعتی امیرکبیر) همان سال رشته مهندسی مکانیک را راه‌اندازی کرد. سال دوم تقریباً رشته‌های زیادی را بجز پزشکی قبول شدم؛ دانشگاه تهران هم قبول شدم، اما چون دانشگاه پلی‌تکنیک را خیلی دوست داشتم، رشته مهندسی مکانیک این دانشگاه را انتخاب کردم.

دانشگاه پلی‌تکنیک آن زمان ۵ انستیتو مکانیک، برق، ساختمان، شیمی و نساجی داشت. دعا می‌کردم مهندسی مکانیک این دانشگاه قبول شوم. مرحوم دکتر مجتهدی که ریاست دانشگاه را برعهده داشت، با دانشجویان مصاحبه می‌کردند و قرار بود ۲۰۰ نفر پذیرفته شوند. نوبت که به من رسید، از من پرسید: چه رشته‌ای می‌خواهی بخوانی؟ گفتم مهندسی مکانیک. با خنده گفت: جا هست پسر جان، جا هست. یک کلاس چهل و هشت نفری بودیم و سال اول، شاگرد چهارم شدم؛ سال دوم شاگرد سوم و در نهایت، سال آخر، شاگرد اول دانشکده شدم. زمانی که وارد دانشگاه شدم، جو دانشگاه تاحدودی

سیاسی بود؛ من از جو سیاسی در دانشگاه خوشم نمی‌آمد. به اعتقاد من، جو سیاسی در دانشگاه‌ها، روحیه علم و دانش در این محیط را می‌گشاید و اصلاً درست نیست. عقاید خاص خودم را دارم؛ معتقدم دنیا خیلی تخصصی است. به عنوان مثال، آدم خیلی فاضل و دانشمندی هستم، اما در چه رشته‌ای؟ می‌توانم رئیس یک بیمارستان بشوم؟ من در رشته خودم (مهندسی مکانیک) متخصص هستم (نه در رشته‌های دیگر). اینقدر همه چیز تخصصی شده که حتی سیاست هم مثل پزشکی، مهندسی، اقتصاد، پایه علمی دارد. وقتی چیزی از سیاست نمی‌دانم، اشتباه است بخواهم در مورد سیاست صحبت کنم.

دانشجویان دختر و پسر ۱۸ تا ۲۲ ساله در زمان تحصیل و در محیط دانشگاه، شخصیت‌شان شکل می‌گیرد. بچه‌ها در دانشگاه تحت تأثیر احساسات‌شان، به هر جوی کشیده می‌شوند. در آن سالها زمانی که وارد دانشگاه پلی‌تکنیک شدم، جو خیلی سنگینی در دانشگاه حاکم بود و اگر سیاسی نبودید، انگار اصلاً آدم نبودید و این به نظرم درست نبود. به شدت از جو سیاسی حاکم آزار می‌دیدم، چون روحیه‌ام، روحیه علمی بود.

سال ۱۳۴۷ فارغ‌التحصیل شدم و تصمیمی گرفتم. برای ادامه تحصیل تصمیم گرفتم به آمریکا بروم. تا پیش از زمان من، همه حتی شاگرد اول‌های دانشگاه باید بعد از اتمام تحصیل به سربازی می‌رفتند؛ اما حدود یک سال قبل از آن، قانونی گذاشته شد که شاگرد اول‌های دانشگاه با شروطی می‌توانستند برای ادامه تحصیل به خارج از کشور بروند و بعد از بازگشت، دوره سربازی را بگذرانند و این قانون هم شامل حال من شد.

از "مؤسسه فناوری ماساچوست" (MIT) پذیرش بدون بورس گرفتم؛ اما بعد بدون گرفتن بورس از دولت و تنها از طریق بورس ماهانه به مبلغ ۲۵۰ دلار به عنوان دستیار تدریس (Teaching Assistant)، موفق شدم از دانشگاه ایالتی "لوئیزیانا" پذیرش بگیرم و ۴ ژانویه ۱۹۶۹ (دی ماه ۱۳۴۷) راهی آمریکا شدم. قرار بود ابتدای پاییز سال بعد یعنی حدود ۹ ماه بعد، دوره فوق لیسانس را شروع کنم و در این مدت، دوره زبان را بگذرانم.

حدود یک هفته بعد از رسیدنم به آمریکا، به دفتر دیپارتمان مکانیک دانشگاه رفتم و با زبان دست و پا شکسته از مسئول

دفترشان سراغ "پروفسور میلر" (رئیس دپارتمان) را گرفتیم. وقتی وارد اتاق ایشان شدم، خودم را معرفی کردم. پروفسور میلر گفت، انگلیسی خوب حرف میزنی؛ از سه هفته دیگر هم درس‌های فوق لیسانس را و هم کازت را به عنوان دستیار تدریس شروع کن!

سه هفته بعد، کلاس‌ها شروع شد. همزمان با تحصیل در دوره فوق لیسانس، به عنوان دستیار تدریس در کلاس‌های "پروفسور صباغیان" که ایرانی بودند، طراحی ماشین، پروژه، آزمایشگاه و حل مسائل را تدریس می‌کردم. جلسه اول که وارد کلاس شدم، دیدم ۱۰-۱۲ دانشجوی آمریکایی سرکلاس نشسته‌اند. زبان انگلیسی‌ام زیاد خوب نبود؛ خودم را معرفی کردم و مطالبی را روی تخته نوشتم و از کلاس بیرون آمدم. یکی از بچه‌ها از کلاس بیرون آمد و گفت: تو ایرانی هستی؟ گفتم بله. گفت: تو معلم ما هستی؟ گفتم بله. گفت: زبان انگلیسی‌ات زیاد خوب نیست! گفتم پروفسور میلر گفتند که سر کلاس شما باشم. قرار شد آن دانشجوی در یادگیری زبان انگلیسی به من کمک کند و من هم در یادگیری درسها به او کمک کنم. با هر سختی که بود ترم اول تمام شد.

ایام تابستان هم که کلاس‌ها تعطیل بودند، در دپارتمان فیزیک برای اساتید، مُنحنی رسم می‌کردم و ماهی ۵۰۰ دلار حقوق می‌گرفتم. ابتدای پاییز دوباره به دفتر دپارتمان مکانیک دانشکده و پیش "پروفسور دنیل" (رئیس جدید دپارتمان) رفتم. از من در مورد درس‌هایی که تدریس می‌کردم و میزان حقوق‌ام سؤال کرد و در نهایت قرار شد از دو روز بعد، درس مکانیک را هم تدریس کنم. شاید هیچکس جرأت کاری که من انجام دادم را نداشت. با همه این شرایط، در مدت یک سال و نیم موفق شدم دوره فوق لیسانس را با نمرات خوب به پایان برسانم؛ درحالی‌که سایر همکلاسی‌ها بعد از چهار تا پنج ترم فارغ‌التحصیل شدند.

وقتی دوره فوق لیسانس را تمام کردم، به ایران برگشتم و با همسرم ازدواج کردم و باهم به آمریکا برگشتیم. همسرم مشوق اصلی من برای تحصیل در مقطع دکترا بود. همسرم را بسیار زیاد دوست داشتم. البته متأسفانه سال گذشته ایشان بدلیل بیماری فوت کرد (در این بخش از مصاحبه، آشک در چشمان استاد اسلامی جمع شد و با بُغض بسیار زیاد به گفت و گوی خود با ما ادامه داد). دو فرزند دارم؛ پسرم که متولد آمریکا است، در

ایران زندگی می‌کند و از دانشگاه "نیویورک" تخصص فیزوتراپی و از دانشگاه "میشیگان"، تخصص فیزوتراپی در سرطان را گرفته است و الان هم در حال گذراندن دوره ویژه تمرینات فیزوتراپی مخصوص بیماران سرطانی است. دخترم هم ازدواج کرده و به همراه خانواده‌اش در آمریکا زندگی می‌کند.

کار کردن در آژانس فضایی آمریکا، ناسا (NASA)، شاید آرزوی خیلی از پژوهشگران و دانشمندان دنیا باشد. نخبگان ایرانی زیادی در ناسا مشغول فعالیت هستند و به حق هم عملکرد درخشانی داشته‌اند؛ از پروفسور اسلامی، از پژوهشگران پروژه شاتل فضایی تا دکتر فیروز نادری، مدیر اجرایی برنامه منظومه شمسی یا جوان‌ترهایی مثل مهندس بابک فردوسی، مدیر پرواز مأموریت مریخ‌نورد کنجکاوی یا دکتر کامک عبادی و همسرش مهندس آرام حمیدی از آزمایشگاه پیشران‌ش جت (JPL) ناسا.

اما کار در ناسا، انتهای آمال و آرزوها نیست؛ قطعاً چیزهای دوست‌داشتنی‌تر و مهم‌تری هم وجود دارد، مثل عشق به وطن.

«بعد از اتمام دوره فوق لیسانس، بلافاصله دوره دکتری را شروع کردم. پروفسور دنیل که مدیر دپارتمان مکانیک بود، علاقه زیادی به من داشت و پیشنهاد کار در پروژه شاتل فضایی را مطرح کرد و من مسئول یک تیم چهار نفره بودم. همزمان با کار کردن روی تیز دکترا، در "مرکز فضایی هیوستون" در پروژه شاتل فضایی کار می‌کردم. جَو کار در ناسا بی‌نظیر بود. بعد از اینکه مدرک دکترا را گرفتم، ناسا به من پیشنهاد داد که روی همین پروژه شاتل فضایی کار کنم. روی پروژه‌ای کار کردیم که مجموعه چهار موشک، وقتی روی سکوی پرتاب بود، بتواند در برابر باد با سرعت ۱۲۰ مایل در ساعت مقاومت کند. این کار را باید در تونل باد مدل‌سازی می‌کردیم. روی پروژه دیگری هم کار کردیم که چگونه می‌توان روی ماه از خاک آن، آب تهیه کرد.

پروژه دیگری که در ناسا روی آن کار می‌کردیم این بود که وقتی چهار موشک به فضا می‌روند، دو موشک کناری بعد از پیمودن ۴۰ مایل باید از شاتل جدا می‌شدند. این موشک‌ها در اقیانوس می‌افتادند و باید آنها را گرفته و دوباره روی سکوی پرتاب قرار می‌دادیم. طول عمر (lifetime) استفاده از این موشک‌ها ۱۰ بار استفاده بود. وقتی موشک پایین می‌آمد، سه چتر سرعت

فرود را که ۱۵۰ فوت (۴۵.۷ متر) بر ثانیه بود، کنترل می‌کردند. این سرعت برخورد با آب خیلی زیاد بود و تقریباً معادل سرعت برخورد با کوه شن بود. باید توزیع فشار را روی سطح فضاپیما مشخص می‌کردیم. پروژه سنگینی بود، برای اینکه سطح آب در مکانیک، یک قید غیرقابل انتگرال‌گیری و کار روی آن بسیار سخت است. وقتی موشک با آب برخورد می‌کرد، باید شرط مرزی سطح آزاد آب را اعمال می‌کردیم. در مکانیک سیالات حدود یک سال و نیم روی یک تکنیک خاص کار کردیم که از سخت‌ترین مسائل مکانیک سیالات است، چون اعمال شرط مرزی روی سطح آزاد خیلی دشوار است.

روی این پروژه‌ها کار کردم و ناسا به من پیشنهاد داد که روی این موضوع دوباره در "مرکز فضایی هیوستون" کار کنم؛ اما من اینقدر ایران را دوست داشتم که سال ۱۳۵۲ به ایران برگشتم. ایران را دوست دارم، ایرانیان را هم دوست دارم و هیچ منتهی هم سر کسی ندارم. در این مملکت، نان سنگک خالی‌اش را در آب میزنم و می‌خورم، اما استیک آمریکایی‌ها را نمی‌خورم. همیشه هم این را به همه گفته‌ام و این دوست داشتن از ته قلبم است.

در آن سالها که به همراه همسر در آمریکا بودم، یکبار با مشکل مالی مواجه شدیم. حدود ۱۵ سکه طلا هدیه ازدواجمان همراهمان بود و همسر از من خواست که یکی از این سکه‌ها را بفروشم تا مشکل مان حل شود، ولی من این کار را نکردم! با اینکه همسر من را به شدت دوست داشتم و نمی‌خواستم روی حرفش حرفی بزنم، ولی گفتم حاضر نیستم ثروت مملکت را در اینجا (آمریکا) بفروشم. کار کردم و مشکل مان را برطرف کردم.

پاسخ دادن به این سوال هم که چرا ایران را دوست دارم، سخت است. گاهی از جهان اول و جهان سوم صحبت می‌شود. آیا جهان اول با تعاریفی که اروپایی‌ها و آمریکایی‌ها ارائه کرده‌اند؟! یعنی هرکسی که موتور جت را اختراع کرد، جهان اول است و هرکسی که اختراع نکرد، جهان سوم است؟ من یک تعریف دیگر هم دارم برای جهان اول بودن؛ کشوری مثل ایران که هشت هزار سال (با همه سختی‌ها و دشمنی‌ها) در دنیا ایستاد و اسم خودش را (زنده) نگه داشت، این کشور جهان اول است و در آینده، موشک و هواپیما و جت هم می‌سازد و به همه فناوری‌ها

هم دست پیدا می‌کند.

سال ۱۳۵۲ وقتی از آمریکا به ایران بازگشتم، به دانشگاه پلی‌تکنیک آمدم و به عنوان استادیار در دانشکده مکانیک مشغول تدریس شدم. از این دانشگاه فارغ‌التحصیل شده بودم و همیشه پلی‌تکنیک را دوست داشتم و دارم. حدود ۴۹ سال است که در این دانشگاه مشغول تدریس هستم. حدود دو سال پیش بود که بازنشسته شدم، اما همچنان در دانشگاه تدریس دارم؛ استاد راهنمای چند دانشجوی دکترا و فوق لیسانس و همینطور، ادیتور سه ژورنال بسیار معروف مکانیک هستم. از لحاظ علمی بارها ثابت کرده‌ام که در تخصص خودم یعنی thermal-assisted نفر اول دنیا هستم و در این زمینه تعارفی با کسی ندارم. نزدیک به ۶۰۰ مقاله و ۱۲ کتاب دارم که دو کتاب در نیویورک و ۶ کتاب در "اسپرینگر" چاپ شده و جزو ۲۵ درصد کتاب‌های پرفروش تخصصی اسپرینگر است».

این نکته را بارها از زبان اساتید دغدغه‌مند، نخبگان و چهره‌های علمی مطرح کشور شنیده‌ایم که جوانان با استعداد ایرانی، اصلی‌ترین سرمایه این کشور هستند و باید شرایط را به‌گونه‌ای برای آنها فراهم کنیم که بمانند و به کشورشان خدمت کنند؛ در غیر اینصورت، کشورهای دیگر با آغوش باز از جوانان نخبه و بااستعداد ما استقبال خواهند کرد!

«هر وقت که فرصتی پیش آمده است، این نکته را گفته‌ام که هر سرزمین، یک سری منابع طبیعی خدادادی مثل نفت، ذغال سنگ، طلا و ... دارد. به نظر من یکی از منابع طبیعی که خداوند به هر سرزمینی داده است، استعدادهای ملی آن سرزمین است و در ایران، علاوه بر تمام منابع طبیعی که خداوند عطا کرده است، هوش و ذکاوت و پشتکار را هم به ایرانیان عنایت کرده است. اقوام مختلف گُرد، لُر، بلوچ، فارس، عرب، تُرک و گیلک و ... سال‌هاست در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند. شاید دعوای داخلی وجود داشته، اما در برابر دشمن همیشه متحد بوده‌اند. در طول تاریخ شواهد مختلفی وجود داشته که ایرانی‌ها توانستند به یک فناوری دست پیدا کنند ولی بعد آن فناوری را رها کردند. در طول تاریخ اخیر مثلاً چند صد ساله ایران، ایرانی‌ها متوجه نشدند که فناوری چقدر مهم است و این یکی

از نقاط ضعف فرهنگی ما ایرانیان بوده است.

این جو باعث شده است که ایرانی‌ها متأسفانه به استعدادهای ملی خودشان بی‌تفاوت باشند، درحالی‌که خداوند این استعدادها را به ما عطا کرده است. بچه‌های باهوش، با شرف و زحمت‌کشی در این کشور داریم. چه علتی دارد که خودمان نمی‌توانیم آنها را نگه داریم؟ برای اینکه به تکنولوژی بی‌توجه هستیم و متأسفانه این درد بزرگ ایرانی‌ها است؛ (البته) این قضیه به سرعت در ایران حل می‌شود و به سرعت این ورق برمی‌گردد و به نظر من ایران از نظر تکنولوژی، یکی از کشورهای بسیار پیشرو خواهد شد.

یک مثال خیلی ساده بزنم؛ در جریان جنگ ایران و عراق در وزارت دفاع روی پروژه‌های جنگی کار می‌کردند. آن زمان تفنگ ژ-۳ را به سختی می‌ساختیم. هواپیماهای عراقی کشور را بمباران می‌کردند و ما کاری نمی‌توانستیم بکنیم. دانشجویهای همین سه - چهار دانشگاه تهران یعنی شریف، تهران، پلی‌تکنیک و علم و صنعت آمدند و روی موشک‌های سوخت جامد کار کردند. دولت و ملت، همه منتظر بودند کاری کنیم که عراق، شهرهای ما را بمباران نکند. همین بچه‌های لیسانس دانشگاه‌های تهران، موشک سوخت جامد ساختند و سلیمانیه را گرفتند و به صد و ده کیلومتری بغداد رسیدند. چطور توانستیم این کار را بکنیم؟ چطور وقتی لازم بود به تکنولوژی دست پیدا کنیم، این کار در عرض دو-سه سال انجام شد؟

ایرانی‌ها بسیار باهوش هستند و کافی است به ایرانی‌ها در درجه اول احترام بگذارید و دوم، به آنها اعتماد کنید؛ در این شرایط ایرانی‌ها می‌درخشند. این کاری است که همیشه سعی کرده‌ام اینجا نسبت به دانشجویانم انجام دهم؛ به دانشجویانم احترام می‌گذارم و همیشه به آنها اعتماد کرده‌ام و نتیجه این اعتماد این شده است که صدها مقاله از دانشجویانم در بهترین مجلات دنیا چاپ شده‌اند.

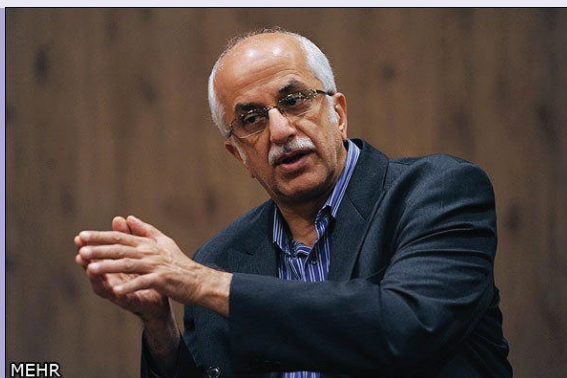
در شرایط فعلی دانشجویان وقتی فارغ‌التحصیل می‌شوند و این شرایط بیکاری را می‌بینند، مأیوس می‌شوند و سعی می‌کنند نه آمریکا، بلکه به هر کشور دیگری بروند. تاحدودی زیادی هم حق دارند، چون می‌خواهند زندگی کنند و درآمد داشته باشند.

وقتی می‌روند، باتوجه به استعداد بسیار زیادی که دارند، به سرعت جذب می‌شوند. ایرانی‌ها نسبت به شهروندان برخی کشورهای دیگر که در آمریکا حضور دارند، فوق‌العاده باهوش و فوق‌العاده زحمتکش هستند و از سوی دیگر بسیار صداقت دارند. خیلی از کسانی که در آمریکا حضور دارند، شاید این ویژگی صداقت را نداشته باشند، برای همین ایرانی‌ها اینقدر در جهان می‌درخشند. شاید خیلی‌ها از ایرانی‌ها باهوش‌تر باشند، اما مثل ایرانی‌ها صداقت ندارند و غربی‌ها این را خوب می‌فهمند».

تینک تنک (Think Tank)، اندیشکده یا اتاق فکری است که در بسیاری از کشورها، نقشی کلیدی در سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری‌ها دارد. فرهنگستان علوم ایران که جمعی از برترین چهره‌های علمی و نخبگان کشور به عنوان عضو پیوسته، وابسته، مدعو یا افتخاری در آن حضور دارند، می‌تواند به عنوان یک اتاق فکر، در فرآیند سیاست‌گذاری‌ها و تصمیم‌سازی‌ها ایفای نقش کند.

«از حدود بیست سال پیش عضو پیوسته فرهنگستان علوم ایران هستم و پیش از آن، عضو وابسته بودم. در اولین جلسه‌ای که به عنوان عضو وابسته در فرهنگستان علوم شرکت کردم، گفتم که فرهنگستان نقش اتاق فکر را دارد و باید برای دولت، در نقش مخزن فکر باشد. فرهنگستان علوم، اتاق فکر (تینک تنک) کشور است، چراکه جمعی از متفکرترین و اساتید ایران در فرهنگستان علوم حضور دارند.

هر موضوع یا مسئله لاینحل در قوه قضائیه یا قوه مجریه می‌تواند در اینجا مورد بررسی قرار گرفته و راهکار لازم برای آن ارائه شود؛ بهترین و برجسته‌ترین دانشمندان کشور عضو پیوسته یا وابسته فرهنگستان علوم هستند که این مسائل را بررسی می‌کنند و می‌گویند این کار این مزایا و معایب را دارد و تصمیم با سیاستمداران است. حدود ۱۶-۱۵ سال پیش که من رئیس گروه علوم مهندسی فرهنگستان علوم شدم، روی پروژه "تینک تنک" کار کردیم و الان در ایران، مخازن فکری زیادی در کشور داریم. اولین بار در ایران، این ایده را من در فرهنگستان علوم مطرح کردم».

فقدان ارتباط «علوم پایه» با فناوری‌های روز

علوم پایه متولی ندارد

گفتگوی خبرنگاری مهر با دکتر سعید سمنانیان

آقای دکتر سعید سمنانیان استاد فیزیولوژی دانشگاه تربیت مدرس، عضو وابسته گروه علوم پایه فرهنگستان علوم و مشاور برنامه‌ریزی و نظریه‌پردازی این فرهنگستان و رئیس کمیسیون تخصصی علوم پایه و فناوری‌های همگرای دبیرخانه شورای عالی عتف در گفتگو با خبرنگاری مهر به تحلیل علل افت علوم پایه در کشور، آسیب‌شناسی کم‌توجهی به علوم پایه، ارتباط علوم پایه با حوزه‌های نوآوری و فناوری و راهکارهای عملی اعتلای علوم پایه در کشور پرداخته است که متن این گفتگو در ذیل آمده است:

✱ علوم پایه یکی از ارکان آموزش و تحقیقات است و یکی از راه‌های رسیدن به توسعه، تقویت علوم پایه در کشور است. چرا علوم پایه در پیشرفت یک کشور نقش مهمی ایفا می‌کند؟ و با وجود پیشرفت‌های علمی چرا چند سالی است که توجه به این حوزه علمی کاهش قابل توجهی داشته است؟

برای داشتن دید درستی از علوم پایه در کشور، چون علوم پایه جزئی از آموزش عالی در کشور است، طبیعتاً اگر مشکلاتی بر علوم پایه حادث و جاری است مقداری از آن در درون مشکلات کلان آموزش عالی واقع است. در مجموع کشور در برخی از حوزه‌ها بیشتر موفق بوده و در برخی از حوزه‌ها کمتر. به طور نمونه از نظر گسترش آب آشامیدنی سالم که یکی از شاخص‌های بسیار مهم توسعه است، کشور بسیار موفق بوده است، و یا در توسعه بهداشت، برق رسانی، جاده سازی، شبکه ارتباطات تلفن و اینترنت، سوادآموزی موفقیت‌های بسیار خوبی کسب کرده است. در جامعه ما پیش از انقلاب اسلامی بیش از ۵۰ درصد مردم

بی‌سواد کامل بودند و اکنون با دو برابر شدن جمعیت، میزان بی‌سوادی به کمتر از ۱۰ درصد رسیده است. ضمن اینکه در تربیت نیروی انسانی در مقاطع مختلف نیز کشور دستاوردهای بسیار بزرگی داشته است.

در برخی از حوزه‌ها آنگونه که باید و شاید دستاوردی نداشته‌ایم که به طور نمونه می‌توان به رفع محرومیت اشاره کرد. یا توزیع متوازن ثروت و یا بسط طبقه متوسط در جامعه از جمله مواردی است که در آن کمتر از انتظار موفق بوده‌ایم. گفته می‌شود حکومتی موفق است که طبقه متوسط بزرگ‌تری نسبت به انتهای طیف فقر مطلق و یا ثروت زیاد داشته باشد. ایجاد یک اقتصاد پویا و باثبات برای توسعه، سرمایه‌گذاری خارجی و داخلی، حفظ نیروی انسانی تربیت شده، جلوگیری از مهاجرت و برقراری مهاجرت معکوس از دیگر مواردی است که موفقیت‌چندانی در آن نداشته‌ایم.

اما اگر بخواهیم منصفانه نگاه کنیم در چند دهه اخیر تربیت نیروی انسانی و کار دانشگاه‌های ما یکی از نقاط قوت کشور بوده است. در کشور ایران چه از نظر کمی و چه کیفی، شرایط علمی و دانشگاهی اصلاً قابل مقایسه با گذشته نیست. در سال ۱۳۶۵ جمعیت دانشگاه دیده ایرانی ۱۸۰ هزار نفر بوده است اما این جمعیت اکنون از ۱۳ میلیون نفر عبور کرده است. تعداد جمعیت دانشجویی در سال‌هایی پس از انقلاب به ۵ میلیون نفر هم رسید و اکنون با توجه به تغییرات جمعیتی به حدود ۳ میلیون و ۲۰۰ هزار نفر رسیده است. در چهل سال پیش حدود ۶ تا ۷ هزار عضو

هیأت علمی داشتیم که اکنون این تعداد به ۸۷ هزار استاد و عضو هیأت علمی رسیده است.

تا کنون گسترش‌های زیادی در وزارتین و دانشگاه‌ها رخ داده و در کنار آن دانشگاه‌های غیرانتفاعی، آزاد، پیام نور و علمی کاربردی، همه در بسط کمی آموزش عالی مؤثر بوده‌اند. در کنار آن روند ارتقا کیفی آموزش عالی را نیز به همراه داشته‌ایم. اگر گفته می‌شود که در انرژی هسته‌ای قدم‌های بزرگی را برداشته‌ایم بدون شک ریشه در دانشگاه‌ها دارد. همچنین اگر می‌گوئیم که در صنایع دفاعی قدم‌های بلندی برداشته‌ایم بدون شک هر صاحب نظری که جامع و عمیق به قضیه نگاه کند می‌داند که این موفقیت‌ها ریشه در دانشگاه‌ها و بحث‌های علمی و تربیت نیروی انسانی در داخل کشور دارد. این موفقیت‌ها در حالی بدست آمده است که در اوایل انقلاب ما معطل سیلوسازی و پل سازی بودیم و جهاد سازندگی وقتی توانست سیلو بسازد دستاورد بزرگی محسوب می‌شد.

بدون اغراق در بحث علمی قدم‌های خوبی برداشته شده است اما این موفقیت‌ها به معنی بی‌ایراد بودن کار نیست. در این حوزه کارنامه مقبولی و قابل ارائه‌ای داریم و در منطقه و در جهان اسلام در بسیاری از رشته‌ها سرآمد هستیم. اما در بحث علوم پایه یک اتفاق خاصی رخ داده است. در گذشته رشته‌های ریاضی سرآمد سایر رشته‌ها بودند و متقاضیان زیادی برای ورود به این رشته‌ها در دبیرستان‌ها نسبت به علوم تجربی و علوم انسانی وجود داشت. اما از اواخر دهه ۸۰ شمسی می‌بینیم که در رویکرد به سمت رشته‌های علوم پایه علی‌الخصوص در مقاطع مختلف دانشگاهی سیر نزولی داشته‌ایم. در حال حاضر این موضوع نگران کننده است و باید در کشور چراغ خطر برای این موضوع در کشور روشن شود و خطرات عدم توجه به علوم پایه را بیش از پیش به تصمیم‌سازان منتقل کنیم تا تدبیری اندیشیده شود.

✱ تبعات عدم توجه به اعتبارات در علوم پایه در آینده برای کشور چگونه خواهد بود؟ به نظر می‌رسد این آسیب‌ها در توسعه کمی و کیفی علوم پایه نیز مؤثر است، نظر شما در این باره چیست؟ هیچ کشوری در دنیا نیست که بدون توجه به علوم پایه، بتواند توسعه پیدا کند. در بحث اعتبارات پژوهشی معمولاً صنایع

و شرکت‌های بزرگ کشور برای کار در علوم پایه هزینه نمی‌کنند و در دنیا معمول نیست که شرکت‌های بزرگ به علوم پایه پول بدهند و بیشتر اعتبارات تحقیق و توسعه در بخش‌های کاربردی هزینه می‌شوند. در مقابل، همواره این حکومت‌ها هستند که بیشتر به علوم پایه می‌پردازند.

ضمناً اینکه این گونه نیست که رقمی که در پژوهش به طرف علوم پایه باید سوق بدهند رقم بالایی باشد. اگر ۱۵ تا ۲۰ درصد اعتبارات به علوم پایه اختصاص پیدا کند، این گروه علمی می‌تواند تولیدات علمی خوبی داشته باشد و علوم پایه آن کشور رشد مطلوبی را تجربه می‌کند.

✱ آیا آسیب شناسی در مورد افت علوم پایه از سوی نهادهای علمی صورت گرفته است؟ این آسیب‌ها بیشتر در چه بخش‌هایی قابل بازنمایی هستند؟

برای بررسی دلایل افت رویکرد به علوم پایه در کشور اول باید آسیب شناسی صورت گیرد. در این زمینه مقالات بسیاری نوشته شده و کار شده است. مرکز تحقیقات مجلس، سازمان برنامه و بودجه، دانشگاه‌ها، فرهنگستان علوم بر روی این مسئله کار کرده‌اند که چرا رویکرد به علوم پایه پایین است.

در برنامه ششم توسعه تنها حوزه‌ای که در بخش علم و فناوری، اعداد کمی و مطالبات کمی داشته است بحث علوم پایه بوده و باید بگویم که در این بازه زمانی ناموفق بوده‌ایم. در سال ۱۳۹۶ تنها ۷۶ درصد دانشجویان هدف گذاری شده علوم پایه محقق شده است. در سال ۱۳۹۷ این موضوع به مراتب بدتر شده و ۵۷ درصد دانشجویان هدف گذاری محقق شده است و آمار دانشجویان افت کرده است. به عبارت دیگر برنامه ششم توسعه رو به بالا طراحی شده بود ولی واقعیت جامعه افت داشته و رویکرد به علوم پایه روند کاهشی داشته است.

اینکه چرا جامعه، خانواده و جوانان به طرف علوم پایه نمی‌روند با مجموعه‌ای از دلایل قابل پاسخ است. یکی از دلایل خیلی مهم آن بحث‌های اقتصادی و بحث‌های اشتغال است. در واقع اشتغال در صدر فهرست دلایل عدم توجه به علوم پایه قرار دارد. در سال‌های ۹۲ و ۹۳ تحقیقی در وزارت علوم درباره میزان اشتغال دانش‌آموختگان علوم پایه انجام شد.

در این دوره در مقطع کارشناسی ۵۱ درصد دانش آموختگان علوم پایه مشغول به کار شدند. در مقطع دکتری تخصصی این میزان به ۷۲ درصد رسیده بود. تصور کنید فردی با هزاران مشقت دکتری تخصصی دانشگاه تهران در رشته ریاضی محض، آمار، زیست شناسی، شیمی را بعد از چند سال گذراندن امتحانات سخت و تحصیل، نگارش مقالات بین المللی کسب می کند و ۳۰ درصد این افراد بیکار باشند!

این موضوع یک فاجعه است زیرا امکانات کشور برای فرد هزینه شده است و در نهایت بی فایده بوده و با ناامیدی و یاس آن جوان و خانواده او مواجه هستیم. این افراد به طور طبیعی مبلغ هایی خواهند بود که به همه اعلام می کنند که طرف علوم پایه نیایید! در این گروه شغلی نخواهد بود و علی رغم این همه سرمایه گذاری، تلاش اساتید و دانشجو و دانشگاه تبلیغ خواهد شد که به طرف علوم پایه نیایند.

داوطلبان کنکور ریاضی در سال ۱۳۸۹ تعداد ۳۲۰ هزار نفر بودند که این تعداد در سال ۱۳۹۸ به ۱۶۴ هزار نفر کاهش یافتند. یعنی به میزانی کمتر از نصف آمار سال ۱۳۸۹ رسیده است. این اتفاق مهمی است که باید به آن توجه داشته باشند.

از دیگر دلایل افت علوم پایه می توان به کمبود وسایل آزمایشگاه ها اشاره کرد. به طور نمونه یک دانشجوی شیمی وارد آزمایشگاه دانشگاه می شود و می بینید تجهیزاتی برای کار تحقیقاتی وی وجود ندارد. نمونه دیگر اینکه در یک رشته علوم پایه دانشجو در آزمایشگاه می بیند که علاوه بر اینکه تجهیزات کهنه و فرسوده هستند، مواد شیمیایی مورد نیاز برای آن کار تحقیقاتی قیمت های بالایی پیدا کرده و آنقدر گران شده است که استاد به سمت تحقیقات علوم پایه نمی رود زیرا پول آن را ندارند. موضوع دیگر هزینه شرکت در کنگره ها و سمینار، دوره های بازآموزی، فرصت مطالعاتی های خارج از کشور و کسب تجربه تحقیق در خارج از کشور است که هیچ پولی برای آن وجود ندارد و دانشگاه و وزارت علوم اعتبارات مورد نیاز آن را ندارند. مجموعه ای از پارامترهای درون دانشگاهی و برون دانشگاهی وجود دارد که رویکرد به علوم پایه نسبت به گذشته افت کند.

نکته ای که باید به آن توجه کرد این است که تحصیل در علوم

پایه اصلاً کار ساده ای نیست. برای اینکه یک فرد دانش آموخته خوبی در کارشناسی ارشد یا دکتری رشته ای مانند ریاضی محض باشد باید بسیار دود چراغ بخورد و جوانی اش را صرف کند تا در رقابت علمی داخل و خارج از کشور موفق شود.

نکته دیگر این است که علوم پایه ای ها نسبت به سایر گروه های علمی بیشتر در معرض رقابت جهانی هستند. علوم پایه ای ها بیشتر به ارتباطات بین المللی نیاز دارند و بیشتر در معرض رقابت های بین المللی هستند. نمونه آن چاپ مقاله است. باید بدانیم که چاپ مقاله جزئی از دکتری تخصصی علوم پایه است و یک الزام است. اگر دانشجوی دکتری علوم پایه بلد نباشد که یک مقاله در یک مجله خوب بین المللی به چاپ برساند نشان می دهد که خوب آموزش ندیده و برای او تدریس ناقصی ارائه شده است.

دانشجوی دکتری علوم پایه که خوب آموزش دیده باشد باید بلد باشد که پاسخ داور بین المللی که مقاله وی را داوری می کند، بدهد. مقاله ها با دید انتقادی بررسی می شوند، ضمن اینکه وقتی نام ایران را پای مقاله می بینند دو برابر بیشتر از دیگران سخت گیری می کنند و سوالات جدی را مطرح می کنند. دانشجوی دکتری و استاد راهنمای وی باید توان پاسخگویی به داوری بین المللی را داشته باشند تا داور به سردبیر بنویسد که من قانع شده ام و این مقاله خوب است و در مجله چاپ شود و این مقاله موجب ارتقا علمی مجله می شود. این فرآیند اصلاً و ابداً کار ساده ای نیست و باید به کسانی که با پول های کم و اعتبارات ناچیز موفق می شوند که مقالات خوب بین المللی چاپ کنند آفرین گفت.

✱ از دیگر دلایل افت رشته های علوم پایه، تورم قوانین و اسناد بالادستی در این حوزه است، علاوه بر آن نهادهای متولی آموزش عالی در حوزه علوم پایه متفاوت عمل کرده اند و جایگاهی وجود ندارد که فارغ التحصیلان این حوزه را رصد کند، برای رفع این آسیب چه راهکارهایی وجود دارد؟

جایگاه ها و نهادهای مختلفی در آموزش عالی وجود دارند که درباره گروه های علمی تصمیم گیری می کنند. مجمع تشخیص مصحلت نظام، شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عالی عتف، کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس، مرکز پژوهش های مجلس،

سازمان برنامه و بودجه، وزارت علوم و وزارت بهداشت تصمیم سازان مطرح حوزه آموزش عالی هستند.

ضمن اینکه این نهادها در این حوزه تعداد زیادی اسناد بالادستی را طراحی می‌کنند، به گونه‌ای که با ترافیک اسناد بالادستی مواجه ایم، تنوع این اسناد آنقدر زیاد است که بعضاً باهم تعارض و تداخل دارند. پس در این زمینه تصمیم ساز و قانون نویس کم نداریم. وقتی وارد بحث اجرا می‌شویم این اسناد باید از سوی بدنه علمی اجرا شوند. از گروه‌های علمی و استادان، دانشکده‌ها و دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی تا وزارتخانه‌ها مجری این اسناد هستند. اما در زمان اجرای اسناد و قوانین در حوزه علوم پایه می‌بینیم که اتفاق لازم رخ نمی‌دهد. در واقع همه قبول دارند که علوم پایه کشور بیمار است، همه قبول دارند که علوم پایه کشور احتیاج به رسیدگی فوری و جامع دارد ولی سال‌ها می‌گذرد و اتفاقی نمی‌افتد.

می‌بینیم که برنامه ششم توسعه تمام می‌شود و دو سال هم از پایان آن می‌گذرد ولی عدم موفقیت‌های برنامه ششم در حوزه علوم پایه استمرار دارد، پس مشکلی ساری و جاری یا یک کم و کاستی در این بخش وجود دارد.

به طور نمونه، تربیت تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی در برخی از حوزه‌های علوم پایه بسیار بیشتر از مورد نیاز است. این موضوع بیشتر در دانشگاه‌های غیردولتی دیده می‌شود و گاهی به صورت افراطی در برخی رشته‌ها دانشجو پذیرش می‌شود در حالی که حتی استاد کافی برای آموزش این دانشجویان ندارند.

در این بخش وزارت بهداشت بهتر از وزارت علوم کار کرده است. دلیل آن این است که وزارت بهداشت هم تولید کننده و هم مصرف کننده یک دانش آموخته علوم پایه است. در حالی که شورای عالی انقلاب فرهنگی در زمینه تعداد دانشجویان پزشکی و دندانپزشکی وارد عمل می‌شود و عنوان می‌کند که باید این تعداد افزایش پیدا کند اما می‌بینیم که برای حوزه علوم پایه وارد ارقام و اعداد تعداد دانشجویان نمی‌شود. وزارت علوم باید سازوکارهایی را شکل دهد که از تعداد دانشجویان و دانش آموختگان و نیازهای نیروی انسانی علوم پایه مطلع باشد. به عبارت دیگر وزارت

علوم باید سازوکاری داشته باشد که بداند جامعه به چه تعداد متخصص زیست شناسی، شیمی دان و ریاضی دان نیاز دارد.

اصل ۳۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران می‌گوید که دولت موظف است وسایل آموزش و پرورش رایگان را برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه فراهم سازد و وسایل تحصیلات عالی را تا سر حد خودکفایی کشور به طور رایگان گسترش دهد، باید بدانیم که این اصل ابداً عملیاتی نشده است و سازوکاری در وزارت علوم نداریم که در آن تعداد نیروی متخصص موجود و مورد نیاز مشخص باشد. در علوم پایه هم همین مشکل وجود دارد، همانطور که ما نمی‌دانیم که کشور به چه تعداد حقوقدان نیاز دارد که بیش از نیاز تربیت نشود، همچنین نمی‌دانیم که به چه تعداد ریاضی دان و زیست شناس و متخصص سایر رشته‌های علوم پایه نیاز داریم.

ما باید هر ساله به صورت مرتب جایگاهی را داشته باشیم که فارغ التحصیلان علوم پایه را رصد کند. این جایگاه باید آنها را رصد کند که ریاضی دانانی که با این همه خرج و زحمت تربیت شدند کجا هستند و سرنوشت شأن چه شده است. چقدر از آنها مشغول به کار شده‌اند، آیا در حوزه تحصیلی خود مشغول به کار شده‌اند یا کار غیر مرتبط پیدا کرده‌اند. بودجه و اعتبارات علوم پایه محدود است و باید توجه کنیم که در این زمینه اصراف نکنیم و این بودجه و اعتبارات محدود را صرفاً خرج تعداد مورد نیاز نیروی انسانی علوم پایه کنیم.

یک نمونه از توجه به تعداد مورد نیاز نیروی انسانی متخصص کشور سوئیس است. بر اساس قانون اساسی سوئیس هر دانش آموزی بخواهد وارد رشته پزشکی شود باید اجازه داشته باشد که وارد این رشته شود. اما از سوی دیگر کشور محاسبه و اعلام می‌کند که ما تنها به ۲۰۰ پزشک نیاز داریم و تربیت بیشتر از آن اتلاف منابع محسوب می‌شود و پزشک بیکار موجب درمان القایی می‌شود. برای اینکه درست عمل کند همه افرادی که علاقمند هستند وارد دانشگاه می‌شوند اما با جهت گیری و آموزش درست تنها ۲۰۰ پزشک فارغ التحصیل می‌شوند و باقی این افراد در رشته‌های دیگر ادامه تحصیل می‌دهند.

کشورها می‌توانند در حوزه تربیت نیروی انسانی یله و رها باشند و یا می‌توانند به آن سامان بدهند. کشور ما آنقدر ثروتمند نیست که تربیت نیروی انسانی را رها کنیم بلکه باید بدانیم چه تعداد متخصص باید تربیت کنیم و چه تعداد نیاز داریم. وزارت علوم می‌گوید اگر ما تعداد نیروی انسانی را محدود کنیم، دانشگاه آزاد محدود نمی‌کند و هر چه تعداد می‌خواهد نیروی انسانی، آن هم با کیفیت نازاتر در همه حوزه‌ها تربیت می‌کند.

*** تهیه اسناد برآورد نیروی انسانی در وزارت بهداشت تجربه شده است، این کار در حوزه وزارت علوم انجام نشده است. برای بهتر رصد کردن حوزه علوم پایه یک پیشنهاد این است که چنین اسنادی در وزارت علوم نیز ایجاد شود، چه سازوکاری برای اجرای آن وجود دارد؟**

تهیه اسناد برآورد نیروی انسانی در حوزه‌های مختلف علوم از علوم پایه، فنی مهندسی، علوم انسانی و حتی هنر جز کم و کسری‌های نظام آموزش عالی است که باید انجام شود. این موضوع همیشه مطرح شده است اما وزارت علوم در هیچ دوره‌ای وارد این حیطه خطیر نشده است. این کار مشکلات خود را دارد اما علی‌رغم این مشکلات باید اجرا شود. این کار می‌تواند از سوی یک مرکز مطالعاتی صورت گیرد و شاید در ابتدای کار با مشکلات و انتقاداتی در خروجی‌ها مواجه شود اما به تدریج شکل بهتری می‌گیرد و جامع‌تر و مقبول‌تر می‌شود. این حیطه در کشور ما مغفول مانده است و باید مطالبه صورت گیرد که وزارت علوم آن را به انجام برساند.

اینجا می‌توان دانشگاه آزاد را محدود و مقید کرد که وقتی جوانی با سختی و پرداخت شهریه در یک رشته تحصیل می‌کند یک ارزش افزوده‌ای داشته باشد و این همه هزینه کند و در نهایت دکتری بگیرد و بعد در خانه بنشیند و بیکار باشد. همان طور که یک شرکت هواپیمایی و یک بیمارستان و یک هتل بر روی صندلی و تخت و ظرفیت خالی خود حساب می‌کنند، نظام آموزش عالی هم باید برای صندلی‌های خالی خود برنامه ریزی داشته باشد و ساماندهی داشته باشد. ساماندهی که اکنون در چارچوب آمایش آموزش عالی مطرح شده نیز از جمله مشکلاتی

است که باید به آن رسیدگی شود.

*** در اهمیت علوم پایه می‌توان به این نکته اشاره کرد که پایه بسیاری از فناوری‌های پیشرفته در دنیا، علوم پایه است. اما چرا در کشور ما دو حوزه فناوری‌های جدید و علوم پایه ارتباط مناسبی با هم ندارند؟ آسیب این موضوع را در چه نقطه‌ای می‌دانید؟**

موضوع ارتباط علوم پایه با نوآوری و فناوری‌های روز در کشور ما به هیچ وجه هدایت شده نیست. به این معنی که بر اساس گرایش‌های علمی استادان دانشگاه‌ها و پایان نامه‌ها و رساله‌هایی که اساتید مطرح می‌کنند و علایقی که دانشجویان دارند، افراد در حوزه‌های مختلف فعالیت می‌کنند ولی این فعالیت‌های علمی فارغ از نیازهای کشور است، این دو با همدیگر ارتباط ندارند و در واقع یکی از آسیب‌های حوزه علوم پایه محسوب می‌شوند. به عبارت دیگر فعالیت‌های علمی در حوزه علوم پایه و ارتباط ساماندهی شده و نظام مندی با نیازهای کشور در حوزه فناوری ندارد و عدم این ارتباط منجر به آشفتگی در این حوزه شده است. *** در میان آسیب شناسی دلایل افت علوم پایه در کشور، بحث دانش‌آموختگان برتر این رشته‌ها و بکارگیری آنها در امر آموزش یکی از دغدغه‌های صاحب‌نظران علوم پایه است، در این زمینه چه راهکاری پیشنهاد می‌کنید؟**

یکی دیگر از مشکلات جدی در حوزه علوم پایه که هر وقت از آن صحبت می‌شود خود را نمایان کند موضوع دانشگاه فرهنگیان است. دانشگاه فرهنگیان یکی از دانشگاه‌های رده اول کشور نیست و به عنوان دانشگاهی سرآمد محسوب نمی‌شود و با وجود این شرایط می‌گوئیم که تمامی معلمان کشور باید از این دانشگاه فارغ التحصیل شوند. ضمن اینکه در اساسنامه دانشگاه فرهنگیان به این پیش بینی انجام شده که دانشگاه فرهنگیان می‌تواند از دانشگاه‌های خوب کشور نیرو بگیرد. به طور نمونه می‌تواند فارغ التحصیلان ریاضی دانشگاه صنعتی شریف را جذب کند و یکسال آنها را آموزش معلمی دهد و دروسی که برای تبدیل افراد به معلم نیاز است به آنها آموزش دهد و بعد آموزش و پرورش که در حال حاضر به دلیل بازنشستگی معلمان با کمبود جدی معلم مواجه است، این افراد برجسته را جذب کند.

اما در حال حاضر این اتفاق رخ نمی‌دهد و افرادی که رتبه‌های بالای کنکور را در رشته‌های علوم پایه و بهترین دانشگاه‌های کشور را داشته‌اند را کنار می‌گذاریم و می‌گوئیم اینها نباید معلم باشند و معلمان صرفاً باید از پذیرفته شدگان دانشگاه فرهنگیان در استان‌های مختلف باشند. این موضوع یک بی‌تدبیری است که شاید ملاحظات عقیدتی در آن دخیل باشد اما عوارض آن بر نسل و نسل‌های بعدی خواهد گذاشت.

این موضوع که فکر کنیم فارغ التحصیل دانشگاه تهران، یا دانشگاه شیراز یا دانشگاه تبریز از نظر اعتقادات مذهبی ضعیف‌تر از فارغ التحصیلان دانشگاه فرهنگیان هستند، یکی از باورهای غلطی است که موجب می‌شود استعداد‌های برتر حوزه علوم پایه از حوزه معلمی دور شوند و نسل‌های آینده در خطر قرار می‌گیرند. از سوی دیگر اگر فارغ التحصیلان علوم پایه دانشگاه‌های برتر شغل معلمی پیشه کنند رویکرد به علوم پایه بیش از قبل می‌شود و این افراد تبلیغ بیشتری برای علوم پایه خواهند داشت.

به عنوان رئیس کمیسیون تخصصی علوم پایه و فناوری‌های همگرا دبیرخانه شورای عالی علوم تحقیقات و فناوری، چه راهکارهایی برای اعتلای علوم پایه در کشور پیشنهاد می‌کنید؟

در وزارت بهداشت یک دبیرخانه برای علوم پایه پزشکی وجود دارد و به تعبیری این حوزه صاحبی دارد که دلسوز و غصه خور روندهای آن است اما در وزارت علوم هیچ جایگاه، سازمان و دبیرخانه‌ای برای علوم پایه وجود ندارد. علی‌الخصوص که اکنون وزیر علوم متخصص رشته شیمی بوده و علوم پایه‌ای محسوب می‌شود، فرصت طلایی است که این نقیصه در وزارت علوم برطرف شود و وزارت علوم هم یک ساختاری برای علوم پایه داشته باشد که مدافع اصلی این گروه باشد. پیگیری و دغدغه اصلی حوزه علوم پایه را عهده دار باشد و ارقام را به سمع و نظر مسئولان و تصمیم سازان برساند.

کارهای بسیار متعددی برای اعتلای علوم پایه می‌توان انجام داد که یکی از آنها این است که می‌توان برای دانشجویان علوم پایه که در دکتری تخصصی تحصیل می‌کنند سهمیه فرصت مطالعاتی تخصیص داد. از مشوق‌های دیگر می‌توان به این موضوع اشاره

کرد که اگر از میان هزار نفر اول کنکور سراسری داوطلبی رشته‌های علوم پایه را انتخاب کند مشوق‌ها و جوایز خوبی برای تحصیل فرد در نظر بگیریم.

می‌توان سالانه ۲۰ نفر بورسیه دکتری تخصصی علوم پایه به ۱۰ دانشگاه اول جهان اعزام کرد. می‌توان به رتبه‌های زیر ۲۰۰ کنکور در صورت انتخاب رشته‌های علوم پایه بورسیه دهیم، برای آنها حقوق ماهانه در نظر بگیریم. می‌توان وام تحصیلی ویژه دانشجویان دکتری علوم پایه را ۵۰ درصد افزایش داد. می‌توان از بودجه ارزی که برای تأمین تجهیزات دانشگاه‌ها در نظر گرفته می‌شود ۳۰ درصد را فقط به علوم پایه اختصاص داد.

فهرستی از مشوق‌ها و نظام‌های انگیزشی وجود دارد که می‌توان آن را برای اعتلای علوم پایه به کار برد و درباره آن صحبت شود تا انگیزه ایجاد شود و بهترین‌های دانشجویان ما به سمت علوم پایه بروند. ضمن اینکه این مشوق‌ها در کل نظام آموزش عالی بسیار ناچیز است اما این نظام انگیزشی که می‌توان برای گروه علوم پایه در نظر گرفت، بسیار تأثیر گذار است.

تعبیری که مقام معظم رهبری درباره پایه و مبنا بودن علوم پایه دارند تعبیر کم‌نظیری است، به عبارت دیگر همه مسئولان توجه دارند که علوم پایه آینده ساز است ولی در مقام اجرا مشکل داریم.

و کلام آخر...

جمع‌بندی این موضوع نشان می‌دهد که علوم پایه در برنامه‌های کلان کشور مورد توجه است، مجمع تشخیص مصلحت نظام به آن توجه کرده، شورای عالی انقلاب فرهنگی و اسناد نقشه جامع علمی کشور آن را تأیید کرده‌اند، برنامه‌های پنج‌ساله سازمان برنامه آن را تأیید کرده است. مشکلی در زمینه اسناد بالادستی مورد نیاز نداریم بلکه مشکل اصلی جایی است که هیچ مجری متولی علوم پایه نیست و آن متولی با برنامه و بودجه خاص به اعتلای علوم پایه پیروز نشده است. در این زمینه به یک مجری و متولی مشخص، اعتبارات مشخص و برنامه مدون نیاز داریم که بتوانیم علوم پایه را اعتلا ببخشیم. نظارت لازم و پشتیبانی بودجه‌ای لازم می‌تواند این برنامه را حمایت کند.

سخنرانی و مقاله

اهمیت علوم پایه

دکتر مهدی گلشنی^۱

کشورهای جهان سوم، علوم پایه را تا حدی برای دریافت تکنولوژی جهان پیشرفته لازم می‌دانند. کشورهای اسلامی نیز از این بینش جدا نیستند و در این کشورها علوم پایه به عنوان ابزاری برای تکنولوژی مطرح هستند اما در این بینش چند نکته مهم، فراموش شده است که عبارتند از: تکنولوژی را شاید بتوان تا حدی بدون داشتن یک پایه علمی قوی به عاریت گرفت، اما این امر محدودیت دارد و به علاوه چنین تکنولوژی‌ای نمی‌تواند رشد لازم را داشته باشد و از این طریق نمی‌توان به موازات پیشرفت تکنولوژی در کشورهای پیشرفته جلو رفت. علم امروز، تکنولوژی فردا است. بسیاری از چیزهایی که اکنون ابزارهای تکنولوژیکی یا محاسباتی به شمار می‌روند در ابتدا فقط به دنبال تفحصات نظری محض کشف شدند. به طور نمونه پدیده NMR که در ۱۹۴۰ در پی تحقیقات فیزیک محض کشف شد، حدود ۳۰ سال بعد در پزشکی به کار گرفته شد و الان تکنیک NMR یکی از بهترین وسایل تشخیص در پزشکی است یا کشف ترانزیستور در سال ۱۹۴۷ به دنبال تحقیقات نظری محض روی نظریه کوانتومی جامدات صورت گرفت، نه این که دانشمندان به دنبال ساختن چنین وسیله‌ای بوده باشند.

دلیل دیگر اهمیت علوم پایه این است که علوم بنیادی از لحاظ بینش اسلامی نیز اصالتاً مطرحند و به دنبال آنها رفتن فقط برای تسخیر طبیعت نیست، گرچه امر مهمی است. همچنین صرفاً به خاطر حفظ استقلال مملکت نیست، که آن هم بسیار مهم است. قرآن مکرراً مردم را به تفکر و تدبیر در احوال کائنات دعوت

کرده است: «قل انظروا ما ذا فی السموات و الارض ... یونس: (۱۰۱)» و از سطحی برخورد کردن با آیات الهی در طبیعت آنها را برحذر داشته است: «و کاین من آیه فی السموات و الارض یمرون علیها و هم عنها معرضون / یوسف: ۱۰۵». قرآن صریحاً می‌گوید که در زمین بگردید و ببینید که خداوند چگونه خلقت را آغاز کرد: «قل سیروا فی الارض فانظروا کیف بدء الخلق ... عنکبوت: ۲۸». قرآن از ما می‌خواهد که در خلقت آسمان‌ها و زمین بنگریم. آیا این آیات فقط برای فرنگی‌ها آمده است؟ واضح است که چنین نیست.

آری، تأکید قرآن بر کاوش در طبیعت و تفکر در خلقت بود که بسیاری از دانشمندان بزرگ مسلمان را در عصر طلایی تمدن اسلامی به مطالعه علوم طبیعی رهنمون کرد. البتانی در مقدمه زیج خود می‌گوید: از بزرگ‌ترین دانش‌ها ... علم صناعت نجوم است که برای شناختن مدت سال‌ها و ماه‌ها و اوقات و فصول و فزونی و کاستی شب و روز و مواضع خورشید و ماه و کسوف آن‌ها و سیر مستقیم یا رجوعی ستارگان و تغییر پیدا کردن اشکال آن‌ها و ترتیب افلاک و سایر امور وابسته به اینها سود فراوان و فایده بزرگ دارد و هرکس در اینها نیک بیندیشد و خوب نظر کند، یگانگی خداوند بر او اثبات می‌شود و به عمق عظمت آفریدگار و گستردگی حکمت و جلالت قدرت و لطافت صنع او پی می‌برد.

۱- عضو پیوسته فرهنگستان علوم، استاد دانشگاه صنعتی شریف

خداوند خود فرموده است: اِنَّ فِیْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ اَخْتِلَافِ اللَّیْلِ وَ النَّهَارِ اٰیٰتٍ لِّاُولِی الْاَلْبَابِ در بدو جریان علم جدید نیز همین انگیزه دینی غالب بود. هاینبرگ نگرش کپلر درباره مطالعه طبیعت را چنین بیان می‌کند: برای کپلر، علم وسیله تأمین منافع مادی برای انسان یا یک فناوری برای بهتر زیستن در جهان ناقص ما و بازکردن راه‌های پیشرفت نیست. بر عکس، علم وسیله‌ای برای ارتقاء ذهن و یافتن آرامش در تفکر درباره کمال ابدی خلقت است. این‌گونه بینش نسبت به علوم بنیادی بود که باعث شد متفکران مسلمان در پژوهش‌هایشان فقط به نتایج زودرس و کوتاه‌برد اکتفا نکنند و به دنبال طرح‌هایی برای تبیین جهان خلقت باشند و بدین جهت علمی که از لحاظ آن زمان فوائد عملی نداشتند نیز مورد توجهشان بود؛ چنان‌که در دنیای پیشرفته امروز نیز فقط فواید عملی زودرس علوم مطرح نیستند. رفتن به هند و انجام تحقیقات درباره فرهنگ و تمدن آن برای ابوریحان بیرونی سود مادی نداشت و اگر افراد جامع معقول و منقولی نظیر خواجه نصیرالدین طوسی و شیخ بهایی وقتشان را صرف تحقیقات ریاضی می‌کردند، صرفاً به دلیل جنبه عملی آن‌ها نبود، بلکه این علوم را دریچه شناخت صنع خداوندی تلقی می‌کردند.

این بینش اسلامی و سنت حسنه علمای بزرگ مسلمان متأسفانه تا حد زیادی دستخوش فراموشی شده است و یک دید عملگرایانه افراطی بر بسیاری از اندیشه‌های بزرگان جهان اسلام حاکم شده است. اگر این بینش را در جهان غرب و شرق مادی‌گرا می‌دیدیم خیلی تعجب‌آور نبود ولی برای شرق معنوی‌گرا امری غیرعادی است؛ مضافاً به این‌که در غرب و شرق مادی‌گرا هم چنین بینشی حاکم نیست. ویسکوف فیزیکدان غربی می‌گوید: نباید علم را تقسیم کرد به بخش‌هایی که استفاده عملی دارند و بخش‌هایی که ندارند. نقش عمده علم در استفاده عملی از آن نیست، بلکه علم برای آن است که ما به علل و قوانینی که بر پدیده‌های طبیعی حاکم هستند پی ببریم. البته فهم پدیده‌های طبیعی همواره ما را بر آن می‌دارد که درباره برخی از چیزهای دیگر نیز تحقیق کنیم.

پس باید این بینش حاکم بر جهان سوم را که عمدتاً دنبال

کسب و انتقال تکنولوژی جهان پیشرفته هستند کنار گذاشت؛ البته بعضی کشورهای جهان سوم به این امر آگاه شده‌اند و الآن بودجه کلانی صرف تحقیقات علوم بنیادی می‌کنند. مثلاً برزیل امروزه به علت مبلغ معتنا بهی که صرف تحقیقات بنیادی می‌کند از لحاظ انتشارات علمی میان کشورهای آمریکای لاتین پیشتاز است.

بدین ترتیب از هر لحاظ، چه از دید اسلامی و چه از لحاظ منافع ملی و تأمین استقلال کشور و حتی ارتقاء تکنولوژی، چاره‌ای جز فراگیری علوم پایه و آن هم در حد عالی نداریم. الان برای ما تکنولوژی یک امر ضروری است، اما برای این‌که تکنولوژی در کشور نضج بگیرد و بتوان اصالتاً به تکنولوژی‌های تازه دست یافت، راهی جز تقویت علوم پایه نداریم.

دیدگاه‌های حاکم بر جریان علم در غرب

تا آخر قرن نوزدهم، جریان حاکم بر علم در غرب خواستار فهم واقعی طبیعت بود و هنوز هم این را از بعضی عالمان بزرگ می‌شنویم. جمله معروف اینشتاین بیانگر این نگرش است: من می‌خواهم بدانم خداوند چگونه این جهان را خلق کرد. من به این پدیده یا آن پدیده یا طیف این عنصر یا آن عنصر علاقه ندارم. من می‌خواهم افکار او را بدانم. بقیه جزئیات هستند. و به قول ویتن: هدف از فیزیکدان بودن این نیست که بیاموزیم چگونه چیزها را محاسبه کنیم، بلکه هدف این است که اصولی را که طبق آن جهان کار می‌کند بشناسیم.

اما این نوع نگرش در قرن بیستم تضعیف شد. در قرن بیستم دیدگاه دیگری رواج یافت که در جهان علم لاقول در غرب حاکمیت پیدا کرد و مبتنی بر این بود که هم مطالعه طبیعت را به خاطر فهم قوانین حاکم بر آن و استفاده از امکانات نهفته در آن توصیه می‌کرد، هم کسب علم را وسیله کسب قدرت و ثروت می‌دانست.

یکی از عواملی که به این تغییر نگرش کمک کرد، تضعیف نگرش کل‌نگر به علم بود. قبل از تکوّن علم جدید، علما یک دیدگاه کل‌نگرانه نسبت به مطالعه طبیعت داشتند و به دنبال ارائه تصویری یگانه از کل طبیعت بودند. تمامی بخش‌های

علم در متن این جهان بینی کل نگر قرار می‌گرفت. این دیدگاه را می‌توان به راحتی میان علمای بزرگ دوره تمدن درخشان اسلامی و ابتدای پیدایش علم جدید دید.

در زمان ما، دانشمندان، متخصصانی شده‌اند که فقط به دنبال تخصص خاص خودشان هستند و دیدگاه کل نگر نسبت به طبیعت ندارند و گاهی آنقدر تنگ نظری تخصصی پیدا کرده‌اند که حتی به حوزه‌های دیگر رشته خودشان بی‌توجهند و چه بسا شأنی برای آنها قایل نیستند. به قول هاینبرگ: امروز افتخار دانشمند عشق به جزئیات است، کشف و تنظیم کوچک‌ترین مکاشفات در یک حوزه خیلی محدود از طبیعت. این به طور طبیعی همراه است با احترامی بالاتر برای استاد در یک حوزه خاص، خبره، در قبال هزینه کردن ارزش همبستگی‌ها در یک مقیاس بزرگ. در این دوره به زحمت می‌توان صحبت از یک دیدگاه علمی وحدت یافته درباره جهان کرد ... جهان یک فرد عالم بخش محدودی از طبیعت است که عمرش را وقف آن می‌کند.

البته شکی نیست که با بسط دانش انسانی، چاره‌ای جز تخصص جویی نیست؛ اما تخصص جویی به معنای نادیده گرفتن سایر حوزه‌های دانش نیست. بدون یک بینش وسیع نگر، عالم فقط راه خود را درست می‌بیند و از مرتبط کردن یافته‌های خود با سایر حوزه‌های دانش محروم می‌ماند. تعقیب تخصص‌ها باید همواره در یک متن فرهنگی وسیع‌تر صورت گیرد تا اولاً دانش‌آموختگان از یک نگرش وحدانی به طبیعت محروم نمانند و ثانیاً نسبت به ابعاد انسانی علم آگاهی بیشتری داشته باشند و ثالثاً با نگرشی وحدت بخش به سایر بخش‌های دانش نظر افکنند و تحمل بیشتری نسبت به سایر تخصص‌ها داشته باشند. به قول وایسکوف (فیزیکدان برجسته آمریکایی): آموزش علم باید به تأکید روی وحدت و جهان شمولی علم بازگردد و از کوشش انحصاری برای تربیت افراد ورزیده در یک بخش خاص فراتر رود. البته ما باید متخصص لایق تربیت کنیم. اما باید رشته‌ها را نیز به یکدیگر نزدیک‌تر کنیم و ارتباط بین رشته‌های مختلف علم را نشان دهیم.

یکی از عواملی که در تضعیف این دیدگاه کل نگر مؤثر واقع

شده است، دوری فیزیکدانان از فلسفه و بحث‌های فلسفی بوده است که در اثر حاکمیت مکاتب مختلف تجربه‌گرا در محیط‌های علمی رخ داده است. کلام فون لونه، از فیزیکدانان برجسته نیمه اول قرن بیستم و برنده جایزه نوبل در فیزیک، گویای این مطلب است: اگرچه من هرگز در کلاسی از فلسفه شرکت نکرده‌ام، اما زمان زیاد و فکر زیادی صرف فلسفه کانت کرده‌ام... انگیزه [من] برای این علاقه به دوره مدرسه برمی‌گردد... اما به نظرم در دانشگاه بود که من به اندازه کافی بالغ شدم که فلسفه را بفهمم. این به کلی زندگی مرا دگرگون کرد. از آن موقع به بعد، حتی به نظرم فیزیک منزلت حقیقی خود را از این حقیقت به دست می‌آورد که یک منبع اساسی برای فلسفه فراهم می‌کند. تصور من این است که تمامی علوم باید در فلسفه، به عنوان مرکز مشترکشان، گردآوری شوند، و خدمت به فلسفه هدف واقعی‌شان باشد. در این صورت و تنها در این صورت، وحدت فرهنگ علمی در قبال تخصص روز افزون، حفظ می‌شود. بدون این وحدت، کل فرهنگ ما از هم خواهد پاشید.

اما علاوه بر وسعت دیدی که زمینه فلسفی به فیزیکدانان، به‌ویژه فیزیکدانان نظری می‌دهد، وقتی بحث در علوم به مسائل بنیادی کشانده می‌شود، تصمیم‌گیری در محدوده خود علوم، مشکل و گاهی غیرممکن است. لذا دانشمندان باتوجه به سوابق ذهنی‌شان سراغ مفروضات فلسفی مختلف می‌روند و در اینجا است که زمینه فلسفی در انتخاب بین نظریه‌ها سرنوشت‌ساز است. هاینبرگ کلام خوبی دارد که مایلیم عیناً نقل کنیم: من معتقدم که بعضی از تحولات اشتباه در نظریه ذرات، معلول این سوء تفاهم توسط فیزیکدانان است که می‌توان از استدلالات فلسفی به کلی پرهیز کرد. آنها با شروع از فلسفه ضعیف، سؤالات اشتباه مطرح می‌کنند. اغراق نیست که بگوییم فیزیک خوب گاهی در اثر فلسفه ضعیف ضایع شده است.

نقدی بر جریان فعلی علوم پایه در ایران

دایسون، فیزیکدان برجسته معاصر، در سخنرانی خود در انجمن ریاضی آمریکا، ریاضیدانان و فیزیکدانان را به دو گروه تقسیم کرد: پرنده صفتان و قورباغه صفتان. پرنده‌گان در فضا پرواز می‌کنند

و افق‌های وسیع را می‌بینند. عالمان پرنده‌صفت نیز افق‌های دور را می‌بینند و دنبال مفاهیمی هستند که به تفکر ما وحدت می‌بخشند و مسائل گوناگون را از حوزه‌های متفاوت به هم می‌آورند. قورباغه‌ها در گل ولای زندگی می‌کنند و فقط گل‌هایی را می‌بینند که در اطرافشان رویده‌اند. این‌گونه عالمان نیز فقط به جزئیات بعضی اشیاء خاص می‌پردازند و مسائل را یک به یک فهم می‌کنند. نظر دایسون این است که ریاضیات و فیزیک هر دو گروه را نیاز دارد. گروه اول حوزه‌های وسیع را می‌بینند و گروه دوم جزئیات را پر می‌کنند. ما به هر دو گروه نیازمندیم و اینها باید با هم کار کنند.

از نظر دایسون، اینشتاین یک ریاضیدان حرفه‌ای نبود، بلکه فیزیکدانی بود که به قدرت فوق‌العاده ریاضیات در توصیف اشیاء طبیعت اعتقاد داشت و علاقه وی به زیبایی ریاضی و انسجام طبیعت او را در مسیر مستقیم برای یافتن قوانین طبیعت انداخت. او به ریاضیات محض علاقه‌ای نداشت و با مهارت‌های ریاضی آشنا نبود و در سال‌های آخر عمرش بعضی همکاران ریاضیدان را به عنوان دستیار انتخاب کرد که محاسبات ریاضی را برای وی انجام دهند.

با این مقدمات، وضعیت علوم پایه در کشور را می‌توان به صورت زیر خلاصه کرد:

۱- متأسفانه، ما علم را نه در جهت تولید ثروت و قدرت به کار می‌بریم و نه اینکه اصالتاً در مقام فهم طبیعت هستیم. افق فکری عالمانمان بیشتر محدود به حوزه خاصی است که با آن سر و کار دارند و هدفشان غالباً به دست آوردن توفیقات موضعی کوتاه‌برد (نظیر چاپ مقاله یا دریافت کمک‌های مالی) است. کار ما بیشتر تکرار کارهایی است که در غرب می‌شود و گاهی هم حاشیه‌هایی به آنها می‌زنیم. اما کمتر در مقام دستیابی به سرمشق نویسی هستیم. وقتی حوزه‌ای مد می‌شود، یورش می‌دهیم به سوی آن آغاز می‌شود و حتی بسیاری از نخبگان بدون توجیه کافی به دام آن می‌افتند و چه بسا از خلاقیتی که می‌توانستند در حوزه‌ای وسیع‌تر بروز دهند و می‌مانند. زمانی علوم در کشور ما پیشرفت واقعی پیدا می‌کند که ما مثل کشورهای پیشرفته در علم، در بالابردن مرزهای دانش سهم داشته باشیم. ایرانیانی که در این مسیر

نقش داشته‌اند، عمدتاً در خارج به سربرده‌اند یا می‌برند.

همچنین در وضعیت فعلی، نگارش مقاله یک هدف اساسی برای استادان و دانشجویان ما شده است. دانشجو برای گرفتن موضوع رساله رجوع می‌کند و سخنی که غالباً می‌شنویم این است که آیا از این مسأله به زودی مقاله منتشر می‌شود یا نه؟ اساس تخصیص کمک‌های مالی به پژوهشگران و ارزیابی سطح علم افراد نیز تعداد مقالات شده است. من این را یکی از عمده‌ترین آفات تلقی می‌کنم. باید مشارکت در بالابردن مرزهای دانش یک هدف جدی برای پژوهشگران حوزه علوم پایه باشد.

برای ارزیابی کارهای انجام شده در علوم پایه، به‌ویژه فیزیک و ریاضی، باید به تفاوت اساسی این علوم و مهندسی توجه شود. در مهندسی شما از معلومات روز استفاده می‌کنید، در صورتی که در علوم پایه گاهی در مقام پیش بردن مرزهای دانش هستید و در بسیاری موارد نمی‌توانید نتیجه تحقیق را پیش‌بینی کنید. ممکن است یک کار اساسی سال‌ها طول بکشد و بنا براین محقق نباید به دلیل رایج بودن معیارهایی نظیر مقاله و ... موفق به ارتقاء شود.

مقالاتی که از عالمان داخل کشور در مجلات خارجی چاپ می‌شوند، نشان می‌دهند که بخش قابل ملاحظه‌ای از آنها زیر متوسط و فاقد نوآوری هستند و صرفاً حاشیه‌زنی بر کارهای عالمان غربی به شمار می‌آیند و کمتر به نوآوری و رفع نیازهای کشور توجه شده است. درصد بالایی از اسناد علمی ما در مجلاتی به چاپ رسیده‌اند که ضریب تأثیر آنها پایین‌تر از ضریب تأثیر متوسط جهانی در آن رشته بوده است.

۲- تهدیدها و چالش‌های عمده متوجه علوم پایه در کشور، ناشی از نداشتن یک تصویر واضح از نقش و جایگاه واقعی علوم پایه و سهمی است که پژوهشگران این علوم می‌توانند در اعتلای سطح علمی کشور داشته باشند. نقش علوم پایه اساساً این است که بعد از آشنا کردن ما با قوانین طبیعت در جهت گسترش مرزهای دانش در این حوزه شریک جهان پیشرفته باشیم و سعی کنیم از یافته‌های علوم در زمینه‌های جدید و نیازهای اساسی جامعه‌مان بهره ببریم.

۳- متأسفانه چیزی که من در محیط‌های آکادمیک خودمان

می‌بینم، یک قالب‌گیری متحجرانه است که آن را برای همه به یک شکل به کار می‌برند و لذا کمتر به افراد خلاق (به‌ویژه خلاقان پرنده‌صفت) اجازه می‌دهند که استعداد واقعی خود را بروز دهند، زیرا کارهای اساسی و عمیق فرصت بیشتری را می‌طلبد و ارزیابی آن هم بسیار مشکل‌تر است. ما الان در حوزه‌های کوانتوم، ذرات بنیادی و کیهان‌شناسی از یک طرف با توفیقات زیادی روبرو هستیم و از طرف دیگر از لحاظ بنیادی، مشکلات اساسی داریم. این شرایط می‌طلبد که استعدادهای درخشان ما، به‌ویژه فیزیکدانان پرنده‌صفت، خود را درگیر تحولات بنیادی در این حوزه‌ها کنند.

۴- در سراسر جهان اسلام و از جمله کشور ما، یک احساس حقارت نسبت به غرب احساس می‌شود که ناشی از برتری غرب در علم و فناوری است. این احساس از یک طرف مانع آن است که نخبگان ما خلاقیت خود را برای نوآوری به‌کار گیرند و ما نیز عالمان برجسته خود را دست‌کم بگیریم؛ از طرف دیگر عاملی مؤثر در خروج چشمگیر نخبگان است.

۵- قبل از پیدایش علم جدید، علمای ما یک دیدگاه کل‌نگرانه نسبت به مطالعه طبیعت داشتند و به دنبال دادن تصویری یگانه از کل طبیعت بودند. تمامی بخش‌های علم در متن این جهان‌بینی کل‌نگر قرار می‌گرفت. این دیدگاه را می‌توان به راحتی میان علمای بزرگ دوره تمدن درخشان اسلامی و ابتدای پیدایش علم جدید، دید.

۶- در زمان ما دانشمندان، متخصصانی شده‌اند که فقط به دنبال تخصص خاص خودشان هستند و دیدگاه کل‌نگر نسبت به طبیعت ندارند و حتی گاهی آنقدر تنگ‌نظری تخصصی پیدا کرده‌اند که حتی به حوزه‌های دیگر رشته خودشان بی‌توجهند و چه بسا شأنی برای آنها قایل نیستند. البته شکی نیست که با بسط دانش انسانی، چاره‌ای جز تخصص‌جویی نیست؛ اما تخصص‌جویی به معنای نادیده گرفتن سایر حوزه‌های دانش نیست. بدون یک بینش وسیع‌نگر، عالم فقط راه خود را درست می‌بیند و از مرتبط کردن یافته‌های خود با سایر حوزه‌های دانش محروم می‌ماند. حوزه‌های تخصصی اگر در متن وسیع‌تری دیده شوند، به فهم بیشتر منجر می‌شوند؛ در غیر این صورت، عالم از

دسترسی به یک نگرش وحدانی به طبیعت محروم می‌ماند.

چه باید کرد؟

۱- تحول مهم مورد نیاز این است که تغییری در مقررات داده شود، طوری که برای افراد نخبه قابلیت انعطاف بیشتری در نظر گرفته شود و در یک قالب خشک با آنها برخورد نشود. در اینجا دو تجربه را بیان می‌کنم.

الف) وقتی در دهه ۶۰ قرار بود دوره دکترای فیزیک در دانشگاه صنعتی شریف برقرار شود، این دانشگاه به من مأموریت داد که از دانشکده‌های فیزیک آمریکا و اروپا دیدن کنم. در این راستا برنامه دکترای فیزیک در دانشگاه‌های سوئد و تعداد زیادی از دانشگاه‌های آمریکا را از نزدیک مشاهده کردم و سپس به انگلیس رفتم. در دانشگاه کمبریج با پروفیسور ریس، که الان از کیهان‌شناسان بنام معاصر است، دیدار کردم و پرسیدم: دوره دکترای مثل آمریکا درسی یا مثل انگلیس پژوهشی باشد؟ پاسخ داد برای دانشجویان معمولی روش آمریکایی بهتر است، زیرا لااقل تضمینی هست که دانشجوی مطالبی را یاد می‌گیرد، اما برای دانشجویان نخبه، سبک انگلیسی مطلوب‌تر است؛ زیرا دانشجوی نخبه، عمدتاً خودش بار خودش را حمل می‌کند.

ب) تجربه احمد زویل مصری (Ahmad Zewail) برنده جایزه نوبل شیمی هم جالب توجه است. او درباره تجربه خود در دانشگاه تکنولوژی کالیفرنیا می‌گوید: وقتی او را پذیرفتند، تمامی امکانات را در اختیارش گذاشتند و کاغذبازی کمتر در کار بود. او موفقیت خود را مرهون همین مطلب می‌داند و توصیه می‌کند، جو فرهنگی مناسبی فراهم کنید که محققان را به جستجوی دانش نو و به‌کارگیری ظرفیتشان تشویق کند.

۲- تحول دیگر مورد نیاز، تغییر ذهنیت اولیای امور نسبت به اهمیت علوم پایه، به‌ویژه فیزیک است. الان بیشتر توجه سیاستگذاران به فناوری است و از نقش علوم پایه در پیشبرد فناوری، خصوصاً فناوری بومی، غافلند. علوم پایه نسبت به علوم مهندسی و پزشکی در ذهن کارگزاران حکومتی ما جایگاه مهمی ندارد. بعضی مسئولان حکومتی، دانشگاهی نظیر دانشگاه صنعتی شریف را صرفاً یک دانشگاه مهندسی تلقی می‌کنند،

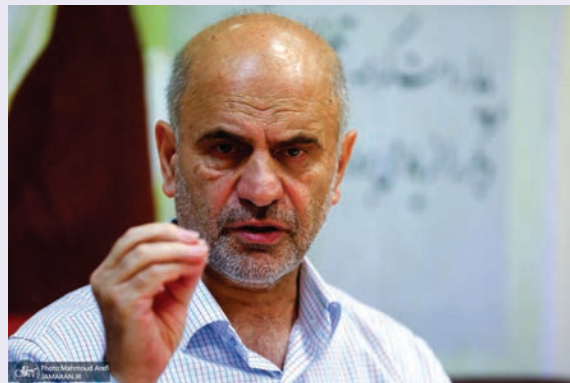

با آنکه دانشکده‌های علوم آن از بهترین دانشکده‌های کشور هستند. مشاغل تصمیم‌گیری کشوری هم عمدتاً به مهندسان واگذار می‌شوند.

دانش‌آموزان ممتاز هم عمدتاً سراغ رشته‌های مهندسی و پزشکی می‌روند. بنابراین برعهده عالمان علوم پایه است که نقش این علوم را در پیشرفت علمی و فناوریانه کشور هم برای سیاستگذاران به نحو خاص، و هم برای جامعه تبیین کنند. همچنین برای تصمیم‌گیری در مورد علوم پایه و اولویت‌های آن به خود اصحاب علوم پایه رجوع شود، یعنی بزرگان علوم پایه در هر یک از شاخه‌های آن اولویت‌های پژوهشی را مشخص کنند و نحوه ارتقاء سطح علمی در آن حوزه را تبیین نمایند. باید برای ارزیابی کارهای انجام شده در حوزه علوم پایه، به تفاوت اساسی علوم پایه و مهندسی توجه شود. در مهندسی شما از معلومات روز

استفاده می‌کنید، در صورتی که در علوم پایه گاهی در مقام پیش بردن مرزهای دانش هستید و گاهی نتیجه تحقیق را نمی‌توانید پیش‌بینی کنید. ممکن است یک کار اساسی سال‌ها طول بکشد و بنا براین محقق به علت رایج بودن معیارهایی نظیر مقاله و ... موفق به ارتقاء نشود. در علوم پایه نباید دنبال نتایج کوتاه‌مدت بود. بعضی از کارهایی که در علوم پایه ابتداء به عنوان تفحص محض صورت گرفتند، سال‌ها یا دهه‌ها بعد در علوم و مهندسی، کاربری پیدا کردند.

۳- نخبگان فیزیک، به‌ویژه پرندۀ صفتان، باید به عمق مسائل فیزیک توجه داشته باشند و به سطح آنها بسنده نکنند، دستکاری سطح قضایا و جزئیات را به افراد متوسط بسپارند، در مقام نوآوری و کل‌نگری باشند و از افتادن در تله اموری که مد روز هستند بپرهیزند.

شوک‌های آینده‌هراسانه منشاءها، پیامدها و راه‌حل‌ها^۱ چکیده سخنرانی دکتر فرشاد مؤمنی^۲

از فرصت‌های ناشی از این شوک‌ها حداکثر بهره‌وری را داشت و تهدیدهای آن‌ها را به حداقل رساند. این موضوع، دریچه‌ای شد که در واقع یک نگاه یکپارچه و فراگیر به مسئله توسعه شود به گونه‌ای که هم ناظر بر نیازها و مسائل کشورهای صنعتی باشد و هم کشورهای در حال توسعه. در این زمینه، کشورهای پیشرفته صنعتی کانون‌های اصلی تمرکز خود را روی شوک‌های ناشی از سرعت بی‌سابقه تحولات و دستاوردهای علم و فناوری قرار دادند

طی سه دهه گذشته حساسیت نسبت به تغییرات سریع و ناگهانی در مرکز توجه متفکران بزرگ توسعه قرار داشته و اساس ماجرا از این موضع مورد توجه قرار گرفته که جهان به‌صورت فزاینده و در ابعاد بی‌سابقه‌ای در معرض تغییرات ناگهانی قرار دارد و این تغییرات ناگهانی دربردارنده فرصت‌ها و تهدیدهای بی‌شماری است و مواجهه خردورزانه با آن‌ها نیازمند سطوحی از قابلیت و قدرت انعطاف برای مواجهه با آن‌ها به گونه‌ای است که بتوان

۱- این سخنرانی در مراسم گرامیداشت روز جهانی آینده، در فرهنگستان علوم، در تاریخ ۹ اسفند ۱۴۰۰ ایراد شد.

۲- استاد اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی، عضو وابسته گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم

و در کنار آن به تغییرات ناگهانی مربوط به آب و هوا و محیط زیست و همچنین بازارهای مالی جهانی شده تمرکز کردند و از دل آن این فرمول بندی را حاصل کردند که بالاترین سطح قدرت انعطاف برای مواجهه با این پدیده های سرشار از نااطمینانی، تابع دانش ضمنی و ظرفیت های سازمانی است که با بهترین کیفیت از طریق طراحی های معطوف به ارتقاء بنیه تولیدی قابل حصول خواهد بود. برای کشورهای در حال توسعه طبیعتاً شوک های مربوط به علم و فناوری و تغییرات آب و هوا و بازارهای مالی جهانی شده آسیب پذیری هایی به مراتب فراتر از آنچه که به کشورهای صنعتی بازمی گردد وجود دارد؛ ضمن اینکه در این کشورها نااطمینانی های ناشی از ساختار اقتصادی متکی به صنعت استخراجی تک محصولی و نوسانات و شوک هایی که در بازارهای جهانی به قیمت این محصولات وارد می شود، را هم اضافه می کند و برای تجربه خاص ایران شوک به قیمت کلیدی به مثابه یک نااطمینانی

درون زای بازتاب دهنده ضعف بنیه سیاستگذاری کشور هم به این شوک ها اضافه می شود و مهمترین ویژگی شوک های درون زای ایران طی سه دهه گذشته خصلت خودزنانه آن بوده یعنی شوک های وارده به قیمت های کلیدی، آسیب های پرشماری را در عرصه های انسانی، اجتماعی، محیط زیستی به کشورمان وارد کرده اما اساسی ترین ضربه به بنیه تولیدی ما وارد شده و از دل آن ذخایر دانش ضمنی و ظرفیت های سازمانی ما را تهدید به تضعیف فزاینده می کند. در این سخنرانی تلاش شد که در واقع بر محور ارزیابی ضعف ها و نارسایی هایی که در عرصه بنیه تولیدی ما حاصل شده و این هم جزء شوک درمانی به مثابه یک شوک آینده هراسانه با بالاترین قدرت توضیح دهندگی است و نمی توان منفعتی برای آن شناسایی کرد، مورد بحث قرار می گیرد و تلاش شد که از دل این ارزیابی آسیب شناختی سازوکارهای برون رفت از بحران های ناشی از شوک های آینده هراسانه مطرح شود.

تأمین انرژی زمین گرمایی در ایران

یادداشت دکتر مهدی زارع^۱

با تحریم های نفتی دولت ترامپ که از سال ۱۳۹۷ علیه ایران اعمال شد، مشخص شد که ایران برای تأمین انرژی باید روی منابعی غیر از نفت برای نیازهای برق و اقتصادی خود تکیه کند. مشخص شده است که انرژی زمین گرمایی به عنوان یک منبع جدید بالقوه انرژی در ایران است. نفت برای دهه ها جزو منبع اصلی تأمین انرژی ایران بوده است. این کشور بیش از ۲۰۸ میلیارد بشکه ذخایر نفت خام اثبات شده دارد که زیربنای تولید سالانه حدود ۲٫۳ میلیون بشکه در روز تا سال ۱۳۹۸/۲۰۱۹ بوده است. با افزایش رشد سالانه تولید ناخالص داخلی از کمتر از ۶ درصد در سال ۲۰۰۶ به بیش از ۱۲ درصد در سال ۲۰۱۶ و با افزایش ۴۰ درصدی مصرف انرژی اولیه در این دوره انرژی مورد نیاز تأمین شد و البته از طریق مصرف ناقص سوخت در خودروها، کارخانه ها و نیروگاه ها

به صورت آلودگی شدید هوا که منجر به بیماری های مختلف در شهروندان ایرانی شده، هزینه سنگین آن پرداخت شده است. اتکا به نفت هم نماد ترکیب انرژی نامتعادل و هم منشا عدم توجه جدی به انرژی پاک در ایران بوده است. گاز طبیعی و نفت ۹۸

۱- عضو وابسته و رئیس شاخه زمین شناسی فرهنگستان علوم، استاد پژوهشگاه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله

درصد از کل مصرف انرژی اولیه ایران در سال ۲۰۱۸ را به خود اختصاص دادند.

نیروگاه‌های سوخت فسیلی ظرفیت کل تولید انرژی بیش از ۶۰ هزار مگاوات را در سال ۲۰۱۴ داشتند که اکثریت قریب به اتفاق کل انرژی کشور است. ظرفیت برق حدود ۷۵ هزار مگاوات است. تنوع بخشیدن به ترکیب انرژی کشور، با مطالعه منابع انرژی‌ها پاک و تجدیدپذیر از دهه پنجاه خورشیدی آغاز شده است. ایران جغرافیای فیزیکی لازم برای ساخت انرژی‌های زمین گرمایی دارد، به نحوی که حدود ۹ درصد از زمین‌های ایران می‌تواند محل سخت نیروگاه‌های زمین گرمایی باشد. وزارت نیرو ۱۰ «منطقه با پتانسیل زمین گرمایی بالا» را در سراسر کشور شناسایی کرد. برخلاف واحدهای حرارتی که سوخت‌های فسیلی را می‌سوزانند، نیروگاه‌های زمین گرمایی انتشار دی اکسیدکربن کمی دارند.

انتشار دی اکسیدکربن از نیروگاه‌های زمین گرمایی کمتر از ۵ درصد از نیروگاه‌های معمولی زغال سنگ است. تا سال ۲۰۱۵، ظرفیت انرژی زمین گرمایی در سراسر جهان به ۱۳ گیگاوات رسید که ۲۸ درصد آن در ایالات متحده نصب شده است. ترکیه، یکی از کشورهای پیشرو در منطقه در صنعت زمین گرمایی، در حال برنامه ریزی برای افزایش ظرفیت نصب شده خود تا سال ۲۰۲۳ به ۲٫۵ گیگاوات است.

بررسی تغییرات دمای سطح زمین در اطراف آتشفشان دماوند و مطالعه ناهنجاری حرارتی مرتبط با فعالیت زمین گرمایی مناطق ناهنجار حرارتی رابطه فضایی نزدیک با گسل‌ها، چشمه‌های آب گرم، سنگ شناسی، تغییرات هیدروترمال، مناطق تغییر شکل فعال و داده‌های جریان حرارت بالا زیرسطحی نشان داده است. نواحی ناهنجاری حرارتی مربوط به فعالیت زمین گرمایی، اوج حرارتی در سال ۱۳۸۶ نشان داد که در آن خروج دود و لرزه خیزی بالاتر در محدوده قله دماوند از سوی نگارنده بررسی شد. استان تهران و البرز براساس سرشماری سال ۹۵ حدود ۱۶ میلیون نفر و استان مازندران حدود ۵ میلیون نفر جمعیت دارد، بنابراین

می‌توان برآورد کرد حدود ۲۲ میلیون نفر در نزدیکی یا شعاع ۱۰۰ کیلومتری این آتشفشان به عنوان مهم‌ترین آتشفشان کشور زندگی می‌کنند. با توجه به وجود مخزن ۴۰۰ کیلومتر مربعی گدازه در دماوند اگر حفاری صورت بگیرد، می‌تواند برق منطقه دشت هزار را با ۱۰۰ هزار نفر جمعیت تأمین کند.

نیروی زمین گرمایی دستکم از سال ۱۹۷۹ یک محرک مهم برای دمای جهانی بوده است. این بر اساس توانایی اثبات شده انرژی زمین گرمایی برای افزایش همرفت گرمایی در پوسته و همچنین اثر بر اتمسفر است. گرمای زمین گرمایی می‌تواند همرفت گرمایی را تحریک کند و به صورت سازوکار مهم انتقال گرمای اقیانوس به اتمسفر پوشاننده زمین عمل کند.

اولین نیروگاه زمین گرمایی مشکین شهر در استان اردبیل با ظرفیت تولید ۵۵ مگاوات آماده بهره‌برداری است. در این نیروگاه آب از طریق لوله به زیر زمین تزریق می‌شود و با گرمای ۲۵۰ تا ۵۰۰ درجه، آب به بخار تبدیل شد و سپس این بخار به سطح زمین آمده و توربین بخار را به گردش درمی‌آورد.

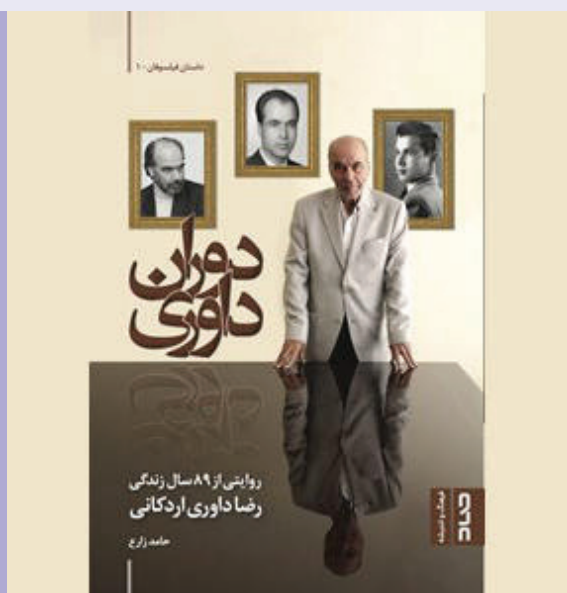
پیش‌بینی می‌شود که تعداد کلانشهرها در جهان تا سال ۲۰۳۰ از ۳۳ به ۴۳ افزایش یابد. افزایش تقاضای انرژی، به موازات رشد جمعیت و تغییرات آب و هوایی، نیازمند سرمایه‌گذاری فوری در انرژی‌های پایدار است. پایگاه بالقوه منابع زمین گرمایی برای پوشش تقاضای برق مسکونی برای کلانشهرها مهم دنیا بر اساس جمعیت کنونی شان کافی است و حتی بیش از میزان مورد نیاز کنونی شان است. انرژی زمین گرمایی، یک منبع مهم انرژی پاک مستقل از شرایط اقلیمی می‌تواند به طور قابل توجهی به نیازهای انرژی، بهبود کیفیت هوا و کربن زدایی کلانشهرهای جهان کمک کند.

دولت‌ها و مردم در مورد مزایای زمین گرمایی باید آموزش ببینند. علاوه بر این، این سیاست‌های انرژی همراه با سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه برای اطمینان از ادغام موفقیت آمیز زمین گرمایی در ترکیب تأمین انرژی آینده مورد نیاز است.

کتاب

دوران داوری

روایتی مستند از زندگی رضا داوری اردکانی
به قلم حامد زارع

جلد نخست از مجموعه کتاب‌های داستان فیلسوفان با عنوان «دوران داوری» که روایتی مستند از زندگی رضا داوری اردکانی فیلسوف ایرانی است به قلم حامد زارع روزنامه‌نگار حوزه اندیشه منتشر شد.

این کتاب شامل وقایع‌نگاری فرهنگی و فکری هشتاد و نه سال زندگی آقای دکتر رضا داوری اردکانی استاد ممتاز دانشگاه تهران و رئیس فرهنگستان علوم است. به دلیل مواجهات و مباحثات داوری اردکانی با چهره‌های پرشماری از تاریخ اندیشه معاصر ایران از دهه چهل خورشیدی تا به امروز، «دوران داوری» را می‌توان دربردارنده داستان روشن‌فکران و فیلسوفان ایرانی در قرن گذشته دانست. داستانی که اگر چه داوری نقش اول آن را بر عهده دارد، اما روایت‌گر شخصیت، فردیت و موقعیت‌های مهم فکری و فرهنگی در دهه‌های گذشته است. سال‌هایی که جلال آل‌احمد و احمد فردید روشن‌فکرش، حسین نصر و داریوش شایگان آکادمیسینش، غلامحسین صدیقی و مظفر بقایی سیاستمدارش، مصطفی رحیمی و غلامحسین ساعدی نویسنده‌اش و علی شریعتی و عبدالکریم سروش سخن‌سرایش بوده‌اند.

در این کتاب به همه این چهره‌ها پرداخته شده و داستان

مواجهه داوری با آنان در قالب داستانی پرهیجان اما مستند روایت شده است. در واقع «دوران داوری» ناداستانی برای درک یک روایت است: روایت مواجهه و چه بسا مبارزه روشنفکری با خرد فلسفی.

فهرست و بخش‌بندی فصول کتاب «دوران داوری» مطابق با فراز و فرود زندگی رضا داوری در هفت فصل تدوین شده که عناوین آن عبارتست از: عبور از یونانی کوچک (۱۳۳۴-۱۳۱۲)، هوای تجدید تهران (۱۳۳۸-۱۳۳۴)، شاه‌نشین فلسفه (۱۳۴۶-۱۳۳۸)، در حلقه رندان (۱۳۵۸-۱۳۴۶)، نسیان غرب‌زدگی (۱۳۷۰-۱۳۵۸)، نفحات فرهنگ (۱۳۸۶-۱۳۷۰) و زبانِ سرخِ توسعه‌نیافتگی (۱۴۰۱-۱۳۸۶) فصول این کتاب را تشکیل می‌دهند.

آقای حامد زارع نویسنده کتاب در مقدمه خود درباره هدفش از نگارش مجموعه داستان فیلسوفان نوشته است: کتاب‌های این مجموعه رساله‌های تفسیری نیستند، بلکه داستانی با محوریت زندگی‌نامه سه فیلسوف ایرانی است. زندگی‌نامه‌ای که تاکنون نوشتن آن به تعویق افتاده و این قلم بی‌قرار، زیر بارِ نگارش آن رفته است. مجموعه «داستان فیلسوفان» متشکل از کتاب‌هایی ساده اما فاخر است که زودیابی و دسترسی آن برای خواننده مورد توجه نویسنده بوده است. البته همه‌فهم بودن مجموعه،

کتاب

راه نداده و در بحث‌های حوزه عمومی مشارکت کرده است، بلکه دامنه مباحث او به مسائلی نظیر فوتبالیسم نیز می‌رسد. او از این حیث، در اوج کهنسالی، تصویر روزآمدی را از متفکری همه فن حریف عرضه کرده است. در تاریخ فلسفه قرن بیستم این باور وجود دارد که ویتگنشتاین چنان می‌نویسد که انگار هیچ چیزی نخوانده و هایدگر چنان می‌نویسد که انگار همه چیز را خوانده است. بی‌آنکه خواسته باشیم این باور را به تاریخ اندیشه ایران معاصر ترجمه کنیم باید اذعان کنیم که رضا داوری اردکانی از نثری بهره می‌برد که اگر چه با شیوه‌های مرسوم نگارش در دپارتمان‌های علوم انسانی دانشگاه‌ها متفاوت است، اما یگانه نثری است که با اختیار کردن موضعی بینابین فلسفه و ژورنالیسم، عمیق‌ترین تأملات مبتنی بر ایده‌های فیلسوفانه و مهم‌تر از آن بحران‌های علوم انسانی و اجتماعی را روایت می‌کند. شاید به همین خاطر است که در میان فیلسوفان ایرانی اندک افرادی پیدا می‌شوند که آثارشان برای عامه مردم قابل فهم باشد و داوری از این بابت یک چهره متمایز محسوب می‌شود. چه اینکه او علیرغم اختیار کردن زبانی دشوار و یا حداقل دیرفهم، به این دلیل که نویسندگی خودآگاه است، نوشته‌هایش کم و بیش مورد استفاده عموم مردم قرار می‌گیرد.

کتاب «دوران داوری» نوشته حامد زارع در سال ۱۴۰۱ با قیمت ۱۲۰ هزار تومان توسط انتشارات صاد منتشر و روانه بازار نشر شده است.

نباید به معنای دم‌دستی بودن آن ترجمه شود. چه اینکه اگر فهم این کتاب‌ها آسان است، به این خاطر است که نویسنده، داستان فیلسوفان را داستان خودش انگاشته است. گویی همه داستان برای خودش اتفاق افتاده باشد. این نکته بیش از آنکه اظهار فخری باشد، ناشی از واقعیتی پانزده ساله است که نشان‌گر حشر و نشر تقریباً همه‌جانبه راقم این سطور با متفکران نامدار معاصر ایران است. متفکرانی که هر یک راهی را رفته و می‌روند، اما همه در شاهراه سرزمین ایران قرار دارند و در چهل سال اخیر هر روز نامدارتر از دیروز شده‌اند.

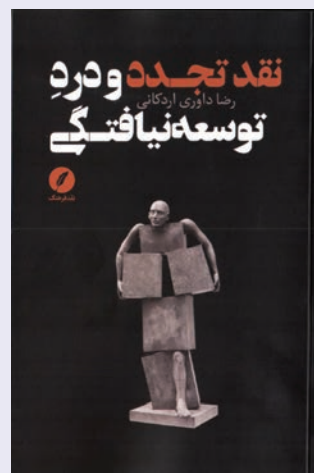
وی همچنین در مورد دلیل انتخاب زندگینامه رضا داوری اردکانی به عنوان کتاب نخست آورده است: همان‌طور که فلسفه امریکایی بین دو جنگ جهانی با آغوش باز به استقبال نظریه انتقادی رفت، فلسفه ایرانی نیز پس از انقلاب ۱۳۵۷، بر خلاف چیزی که تصور می‌شود، به تدریج آغوش خود را به روی برداشت و یا حداقل تصویری از سکولاریسم گشوده است. از سوی دیگر در عصر جمهوری اسلامی، ایرانیان بیش از هر عصر دیگری به دنبال فیلسوفانی همه فن حریف بوده‌اند تا با امتیاز جامع‌الاطرافی بودنشان، بتوانند در بحث‌های عمومی وارد شوند و سخن ساز و جدان عمومی ایرانیان در مواجهه با مسائل مختلف شوند. اختصاص نخستین کتاب مجموعه «داستان فیلسوفان» به رضا داوری با مطمح‌نظر داشتن همین نگرش بوده است. داوری نه تنها بیش از هر فیلسوف معاصر ایرانی از تر دامنی بیم به خویش

نقد تجدد و درد توسعه‌نیافتگی

اثر دکتر رضا داوری اردکانی

انتشارات نقد فرهنگ، ۱۴۰۱

تجدد و توسعه دو مضمون مهم در تأملات دکتر رضا داوری اردکانی استاد ممتاز فلسفه دانشگاه تهران و رئیس فرهنگستان علوم است که بخش قابل توجهی از تتبعات مکتوب این فیلسوف معاصر را نیز به خود اختصاص داده است. به تازگی کتاب نقد تجدد و درد توسعه‌نیافتگی از سوی انتشارات نقد فرهنگ منتشر شده که برای فهم دو مضمون پیش‌گفته در نظام فکری

کتاب

داوری اردکانی مفید فایده است. کتاب نقد تجدد و درد توسعه نیافتگی در ۳۷۰ صفحه مشتمل بر مجموعه‌ای از بیست و چهار مصاحبه‌ای است که در چند سال اخیر روزنامه‌نگاران و رسانه‌های ایرانی با دکتر داوری اردکانی انجام داده‌اند.

ناشر کتاب نقد تجدد و درد توسعه نیافتگی که متکفل گزینش و انتشار این مجموعه مصاحبه‌ها بوده است، با انتخاب متنی به عنوان معرّف کتاب که در پشت جلد نیز منعکس شده چنین آورده است: وقتی گروه‌های مختلف همه در انجام دادن کاری درمی‌مانند معلوم می‌شود که در آن کار مشکلی وجود دارد که از نظرها پنهان است. در میان متصدیان امور، اشخاص باهوش و مطلع کم نیستند و وقتی آنان موفق نمی‌شوند، گرچه به اعتباری باید پاسخگوی این ناکامی و شکست باشند، اما شاید چندان هم مقصر نباشند و لازم باشد به جست‌وجوی موانعی پرداخت که آن‌ها را از رسیدن به مقصد بازداشته است. در شرایط کنونی این مانع پیدا نیست و با چشم ظاهر دیده نمی‌شود. من این مانع را شبخ پریشان توسعه نیافتگی یافتم. شبخی که پیوند مردمان را

با گذشته و آینده قطع می‌کند. قدرت‌هایی هم که مانع به نظر می‌رسند مظاهر آن شبخ‌اند. بنابراین، نگاه من به توسعه نیافتگی از وجهه نظر روان‌شناسی، سیاست، اقتصاد و جامعه‌شناسی نیست و صرف تدابیر سیاسی و اقتصادی را کارساز کار توسعه نمی‌دانم، بلکه بیشتر به شرایط گم‌شده امکان توسعه علم و عمل اصلاحی می‌اندیشم. این شرایط و گم شدن و پدیدار شدن آن از جمله مسائل فلسفه است و اهل فلسفه باید به آن بپردازند. در این دو سه دهه اخیر بیشتر به فروبستگی کارها و گره‌ای که در آن افتاده است می‌اندیشم. این فروبستگی یک امر تاریخی است، مشکل تاریخی را با هوش و تدبیر شخصی و گروهی نمی‌توان رفع کرد، بلکه گشودن گره آن موقوف به تذکر تاریخی و درک زمان و تاریخ و در نتیجه گذشت از اوهام و اختلاف‌ها و خودبینی‌ها و احساس تعلق به آینده است.

کتاب نقد تجدد و درد توسعه نیافتگی در سال ۱۴۰۱ در ۳۷۰ صفحه و با قیمت ۱۸۵۰۰۰ تومان از سوی انتشارات نقد فرهنگ منتشر شده است.

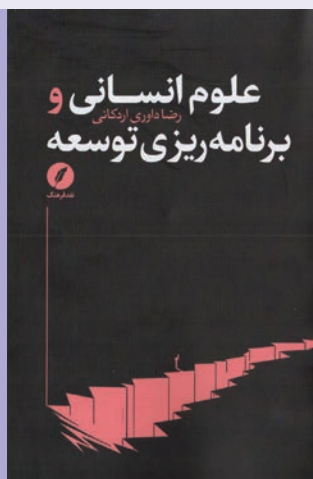
علوم انسانی و برنامه‌ریزی توسعه (تجدید چاپ)

اثر دکتر رضا داوری اردکانی

انتشارات نقد فرهنگ، ۱۴۰۱

کتاب علوم انسانی و برنامه‌ریزی توسعه که پیشتر در سال ۱۳۸۹ به زیور طبع آراسته شده، در سال ۱۴۰۱ در ۳۴۰ صفحه توسط انتشارات نقد فرهنگ تجدید چاپ شده است. نویسنده در یادداشتی که به مناسبت تجدید چاپ کتاب مرقوم کرده است، می‌نویسد که در این رساله همان مطالبی را که از چهل سال پیش گفته، به صورتی مناسب با زمان، تکرار کرده و پرسیده است که از علوم انسانی چه می‌دانیم و از آن چه توقع داریم و با آن چه می‌خواهیم و می‌توانیم بکنیم.

نویسنده ادامه می‌دهد: این توهّم که از هر ماده‌ای هر چیزی می‌توان ساخت و فی‌المثل علم را به میل و رأی خود به هر صورت درآورد، به جایی نمی‌رسد. کوچکترین عیبش این است که تحقق یافتنی نیست. پس در کاری که می‌خواهیم بکنیم اول به شرایط امکان آن بیندیشیم و مخصوصاً توجه کنیم که علوم انسانی هنوز کل سیاست جهان را

کتاب

حذر داشتن جاهلان از دخالت در علم را نشان دهد؛ مقالاتی که می‌توانند به مباحث گوناگون و جاری در ایران امروز که پیرامون علوم انسانی و اجتماعی طرح می‌شوند، وضوح بیشتری ببخشند و به مخاطبان خود یادآور شوند که پیش و بیش از هر چیز در این عرصه باید مسائل و پرسش‌ها را جدی گرفت و محققانه و با جدیتی تام و تمام گام در راه نهاد.

«اگر فلسفه نبود، علم کنونی هم نبود»، «علم و جامعه»، «دانشمند و سیاست؛ سیاستمدار و دانش»، «تأملی در معنا و امکان مهندسی فرهنگی»، «علم و جایگاهش»، «درباره پیشرفت علم و آینده توسعه»، «ملاک‌ها و موازین پیشرفت علم»، «شاخص‌های سنجش پیشرفت علم از کجا می‌آید؟»، «تأملی در طرح مسئله نسبت میان آموزش و پژوهش»، «ملاحظات دربارۀ سیاست علم»، «تمهید مقدمه‌ای برای تدوین برنامه علم و پژوهش»، «علوم انسانی و سیاست علم»، «علم و توسعه»، «علم و توسعه نیافتگی»، «معضل علوم انسانی و اجتماعی»، «توضیح بعضی واضحات در مورد معنا و مفهوم علوم اجتماعی»، «آزادی فهم و تحول در علوم انسانی»، «ملاحظات دربارۀ اخلاق در جهان علم و تکنولوژی»، «انسان، سکونت و خانه»، «شهر و فرهنگ»، «علوم اجتماعی، فلسفه و سیاست» و «علوم انسانی - اجتماعی در کشور ما» عناوین ۲۲ مقاله منتشرشده در کتاب هستند.

راه می‌برد و با علوم انسانی است که می‌توان نظام کنونی جهان و سیاست آن را شناخت. مخصوصاً اگر داعیه عظیم و خارق‌العاده خروج از نظم جهانی منظور باشد، این شناخت، ضرورت و اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. حتی درک عظمت طرح و طاقت‌سوز بودن آن نیز بدون رسوخ در مبادی عالم تجدد میسر نمی‌شود زیرا از این طریق است که می‌توان به ساختار این جهان راه یافت.

از نظر داوری اردکانی علوم اجتماعی را نمی‌توان با صدور بخشنامه و دستورالعمل اداری و به طور کلی با اتخاذ تدابیر غیر علمی دگرگون کرد و نمی‌توان آن را به هر راهی برد. وی که این علوم و رجوع به آنها را شرط توسعه می‌داند، تأکید می‌کند که این سخنش به معنای دفاع از علوم انسانی و اجتماعی موجود و حتی دفاع از برنامه‌های توسعه نیست بلکه اثبات این نکته است که اگر توسعه می‌خواهیم، ناگزیر باید به علوم انسانی رجوع کنیم.

به باور نویسنده، صاحب‌نظران بزرگ علوم انسانی و اجتماعی سخن‌گویان تاریخ و زمان خویش‌اند و به این جهت، تقلید از آنها وجهی ندارد، بلکه با مطالعه آثار آنان باید زمان آنان را شناخت و با این شناخت، زمان خود را بهتر یافت.

کتاب "علوم انسانی و برنامه‌ریزی توسعه" دربرگیرنده مقالاتی است که مؤلف آنها می‌کوشد دشواری مسائل سیاست علم و رغبت دانشمندان و صاحب‌نظران به پژوهش و لزوم تأمل و بر

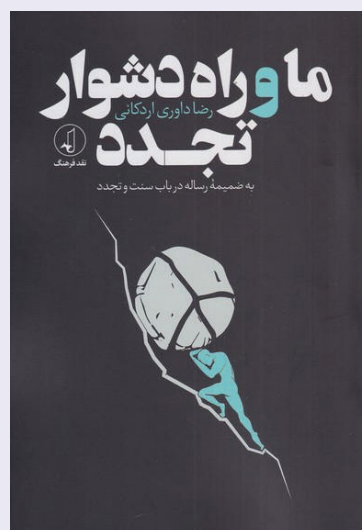
ما و راه دشوار تجدد (چاپ سوم)

اثر دکتر رضا داوری اردکانی

نشر نقد فرهنگ، ۱۴۰۱

تاریخ ماده تأمل و تفکر و کتاب عبرت است اما هیچ قومی نمی‌تواند راه طی شده را همان‌طور که گذشتگان و پیشروان پیموده‌اند طی کند زیرا راه تاریخ با قدم‌روندگان گشوده و بنا می‌شود. این راهی نیست که یک بار برای همیشه گشوده شود و همه بتوانند آن را طی کنند. هر کس می‌خواهد این راه را بپیماید خود باید آن را بگشاید و در هر قدم موانع آن را برطرف کند.

ما اکنون طالب تجددیم و می‌خواهیم بدانیم که از چه راهی می‌توان به تجدد رسید و چه باید فراهم کرد. نباید راه تجدد را که به اشاره متفکران ابتدا در نظر آمده و کم‌کم

کتاب

گشوده شده است، با آنچه در راه پیدا شده است یکی دانست. راه تجدد راهی است که عین تجدد است. این راه رهرو مناسب خود را می‌طلبد و تا کسی مستعد رهروی نباشد نمی‌تواند وارد این راه شود و اگر وارد شود راه را پر آشوب می‌کند.

چاپ سوم کتاب «ما و راه دشوار تجدد»، با مقدمه جدید مؤلف و ۱۷ مقاله که به طور مجزا نوشته شده اما پیوند درونی میان آنها بحثی واحد را شکل داده است، در سال ۱۴۰۱ در ۴۱۱ صفحه توسط نشر نقد فرهنگ منتشر شده است.

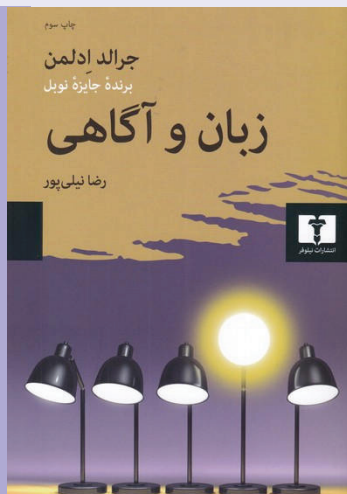
«ما و تاریخ تجدد»، «نظری بر عالم متجدد غربی»، «گسیختگی تاریخی و فرهنگی و تقدم سیاست بر فلسفه»، «طرح

زبان و آگاهی

کتاب «زبان و آگاهی» نوشته جرالده ادلمن پزشک و نوروفیزیولوژیست معاصر، استاد و رئیس مرکز تحقیقات نوروساینس است که توسط آقای دکتر رضا نیلی پور عضو پیوسته و رئیس شاخه زبان شناسی گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم ترجمه شده و به چاپ سوم رسیده است. جرالده ادلمن در سال ۱۹۷۲ در پزشکی موفق به دریافت جایزه نوبل شده و در سه دهه گذشته در زمینه آگاهی مقاله‌ها و کتاب‌های زیادی نوشته است. کتاب زبان و آگاهی شامل دوازده فصل است. فصل اول «ذهن انسان» نام دارد. این فصل کوتاه درباره نظریات داروین و تأثیر آن در بررسی مکانیسم آگاهی است. فصل دوم درباره «آگاهی» است. در این فصل با مفهوم دقیق آگاهی و ویژگی‌های آن آشنا می‌شویم.

فصل سوم «سازمان‌بندی مغز انسان» نام دارد. این فصل درباره ساختار مغز و پیچیدگی‌های آن است. ارتباط بین اجزای مختلف مغز و عملکرد هر کدام در این بخش تشریح شده است. فصل چهارم درباره «نظریه نورونی داروین» است. در این فصل باز هم به سراغ داروین می‌رویم، اما این بار با جزئیات و نگاهی دقیق‌تر. در فصل پنجم با «سازوکارهای آگاهی» آشنا می‌شویم. در این فصل مکانیسم مغز و آگاهی در انسان و سایر موجودات بررسی می‌شود. فصل ششم «بی‌کران‌تر از آسمان» نام دارد.

بعضی مسائل درباره توسعه»، «ملاحظات در باب فرهنگ و توسعه»، «در ورای توسعه غربی»، «دین و تجدد»، «ملاحظات درباره مسائل کشور»، «آشوب در طرح مسئله»، «وقت چیست و چگونه تلف می‌شود»، «وضع علم در ایران»، «مهاجرت دانشمندان بی‌اهمیت نیست، اما فرار دانش و پژوهش مهم‌تر است»، «شهر و ساکنانش»، «تأملی در مجموعه مفاهیم سنت، تجدد و توسعه»، «سنت، سیاست و توسعه»، «فرو ریختن جهان‌های قدیم در برابر تجدد» و «سنت و تجددمآبی ما» عناوین مقالات منتشر شده در این کتاب هستند.

نویسنده نام این بخش را با الهام از شعر شاعر بزرگ انگلیسی قرن نوزدهم، «امیلی دیکنسون»، انتخاب کرده است. دیکنسون مغز را «وسیع‌تر از آسمان»، «زرف‌تر از دریا» و «هم‌وزن خدا» می‌داند. ادلمن در این باره اعتراف کرده که خیلی شگفت‌انگیز است که دیکنسون در چنین دوره‌ای از تاریخ، چنین نگاهی به مغز داشته باشد؛ آن هم پیش از این‌که دانشمندان در پژوهش‌های علوم اعصاب جدید به نقش مغز و مبانی عصب‌شناسی زبان و آگاهی پی ببرند. عنوان فصل هفتم «آگاهی و علیت» است. در این فصل درباره گشتار پدیداری و زنجیره‌های علی می‌خوانیم. فصل هشتم «آگاه و ناآگاه» نام دارد. در این فصل مبحث خودکاری و توجه

نظریه و کتاب را معرفی کردند و من مجذوب این دیدگاه شدم. برای من به عنوان دانشجوی زبان شناسی از همان سال‌های ۱۳۴۰ زمینه‌های روانی - زبانی مغز یک زبانه و دو زبانه و سپس مبانی عصب‌شناختی زبان و دو زبانی بیشتر از سایر زمینه‌های زبان شناسی جاذبه داشت و در این حوزه با بعضی نظریه‌ها آشنا شدم و مشق‌هایی هم در این مدت نوشتم. ولی به نظر می‌رسد تاکنون هیچ یک از نظریه‌های جدید نتوانسته به شیوه‌های علمی و سامان‌مند ما را به پاسخ بعضی پرسش‌های اصلی درباره نسبت زبان و مغز و ذهن تا این حد نزدیک کند. پرسش‌هایی مانند: رابطه زبان و شناخت چیست؟ نسبت زبان و آگاهی چیست؟ زبان چگونه در مغز یاد گرفته می‌شود؟ رابطه دو زبان و مغز چگونه است؟ البته به این پرسش‌های بسیار مهم در طول تاریخ علم از سوی دانشمندان حوزه‌های مختلف علوم مانند فلسفه زبان شناسی و روان‌شناسی و عصب‌شناسی پاسخ‌های مختلف و متنوعی داده شده است. گرچه حاصل این پاسخ‌ها نظریه‌پردازی‌ها و مدل‌هایی است که برای زبان و مغز مطرح شده است - بعضی از این نظریه‌ها ما را از شناسایی واقعیت موضوع دور کرده - برخی از نظریه‌ها هم ما را به شناخت ماهیت مسئله نزدیکتر کرده است. ولی هیچ‌کدام پاسخ نهایی را نداده‌اند. چاپ سوم کتاب «زبان و آگاهی» در سال ۱۴۰۱ در ۲۲۹ صفحه توسط انتشارات نیلوفر منتشر شده است.

بررسی شده است. فصل نهم درباره «آگاهی برترین و بازنمایی» است. در این فصل از آگاهی انسان و حیوان، خودآگاهی و زبان می‌خوانیم. فصل دهم «نظریه و خصوصیت‌های آگاهی» نام دارد. در این فصل سعی شده تا درباره نظریات مختلف آگاهی بررسی جامعی انجام شود. فصل یازدهم درباره «هویت» است. در این فصل از خویشتن، میرایی و ارزش‌های انسانی می‌خوانیم. فصل دوازدهم «ذهن و جسم» نام دارد. در این فصل به بررسی برخی پیامدهای این دو پدیده اشاره می‌شود.

اگر به عمق دیدگاه «زبان و آگاهی» ادلمن بیندیشیم کیفیت‌های ذهن و زبان انسان را نه با خصوصیت‌های ذهن حیوانی و نه با ماشین یکسان نخواهیم دانست. انسان با آگاهی برتر نه تنها با زبان اکنون را به گذشته و آینده گسترش می‌دهد بلکه با زبان مغز خود را می‌سازد و با متحول کردن آن هویت «خویشتن» خود را می‌سازد. به نظر می‌رسد نوع یادگیری‌های زبانی و شیوه به کار گرفتن آن است که ماهیت انسانی ما را رقم می‌زند و می‌تواند کیفیت‌های انسانی ذهن ما را از ماشین و از بقیه موجودات مشابه یا همسان متفاوت جلوه دهد و این همان کیفیتی است که ادلمن به آن «آگاهی برتر» نام داده است.

دکتر رضا نیلی‌پور در مقدمه کتاب و در پاسخ به این پرسش که چرا تصمیم به ترجمه کتاب گرفته است چنین می‌نویسد: چند سال پیش برای نخستین بار استاد فرزانه دکتر خسرو پارسا این

اندیشیدن درباره مغز

اثر: مایکل اوشی

ترجمه: دکتر رضا نیلی‌پور

چاپ چهارم کتاب "اندیشیدن درباره مغز" نوشته مایکل اوشی و ترجمه دکتر رضا نیلی‌پور عضو پیوسته گروه علوم انسانی فرهنگستان علوم توسط نشر هرمس در ۲۰۴ صفحه و قیمت ۷۴ هزار تومان منتشر شد.

در کتاب حاضر، نویسنده مخاطب را با زبانی ساده و روان و در عین حال در چهارچوب یافته‌های علوم اعصاب با بنیادی‌ترین مفاهیم و کارکردهای مغز آشنا می‌کند. «مایکل اوشی» در این کتاب ابتدا از خطاهای تاریخی و مفهومی بنیادی درباره مغز و کارکردهای آن

کتاب

سخن می‌گوید. پس از آن درباره مفاهیمی بنیادی مانند احساس، ادراک، یادگیری، حافظه، پردازش و انتقال اطلاعات در مغز و بالاخره از اختلال‌های شناختی سخن می‌گوید. اینها همه مفاهیمی هستند که آشنایی با ماهیت آنها می‌تواند در روش‌ها و نگاه انسان‌گرایانه ما به آموزش و یادگیری و توانبخشی نقش

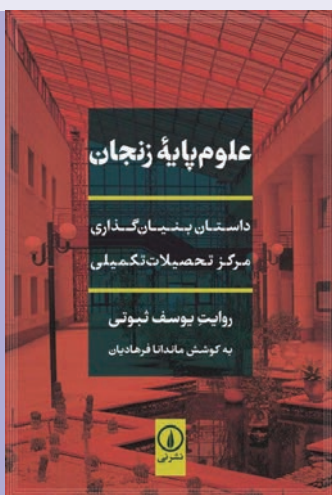
مهمی داشته باشد. کتاب ۷ فصل دارد: اندیشیدن درباره مغز؛ از عناصر چهارگانه مزاج تا سلول‌های عصبی؛ سازه‌های ذهن؛ شیوه پیام‌رسانی در مغز؛ از انفجار بزرگ تا مغز بزرگ؛ حس کردن؛ ادراک کردن و عمل کردن؛ عناصر سازنده خاطره‌ها؛ و مغز در هم ریخته.

علوم پایه زنجان

به روایت دکتر یوسف ثبوتی

دانشگاه تحصیلات تکمیلی در علوم پایه زنجان نخست با نام «مرکز تحصیلات تکمیلی در علوم پایه» با مجوز وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سال ۱۳۷۱ تأسیس شد. هدف آن ایجاد یک محیط آموزشی و پژوهشی پویا و زاینده بود، محیطی که در آن آموزشی علوم پایه در عالی‌ترین سطح، و پژوهش‌های بنیادی و کاربردی در آن در مرز یافته‌ها و نیافته‌های دانش جهانی باشد.

کتاب "علوم پایه زنجان" داستان بنیانگذاری مرکز و دانشگاه تحصیلات تکمیلی علوم پایه زنجان به روایت آقای دکتر یوسف ثبوتی بنیانگذار این دانشگاه است که به کوشش خانم ماندانا فرهادیان فراهم آمده و در سال ۱۴۰۱ توسط نشر نی در ۴۹۵ صفحه منتشر شده است. دکتر یوسف ثبوتی عضو پیوسته فرهنگستان علوم، استاد دانشگاه تحصیلات تکمیلی علوم پایه در زنجان و از چهره‌های ماندگار فیزیک و اخترفیزیک کشور است.

باکتری‌شناسی عمومی

تألیف دکتر حسن تاج‌بخش^۱

نوبت چاپ: چهاردهم، تاریخ انتشار: ۱۴۰۱
ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

چاپ چهاردهم کتاب «باکتری‌شناسی عمومی» در سال ۱۴۰۱ منتشر شد. در فصل‌های دوازده‌گانه این کتاب، ابتدا تاریخچه و سیر تحول میکروب‌شناسی، روش‌های میکروب‌شناسی، جایگاه باکتری‌ها در بین موجودات و دسته‌بندی آنها مورد بحث قرار

گرفته است. در قسمت متابولیسم باکتری‌ها: آنزیم‌های باکتری‌ها، متابولیسم انرژی‌زا، تخمیر و تنفس و بیوسنتز ترکیبات باکتری‌ها شرح داده شده است.

۱- عضو پیوسته فرهنگستان علوم، استاد ممتاز دانشگاه تهران

در زمینه محیط اطرافی، اثر عوامل فیزیکی و مواد ضد عفونی مورد دقت قرار گرفته است.

در زمره عوامل ضد میکربی، مکانیسم‌های تأثیر آنتی بیوتیک‌ها، سولفونامیدها و سایر مواد آنتی متابولیت و همچنین مکانیسم‌های مقاومت باکتری‌ها در برابر داروها شرح داده شده است.

فصل آخر کتاب، ویژه چگونگی بیماری‌زایی باکتری‌ها و نگرش به مسئله حدت اجرام بیماری‌زا است. کتاب باکتری‌شناسی عمومی به‌گونه‌ای تدوین شده است که دانشجویان و پژوهندگان رشته‌های پزشکی، دامپزشکی، داروسازی، دندانپزشکی، بیولوژی و کشاورزی را به کار آید.

در مبحث‌های مربوط به فیزیولوژی باکتری‌ها: تغذیه، نقش باکتری‌ها در تجزیه و تحلیل پس‌مانده‌های محیط‌زیست، گروه‌های تغذیه‌ای موجودات، چگونگی رشد و تکثیر باکتری‌ها مورد دقت قرار گرفته است.

در قسمت ژنتیک باکتری‌ها: بنیان مولکولی ژنتیک، تنظیم فعالیت‌های یاخته‌ای، موتاسیون، ترمیم ضایعات ژنتیک، ژنتیک هاگ‌گذاری، حواس باکتری‌ها، وضعیت انتقال ژن‌ها، مکانیسم ترانسفورماسیون، باکتریوفاژها، لیزوژنی و فاژهای معتدل، ترانسدوکسین و کنورسیون، پدیده جنسیت در باکتری‌ها، پدیده الحاق ژنتیک، پلاسمیدها، باکتریوسین‌ها، ترانسپوزن‌ها موشکافی شده است.

حرکت به سوی مشاغل و مهارت‌های سبز در ایران

تألیف: عباس کریمی، دکتر مجید نامداری^۱

دکتر سیدسعید محتسبی^۲ و محمود سلیمی

هرگونه توسعه نیازمند بهره‌برداری و استفاده از محیط‌زیست و منابع طبیعی می‌باشد. پیامدهای ناگوار زیست‌محیطی که جهان کنونی با آن روبه‌روست ناشی از برخورد غیرمعتدل انسان با محیط‌زیست و استفاده بی‌رویه از منابع پایه است؛ به‌طوری‌که به‌جای ژرف‌اندیشی و در نظرگیری منافع درازمدت، با هجوم بی‌وقفه و تاراج منابع، عواید کوتاه‌مدت را ترجیح داده و با تداوم این خط‌مشی، مسیر قهقراپی و زوال آن را برای خویش رقم زده است. این نگرانی‌های باعث شکل‌گیری نوعی جدید از اقتصاد با نام اقتصاد سبز شده است. در اقتصاد سبز لازم است فعالیت‌های اقتصادی در سمت و سویی جهت داده شوند که علاوه بر مباحث اقتصادی، جنبه‌های زیست‌محیطی فعالیت‌های انسان نیز در

نظر گرفته شود. برای این منظور نیاز به افراد آموزش دیده و متخصص می‌باشد که علاوه بر آشنایی با جنبه‌های فنی فعالیت‌ها و مشاغل، با جنبه‌های زیست‌محیطی نیز آشنایی داشته باشند. کسانی که به دنبال کسب اطلاعاتی در حوزه مشاغل و مهارت‌های مرتبط با اقتصاد سبز هستند یا به دنبال تدوین استراتژی‌های آموزشی در این حوزه هستند، ممکن است سؤالاتی در ذهن خود داشته باشند. سؤالاتی از قبیل: اقتصاد و مشاغل سبز چیست؟ وضعیت ایران و جهان در حوزه اقتصاد مشاغل سبز چگونه است؟ حوزه‌های اصلی در اقتصاد سبز کدامند؟ در هر یک از حوزه‌های اقتصاد سبز، در آینده چه مشاغل و مهارت‌های سبزی پیش‌بینی می‌گردد؟ اولویت

نیازهای مهارتی آینده در اقتصاد سبز کدامند؟ شرح شغل هر یک از نیازهای مهارتی در اقتصاد سبز چیست؟ پاسخ این پرسش‌ها در کتاب مذکور ارائه شده است.

در این کتاب کاربردی که در ۷ بخش نگارش شده است، سعی شده است که بر اساس جدیدترین نوشته‌های معتبر علمی و کاربردی در جهان و ایران، افزون بر مرور وضعیت فعلی و تاریخچه مشاغل سبز دنیا، ترسیمی از وضعیت مشاغل سبز در ایران و دورنمایی برای آن ارائه گردد. همچنین با توجه به نقش مؤثر نهادهای آموزشی در آماده سازی افراد برای ورود به مشاغل، مطالب این فصول می‌تواند در تدوین استراتژی‌های آموزشی بسیار مفید و مؤثر واقع گردد. در این کتاب فهرستی جامع و کامل از مشاغل سبز و حوزه‌های مرتبط با آن در ایران

جمع‌آوری و ارائه شده است. هرکدام از این مشاغل دارای اولویت خاصی می‌باشند، بعضی دارای اولویت بالاتر و بعضی در اولویت پایین‌تر هستند. در این کتاب این مشاغل نیز منطبق بر شرایط کشور اولویت‌بندی شده‌اند که می‌تواند برای تصمیم‌گیران و علاقه‌مندان حوزه مشاغل سبز بسیار کاربردی باشد. از آنجایی که اقدام برای زمینه‌سازی و اجرای این مشاغل، نیازمند وجود طرح جامع و کامل برای هرکدام از آن‌ها می‌باشد، بعد از رتبه‌بندی و تعیین اولویت‌های جامعه، بر اساس «روش تهیه برنامه درسی بر اساس ساختار توانایی‌ها»، شرح مشاغل نیز ارائه شده است. این کتاب می‌تواند در آینده‌سازی برای اقتصاد و مشاغل سبز ایران راهنمایی مناسب برای سیاست‌گذاری‌های برنامه‌ریزان کشور و راه‌گشای علاقه‌مندان این حوزه باشد.

گیاه‌افزایی نوین مبانی و روش‌ها (بازنگری نهم، جلد اول)

نویسندگان: دکتر فرد تی. دیویس، دکتر رابرت ال. جنو، دکتر ساندرا بی. ویلسون

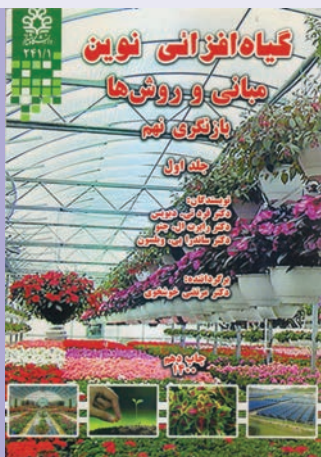
برگرداننده: دکتر مرتضی خوشخوی^۱

ناشر: انتشارات دانشگاه شیراز

جلد اول، چاپ دهم، ویراست نهم: ۱۴۰۰

بازنگری نهم، شکل سنتی ارائه فصل‌هایی را پی می‌گیرد که اصول علمی گیاه‌افزایی را همزمان با روش‌های کار و مهارت برای به کارگیری گیاه‌افزایی تجاری همراه می‌کنند. همسان بازنگری‌های پیشین، حجم کتاب باز هم افزایش یافته است و در بسیاری از موردها، دانش گیاهی و سیستم‌های تولید باغبانی در هر فصل در کنار هم قرار داده شده‌اند.

کتاب به پنج بخش اصلی تقسیم شده است. سه فصل اول، فصل‌های مقدماتی هستند که به منظور درک جنبه‌های عمومی گیاه‌افزایی آورده شده‌اند. این سه فصل در برگزیده تاریخچه، مفهوم‌های زیست‌شناسی اولیه و کنترل محیطی وسایلی است که

باکنش‌های خزانه‌ای و گیاه‌افزایی همراه است. بخش دوم، بحث درباره گیاه‌افزایی بذری از جهت تولید بذر، خفگی و تنگی است. بخش سوم در برگزیده جنبه‌های مهم افزایش رویشی است. این بخش با یک بحث اولیه از گزینش هم‌گروهی آغاز شده است و در پی آن فصل‌های عمده‌ای آمده‌اند که افزایش رویشی با قلمه و پیوند را شرح می‌دهند. بخش چهارم این متن درسی بحث درباره کاربرد فنون کشت بافت است. این بخش بدین جهت آورده شده

۱- عضو پیوسته گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم، استاد دانشگاه شیراز

مطلب‌های جدیدی بر آن افزوده شده است و شمار چشمگیری از منابع آورده شده است تا روش‌های گیاه‌افزایی را پشتیبانی کنند. چاپ دهم، ویراست نهم این کتاب در سال ۱۴۰۰ در ۵۹۴ صفحه و ۱۰۰۰ نسخه توسط انتشارات دانشگاه شیراز منتشر و روانه بازار نشر شده است.

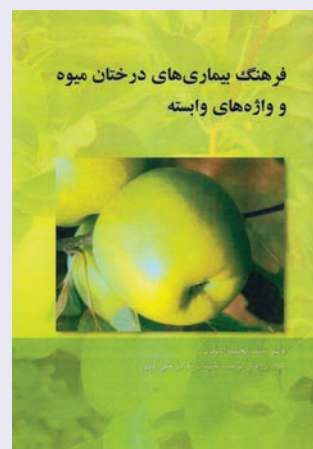
است که اهمیت ریزافزایی در تولید محصول‌های باغبانی مشخص شود. بخش پایانی در برگرفته فصل‌های جداگانه‌ای در مورد فنون گیاه‌افزایی برای افزایش میوه‌ها، خشکبرها، محصول‌های خزانه‌ای چند ساله و محصول‌های علفی چندساله و یکساله برای گلخانه و خزانه است. این فصل‌های پایانی به روز شده،

فرهنگ بیماری‌های درختان میوه و واژه‌های وابسته

نویسنده: دکتر سید محمد اشکان^۱

ناشر: آبیژ

چاپ اول، تهران، ۱۴۰۱

درختان میوه و میوه‌ها و اصطلاح‌های وابسته به آنهاست که برای هر یک معادل فارسی‌گزینی یا ساخته شده است و علائم بارز آن بیماری‌ها به اختصار شرح داده شده است. این فرهنگ همان سبک و سیاق فرهنگ‌های گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم را دارد. به این معنا که «فرهنگ بیماری‌های درختان میوه» هم در دو بخش انگلیسی-فارسی و فارسی-انگلیسی تنظیم شده است. توصیه مؤلف به استفاده‌کنندگان این فرهنگ این است که بعد از مطالعه هر اصطلاح، شکل مرتبط با آن که در لوح مجزا از متن آمده است را حتماً ببینید. این رجوع به شکل، موجب درک بهتر موضوع و به خاطر ماندن آن می‌شود و نیز در توضیح معانی و ویژگی‌های علائم سودمند است.

فرهنگ بیماری‌های درختان میوه و واژه‌های وابسته در سال ۱۴۰۱ در ۲۳۲ صفحه و ۵۰۰ نسخه توسط نشر آبیژ به چاپ رسیده است. ویراستار علمی کتاب آقای دکتر کرامت‌الله ایزدپناه عضو پیوسته گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم است.

گروه واژه‌گزینی فرهنگستان زبان و ادب فارسی تاکنون بیش از ۶۰۰۰۰ واژه عمومی، علمی و تخصصی را معادل‌گزینی یا معادل‌سازی کرده است. این واژه‌ها پس از تصویب در شورای عالی واژه‌گزینی در چند دفتر تحت عنوان فرهنگ واژه‌های مصوب فرهنگستان یا عناوین دیگر چاپ و منتشر شده‌اند. گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم نیز در دو بازه زمانی پنج‌ساله: از ۱۳۷۲ تا اواخر ۱۳۷۷ و از ۱۳۸۳ تا پایان ۱۳۸۸ هر بار به تدوین و انتشار پانزده مجلد فرهنگ در حوزه علوم کشاورزی و منابع طبیعی در رشته‌های ۱- زراعت ۲- بیماری شناسی گیاهی ۳- علوم باغبانی ۴ آبیاری ۵- علوم دامی ۶- ترویج و آموزش کشاورزی ۷- علوم و صنایع غذایی ۸- اقتصاد کشاورزی ۹- ماشین‌های کشاورزی ۱۰- خاک شناسی ۱۱- حشره شناسی کشاورزی ۱۲- مرتع و آبخیزداری ۱۳- جنگل و محیط زیست ۱۴- شیلات ۱۵- علوم و صنایع چوب و کاغذ اقدام کرده است.

کتاب حاضر در واقع زیرمجموعه رشته «بیماری‌شناسی گیاهی» به شمار می‌رود و محتوی حدود یک‌هزار نام بیماری‌های

فیزیک کوانتومی در چند دقیقه

تألیف: جمالاوند

ترجمه: دکتر علی اکبر صالحی، مرضیه اسدنیای فرد، صمد خاکشورنیا
انتشارات پژوهشگاه علوم و فنون هسته‌ای

کتاب حاضر ترجمه‌ای بر کتاب «فیزیک کوانتومی در چند دقیقه» است که در آن خواننده با گستره نفوذ قوانین مکانیک کوانتومی در فیزیک اتمی، فیزیک هسته‌ای و فیزیک ذرات بنیادی از یک سو، اخترفیزیک و کیهان‌شناسی از سوی دیگر، با بیانی نسبتاً ساده همراه با شکل‌های مرتبط آشنا می‌شود.

در ترجمه کتاب سعی شده است تا آنجا که امکان دارد از واژه‌های فارسی معادل استفاده شود. همچنین در لابلای متن توضیحاتی توسط مترجمان برای درک بهتر موضوع، داخل کروشه، اضافه شده است.

عناوین کتاب مزبور به مرور مفاهیم تولد فیزیک کوانتومی، ترازهای انرژی، خطوط طیفی، فیزیک ذرات، تابع موج، زبان

فیزیک کوانتومی، فیزیک کوانتوم و جهان، نظریه همه چیز، چندجهانی، جهان شبح‌وار، کاربردهای فیزیک کوانتومی، زیست‌شناسی کوانتومی، محاسبات کوانتومی و آینده فیزیک کوانتومی به زبان ساده می‌پردازد.

این کتاب در سال ۱۴۰۱ در ۴۱۱ صفحه توسط انتشارات پژوهشگاه علوم و فنون هسته‌ای به چاپ رسیده است.

انفجار هسته‌ای

پیامدها، عواقب و حفاظت در برابر آثار آنها

گردآوری و تدوین: زیر نظر دکتر علی اکبر صالحی

انتشارات پژوهشگاه علوم و فنون هسته‌ای

در آخرین ماه‌های جنگ تحمیلی، کشور ما شاهد تلاش‌های آمریکا و سیاست‌های اعلام شده آن کشور در جلوگیری از پیروزی رزمندگان کشورمان از یک سو و سیاست‌های حمایتی پیدا و پنهان جمع کشورهای مخالف جمهوری اسلامی ایران در سرپا نگهداشتن رژیم صدام در عراق از سوی دیگر بود. در همین راستا تهدیدات متنوع علیه کشور صورت می‌گرفت که از جمله آنها تهدید به استفاده از ابزار و تسلیحات تاکتیکی هسته‌ای بود. بر اساس توافقات اولیه

در اواخر دهه ۱۹۷۰، قرار شده بود که فرانسه ساخت رآکتور تحقیقاتی ۷۰ مگاواتی و آموزش به ۶۰۰ مهندس و کارمند عراق را متقبل شود. از طرف دیگر، موضوع احتمال استفاده از جنگ‌افزار هسته‌ای در بحبوحه نخستین جنگ آمریکا علیه عراق در سال ۱۹۹۱ مطرح شد و این بار هدف، کشور عراق و نیروهای طرفدار صدام ذکر شدند و اطلاعاتی نیز در خصوص استفاده از تسلیحات ضد زره حاوی اورانیوم تهی شده از سوی نیروهای آمریکایی علیه استحکامات و تجهیزات سنگین عراق منتشر شد. این شرایط می‌توانست به یک

کتاب

دو واکنش شکافت و گداخت هسته‌ای و نیز اجزاء مختلف انواع ابزارها و جنگ افزارهای هسته‌ای به منظور شناسایی شیوه‌های کاهش اثرات تخریبی این نوع سلاح‌ها ارائه شده است. در فصول بعدی، آثار حاصل از انفجارها شامل شوک انفجاری، تابش‌های حرارتی، پالس‌های الکترومغناطیسی و پرتوهای یون‌ساز بررسی شده است.

این کتاب در پاییز سال ۱۴۰۰، در ۴۲۴ صفحه، به شمارگان ۵۰۰ نسخه، توسط انتشارات پژوهشگاه علوم و فنون هسته‌ای منتشر شده است.

ترس و نگرانی در میان مردم و مسئولان کشورمان دامن بزند به ویژه که مدارک علمی به زبان فارسی که سلاح‌های هسته‌ای و اثرات آنها را برای خوانندگان فارسی زبان توضیح دهد در دسترس نبود. از این رو تعریف و انجام پروژه‌ای مطالعاتی تحت عنوان آثار انفجارات هسته‌ای و ارائه راه‌حل‌های اولیه برای کاهش صدمات و خسارات ناشی از آنها با هدف آشناسازی کارشناسان، مسئولان و تصمیم‌گیرندگان با موضوع مطرح شد. پس از آن، کتاب حاضر در هفت فصل تدوین شد. در فصل یک کتاب با توجه به اهمیت آشنایی مقدماتی با منبع تهدید، اطلاعاتی در مورد اصول فیزیکی

مدل سازی و شبیه سازی آبشارهای غنی سازی به روش سانتریفیوژ گازی برای سیستم‌های دو جزئی و چند جزئی (جلد اول)

تهیه شده توسط جمعی از متخصصان

تحت نظر آقایان: علی اکبر صالحی، محمد قنادی مراغه، سید جابر صفدری، علیرضا کشتکار، محمد حسن ملاح، جواد کریمی ثابت و عباس رشیدی
تنظیم و گردآوری: سیدعلی موجانی
ناشر: مؤسسه اطلاعات

بسنایی برخوردار است. در کتاب حاضر که در ۹ فصل نوشته شده است، انواع آبشارهای غنی سازی به روش سانتریفیوژ گازی برای سیستم‌های دو جزئی و چند جزئی معرفی، و روش‌های مختلف مدل سازی و شبیه سازی آنها همراه با معادلات حاکم و نحوه استخراج هر یک در شرایط پایا و گذرا به صورت جامع بیان شده است. همچنین انواع مدل‌ها، فرمول‌ها، روابط و روش‌های مورد استفاده در هر فصل به روشنی تشریح شده و در پایان هر فصل به منظور آموزش مفاهیم کلیدی، مجموعه‌ای از مسائل مرتبط با موضوعات آن آورده شده است. کتاب حاضر در پاییز ۱۳۹۹ در ۵۰۴ صفحه توسط انتشارات علوم و فنون هسته‌ای به چاپ رسیده است.

در دنیای کنونی یکی از اساسی‌ترین شاخص‌های پیشرفت هر ملت و جامعه را می‌توان از میزان دسترسی به دانش فنی، تکنولوژی و بهره‌مندی از آن در صنعت سنجید؛ در همین راستا ارتقاء دانش غنی سازی اورانیوم به لحاظ اهمیت آن در چرخه سوخت هسته‌ای از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. از سوی دیگر کسب دانش و فناوری در حوزه جداسازی ایزوتوپ‌های پایدار با توجه به کاربردهای وسیع و رو به گسترش آن در علوم مانند پزشکی، داروسازی، صنعت، علوم هسته‌ای، زمین‌شناسی، کشاورزی و تحقیقات علمی بر هیچ کس پوشیده نیست؛ از همین روی تحقیق در زمینه آبشارهای غنی سازی اورانیوم و جداسازی ایزوتوپ‌های پایدار به روش ماشین‌های سانتریفیوژ از اهمیت

کتاب

تردید نمی‌توان داشت پژوهش و تحقیق در مورد موضوع چگونگی دعوت سید باب و خیزش بایان یکی از جذاب‌ترین و همزمان دشوارترین گونه از سلسله مطالعات تاریخ معاصر است. در حقیقت؛ نگارش پیرامون چگونگی بروز و ظهور این پدیده و تحولات اجتماعی برخاسته از آن تمرینی جدی برای تاریخ‌نویسی ادوار اخیر به شمار می‌آید. برخاستن بایان در سال ۱۲۶۰ ق / ۱۸۴۴ م مهمترین تحول اجتماعی، مذهبی، سیاسی، منطقه‌ای و حتی بین‌المللی درباره ایران را رقم زد که از ابتدای دوره آن خیزش تاکنون، نه فقط رأس هرم حاکمیت کشور بلکه اجزای متعدد و متنوعی در بستر اجتماع ایرانی نیز به صورت مستمر با مسائل و تبعات چنین پدیده‌ای درگیر شده‌اند. ظهور سیدعلی محمد شیرازی که ابتدا خود را باب نامید همچنان مشحون از امتزاج مؤلفه‌ها و متغیرهای متعدد داخلی - خارجی، سیاسی - مذهبی، فرهنگی - هویتی و سرانجام اقتصادی و اجتماعی است. از این رو برای تدوین و مطالعه تاریخ بایه مسیری دشوار، مطالعاتی جامع و دقت نظری موشکافانه لازم است که در این کتاب به آن پرداخته شده است.

در پی روی کار آمدن ناصرالدین شاه و تکیه میرزا تقی خان امیرکبیر بر ارکان صدارت ایران، سیاستی تازه برقرار شد. به دنبال شورش‌های بایان در شهرهای مختلف سرکوب آنان با عزمی قاطع و شدتی بسیار در مجموعه سیاست‌های عهد میرزا تقی خانی در دستور قرار گرفت. اگرچه این امر سبب شد آن بی‌ثباتی نسبی پایان پذیرد اما دسایس بی‌شماری ضد امیرکبیر آغاز شد. به‌رغم اهتمام امیرکبیر برای تمشیت امور، پس یک دوره کوتاه از انتظام در کشور جبهه صدارت از وی با دسایس درباریان و به‌ویژه میرزا آقاخان نوری ستانده شد. این میرزای لشکر‌نویس اهل نور مازندران که دوستی دیرینی با میرزا حسینعلی نوری مازندرانی (بهاءالله) داشت، در مقام صدر دولت ایران زمام امور را به دست گرفت. چند ماه

بعد در شوال ۱۲۶۸ ق / ژوئیه ۱۸۵۲ به دنبال دسیسه چینی بایان در تهران با هدایت بهاءالله، ناصرالدین شاه قاجار در نیواران ترور شد. با جان سالم به در بردن شاه از این سوء قصد دولتمردانش به رهبری میرزا آقاخان نوری بنای «بابی‌گیری» و «بابی‌کشی» را گذاردند. بدین‌گونه طی چند روز، جمعی از بایان تهران با عقوبت سخت به جزای همدستی با توطئه‌گران هلاک شدند اما بهاءالله از نزدیکیان صدر اعظم - که به بابی‌گری اشتها داشت - اگرچه ابتدا دستگیر شد ولی با وساطت دولت روسیه و شفاعت میرزا آقاخان آزاد و رهسپار بغداد شد.

«منبع‌سازی» که به خصوص بهاییان از زمان خروج از ایران در سال ۱۲۶۹ ق / ۱۸۵۳ م آغاز کردند زمینه مهم و اثرگذاری را بر جهت‌گیری پژوهش و تحقیقات غربی حتی در سطح مطالعات آکادمیک ایجاد کرد.

قضاوت در رابطه با پدیده بابی‌گرایی و سپس بهائی‌گرایی در ایران به دلیل کم‌توجه به این سلسله از نکات چندان قابل استناد نیست. بنا بر چنین نگاهی قریب به ده سال پیش مطالعه و جمع‌آوری اطلاعات مربوط به تاریخ خیزش بایان مورد توجه قرار گرفت. استخراج اسناد و مدارک، بررسی متون طرفین ماجرا و یا پژوهش‌های بر جای مانده از آثار متقدم محققان غیر ایرانی، سرکشی و جمع‌آوری میدانی انگیزه‌ای را ممکن ساخت تا این موضوع مورد بررسی و دقتی همه جانبه واقع گردد و ممکن شود. کتاب فراسوی مه در سال ۱۴۰۱ در ۷۰۸ صفحه و به شمارگان ۵۲۵ نسخه توسط انتشارات روزنامه اطلاعات منتشر شده است.

راز سر به مهر

برجام؛ کوششی سترگ برای حقوق، امنیت و توسعه ایران

کتاب اول: توافق موقت ژنو

نویسندگان: دکتر محمد جواد ظریف، دکتر علی اکبر صالحی،

دکتر سیدعباس عراقچی و دکتر مجید تخت روانچی

تنظیم و گردآوری: سیدعلی موجانی

ناشر: مؤسسه اطلاعات

نمونه‌هایی است که قریب به دو دهه بهانه‌ای برای فشار بر کشور و مردم به دست بیگانگان داد و سدی بلند در برابر معیشت نسل حاضر و آینده فرزندان ما به پا کرده است.

پیرامون موضوع مذاکرات هسته‌ای منتهی به برنامه جامع اقدام مشترک «برجام» و اثری که بر جامعه ایران بر جای نهاد نیز، مختصاتی هست که بخشی از آن را باید بازگفت تا هموطنان دلیر و بردبار به توان ملی خویش ببالند و حاصل ایستادگی خود را در دستاوردهای خدمتگزاران ملاحظه کنند. در گزارش تقدیمی به پیشگاه مردم دلاور ایران، تکیه پدیدآورندگان تنها بر نقشی است که در مذاکره، ارائه ارزیابی‌ها و تحلیل‌ها، تهیه و نگارش راهکارها و طراحی‌ها، پیگیری و اجرای مصوبات و انتظارات مراجع بالادستی داشتند. این مجموعه جلوه‌ای از کوشش مخلصانه چند خدمتگزار با هدایت مدبرانه و حمایت پدران رهبری فرزانه انقلاب و مدیریت شجاعانه ریاست محترم جمهوری برای مبارزه با سیاست امنیتی‌سازی ایران است و به یقین، در زمانی مناسب در روزگاری نه چندان دور، تمام جزئیات و اسناد آن در دسترس فرزندان ایران قرار خواهد گرفت.

کتاب حاضر در سال ۱۴۰۰ در ۶۴۲ صفحه و به شمارگان ۱۰۵۰ نسخه توسط انتشارات اطلاعات منتشر شده است.

از میرزا تقی‌خان فراهانی امیرکبیر، عضو هیأت اعزامی به روسیه پس از معاهده ترکمنچای و در پی ماجرای قتل وزیر مختار روس، همچنین مذاکره‌کننده ارشد ایران در معاهده ارزروم، وزیر دول خارجه و صدر اعظم پر آوازه ایران، نقل شده است که مملکت به «دانایی» بیشتر نیاز دارد تا «وزیری و امیری».

امیرکبیر با درک همین نکته اساسی برای افزایش سطح دانایی عمومی گام‌های بلند برداشت: انتشار روزنامه وقایع اتفاقیه، تأسیس دارالفنون، ایجاد بایگانی و آرشیو اسناد و مدارک دولتی، نمونه‌هایی از سلسله کوشش‌های آن بزرگمرد شهید برای گسترش و ژرفا بخشیدن به آگاهی در میان ایرانیان بود است. اینک یکصد و هفتاد سال پس از شهادت امیرکبیر، آنچه بیش از همه بقای استقلال و پیشرفت ایران را پاس می‌دارد، پذیرش مسئولیت اجتماعی هر یک تن از ملت بزرگ ایران است. تجربه‌های سخت مانند جنگ تحمیلی و تحریم‌های ظالمانه که از نخستین سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی در اشکالی متنوع به بهانه‌های حقوق بشر، تروریسم، پرونده هسته‌ای و موشکی دامن‌گیر این مرز و بوم و مردم نجیب آن شده است، هشدار برای ما در برابر تکاپوی پیوسته بیگانگان است. در میان چالش‌های جهانی، امنیتی‌سازی فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای کشور یکی از پیچیده‌ترین

G.R. Soltani; S. Yazdani; S. Salmanzadeh; I. Shahbazi; E. Karami; I. Malakmohammadi; A. Dourandish

Designing a Development Model for Khorramaba Transformation and Complementary Industries with Emphasis on Comprehensive Innovation Management (TIM) in Kerman Province

N. Baniasadi; D. Samari; S.J. Farajollah Hosseini; M. Omid Najafabadi

Effects of Ecological and Non-Ecological Factors on the Recreational Capability of Tang Bostanak Protected Area and Bamoo National Park

J. Fegghi; M. Taripanah; M. Jourgholami

Study on the Mechanization Status of Agricultural and Horticultural Products in Iran

S. S. Mohtasebi; Y. Abbaspour-Gilandeh; A.M. Borghaee

Estimation of Iran's Agricultural Resilience Index in Climate Change

M. Ehsani; Z. Shokoohi

Investigating the Role of Agricultural Activities on Environmental Degradation Based on Ecological Footprint in Countries Selected by Mena

F. Nasrnia; P. Roshan Cheraghian; N. Ashktorab

The Journal contains the English abstracts of the above articles.

The issued statement of the seminar on "Land Use Planning in Iran: Challenges and Strategies" held by the Department is presented in the appendix of the Journal.

*** The Fall Issue of this Journal includes six articles by scholars and experts in different fields of agriculture and natural resources, statements of the seminars held by the Department, abstracts of articles in English, and authors' guide.**

The titles of the articles published in the issue are as follows:

Four Decades of Research on Potato (*Solanum tuberosum* L.) Cultivation in Southern Iran: A Review

A. Darabi; A. Aien

Species Diversity of Important Forest Communities in Patum District, Kheyrud Forest

J. Fegghi; M. Zobeiri; M.R. Marvi Mohadjer; Y. Erfanifard

Strategies Approach to Control Wind Erosion in the Sistan Sand Transport Corridors

H.R. Abbasi

Documentary Analysis of New Irrigation and Agricultural Water Technologies and their Possible Application in Iran

J. Bazrafshan; A. Khalili; S. Zand-Parsa; A.R. Sepaskhah; A. Alizadeh; J. Farhoodi

Investigation on Iran Playas: A Case Study of Lut Desert

H. Ahmadi

Main Approaches and Designing Frameworks for Comprehensive Program for Monitoring the Country's Natural Resources

Y. Parvizi; M. Arabkhedri

- Study of academic bullying in educational groups; Case study (Human and Engineering Sciences)/ Z. Rashidi and S. Rouhani
- The effect of simultaneous and asynchronous online assessment methods on the teaching-learning process: A case study of Lorestan University / D. Darvishi Ghzanchi, I. Nikpay and E. Geraei

English abstracts of the articles are among the other topics presented in this issue of the Journal.

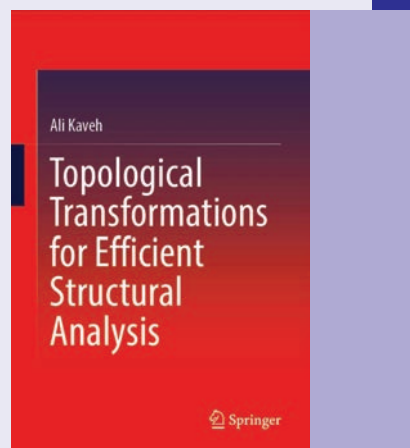
Prof. Ali Kaveh's New Publication

The book entitled “*Topological Transformations for Efficient Structural Analysis*” written by Prof. Ali Kaveh is published in English by Springer.

The author has published a great number of articles and books related to topological transformations, in which efficient methods and algorithms have been developed.

In this book, a new framework for the development of methods has been presented and the previous concepts have been provided to researchers in a more efficient and attractive way. It is hoped that the new intellectual framework would be efficient as a source of the expansion of many methods and algorithms.

Prof. Kaveh is a fellow of the Academy and distinguished professor of Iran University of Science and Technology (IUST). He obtained a specialized doctoral degree in structural engineering from the University of London in 1974. He also received a doctorate in technical engineering from the University of Vienna, Austria in 1993. Prof. Kaveh is one of the Lasting Personalities of Iran in Civil and Structural Engineering, and an Exemplary Professor of the country.

New Issues of the Journal of the Department of Agricultural Sciences

* **The Spring Issue of the Strategic Research Journal in Agricultural Sciences and Natural Resources is published by the Department of Agricultural Sciences of the Academy.**

The issue includes the following articles contributed by scholars and experts in agricultural and natural resources:

Analysis of Export Specialization Pattern of Selected Agricultural Crops in Iran

New Editions of the Iranian Journal of Engineering Education

- ✱ **The 92nd issue of the Iranian Journal of Engineering Education is published by the Department of Engineering Sciences of the Academy.**

The issue includes Prof. Javad Feiz's note and the following articles by professors and experts in different fields of engineering education:

- Identifying, prioritizing and evaluating the degree of adaptability of the skills required by industrial engineering graduates to enter the labor market / H. R. Zarghami, M. Jafari and S. Izadkhah
- Online classroom management: Views of basic sciences and engineering faculty members of Iran University of Science and

Technology / S. Amirkhani and M. Taghizadeh

- Investigating research ethics scale in engineering graduate students / H. Pakmehr
- Dimensions and components of training quality of faculty members: A meta-synthesis study/ M. Darabi
- Integration in architecture education, rethinking the issue by "Rhetorical Situation" Model/ Z. Nadimi, Z. Tafazzoli and K. Mendagari
- Phenomenology of lived experience of educational leadership of the heads of the Department of the Faculty of Engineering of Urmia University / A. P. Y. Kandi and M. Hassani

English abstracts of the articles and the introduction to a book are among the other topics presented in this issue of the Journal.

- ✱ **The 93rd issue of this Journal includes Prof. Gatmiri's note and the following seven articles by professors and experts in different fields of engineering education:**

Assessing the status and prioritization of non-technical skills of engineering graduates in the fourth industrial revolution from the perspective of employers and graduates / M. Yazdanpanah, M. Hassani and H. Ghalavandi

- Comparative survey of architectural creation by analogy with nature among B.Sc. and M.Sc. students of architecture / F. Mohammadi, K. Momeni and A. R. Dinarvand
- Determining the effective factors in engineering education and predicting the increase of academic years with multi-criteria decision making and data mining approach (Artificial Neural Network) / M. R. Shahraki and F. Haghani
- Pathology of universities curriculum in strengthening the skills of quality control managers working in industry: A case study of industrial engineering / M. R. Zare Banadkouki
- The relationship between educational interaction and academic satisfaction with student self-efficacy / S. T. Seyed Nazarloo, D. Tahmasebzadeh Sheikhlari, S. Ghaderi and S. Mohammadi Poya

In this seminar, the following keynote speeches were delivered:

- Education, a Pillar of Sustainable Development of the Country, Especially in Environmental Protection” (with emphasis on the role of education in the education cycle of the country), Prof. Mehdi Sohrabi, associate fellow of the Academy
- “The Role of the Department of Environment in Environmental Education” (with emphasis on the environmental challenges), Prof. Masood Tajrishi, Professor, Sharif University of Technology

Afterwards, Prof. Gholamreza Avani, Prof. Jafar Towfighi, Prof. Mehdi Sohrabi, Prof. Mohammad Shahedi, Prof. Jalal Shayegan and Prof. Seyed Mostafa Mohaghegh Damad participated in a round table on education, especially in environmental protection in the education cycle of the country (from fetal period, maternal lap, kindergarten, preschool, high school, university, vocational, public education, and return to the cycle).

Announcing the Cooperation of the Division of Energy and Environmental Engineering of the Academy with the Department of Environment for the Management of Environmental Challenges

On June 22nd, the head of the Department of Environment of the country met and talked with vice-president for research and deputy president of the academy and a group of fellows, associate fellows and guest scholars of the Division.

The aim was to get more acquainted with the capacities of the Academy and its Division of Energy and Environmental Engineering, in which several prominent professors of the country are active.

In this meeting, some of the most important environmental challenges of the country, such as the dust phenomenon, water crisis, waste management, etc. were discussed and views were exchanged. The Academy announced its readiness to have a strong expert presence to manage these challenges alongside the Department of Environment.

During the meeting, Prof. Ali Salajegheh described the Academy as a scientific credit for the Department of Environment and stressed that a special workgroup be formed with representatives of the Academy, Department of Environment and the Ministries of Energy and Agriculture-Jahad to study the country’s environmental issues.

Prof. Salajegheh also emphasized the topic of using the capacities of knowledge-based companies, especially companies active in the field of environment to benefit from new technologies in this field.

Prof. Selajegheh, referring to the large amount of data in the field of activity of the Department of Environment, asked for the help and cooperation of the Academy to collect and verify the data in order to submit it to the governmental organizations.

the representatives of the Commission for the Advancement of Mathematics and present the most important suggestions and considerations raised in the Commission's meetings regarding education issues.

At the concluding part of the meeting, after the exchange of opinions, it was decided to prepare and send a letter to the Administrative Recruitment Affairs Organization regarding the necessity of including the Bachelor Degree in Mathematics in general recruitment advertisements.

New Issue of *Nameye Oloom Paye* Quarterly

The winter issue (No. 4) of “*Nameye Oloom Paye*” specialized quarterly is published by the Department of Basic Sciences of the Academy.

This quarterly publishes educational and research issues in the fields of mathematics, physics, chemistry, earth and life sciences. It prioritizes the basic issues and challenges in the fields of basic sciences, educational and research policies, raising the level of knowledge and research in the country, promoting the level of communication between scientists of basic sciences and other scientific fields and society as a whole. It develops the attitude of integrated sciences and interdisciplinary activities, disciplines while explaining the importance of these attitudes in solving contemporary problems of society and sustainable development.

The journal contains an editorial, Prof. Sobouti's speech on the occasion of the World Year of Basic Sciences for Sustainable

Development 2022, and 27 articles contributed by academics and researchers in the field of basic sciences.

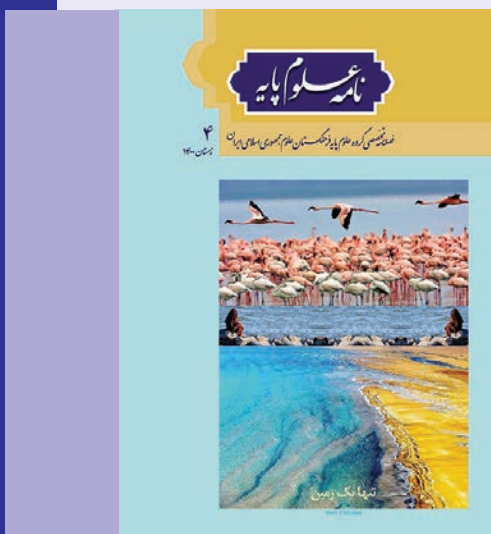
At the end of this quarterly, the following three books have also been reviewed and introduced:

“*A Brief Overview of the Book Physics in Iran: Past and Present*”, “*Artificial Biology of Yeasts*” and “*Teaching Courage: A Journey into the World inside the Teacher*”.

The Academy of Sciences of IR Iran is the concessionaire, Prof. Mehdi Zare is the managing director and Prof. Ali Farazmand is the editor-in-chief of the journal. The editorial board is composed of Prof. Masood Ariannejad, Prof. Hashem Rafiee Tabar and Prof. Ahmad Shabani.

Seminar on the Education and Promotion of Environmental Protection Culture

On the occasion of World Environment Day, the Academy held a seminar on “Education and Promotion of Environmental Protection Culture” on Wednesday, June 8.th

be implemented with serious follow-up at national level.

Prof. Rejali also presented a detailed report on the current state of mathematics in the country and the issues and challenges ahead both in general education and in higher education. He considered the main problem to be the primary school problem and stated that the first step is to try to solve the problems of primary education and improve the status of teachers.

Moreover, each of the Commission members expressed their opinions and views on the issues raised and set forth a number of suggestions for the continuation of the work of the Commission and Workgroup. The summary of the decisions of the meeting is as follows:

- Preparing a report on the Commission's activities and actions in recent years and submitting it to the president of the Academy by the head of the Commission;
- Involving all legal and real members in the Commission meetings. A representative from the Ministry of Education and the head of the National Organization of Educational Testing should also be present in the meetings;
- Forming the Commission's Specialized Workgroup presided over by Prof. Toomanian. In fact, the Division of Mathematics of the Academy should be the scientific secretariat of the Commission, and the main axes and topics should be determined and prioritized in the Workgroup and proposed to the Commission.

*** On September 29th, the Commission held its 23rd meeting.**

At the beginning, the report of the Commission's Specialized Workgroup on some measures, including the negotiations held regarding Farhangian University and the recruitment of faculty members in this university, was discussed. After the exchange of views, it was agreed that the Workgroup of the Commission would summarize the considerations and suggestions so that the considerations and suggestions of the Commission would be reflected in a meeting attended by the representatives of the Ministry of Education, Ministry of Science, Research and Technology and Farhangian University.

Then, Prof. Toomanian and Prof. Mohammadzadeh presented reports on the newly established Workgroups of "School Test", "Standards of School Subjects" and "Elementary Education" and made suggestions to present to the relevant authorities. It was agreed that the issues raised in the Workgroup of the Commission would be summarized and the final report would be presented to the Commission. Regarding elementary education, Prof. Faraji-Dana suggested "sharpening the role of real stakeholders, including industry and commerce, in the quality of elementary education". While welcoming this proposal, it was decided that the Department of Engineering Science of the Academy and the Specialized Workgroup of the Commission would prepare a plan in this regard and submit it to the Commission.

Following the recommendation of the Commission's Specialized Workgroup to invite the Minister of Education, Prof. Aref gave some details about the invitation of the Academy to the Minister of Education. Prof. Toomanian and Prof. Mohammadzadeh will participate in the above meeting as

Meetings of the Commission for the Advancement of Math

The Commission for the Advancement of Mathematics in the Country held two meetings in the Spring and Summer of 2022. The meetings were chaired by Prof. Mohammad Reza Aref and the attendees included the legal and real members of the Commission.

* On June 23rd, the Commission held its 22nd meeting.

At the beginning, Prof. Aref welcomed the Commission members. He referred to the naming of 2022 as the Year of Basic Sciences and the need to pay serious attention to basic sciences at all levels, especially mathematics for the promotion of science and technology and the development of societies. He expressed his hope that such meetings and the meetings of the Commission's Specialized Workgroup would be followed up and organized regularly. He also emphasized the need to pay attention to macro issues related to math, in accordance with the goals and dignity and position of the Academy of Sciences, and specified the need to pay attention to extra-organizational issues and provide macro guidelines and suggestions.

Then, Prof. Toomanian presented a detailed report on the programs and activities of the Commission and the actions taken in recent years and stated that, fortunately, many suggestions have been taken into consideration by the relevant officials with the follow-up of the Commission and the guidelines of the Academy have been effective. We hope that other proposals of the Commission will

At the concluding part of the meeting, Prof. Nili Ahmadabadi thanked the Academy for the establishment of the Think Tanks and noted that the Think Tanks, while proposing scientific solutions for issues, should also think about how to implement them, because if the solutions are outside the field of knowledge and university, regardless of capacities, limitations and issues, it would not be effective.

Prof. Faraji Dana also thanked the members of the Think Tanks and stated that the establishment of Think Tanks is an important part of fulfilling the mission of the Academy and it is a valuable action that has been followed up and implemented by the Scientific Council of the Academy.

New Issue of the Biannual Journal of Human Sciences Development

The fifth issue of the *Biannual Journal of Human Sciences Development* is published by the Department of Human Sciences of the Academy.

In it, seven articles, contributed by professors and experts of different fields, are included. The titles of the articles are as follows:

Corona Pandemic as Force Majeure; A Comparative Study of Iranian and French Law- Seyed Hossein Safaei, Mohammad Hadi Javaherkalam

Criminal Differentiation in Drug Crime: The French Experience- Mohammad Ashouri, Erfan Babakhani

An Analysis of the Different Effects of Liquidity Components on Inflation and Production in Iran's Economy: A Wavelet Coherence Approach- Elnaz Bagherpour Oskouie, Abbas Shakeri

The Possibility of Wonder and the Possibilities of Organization and Management Studies- Seyed Hosein Kazemi

Investigating and Identifying the Elements of the Women's Promotion Model in Public Organizations- Pakhshan Molaei

Simulation of Collection of Tax Arrears Based on Corporate Income Tax in a Dynamic Model- Amir Ahmad Mahdianrad

Policy Bubble: A Qualitative Study in Public Service Sector Policies of IR. Iran- Mohammad Taghi Khoobroo, Mohammad Hossein Rahmati

In this issue, the book titled *Hikmat Barter (Superior Wisdom)*, compiled by Prof. Seyed Mostafa Mohaghegh Damad, published by the Islamic Sciences Publishing Center) is introduced and reviewed by Mohammad Amin Hessamei, PhD student in Islamic philosophy and theology.

English abstracts of the articles appear in the final part of the issue.

was introduced by the chairs of the departments. Finally, by secret ballot, the following candidates were chosen to receive the First Governmental Medal of Science:

- Prof. Morteza Khosh-khui, fellow of the Department of Agricultural Sciences of the Academy for the year 2019
- Prof. Seyed Hossein Safai, fellow of the Department of Human Sciences of the Academy for the year 2010
- Prof. Gholam Reza Aavani, fellow of the Department of Islamic Sciences of the Academy for the year 2021
- Prof. Mohammad Reza Eslami, fellow of the Department of Engineering Sciences of the Academy for the year 2022

First Public Meeting of the Think Tanks of the Academy

Presided over by Prof. Ali Akbar Salehi, the first public meeting of the Think Tanks of the Academy was held semi-virtually on Tuesday, September 13th. The attendees consisted of the secretary of the Academy, planning consultant of the Academy, chairmen and the members of the six Think Tanks of the Academy.

At first, Prof. Salehi welcomed the audience and delivered a speech on the macro goals of the establishment of the Think Tanks of the Academy. This was followed by Prof. Semnanian's report on the process of measures related to the Think Tanks. He expressed his hope that the suggestions proposed in this meeting would be effective in achieving the goals of the establishment of the Think Tanks.

Then, Prof. Farhoodi, chairman of the Water Think Tank, Prof. Tajrishi, chairman of the Climate Changes and Environment Think Tank, Prof. Ahmadi, chairman of the Natural Hazards Think Tank, Prof. Mahdavi, chairman of the Economic Challenges Think Tank, Prof. Sherafat, chairman of the Artificial Intelligence Think Tank and Prof. Sobhkhiz, chairman of the Quantum Technologies Think Tank, mentioned the issues and challenges related to each of the Think Tanks in the country and gave the reports of their meetings and the measures taken, and offered suggestions for following up the activities of the Think Tanks.

- Prof. Massomeh Nasiri Kenari, Prof. Mahmood Nili Ahmadabadi, Prof. Mahmood Fotoohi Firoozabad, Prof. Mohammad Saleh Olia, Prof. Majid Safaraval, Prof. Ali Movaghar Rahimabadi, Prof. Manoochehr Vosooghi Shahvari and Prof. Ali Ghafari from the Department of Engineering Sciences

The meeting continued with the approval of the extension of the memberships of 12 associate fellows of the Academy for a further four-years.

The meeting was ended with Prof. Faraji-Dana's report on the activities and plans of the Academy in recent months.

*** On May July 21st, the General Assembly held its 130th meeting.**

Following the approval of the previous meeting's minutes, Prof. Mohammad Soltanieh, fellow of the Department of Engineering Sciences of the Academy, delivered a speech entitled "The Role of Policy Papers in the Global Challenge of Climate Change". Prof. Soltanieh became a fellow of the Academy in March, 2022.

Then, Prof. Mohammad Mehdi Sheikh-Jabbari, fellow of the Department of Basic Sciences of the Academy, presented a speech on "A Report on ICTP Center and Its Activities". At the end of his speech, Prof. Davari awarded Prof. Sheikh-Jabbari the order of the fellow membership of the Academy.

Afterwards, the proposal of the Department of Engineering Sciences of the Academy on the associate membership of Prof. Behrouz Gatmir, professor of Civil Engineering at the University of Tehran, for a four-year term, was proposed and approved by secret ballot. Prof. Gatmir has been a guest scholar of the Department since 2015.

Finally, the proposal of the Department of Basic Sciences of the Academy for the associate memberships of Prof. Fariborz Azarpanah, Prof. Saeid Azam and Prof. Ali Reza Medghalchi for a further four-year term was proposed and approved by secret vote.

*** On September 15th, the General Assembly held its 131st meeting.**

Following the approval of the previous meeting's minutes, Prof. Abbas Shakeri, fellow of the Department of Human Sciences of the Academy, delivered a speech entitled "Considerations on Methodology in Iran's Economy". Then, Prof. Jawad Faiz, fellow of the Department of Engineering Sciences of the Academy, presented a speech on the "Production of Electrical Energy from the Wind".

In another part of the meeting, the topic of selecting the elites of the years 2019, 2020, 2021 and 2022 of the Academy to receive the First Governmental Medal of Science was raised. In this regard, Prof. Reza Faraji-Dana, secretary of the Academy, explained the history of the selection of the elites of the academies to receive the First Governmental Medal of Science and stated that the government has agreed to award the First Governmental Medal of Science to the elites of the Academy of Sciences.

The secretary of the Academy further explained the selection process of the elites of the Academy based on the approved regulations. Then, the candidate of the scientific departments for each year

General Assembly Meetings

The General Assembly of the Academy held three meetings in the Spring and Summer of 2022. The meetings were chaired by Prof. Reza Davari Ardakani and the attendees included the fellows of the Academy.

* On May 19th, the General Assembly held its 129th meeting.

Prof. Davari Ardakani, while welcoming the attendees and congratulating the new fellows of the Academy elected in the previous session of the Assembly, wished them success in serving science and collaboration with the Academy. The Academy's Tablets of Fellowship were awarded to the new fellows by the president of the Academy.

Prof. Rasoul Jafarian, fellow of the Academy, referred to the topic of scientometrics in the country and its criteria and stated that it is appropriate for the Academy to have an appropriate and academic view on this important field. Prof. Faraji-Dana, Secretary of the Academy, referring to the proposal of prof. Jafarian, stated that this topic was raised in the meeting of the Scientific Council of the Academy and will be on the agenda of the Academy with an appropriate mechanism soon.

Following the approval of the previous meeting's minutes, Prof. Toomanian, the new fellow of the Academy, referring to the structure and activities of the National Academy of Sciences of Armenia, presented a report on his participation in the recent meeting of the General Assembly of the above academy and stated that he had a meeting with the President of the mentioned academy in which he announced his readiness to cooperate with the Academy of Sciences of IR Iran. Prof. Toomanian continued his speech by presenting a report on some activities of the Divisions of Mathematics and Physics of the Academy in recent years, including addressing the issue of university entrance exams and postgraduate studies, Farhangian University, and the decline of mathematics and basic sciences in general in the country.

Afterwards, Prof. Amin Alizadeh was elected by secret ballot as the new fellow of the Academy.

Moreover, the following associate memberships were approved by secret ballot for a four-year term:

- Prof. Seyed Mohammad Reza Beheshti, from the Department of Human Sciences

*** On August 28th, the Scientific Council held its 516th meeting.**

After approving the minutes of the previous meeting of the Council, Prof. Semnanian, Planning Consultant of the Academy, presented a report on the recent meeting of the Science, Research and Technology High Council held in the presence of the President of IR Iran. He explained the most important resolutions and discussions of that meeting. Then, the Academy decided to set up a workgroup on the issue of “elites’ immigration” and summarize its opinions and suggestions to be submitted to the relevant authorities. It was also decided that the country’s research and technology priorities for the period of 2022 to 2026, which have been approved by the Science, Research and Technology High Council, would be reflected to the scientific departments, so that the departments could make comments in this regard.

Prof. Farid Moore, chairman of the Department of Basic Sciences, introduced four distinguished young researchers in the field of basic sciences in the country in 2022, proposed by the Department to receive Abu Reyhan Biruni’s Award, and enumerated their most important scientific and research activities. While approving the proposals, it was decided to hold the Abu Reyhan Biruni’s Award Ceremony in November of this year.

The meeting continued with the approval of the extension of the collaboration of 22 guest scholars with the Department of Agricultural Sciences for a further two-year term.

Afterwards, the extension of the agreements on scientific cooperation between the Academy of Sciences of IR Iran and the Serbian Academy of Sciences and Arts and Pakistan Academy of Sciences was agreed.

*** On September 11th, the Scientific Council held its 517th meeting.**

Following the approval of the previous meeting’s minutes, the proposal of the Department of Engineering Sciences for the collaboration of Prof. Bahram Dabir, professor of Amirkabir University of Technology, as a guest scholar for a two-year term was presented and approved. The SC also ratified the fellowship proposal of an associate fellow by the Department of Veterinary Sciences of the Academy. This will be passed to the General Assembly in November for final approval.

Then, it was decided to refer the amendatory proposals of the Academy’s Board of Directors on articles 2 and 3 of the internal regulations of the General Assembly to the scientific departments so that their opinions and comments would be raised in the next meeting of the SC. The final proposal will be placed on the agenda of the General Assembly in November.

At the concluding part of the meeting, the SC chose 15 professors from the proposed lists by the scientific departments to be members of the “International Scientific Cooperation Council of the Academy of Sciences” and to form this council. The Council is formed and chaired by the president of the Academy and with the presence of the vice president for research, the secretary of the Academy and the selected professors of the SC. The director of International Office of the Academy is the secretary of the Council. If the president of the Academy does not participate in the meeting of the Council, the vice-president will chair the meeting.

compile and send the Academy's views on the Seventh Development Plan, it was decided that the Academy's scientific departments also submit their views so that the results can be summarized and finalized in the integration workgroup and passed to the Planning and Budget Organization by the president of the Academy after the approval of the Scientific Council.

The meeting continued with the approval of the extension of collaboration of Prof. Dadgar, guest scholar of the Department of Human Sciences of the Academy, for a further two-year term.

It was also decided that the scientific departments announce their views on the "Regulations of the Publications" and the "Regulations for the Establishment of the Council for International-Scientific Cooperation" of the Academy within a week.

*** On July 3rd, the Scientific Council held its 514th meeting.**

After approving the minutes of the previous meeting of the Council, the proposals of the Department of Human Sciences and the Department of Engineering Sciences of the Academy for the associate membership of their proposed invited scholars were approved and referred to the General Assembly for ratification. The proposal of the extension of the collaboration of associate membership of the three proposed professors of the Department of Basic Sciences of the Academy for a further four-year term was also set forth and approved and passed to the General Assembly for final approval.

The Council meeting continued with the approval of the extension of the collaboration of five invited scholars of the Department of Engineering Sciences of the Academy for a further two-year term.

Finally, the secretary of the Academy pointed out that the next meeting of the General Assembly of the Academy will be held face-to-face in the Academy's Conference Room on July 21st. He described the issues that are supposed to be raised in that meeting.

Then, regarding the speeches of the new fellows of the Academy, it was decided that three speeches would be delivered by Prof. Mohammad Soltanieh, Prof. Mohammad Mehdi Sheikh Jabbari and Prof. Jawad Faiz at the next meeting of the General Assembly. The chairmen of the relevant Departments should ask the three fellows to announce the titles of their lectures by the end of this week.

*** On July 17th, the Scientific Council held its 515th meeting.**

Having ratified the minutes of the previous meeting of the Council, Prof. Faraji Dana, secretary of the Academy, presented a report on the holding of the workgroup meetings on "Choosing the Candidate of the Academy to Receive the First Governmental Medal of Science" and introduced the final proposals of the workgroup on the candidates of the Academy for 2019, 2020 and 2021. After the exchange of opinions, the proposals were approved and passed to the General Assembly for final approval.

Finally, the proposal of the extension of the collaboration of Prof. Rahbar Rahimi, guest scholar of the Division of Chemical Engineering of the Department of Engineering Sciences of the Academy, for a further two-year term was set forth and approved.

has submitted it to the Center, it was decided that the Research Council of the Academy in collaboration with the Department of Basic Sciences would review and analyze the issues and prepare a response.

Then, the letter of the secretary general of the Iranian Anti-Tobacco Association sent to the president of the Academy was read. The letter refers to the readiness of the Association to cooperate with the members of the Academy to conduct joint research work and support research projects and articles in areas related to tobacco. After the exchange of views, it was decided that the Vice-Presidency for Research of the Academy would raise the issue in a letter to the specialized departments and divisions of the Academy, so that the interested individuals in participating in the topics would be introduced to the Iranian Anti-Tobacco Association.

Afterwards, Prof. Semnanian, Planning Consultant, presented a report on the “Global Knowledge Index”. In his speech, while presenting a report on the ranking systems in the world, he explained about the ranking of countries based on the global knowledge index and the criteria of this ranking. Prof. Semnanian also considered the report important from a political and scientific point of view. After discussion and exchange of views, it was decided that the vice-presidency for research of the Academy would appoint a workgroup that would firstly review the ranking report of Iran in the global knowledge index and secondly, based on the statistics and information available in the country, examine to what extent Iran’s ranking in the global knowledge index has been evaluated correctly. The results provided by the workgroup will be made available to government officials, academics and the community if the Academy agrees.

Then, Prof. Faraji-Dana, secretary of the Academy, referred to the letter of the secretary general of the Supreme Council of Science, Research and Technology to the president of the Academy regarding the submission of the proposed issues of the Academy to the Council. After exchanging the views, it was decided that the departments of the Academy would submit their proposals to be sent to the Council by a letter from the president of the Academy.

The secretary of the Academy also presented a report on the workgroup on “Nomination and Divisions of the Country in the Ministry of the Interior” and the participation of the representative of the Academy in this workgroup. By Prof. Jalal Shayegan’s consent, he will be introduced as a representative of the Academy to participate in the workgroup.

At the end, Prof. Nadalian, Chairman of the Department of Veterinary Sciences, presented a report on the prevalence of monkeypox in some European and African countries. He pointed out the type of the disease and the ways of its spread and explained the measures taken to control and eradicate it.

*** On June 19th, the Scientific Council held its 513th meeting.**

Prof. Semnanian, Prof. Ahmadi and Prof. Mehrmohammadi also attended this meeting. At first, the views of the workgroups on the Seventh Development Plan, in the fields of public and higher education, were explained by Prof. Mehrmohammadi and Prof. Ahmadi. Then, the Council members discussed and exchanged views on the issues raised.

Regarding the recent request of the Planning and Budget Organization from the Academy to

professors and interested people;

- Approval of holding six meetings of the General Assembly a year due to the need to address the major issues of science and technology of the country and the academy by the general assembly and to raise the main issues in it. Therefore, the first meeting of the General Assembly in 2022 was scheduled to be held at the end of May.

*** On May 8th, the Scientific Council held its 511th meeting.**

Having ratified the minutes of the previous meeting, the following topics were decided upon in the meeting:

- Fellowship proposal of an associate fellow by the Department of Agricultural Sciences of the Academy. This will be passed to the General Assembly for final approval;
- The Academy's spiritual support for the International Conference on "Religions and Peacebuilding in the Third Millennium: Capacities and Challenges". It was decided to place the Academy's Logo on the conference poster;
- Regarding the method of voting in the departments and divisions of the Academy with attention to various scientific and executive issues, it was decided that the departments of the Academy in line with the provisions of the Academy Statute present their proposals in the next meeting of the Scientific Council.

At the end of the meeting, the secretary of the Academy presented a report on the summary of the workgroup appointed by the Scientific Council regarding the criteria for the nomination the selected professor to receive the First Governmental Medal of Science in the Joint Honoring Ceremony of the Academies of IR Iran, and explained the proposed tables. He added that the workgroup's opinion is that in the process of selections, special attention should be paid to the quality and the most significant activities of the proposed candidates, as well as their cooperation and participation in the works and programs of the Academy. After discussion, it was decided to send the tables to the departments of the Academy to submit the file of one candidate from each scientific department to the workgroup. After reviewing the files, the selected ones of the last three years will be sent to the Scientific Council and to the General Assembly if approved by the Scientific Council.

*** On May 22nd, the Scientific Council held its 512th meeting.**

After approving the minutes of the previous meeting of the Council, a guest scholar proposal by the Department of Engineering Sciences of the Academy for a two-year term was set forth and approved.

The meeting continued with the letter of the director of the Islamic Parliament Research Center on the subject of upstream documents and approvals related to the field of basic sciences and also the expert report of the Center in this regard. After the exchange of views and considering that the Department of Basic Sciences has prepared an analytical report on the subject and

Scientific Council Meetings

The Scientific Council of the Academy held eight meetings in the Spring and Summer of 2022. The meetings were chaired by Prof. Reza Davari Ardakani and the attendees included the heads of the scientific departments, secretary, vice president for research and deputy president, and secretary of the Foresight Council of the Academy.

* On April 24th, the Scientific Council held its 510th meeting.

Having ratified the minutes of the previous meeting, the following topics were decided upon in the meeting:

- Associate fellowship proposals of a professor by the Department of Basic Sciences and eight professors by the Department of Engineering Sciences of the Academy. These will be passed to the General Assembly for final approval;
- Preparation of a draft regulation on how to form think tanks. After discussion and exchange of views, it was decided that this draft be discussed first in the academic departments of the Academy and the opinions, considerations and suggestions of the departments be announced in the next meeting of the Council;
- Presenting the report of the board of directors of the Academy by the secretary on the necessity of convening official meetings of the Academy (Council of Branches and Departments, Research Council, Foresight Council, Scientific Council and General Assembly) face-to-face and holding lectures and seminars in a combined form (face-to-face and virtual) for participation of

Contents

■ Scientific Council Meetings.....	5
■ General Assembly Meetings	10
■ First Public Meeting of the Think Tanks of the Academy	12
■ New Issue of the Biannual Journal of Human Sciences Development	13
■ Meetings of the Commission for the Advancement of Math	14
■ New Issue of <i>Nameye Oloom Paye</i> Quarterly	16
■ Seminar on the Education and Promotion of Environmental Protection Culture.....	16
■ Announcing the Cooperation of the Division of Energy and Environmental Engineering of the Academy with the Department of Environment for the Management of Environmental Challenges.....	17
■ New Editions of the Iranian Journal of Engineering Education	18
■ Prof. Ali Kaveh's New Publication.....	19
■ New Issues of the Journal of the Department of Agricultural Sciences	19

OF GOD
NAME
IN THE

The Academy of Sciences
Islamic Republic of Iran

Newsletter, No. 79 & 80, Spring & Summer 2022, 22nd year
News in Brief

Publisher: The Academy of Sciences of IR Iran

Managing Director: Prof. Reza Davari Ardakani

Editor in Chief: Prof. Reza Faraji-Dana

Executive Director: Seyed Ali Pezeshki

Translated by: Marjan Shojaei & Shekoufeh Sina

Edited by: Mahmood Alimohammadi

Art Director: Majid Mirabzadeh

Address: Academies & National Library Exit,
Shahid Haqqani Exp, Tehran, 1537633111, IR Iran,
POB: 19395/5318

Phone: +98 21 8864 5712, Fax: +98 21 8864 5598

E-mail: int@ias.ac.ir, Website: www.ias.ac.ir

NEWSLETTER

The Academy of Sciences

Islamic Republic of Iran

Newsletter, No. 79-80, 2022, 21st year

Articles and News in Brief

79-80